

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM PROJESİ

SONUÇ RAPORU

Hümeyra SADAKLIOĞLU

M. Said DÖVEN

Tokat-2012

Bu rapor, T.C. Kalkınma Bakanlığı'nın genel koordinasyonunda Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından yürütülen 2011 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği Programı çerçevesinde Tokat Ticaret ve Sanayi Odası tarafından uygulanan TR83/2011/DFD/37 referans numaralı Marka Kent Yolunda İlk Adım Projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Tüm hakları saklıdır. İlgili yasa hükümlerine göre izin alınmadan çoğaltılamaz.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	3
ÖNSÖZ.....	9
ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ.....	10
I.BÖLÜM DÜNYADA VE TÜRKİYEDE TURİZM	12
Turizm ve Turizm Sektörü	12
Dünyada Turizm.....	13
Avrupa Birliği'nde Turizm Sektörü	20
Türkiye'de Turizm	24
Türkiye'de Turizm Çeşitleri.....	25
TR 83 Bölgesinde Turizm	32
II. BÖLÜM TOKAT İLİ MEVCUT DURUM ANALİZİ	38
TR 83 Bölgesi Hakkında Genel Bilgi.....	38
Tokat Hakkında Genel Bilgi.....	61
Tokat İl Ekonomisi Genel Görünümü	84
Tokat İlinde Turizm.....	90
Karşılaştırmalı Turizm Performansı	90
Tokat İlinde Turizmin Gelişimine Yönelik Proje Ve Faaliyetler.....	100
III. TOKAT İLİ TURİZM ENVANTERİ	105
Dini Değerler.....	105
Tarihi Değerler	126
Doğal Değerler	138
Kültürel Ve Sanatsal Değerler.....	146
Tokat'ta Doğmuş Ünlüler, Âlim Ve Sanatkarlar.....	155
IV. BÖLÜM TOKAT TURİZM SEKTÖRÜNÜN REKABETÇİLİK ANALİZİ.....	160
V. BÖLÜM MARKA KENT STRATEJİK KALKINMA PLANI.....	164
TURİZM ÇEŞİTLİLİĞİNE ODAKLANMA	164
STRATEJİK YOL HARİTASI	186
KAYNAKÇA	211

EVLIYA ÇELEBİYE GÖRE TOKAT

Bu havası hoş şehrin dört tarafında bahçe ve bostanlar içinden sular akar. Her bağında birer köşk, havuz, fiskiyeler ve çeşitli meyveler bulunur.

Halk zevk ehlidir. Gariplerle dostturlar, kin tutmaz, hile bilmez, yumuşak huylu insanlardır.

Cami, saray, köşk ve imaretleri o kadar sağlam ve güzel olur ki buralara girenler hayran olurlar" demektedir.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin hayırlı ve bereketli duaları ile bu eski ve tarihi şehir " alimler konağı, fazıllar yurdu ve şairler yatağıdır."

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Tokat

Sürprizlerle dolu bir şehirdir Tokat...

İç Anadolu'nun güneşini, sadeliğini ve derinliğini Karadeniz'in yağmuru, hareketliliği ve heyecanı ile birleştirmiş, bereketli ve vakur bir şehir...

Bu güzel coğrafya Tokat'ın kaderini, kültürünü, tarihini ve insan karakterini belirlemiştir. Binlerce yıllık köklü bir geçmişe mirasçı kalmıştır. Öyle ki, Tokat'ta ticaret, sanat, tarım, üretim, musiki, ilim ve kültür yan yana boy atmış, bu güzel topraklarda onlarca medeniyet kök salmıştır.

Tokat bugün muhteşem geçmişi ve bereketli toprakları ile geleceği kucaklamaya hazır bir konumdadır. Tokat'ta baktığımız her tarafta tarihin herhangi döneminden bir kesitle karşılaşabilirsiniz. Gözleriniz o kadar farklı medeniyetlerden kalan eserlere değer ki bir adımınızla 5.000 sene önceye gider Kalkolitik çağlara, bronz çağına, Hitit ve Friglere ulaşırken, diğer adımınızla Komana'ya ayak basar, ya da Sebastopolis'e uzanır, Sulusaray'da iki bin yıllık bir Roma köprüsünden geçer, günümüze dek kalan mozaiklerdeki renk ve desen uyumuna dalarsınız.

İsterseniz Roma'nın meşhur imparatoru Sezar'ın Pontus İmparatorluğunu dize getirdiği ve zafer sarhoşluğuyla "Veni Vidi Vici – Geldim, gördüm, yendim" dediği meşhur Zile kalesini gezer, dünyanın en kuzeyindeki antik Roma tiyatrosunda oyuncuların rüzgârda yankılanan fısıltılarını dinleyebilirsiniz. Kaleden şehir merkezine inerken camileri, çarşığı gezebilir, otantik el sanatı ustalarını izleyebilirsiniz. Tarihi Zile konaklarına da bir göz atın isterseniz. Bugün bile yaşatılan mahalle kültürünü yakından gözlemleyin. Çekinmeyin, mahalleli size de bir bardak çay ikram edecektir. Yanında ise taze karılmış Zile pekmezi. Bir de türkü dinlersiniz üstüne, gönül telinizi titreten...

Tokat'ta gezmek her an başka bir sürprize açık olmak demektir. Yol sizi Zile'de 4 kıtaya makine ihraç eden bir fabrikaya da çıkarabilir, Turhal'da yıllık yüz binlerce litre süt istihsal edilen bir üretim merkezine de. Kaz gölünde seyre de çıkabilirsiniz, bir şelale başında seyre de dalabilirsiniz Pazar'da. Sarkıt, dikit, sütun ve damla taşlardan müteşekkil doğa harikası Ballıca mağarasını gezmek, Selçuklulardan kalma Mahperi Hatun Kervansarayı'nı görmemek olur mu? Odalarında kim bilir kaç milletten tüccarlar istirahat etmiş, avlusunda alışveriş yapmıştır bu ince işçilik eseri taş duvarlar içinde.

Her tarafı ayrı güzeldir Tokat'ın. İşte Niksar, Danişmentlilerin başkenti, Melik Gazi'nin şehri. Romalılardan kalma Yılanlı Leylek Köprüsü, Talazan Köprüsü ile 1905 yapımı Taş Bina yan

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

yana. Selçuklu eseri Çöreği Büyük Camii, Kırkkızlar Türbesi ile meşhur eğitim merkezi Yağbasan medresesi burada. Karadeniz seferine çıkan Fatih Sultan Mehmet'in Ramazan boyunca kaldığı Niksar'da padişah için yapılmış özel kapısı ile Ulu Camii'ni gezmek ve Türkiye'nin ikinci büyük kalesi Niksar kalesi gibi tarihi eserleri görmek için gezerken yorulacak ve acıkacaksınız. Hemen Tokat yemekleri yapan bir yere uğrayıp envai çeşit lezzetleri tattıktan sonra üzerine kalitesi dünyaca meşhur Niksar Ayvaz suyunu da içerseniz zinde kalkarsınız sofradan.

Niksar sadece Danişmentlilerin değil, cevizin de başkentidir. Ülkemizin en büyük ceviz üretim merkezidir. Niksar'a gidip de Çamiçi'nde oksijen depolamamak olmaz. Bir de UNESCO'nun Yaşayan İnsan Hazineleri listesindeki Yaşar ustadan kaval dinlememek...

Her köşesi farklı bir güzellikle bezeli Tokat'ta Reşadiye ilçesinin dumanlı dağları arasındaki Zinav gölü yeşil ve mavi tonlarıyla dikkat çeker. Kaplıcalarıyla şifa dağıtır Reşadiye. Toprağı ayrı değerlidir, bentonit olarak paketlenir.

Almus baraj gölü elektrik üretimi ve tarımsal sulamaya katkı sağladığı gibi bolca balık yetiştirir derin sularında bizler için. Tokat gezinizde mavi-yeşil kıyılarda enfes bir balık yemeği molası vermeniz önerilir tarla balıkçılığına elverişli bu güzel baraj gölünde.

Tokat'ın iklimi ve coğrafyası her yöresinde farklı bir güzellik sunar. 1500 metre yükseklikteki Artova ovasından 550 metre yükseklikteki Kaz ovasına, bir sera gibi sıcak Niksar ovasına ve 150 metre yüksekliğe kadar düşen Erbaa ovasına dek onlarca ovada farklı çeşit ve lezzette, farklı zaman aralıklarında bereket dolu ürün çeşitleri yetiştirilir maharetli köylü ve çiftçilerce.

Ülkemizin meyve ve sebze deposu ihracat üssü tarım şehirlerinden biridir Tokat. Tarıma dayalı sanayide potansiyeli henüz tam olarak kullanılmayan Tokat, bu alanda öncü yatırımcılarca keşfedilecek "Türkiye'nin saklı bahçesidir..." Küresel ısınmadan en az etkileneceği hesaplanan Tokat kısa zamanda planlı bir yapılanmayla tarımda süper lige çıkacaktır.

Erbaa bir başka doğa harikasıdır... Lübnan sediri ağacının en kuzeyde yetişen örnekleri buradadır. Erbaa yün ve yapağısıyla ünlü, verimli **Karayaka** cinsi koyunlarıyla da tanınır. Aynı zamanda toprağa dayalı tuğla-kiremit üretim merkezidir Erbaa. İhracat odaklı çalışan tekstil sanayinde kalite çitısı yüksek bir konumdadır. Bir de Anadolu'nun en güzel köy camisi Erbaa'dadır. Ahşap üzerine kök boya işlemleri ile nadide bir çiçek gibi kapılarını açar inançlı gönüllere Fidiköy cami.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Tokat'a rengini veren en güzel izler Türk-İslam yapıtlarıdır. Anadolu'daki ilk Türk-İslam eserlerinden Garipler camii Tokat'tadır. Bereketli Yeşilirmak üzerinde 800 yıldan uzun süredir taştan bir bilezik gibi sapaşğılam duran, bir mücevher kadar değerli Taşköprü, hala Tokatlılara hizmet vermektedir.

Yüzyıllarca İpekyolu'nun önemli duraklarından biri olan Taşhan, bugün bile renk ve insan cümbüşü bir sanat ve ticaret merkezidir. Turistlerin ilk uğrak yerlerindedir. Tokat'ın bakırcılık, yazmacılık, oymacılık, bez bebek ve folklor kıyafet üretimi gibi geleneksel el sanatlarına ev sahipliğı yapar günümüzde. Gök medrese uzun yıllar şifahane olarak kullanılmış önemli bir yapıdır. Gülbahar Hatun Meydan Camii çevre ilçe ve köylerden gelen ziyaretçileri ilk karşılayan, ince taş işçiliğı ile dikkat çeken çok özel bir camiidir.

Tokat'ta hayat ve tarih öylesine iç içe geçmiştir ki Sulusokak'ta atacağıımız 900 adımda 900 yıllık bir tarihi gezebilirsiniz. Yol boyunca bir İlhanlı, bir Osmanlı, bir Selçuklu eseri yolunuzu keser. Ali Paşa Camii 16. Yüzyıldan kalma bir yüzük taşı gibi Anadolu'daki en güzel Osmanlı eserlerindedir. Son cemaat yeri 7 kubbelidir. Enfes işçiliğı ile döneminden günümüze ulaşan tek ahşap şadırvan Ali Paşa camiindedir. 12. Yüzyıl eseri Yağıbasan medresesi ve Arastalı bedesten gibi bölgenin ilim ve ticaret merkezleri bu sokaktadır. Bu ilim ve ticaret yuvalarına Ulu Camii gibi renk-desen şöleni camiiler eşlik eder, kuş sarayları ile...

Tokat her dönemde bölgenin maneviyat ve ilim merkezi olmuştur hoşgörü iklimiyle. Pagan dönemden sonra Hıristiyanlığın da önemli bir eğitim yeridir. Burada her etnik kökenden ve inançtan Müslüman, Ermeni, Rum, Yahudi hoşgörü ve sevgi ikliminde beraberce yaşamışlardır. Tokat bölgenin en önemli tasavvuf, maneviyat ve ilim merkezi olagelmiştir. Mevlana hayatta iken Konya dışında açılan ilk ve günümüzde ayakta kalan ahşap tek Mevlevihane Tokat Mevlevihanesi'dir. Karşısında Sultan II. Abdulhamid'in 25. Saltanat yılı dolayısıyla 1902'de dikilmiş ve şehrin sembolü olan Anadolu'nun en güzel saat kulelerinden Behzat Saat Kulesi yer alır.

Tokat kültürünü anlamak için geleneksel yaşam yeri mahalleleri gezebilirsiniz. Sokak isimleri bile bu kültürün ne kadar rafine ve incelikli olduğunu gösterir: Çoksular sokak, Koşakavak sokak, Bey sokağı, Sarıgüllük sokak... Bu sokaklarda kündekarileri, asma tavanları, kalem işleri ile süslü cumbalı evler, konaklar yer alır, 19. Yüzyıl eseri Latifoğlu Konağı gibi. Latifoğlu Konağı nadide ahşap tavan göbek işlemleri ile süslüdür.

Anadolu'nun en güzel, en narin mahalle camisi olan 17. Yüzyıldan kalma Mahmutpaşa Camii gözlerden uzak bir köşede ziyaretçilerini şaşırtmaktadır.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Atatürk müzesi Tokat'ı **6 defa** ziyaret eden Mustafa Kemal Atatürk'ün kaldığı odayı, istirahat ettiği yatağı, ondan kalanları ve hatıraları saklayan bir başka güzel Tokat konağıdır.

Tokat denince akla hamamlar gelir. Selçuklu ve Osmanlı'dan kalan ondan fazla hamam şehrin temizliğe verdiği önemi gösterir.

Şehrin tarihine, medeniyetlerine ve insan zenginliğine kuş bakışı şahitlik eden, karşısındaki yemyeşil arkadaşı Gıj Gıj'la Yeşilirmak havzasına uzanan bu güzel şehrin hem koruyucusu hem sembolü olan bir eserdir Tokat kalesi. Mağrur Timur'a geçit vermeyen, fethedilmesi nerdeyse imkânsız efsanevi Tokat kalesinin Romen Diyojen gibi Bizans imparatorları ve Kazıklı Voyvoda gibi kanlı katillerin kaldığı zindanlarından kurtuluş imkanı yoktur.

En güzel Tokat sebzeleri çok farklı pişirme tekniğiyle karşı konulmaz bir ziyafet olan Tokat kebabına dönüşür maharetli ustaların ellerinde. Tokat'ta bir lezzet hem de damak çatlatan bir gelenek...

Geçmişin ünlü Tokat medreselerinin mirasçısı olan Gazi Osman Paşa Üniversitesi Tokat'ın ve ülkemizin sosyo-kültürel ve ekonomik gelişimine katkı sağlayacak bilgi ve teknolojiyi üretecek potansiyelindedir.

Turhal Şeker Fabrikası gibi en eski sanayi tesislerinden birinin yer aldığı Tokat'ta 5 Organize Sanayi Bölgesi ve mermercilik gibi doğal kaynaklar üniversite-sanayi işbirliği ile Tokat'ı geliştirmiş iller arasına çıkaracaktır.

Tokat gezmekle bitmez, anlatmakla bitirilmez... Çünkü burası gönüller sultanı Mevlana'nın "Tokat'a gitmek gerek, çünkü havası ılıman, insanı mutedildir." diye övdüğü şehirdir. Bu nedenle Tokat'tan ayrılırken mutlaka içinizde bir burukluk olacaktır. Ama üzülmeyin, eğer Tokat kalesine çıkmışsanız efsaneye göre 7 sene ayrılamazsınız Tokat'tan... Siz daha dönüş yolunda Tokat'a yeniden gelmenin hayalini kurarken, kulaklarınızda Tokat'ın eşsiz omuz halayının ezgileri çınlayacak, hareketli figürleri gözünüzde canlanacak, iyi ki geldim diyeceksiniz...

Haydi, yine bekliyoruz Tokat'a...

ÖNSÖZ

Tokat, 5000 yılı aşkın tarihi geçmişı, özgün iklimi ve coğrafi yapısı, zengin su kaynaklarına ve jeotermal kaynaklara sahip olması nedeniyle farklı turizm tipleri için çok yönlü ve oldukça geniş bir yelpazede değer ve varlık potansiyeli sunmaktadır.

Ayrıca şehirde organik tarımın yapılması ve zengin el sanatları ile yemek kültürüne sahip olması turizmin insanlara istihdam ve geçim imkânı sunabilen ve ayrıca diğer sektörleri de destekleyen lokomotif bir sektör haline gelmesi hedeflenmektedir.

ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ

1.1.Çalışmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı, zengin tarihi ve kültürel değerlerin yanı sıra ve doğal güzelliklere sahip Tokat'ın turizmde marka değerlerinin ortaya konulması, yatırımcılar ve turistler için bir çekim noktası haline getirilmesidir. Bu bağlamda hedef Tokat'ın turizm potansiyeli ve değerleri bir bütün olarak değerlendirilerek Tokat'ın turizmdeki güçlü ve zayıf yönlerinin tespit edilmesi ve turizm sektöründeki fırsatların ve tehditlerin belirlenmesidir.

Turizmin gelişmesinde ve turizm ekonomisi yaratılmasında altyapı geliştirme ve planlama, ulaşım, eğitim, pazarlama, tanıtım, halkla ilişkiler, v.b. gibi birçok alanda birbirini destekleyen politika ve stratejilerin belirlenmesi çok önemlidir. İşte bu çalışmanın amacı bütünsel yaklaşımı göz ardı etmeksizin il düzeyinde sektörel bir yol haritası ortaya koymaktır.

Bu sayede, ildeki turizm sektörünün, değer zincirini oluşturan tüm aktörlerle birlikte en yüksek kente ve bölgeye ekonomik ve toplumsal faydayı yaratacak şekilde geliştirilmesi amacıyla atılması gereken adımların belirlenmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışma Tokat'ın turizm potansiyelini performansa dönüştürmek için Tokat Ticaret ve Sanayi Odası'yla birlikte Tokat Valiliği, Tokat Belediyesi tarafından başlatılan ve Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen 'Tokat Turizm Stratejisi ve Eylem Planı' projesi kapsamında hazırlanmıştır.

1.2.Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın bilimsel araştırma yöntemi olarak hem nicel (quantitative) hem de nitel (qualitative) araştırma teknikleri kullanılmıştır. Bu metotlar kapsamında çalışmanın verilerini elde etmek için iki farklı veri toplama tekniğine başvurulmuştur. Bunlardan ilki Tokat ve potansiyel rakiplerinin turistik arz verilerini, talep koşullarını ve mevcut durumlarını değerlendirmek için ikincil veriler olarak adlandırılan rapor, plan vb. dokümanların incelenmesiyle bir literatür araştırması gerçekleştirilmiştir. İkinci teknik ise derinlemesine mülakattır. Bu yolla, Tokat halkını temsil yeteneği olduğu düşünülen, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları ve siyasi partilerin yöneticileri ile görüşülerek, Tokatlıların turizmi algılayış biçimleri, turistik arz ve turistik talep verilerini değerlendirme biçimleri, turizm hareketlerinin gelişmesinden beklentileri, hayata geçirilebilecek turizm projeleri vb. konular belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak strateji geliştirmede kullanılmıştır.

Çevresel analiz sürecinde ortaya çıkan en önemli nokta Tokat'ta turizm hareketlerinin geliştirilmesine yönelik güçlü bir isteğin var olduğu ve bu yönde çalışmaların yapılmasına rağmen bu konuda paylaşılan bir vizyonun oluşmadığıdır.

1.3.Çalışmanın Gerekliliği

Proje gereklilik açısından değerlendirildiğinde Tokat kentine yapılacak turizm yatırımları için bir alt yapı çalışması açısından önem taşımaktadır. Proje ile elde edilen sonuç bir turizm envanteri olup kentin rekabetçi olunan turizm alanlarını ortaya koymaktadır. Proje, kentte atıl kalmış turizm alt yapısını hareket geçirerek bölgenin kısa vadede gelişimini tetikleme açısından da gereklidir. Projenin diğer gereklilikleri arasında:

- Bölgenin ekonomik çevrelerce bir turizm yatırım cazibe merkezi olarak tanınırlılığını artırarak bölgenin istihdam ve iç göç gibi sorunlara çözüm olması
- Kent halkının kenti sahiplenmesi, dışarıdan gelecek yatırımlara gereken sosyal tepkiyi vermesi ve turizm alanında ekonomik gelecek için sosyal bütünlemenin oluşturulması için eğitimlerin verilmesi
- Projedeki tüm teknik ve kültürel altyapı araştırmaları sonucunda Tokat hakkındaki literatürün zenginleşmesine katkı sağlaması

sayılabilir.

1.4.Çalışmanın İçeriği

Çalışmanın ilk bölümünde turizm sektörüne ilişkin genel bilgiler, dünyada, Türkiye'de ve TR83 bölgesindeki turizm faaliyetleri yer almaktadır.

İkinci bölüm, Tokat hakkında genel bilginin yanı sıra Tokat'ta mevcut turizm çeşitlerini ve Tokat'ın mevcut turizm envanterini içermektedir.

Üçüncü bölümde Tokat turizm sektörünün rekabetçilik analizi yapılarak sektörü etkileyen faktörler değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölüm ise Tokat'ın turizm pazarlamasında stratejik olarak hangi tematik alanlara odaklanacağını ve turizmin gelişiminde izleyeceği yol haritasını içermektedir.

I.BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYEDE TURİZM

Son yıllarda, dünya ekonomisinin vazgeçilmez temel taşlarından birisi olan ve ülke kalkınmasında lokomotif görevi üstlenen turizm sektörü; ödemeler dengesi, dış ticaret açığı, enflasyon ve işsizliğe çare arayan Türkiye’de de hükümetlerin üzerinde önemle durduğu bir alandır. Bu açıdan öncelikle turizm ve turizm sektörü hakkında kavramsal bir açıklamalar yapılacaktır.

Turizm ve Turizm Sektörü

Turizm; petrol, kimya ve otomotiv endüstrisinden sonra ihracat gelirinde dünyada dördüncü büyük ana gelir kaynağıdır. “Bacasız Sanayi” olarak adlandırılan turizm, istihdam meydana getiren ve döviz kazandıran önemli bir sektör durumundadır. Turizmin olumlu sonuçlarının fark edilmesi sadece uluslararası turizm hareketinden büyük payı alan gelişmiş ülkelerde değil, gelişmekte olan ülkelerde de projeksiyonların bu sektöre kaymasına sebep olmuştur.

Günümüzde turizmin yarattığı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik etkiler, ülke ekonomilerinde ve özellikle uluslararası ekonomik ve politik ilişkilerde önemli sonuçlar doğurmaktadır. Turizm, uluslararası ölçekte geniş istihdam olanakları meydana getiren bir sektördür ve dünyada yaklaşık 300 milyon insanı istihdam etmektedir. Başka bir ifadeyle; dünyadaki her 16 işçiden biri turizm sektöründe çalışmaktadır. Tüm uluslararası sermaye yatırımlarının yaklaşık %7’si turizm alanına yapılmaktadır. Turizm sektörü otomotiv, petrokimya gibi belli başlı sektörlerden bile daha fazla üretim ve tüketim hacmi olan bir sektördür.

Ulusal ve uluslararası düzeyde kazandığı dev boyutlarla turizm; yatırımları ve iş hacmini geliştiren, gelir oluşturan, döviz sağlayan, yeni istihdam alanları açan, sosyal ve kültürel hayatı etkileyen, siyasal bakımdan da önemli toplumsal ve insancıl fonksiyonların gerçekleştirilmesini kolaylaştıran bir nitelik kazanması, ülkelerin dikkatinin bu ekonomik olay üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Turizmin diğer sektörlerden önemli farklılığı ise, çok sayıda üretim biriminin bir araya gelebildiği ender sektörlerden biri olmasıdır. Turizm, 64 farklı sektörü ve farklı özellikteki üretim birimlerini yan yana getirmesi ile ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte iş hacmini arttırırken yeni pazarların gelişmesine de katkıda bulunmaktadır (Çakır ve Bostan,2000). Bu özelliğinden ötürü de turizm, günümüzde giderek daha fazla dikkat çeken bir sektör görünümü kazanmıştır. Ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte iş hacmini arttırmakta ve yeni pazarların gelişmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin karşılaştıkları ekonomik sorunların ve darboğazların aşılmasında, turizmin meydana

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

getirdiği dinamik, ekonomik etkiler, söz konusu ülkelerin turizme daha çok önem vermesine neden olmuştur. Dış ticaretin ve sanayinin finansmanı sorunu, ihracatı ve diğer döviz kazandırıcı faaliyetleri önemli hale getirmiş, bu durum, ihracatta büyümenin kısa vadede sınırlarına ulaşabileceği kanaati sonucunda, ihracat dışındaki diğer döviz kazandırıcı faaliyetlere de ağırlık verilmesi gerektiğinin anlaşılmasına neden olmuştur. Turizm, bu noktada çoğu gelişmekte olan ülkede; döviz kazandırıcı özelliği nedeniyle, dış ticaretin ve sanayinin finansmanında en etkili alternatiflerden birisi olarak dikkat çekmektedir.

Turizmin ortaya çıkmasına ve gelişmesine neden olan faktörler; boş zamanların artması, özellikle ulaşım ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler, eğitim ve kültür düzeyinin yükselmesi, reklam ve tanıtım hizmetlerinin gelişmesi, şehirleşmenin ortaya çıkardığı sorunlar, nüfus artışı ile toplumsal hareketliliğin artışı, refah seviyesinin yükselmesi, siyasal yapıdaki değişiklikler ve diğer bazı etkilerdir. Turizm, geliştiği ülkelerde Gayri Safi Milli Hasıla'nın en önemli belirleyici sektörlerinden birisidir. Son dönemlerde turizm sektörüne ilişkin yeni eğilimler incelendiğinde; tatilcilerin tercihlerinin, deniz-kum-güneş üçlüsünden (3S), eğlence, eğitim, çevre (3E) üçlüsüne kaydırđını gözlenmekteyiz. Bu durum, ülkelerin, turizm faaliyetlerini sezonluk olmaktan çıkarıp tüm yıla yayma zorunluluklarını da beraberinde getirmektedir.

Özellikle bilgi, iletişim ve ulaştırma teknolojisinde, beklentilerin ötesindeki hızlı gelişim, ekonomik ve siyasal nedenlerle genişlemiş olan seyahat talebinde rekabet ortamı meydana getirerek, farklı gelir gruplarındaki tüketiciler için seyahat talebini tetiklemiştir. Son 10 yıl içerisinde dünya ekonomisinde milli gelir artışı, yıllık ortalama yüzde 3,5 olarak gerçekleşirken, uluslararası turizm hareketlerinin ortaya çıkardığı gelir artışı yüzde 4 olmuştur.

Turizm sektörü, dünyada en fazla iş sahası yaratan sektörlerden biri durumundadır. Turizme bağımlılığı fazla olan ülkelerde toplam işgücünün % 50'sinden fazlası turizmle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili bulunan ekonomik faaliyet alanlarında istihdam edilmektedir. Emek - yoğun bir yapıya sahip olan turizm sektörü, işsizlik sorunu olan ülkelerde, sektördeki sermaye - işgücü oranının düşük olması nedeniyle az yatırımla çok işgücü oluşturma özelliğine sahiptir. Ülkelerin turizm konusunda yapmış oldukları yatırım düzeyi, istihdamı arttırmaktadır. Ayrıca son zamanlarda uluslar arası turizm talebinin kitlesel bir nitelik taşıması ve farklı grupların ihtiyaç ve isteklerinin çok çeşitlilik arz etmesi de çeşitli iş kollarını ortaya çıkarmıştır (www.istekobi.com.tr:2009).

Dünyada Turizm

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Dünya Turizm Örgütü tarafından hazırlanan “Turizm 2020 Yılı Vizyonu” çalışmasında, 2020 yılında dünyadaki turist sayısının 1,5 milyar kişi, toplam turizm gelirlerinin ise 2 trilyon ABD Doları olacağı, 2020 yılına ait uluslararası toplam turizm pazarının yüzde 49,2’sini Almanya, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, İngiltere, Fransa, Hollanda, Kanada, Rusya Federasyonu ve İtalya’nın oluşturacağı, 717 milyon kişi ile Avrupa’nın en çok turist kabul eden bölge olmayı sürdüreceği, ancak dünya turizminden 1996 yılında ortalama yüzde 60 pay alan Avrupa turizminin payının, yüzde 46’ya düşeceği öngörülmektedir. Bölgelerin uluslararası turizm pazarından aldığı paylar açısından Avrupa’nın, en fazla turist kabul eden bölge olarak kalmakla birlikte büyüme ortalamasının yüzde 3,1 olarak dünya ortalamasının altında kalacağı, Çin’in de yer aldığı Doğu Asya/Pasifik Bölgesinin yıllık yüzde 7 büyüme ile pazar payını yüzde 27’ye yükselterek, yüzde 18’de kalan Amerika’nın da önünde yer alacağı, 2020 yılında Afrika ülkelerinin pazar payının yüzde 5, Orta Doğu ülkelerinin yüzde 4, Güney Asya ülkelerinin payının ise yüzde 1 olacağı tahmin edilmektedir. Önümüzdeki yıllarda turizmdeki gelişmenin önemli özelliklerinden biri de uzak ülkelere gelen turistlerin artış göstereceğidir. Uzak ülkelere gelen turistlerin payının Avrupa’da yüzde 12’den yüzde 15’e, Amerika’da yüzde 23’ten yüzde 38’e, Orta Doğu’da yüzde 58’den yüzde 63’e, Güney Asya’da yüzde 76’dan yüzde 86’ya yükseleceği; ilk kez seyahat edecek olan yoğun kitlelerin başlangıçta yakını tercih edeceği, bölgeler içi turistlerin payının Doğu Asya/Pasifik’te yüzde 79’dan yüzde 83’e, Afrika’da yüzde 58’den yüzde 64’e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Bilgi, iletişim ve ulaştırma teknolojisinde, beklentilerin ötesindeki hızlı gelişim, ekonomik ve siyasal nedenlerle genişlemiş olan seyahat talebine rekabet ortamı yaratarak, farklı gelir gruplarındaki tüketiciler için seyahat talebini etkin hale getirmiştir. Gelecek yılların eğilimleri ve tüketici profiline ilişkin olarak Dünya Turizm Örgütü tarafından hazırlanan "Tourism 2020 Vision" araştırmasından elde edilen bulgulara göre:

- Bireylerin eğitim ve refah düzeyindeki yükselme artarak devam edecek ve deneyimli gezgin grubu büyüyecektir,
- Varış noktaları seçimi ve rezervasyon süreçlerinde, elektronik teknoloji (CDRom atlası, internet, web siteleri vb.) artan bir önem kazanacaktır,
- Ortalama insan ömrünün artmasına paralel olarak emeklilik süresi uzayacak ve tatile daha çok zaman ile daha fazla kaynak ayrılacak, 65 ve üstü yaş grubundakilerin toplam turizm aktiviteleri içerisindeki yeri artacaktır,
- Bekâr ve çocuksuz çiftler seyahate ve eğlenceye daha fazla zaman ve kaynak ayıracaklardır,

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

- Ortalama çalışma süreleri kısalarak, tatile ayrılan süreler artacaktır,
- Tüketicinin bilgilendirilmesi ve korunması evrensel sistemlere bağlanacak, kalıcı ve dengeli bir turizm gelişimi için sürdürülen kampanyaların etkisi artacaktır,
- Uluslararası turizm talebindeki büyüme devam edecektir,
- Turist hareketlerinde kutuplaşma olacak, turistlerin bazıları rahatlık ve konfor ararken bazıları da macera arayacaktır,
- Varış noktaları birer moda unsuru gibi algılanacaktır,
- Hedeflenen turistik ürün, eğlendirici, çevreyi koruyan ve eğitici unsurlardan birine veya tümüne dayalı olarak geliştirilecektir,
- Turistik ürün çeşitlendirilmesi ve güçlendirilmesi için imaj oluşturma pek çok varış noktası için önde gelen koşul olacaktır,
- Asyalı turistler turizm işletmecilerinin gözdesi haline gelecektir,
- Turizm sektöründe temiz ticaret ve sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tüketici kampanyaları artacaktır,
- Yıl içerisinde seyahat sayısı ve uzun mesafeli seyahatler artış gösterecektir,
- Doğu Avrupa'da son yıllarda ortaya çıkan ekonomik, siyasal ve sosyal gelişmeler uluslararası turizm hareketlerinde değişime ve çeşitliliğe yol açacaktır,
- Avrupa Birliği'ndeki oluşumlar ve Birliğe katılan ülke sayısındaki artış, uluslararası turizm hareketlerine etki edecektir,
- Diğer sektörlerde olduğu gibi turizmde de artan rekabet, teknolojik yenilik, hizmet kalitesi, tüketici bilinci ve tatmini gibi kavramları da beraberinde getirerek turizm sektörünün kendini yenilemesine neden olacaktır,
- Çevreye duyarlı turizm etkinliklerinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir turizm kavramının daha sık olarak gündeme gelmesi söz konusu olacaktır.

Dünyada yükselen refah düzeyine paralel olarak seyahate ayrılan gelirin ve ulaşım olanaklarının artması ve ayrıca yukarıdaki bulgular değerlendirildiğinde büyüyen uluslararası turizm pazarından en yüksek payı almak için turist çeken ülkeler arasındaki rekabetin giderek artacağı gerçeği ortadadır.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Turizm sektöründe rekabet, farklı müşteri gruplarının beklentilerini aynı mekanda ve zaman diliminde istenilen kalitede karşılama kapasitesine bağlıdır. Başarının bu şekilde formüle edilmesinin başlıca nedeni aynı destinasyona farklı ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile birçok turist kfilesinin gelebilmesidir (Örn. Aydın ili hem inanç turizminin hem de iş ve eğlence amaçlı geziler için tercih edilen bir destinasyondur). Bu nedenle bölgeler ve ülkeler arası rekabette üstünlük sağlamaya imkan verecek olan aynı anda farklı talepleri karşılayabilecek nitelikte destinasyonlara sahip olabilmektir.

Porter'a göre turizm sektöründe rekabet gücü iki şekilde olabilir ya standart bir ürün üzerinden düşük kar marjı ile çalışılabilir ya da farklı bir ürün geliştirilip yüksek kar marjı ile çalışılabilir (CAT, 2003). Belirlenecek fiyat ulusal ve uluslararası seviyede yapılacak ürün karşılaştırmaları ile mümkündür. Doğal güzellik, tarihi zenginlik, inanç merkezi olma vb. gibi özellikler destinasyonları turistler açısından göreceli olarak tercih sıralamasında daha üst sıralara taşımaktadır. Ülkelerin sahip oldukları özel nitelikler fiyat belirlemede alıcılarının yani potansiyel turistlerin karşısında ülkeleri güçlü kılmaktadır. Başka bir destinasyonda "yaşanması mümkün olmayan bir deneyim" sunulabildiğinde yüksek kar marjı ile çalışma olanağı elde edilebilir. Ancak böylesi bir fırsat yaratmayı mümkün kılacak bir destinasyon söz konusu değil ise Porter'ın birinci tercihi ülke ve bölgeler için önem kazanmaktadır. Yani standart bazı hizmetler geliştirip düşük kar marjı ile çalışmak avantajlı hale gelmektedir. Doğal güzelliğe, tarihi zenginliğe, inanç merkezi olma vb. gibi özellikli destinasyonlara sahip olmasa da yapay nitelikte iyileştirmeler ve teknolojinin sağlamış olduğu imkanlardan en üst seviyede yararlanarak ülke ekonomisini adeta baştan yaratan ülkelerin varlığı da bilinmektedir. Bunun en güzel örneği hiç şüphesiz ki Dubai'dir. Dubai, Orta Doğu'nun son beş yılda aldığı turist sayısı, turizmden elde edilen geliri göz önünde bulundurulduğunda ve gelecek odaklı projeksiyonlarda parlayan yıldız olarak değerlendirilmesinden ötürü pek çok destinasyona rakip olmuştur.

Destinasyon turizmin rekabet gücünün belirlenmesinde oldukça etkili bir değişken olmakla birlikte (Enright ve Newton, 2004) yeter şart olarak değerlendirilemez. Çünkü destinasyon seçiminde yörenin özellikleri ve fiyatı kadar yöre halkının misafirperverliği ve turist algısı da (Litvin vd. 2008) oldukça etkili bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizm sektöründe işin doğası gereği farklı nitelikte personel istihdam edilmektedir. İstihdam edilen çalışanların bir turistle muhatap olma ihtimali farklı derecelerde de olsa tüm çalışanlar için bir ihtimal söz konusu olduğundan tüm çalışanların misafirperver bir tavır sergilemesi memnuniyet derecesi için birincil şarttır.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Turizm sektöründe rekabete ilişkin bu genel girişle beraber dünyada turizme ilişkin rekabet göstergelerini incelemek yerinde olacaktır. Dünya genelinde turist hareketliliği ve harcama miktarlarını genel anlamda artan bir trend gösterdiklerinden bahsedilebilmektedir. Bu olumlu trendin ardında kapitalist felsefenin tetikleyici bir etkisi olduğundan daha önce bahsedilmiştir.

1.Uluslararası Turistler Tarafından En Çok Ziyaret Edilen Ülkeler

Sıra	Ülke	Bölgesel pazar	Gelen uluslararası turist sayısı (milyon) (2010)	Gelen uluslararası turist sayısı (milyon)(2009)	Değişim oranı (%)
1	Fransa	Avrupa	76.8	76.8	0
2	ABD	Kuzey Amerika	59.7	55.0	+8.7
3	Çin	Asya	55.7	50.9	+9.4
4	İspanya	Avrupa	52.7	52.2	+1.0
5	İtalya	Avrupa	43.6	43.2	+0.9
6	İngiltere	Avrupa	28.1	28.2	-0.2
7	Türkiye	Avrupa	27.0	25.5	+5.9
8	Almanya	Avrupa	26.9	24.2	+10.9
9	Malezya	Asya	24.6	23.6	+3.9
10	Meksika	Kuzey Amerika	22.4	21.5	+4.4

Kaynak: UNWTO, 2010

Tablodaki 2010 turizm istatistikleri değerlendirildiğinde Avrupa ülkelerinin turizmden aldığı payın diğer ülkelerden daha fazla olduğunu görülmektedir. Fransa ise Avrupa ülkeleri içerisinde diğer şehirlere göre daha fazla turizm talebi olan şehir olarak dikkat çekmektedir.

2.Uluslararası Turizm Gelirleri

Sıra	Ülke	Turizm gelirleri (milyar)(\$)
1	ABD	103.5
2	İspanya	52.5
3	Fransa	46.3
4	Çin	45.8
5	İtalya	38.8
6	Almanya	34.7
7	İngiltere	30.4
8	Avustralya	30.1
9	Hong Kong	23.0
10	Türkiye	20.8

Kaynak: UNWTO, 2010

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Turizm gelirleri açısından dünya ülkelerinin gelirleri değerlendirildiğinde ise ABD'nin turizmden aldığı payın diğer ülkelerin gelirlerini ikiye katladığı görülmektedir. Türkiye ise bu pastadan ancak yaklaşık \$21 milyar elde etmektedir.

3.Uluslararası Turizm Yatırımları

Sıra	Ülke	Turizm harcamaları (milyar) (\$)
1	Almanya	77.7
2	ABD	75.5
3	Çin	54.9
4	İngiltere	48.6
5	Fransa	39.4
6	Kanada	29.5
7	Japonya	27.9
8	İtalya	27.1
9	Rusya	26.5
10	Avustralya	22.5

Kaynak: UNWTO, 2010

Almanya turizme yapılan yatırımlar listesinde ilk sırada yer almaktadır. Avrupa ülkelerinin turizme diğer ülkelere göre daha fazla yatırım yaptığı dikkat çekici noktalardan birisidir.

4.En çok ziyaret edilen şehirler

ŞEHİR	ÜLKE	ZİYARETÇİ SAYISI (MİLYON)
Paris	Fransa	15.2
Londra	İngiltere	14.7
New York	ABD	9.7
Antalya	Türkiye	9.2
Singapur	Singapur	9.2
Kuala Lumpur	Malezya	8.9
Hong Kong	Çin	8.4
Dubai	Birleşik Arap Emirlikleri	7.4
Bangkok	Tayland	7.2
İstanbul	Türkiye	6.9

Kaynak: UNWTO, 2010

Yukarıdaki tabloda dünyada en çok turist çeken şehirler görülmektedir. Antalya ve İstanbul dünyada en çok ziyaret edilen ilk on şehri arasında yer almaktadır. Türkiye bu başarısını daha yukarıya taşımakla birlikte diğer illerini de bu listeye dahil etme çabası göstermelidir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Dünya turist hareketliliğini aşağıdaki tabloda incelediğimizde turizm sektöründe sürekli bir artış trendi göze çarpmaktadır. 2000-2008 yılları arasında sektördeki büyümeden aldığı % 10.6 pay ile Orta Doğu birinci sırada yer almaktadır. % 7.3 ile Afrika, Orta Doğu'yu takip etmektedir. Her ne kadar tabloda Avrupa turist artış oranında 2000-2008 yılları arasında %3.2'lik payı ile 4. Sırada yer almış olsa da 1990'dan 2008'e aldığı turist sayısı itibariyle dünyada birinci sırada yer almaktadır. Aldığı turist sayısı itibariyle %55.2 oranına sahip Avrupa'yı % 19.7 ile Asya- Pasifik izlemektedir.

Tablo 5: Bölgeler İtibariyle Uluslararası Turist Hareketleri

Bölgeler itibariyle uluslararası turist hareketleri					Oran	Değişim		Büyüme Payı
(milyon)					%	%		%
	2005	2006	2007	2008		2007/ 2006	2008/ 2007	2000-2008
Dünya	804	853	904	922	100	6.1	2.0	3.8
Avrupa	451.5	474.2	502.6	508.7	55.2	5.8	1.2	3.2
Asya - Pasifik	153.2	164.0	178.3	181.6	19.7	8.7	1.8	6.0
Kuzey ve Güney Amerika	136.3	142.8	149.5	151.8	16.5	4.7	1.5	1.9
Orta Doğu	22.6	24.6	27.0	31.5	3.4	9.7	16.4	10.6
Afrika	22.1	24.9	27.2	28.6	3.1	9.1	5.0	7.3
Diğer(belirtilmeyen)	18.3	21.0	19.7	20.2	2.2			
Aynı Bölge	635.3	670.3	710.5	722.5	78.3	6.0	1.7	3.7
Diğer Bölgeler	150.3	161.3	174.2	179.6	19.5	7.9	3.1	4.0

Kaynak: World Tourism Organization (UNWTO).

Dünya turizm sektöründe yatırımcıları gelecekte nasıl bir tablo beklediğini resmedebilmek için bazı araştırmalar yürütülmektedir. Dünya Turizm Örgütü'nün hazırlamış olduğu geleceğe ilişkin projeksiyon niteliğindeki turist hareketliliği şekil ve tablosunu incelediğimizde Orta Doğu'nun ve Afrika'nın pastadan daha fazla pay alacağı tahmin edilmektedir. Avrupa'nın ise diğer destinasyonların pastadan aldıkları payları büyütmeleri ile birlikte payında bir azalma olmasına rağmen her daim önemli bir aktör olacağı ön görülmektedir.

Türkiye'nin içinde bulunduğu Akdeniz destinasyonundaki ülkeler, uluslararası turizm pazarının değişen ve gelişen turist profiline ve müşteri memnuniyetine odaklı ürünler geliştirerek, pazar çeşitliliğini sağlamak zorundadır. Aksi takdirde, rekabet gücü elde etmek, turizm pazarından istenilen payı almak ve sonuçta turizm geliri ile ülke milli gelirini arttırmak mümkün gözükmemektedir (Bahar, 2008).

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Tablo:6. Gelecek Projeksiyonlu Uluslararası Turist Hareketliliği (1950-2020)

	Baz yıl	Tahminler		Yıllık Ortalama Büyüme Oranı %	Pay %	
	1995	2010	2020	1995-2020	1995	2020
Toplam	565	1.006	1.561	4.1	100	100
Afrika	20	47	77	5.5	3.6	5.0
Kuzey ve Güney Amerika	109	190	282	3.9	19.3	18.1
Doğu Asya-Pasifik	81	195	397	6.5	14.4	25.4
Avrupa	338	527	717	3.0	59.8	45.9
Orta Doğu	12	36	69	7.1	2.2	4.4
Güney Asya	4	11	19	6.2	0.7	1.2
Bölge İçi	464	791	1.183	3.8	82.1	75.8
Uzun Mesafeli	101	216	378	5.4	17.9	24.2

Kaynak: World Tourism Organization (UNWTO).

Avrupa Birliği'nde Turizm Sektörü

Avrupa Birliği, yaklaşık 15 trilyon dolarlık milli geliri ve 2 trilyon dolarlık ihracatı ile dünya ekonomisinin önemli ve etkin bir aktörü niteliğindedir. Turizm sektöründe rekabet gücü incelendiğinde dünya genelinde %55.2'lik payı ile Avrupa en büyük turizm destinasyonlarından biridir (WTO).

Dünya Turizm Örgütü (WTO) verilerine göre, dünyadaki her üç turistten biri AB vatandaşıdır. Ancak, son yıllarda AB ve ABD'nin turizm pastasından aldığı paylar giderek azalmakta, başta Çin olmak üzere Güneydoğu Asya ve Pasifik ülkeleri, turistik açıdan yükselen cazibe merkezleri haline gelmektedir. Dünya Turizm Örgütü, 2010 yılında 1 milyar, 2020 yılında ise 1,5 milyar turist uluslararası geziye katılacağını öngörmektedir (www.istekobi.com.tr:2009).

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki turistik amaçlı konaklama mekanları kapasite ve niteliği itibariyle oteller ve kamp yerleri bakımından farklılıklar göstermektedir. Genel olarak, otel sektöründeki en önemli destinasyonlar, Hollanda'da, İngiltere'de, Fransa'nın batı ve güney kesiminde, İspanya'nın kuzeydoğusunda ve Belçika'nın kıyı kesimlerindedir. Üye ülkelerde genişlemeden önce 200.000'i aşan otel sayısından bahsedilmektedir (Jonckers, 2005).

AB üye vatandaşları bir yıl içinde 800 milyar Euro turizm harcaması gerçekleştirmektedir. Bu birliğin ekonomisi açısından oldukça önemli bir yekûn olarak turizm

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

sektörünün değerlendirilmesine neden olmaktadır. Ayrıca yarattığı ek üç milyon istihdam imkânı da Avrupa Birliği'nde sosyo- ekonomik gücün artmasına da sebep olmaktadır. GSYİH'da temel endüstrilere %5, destekleyici endüstrilere de (ulaşım, dağıtım vb. destek endüstriler) %7 oranında verdiği katkı ile turizm AB'nin önemli sektörlerinden birisidir. Avrupa 2 milyon girişimci ile yıllık 100.000 yeni iş yaratma kapasitesine sahiptir. Ancak gelen turistlerin %87'si Avrupa Birliği üye ülkelerindedir ve bu durum yapılan turizm faaliyetlerinde içe kapanıklık olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer eleştiri noktası da yapılan turist faaliyetlerinin boş zaman değerlendirmek amaçlı yapılmasıdır, iş için yapılanlar halen %20'lik paya sahiptir. Geleceğe yönelik projeksiyonda 2020 yılında sınırlar arası gelen turist sayısının 720 milyondan fazla olacağı tahmin edilmektedir. Bu bağlamda gelişme umudu bağlanan turizm segmentleri ise kültürel ve doğal miras ziyaretleridir (Jonckers, 2005).

Tablo:7. Avrupa Ülkelerine Gelen Uluslararası Gelen Turist Sayısı

Ülkeler	Uluslararası Gelen Turist Sayısı					
	(1000)			Değişim %		Pay %
	2006	2007	2008	07/06	08/07	2008
Avrupa	468.446	487.851	489.436	4.1	0.3	100
Almanya	23.571	24.420	24.886	3.6	1.9	5.1
Avusturya	20.269	20.773	21.935	2.5	5.6	4.5
Belçika	6.995	7.045	7.165	0.7	1.7	1.5
Fransa	78.853	81.940	79.300	3.9	-3.2	16.2
Hırvatistan	8.659	9.307	9.415	7.5	1.2	1.9
Hollanda	10.739	11.008	10.104	2.5	-8.2	2.1
Birleşik Krallık	30.654	30.871	30.182	0.7	-2.2	6.2
İrlanda	8.001	8.332	8.026	4.1	-3.7	1.6
İspanya	58.004	58.666	57.316	1.1	-2.3	11.7
İsviçre	7.863	8.448	8.608	7.4	1.9	1.8
İtalya	41.058	43.654	42.734	6.3	-2.1	8.7
Macaristan	9.260	8.638	8.814	-6.7	2.0	1.8
Polonya	15.670	14.975	12.960	-4.4	-13.5	2.6
Portekiz	11.282	12.321	*	9.2	*	*
Türkiye	18.916	22.248	24.994	17.6	12.3	5.1
Yunanistan	16.039	17.518	*	9.2	*	*

* henüz veriye ulaşamamıştır.

Tablo: 8. Avrupa Ülkelerinin Turizm Gelirleri Miktarı

Ülkeler	Uluslararası Turizm Gelirleri			
	(USD million)			Pay %
	2006	2007	2008	2008
Avrupa	378.290	435.177	473.680	100
Almanya	32.801	36.038	40.018	8.4
Avusturya	16.643	18.885	21.791	4.6
Belçika	10.295	10.898	12.396	2.6
Fransa	46.345	54.273	55.595	11.7
Hırvatistan	7.902	9.254	19.971	2.3
Hollanda	11.348	13.305	13.375	2.8
Birleşik Krallık	34.597	38.602	36.028	7.6
İrlanda	5.346	6.006	6.294	1.3
İspanya	51.122	57.645	61.628	13.0
İsviçre	10.802	12.180	14.408	3.0
İtalya	38.130	42.651	45.727	9.7
Macaristan	4.233	4.728	6.032	1.3
Polonya	7.239	10.599	11.771	2.5
Portekiz	8.377	10.145	10.943	2.3
Türkiye	16.853	18.487	21.951	4.6
Yunanistan	14.259	15.513	17.114	3.6

Kaynak: World Tourism Organization (UNWTO).

Yukarıdaki tablo 2006-2007-2008 yıllarında Avrupa ülkelerine gelen turist sayısı, turist sayısındaki artış oranı ile elde edilen turizm gelirleri ve gelirlerdeki artış oranını göstermektedir. Tabloya göre son üç yılda birinci konumdaki Avrupa ülkesi Fransa'dır ve onu turist sayısı itibariyle izleyen Avrupa ülkeleri İspanya ile İtalya'dır. 2008 yılında turist sayısında en yüksek büyüme oranı yine Fransa'ya aittir. Elde edilen turizm gelirlerine baktığımızda ise en yüksek gelir oranının %13 ile İspanya'ya ait olduğu görülmektedir. İspanya'yı %11.7 ile Fransa izlemektedir.

Dünya Turizmindeki Trendler

Dünyada insanların tercih ettiği en yaygın turizm trendleri arasında Eko Turizm, Kırsal Turizm, Kıyı Turizmi (Deniz, Kum ve Güneş), Kış Turizmi, Spor Turizmi, Golf Turizmi, Sağlık Turizmi (Termal Turizm, Medikal Turizm, Wellness ve SPA Turizmi, Yaşlı Turizmi, Şifa Turizmi), Kültür Turizmi, Sanat Turizmi (Geleneksel El Sanatları), İnanç Turizmi, Gastronomi Turizmi, Günöbirlik Turizm, Yat ve Kruvaziyer Turizmi, Kongre ve Fuar Turizmi, Gizem, Merak ve Hobi Turizmi, Evlilik ve Balayı ve Özel Günler Turizmi, Gençlik Turizmi (Yaz Kış Kampları) İç Turizm, Doğa Merkezli Turizm sayılabilir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Gezi rehberleri yayınlayan dünyaca ünlü Lonely Planet, Amerikan Tur Operatörleri Birliği (USTOA), Amerikan Seyahat Acenteleri Birliği (TIA) ve Dünya Turizm Örgütü (WTO) işbirliğinde gerçekleştirilen, Almanya ile ABD’de yayınlanan önemli turizm endüstrisi yayınlarını tarayarak yapılan “Turizmde Yeni Trendleri” konulu araştırmanın sonuçlarına göre, turizmde çevre, sosyal sorumluluk, sessizlik, yavaşlık ve kısa tatiller gibi yeni kavramlar öne çıkıyor.

Araştırmada yer alan bu yeni 12 yeni turizm trendi ise şu şekildedir:

Yavaş turizm: Artık, turizmde bir yerden bir yere koşuşturmak yerine gezerek, gidilen yerin keyfini çıkararak yapılan tatiller ön planda. Bu tür tatilleri sevenler, uçakların karbon salınımının yüksek olması nedeniyle daha çok tren seyahatlerini tercih ediyor.

Türkiye golfta moda ülke: Araştırmaya göre Türkiye, Dubai ve Güney Afrika golf turizminde İspanya ve Portekiz’in yerini almaya başladı. Türkiye, ayrıca Çin, Tunus, Japonya, Libya, Vietnam, Suriye ve Kenya ile birlikte 2008 turizminde “moda ülkeler” arasında yer alıyor.

Sessizlik: Sessizlik, otelde konaklayan tatilcilerin tercih sebeplerinde üst sıralara yükseldi. Tatilcilerin bu eğilimini dikkate alan dünyanın önde gelen zincir otelleri de sessiz odalar yaratabilmek için yatırıma yaptıkları yatırımı artırıyor.

68 Kuşağı ve Baby Boomers: 1946-64 yılları arasında doğan ve Batı’da “Baby Boomers” olarak adlandırılan kuşak ve Avrupa’yı 1968-72 yılları arasında saran gençlik hareketine mensup olan “68 Kuşağı” artık emekli oluyor. 2008’in turizm trendleri arasında bu kuşakların “Torununu da al tatile gel” sloganıyla tatile yönlendirilmesi de vardır. 68 kuşağı ve “Baby Boomers” çalıştıkları dönemde para da biriktirdiler. Bankada birikmiş paraları bulunan bu kesimi Türkiye’ye çekmek için yeni kampanyalar düzenleniyor. Bu kuşağın emekli olması ile birlikte emekli tatilciler katmanına daha önce hiç olmadığı kadar Japon’un katılması bekleniyor.

Showroom oteller: Otellere mobilyadan bornoza, yemek takımından yatağa kadar ürün veren şirketler, otelleri artık birer pazarlama alanı olarak da kullanıyor. Otelde konaklayanlar odasında kullandığı her türlü eşyayı satın alabiliyor. Satın alınan ürünler tatilcinin evine gönderiliyor.

Butik jet havayolları: Business Class uçuşlardaki hizmeti yeterli bulmayan müşteriler için artık özel jetle seyahat imkanı söz konusu. Dünyanın önde gelen havayolu şirketleri bu tür lüks talepleri karşılayabilmek için kendi özel jet filolarını oluşturmaya başladı.

Fiyat etiketlerinin kataloglardan kaldırılması: Batılı tur operatörlerinin uzun süredir savunduğu bir konuyu göz önüne alan turizm devleri, katalogların fiyatsız yayınlanması için baskı yapıyor.

Varoş turizmi: Sosyal sorumluluk anlayışının gelişmesiyle birlikte Afrika ülkeleri ve Meksika'nın yanı sıra İstanbul'daki varoşlara da kenar mahalle insanının yaşam şartlarını gözlemlemek amacıyla gününbirlik turlar da yeni trendler arasında yer alıyor. Bu turlara varoş insanların yaşam koşullarının düzeltilebilmesi için yapılabilecekler konusunda görev almak isteyenlerin katılabilecekleri düşünülüyor.

Kısa tatiller: Kısa sürede daha fazla yer görme isteği ve terör korkusu dolayısıyla iki haftalık uzun tatillerin yerini kısa tatiller alıyor.

Diaspora turizmi: AB'nin doğuya genişlemesi doğu ülkelerinden Batıya olan göçü de artırdı. AB'nin doğuya doğru genişlemesi ile birlikte atalarının yaşadığı yerleri görmek isteyenler "Diaspora Turizmi"ni canlandırıyor. 2 milyar dolar olarak tahmin edilen pazarda en büyük pay ise Doğu Avrupa ülkelerine aittir. Diaspora turizmi miras (atalarını daha iyi tanıma), mülk yatırımı (para kazanıp ülkesinde yatırım yapma) ve evlilik şeklinde üç bölümde gelişiyor.

Eko (yeşil) turizm: Avrupalı tatilcinin yanı sıra Türk tatilci de kendi özüne dönme çabasında. İnsanları doğayla buluşturan "Yeşil Turizm" bu nedenle ön plana çıkıyor. Şehir hayatından bıkan tatilciler bu tür tatillerde tarladan sebze meyve toplayarak, ağaca ve toprağa dokunarak hem ruhlarını hem bedenlerini dinlendiriyorlar.

Helal turizm: Muhafazakâr kesimin turizm taleplerini karşılamak için ortaya çıkan bu turizm türü Türkiye'de olduğu gibi dünyada da yayılıyor. Batılı otel zincirleri bu pastadan pay almak için birbirleriyle yarışıyor, Dubai merkezli El Mulla Grubu ise alkol satılmayan, kumar oynanmayan ve yalnızca helal yiyeceklerin verileceği iki lüks otel zinciri projesini bu yıl hizmete açıyor.

Türkiye'de Turizm

Ülkemizin sahip olduğu stratejik konum, elverişli iklim, uygun coğrafi yapı, doğal kaynaklar, genç ve dinamik nüfus, kültürel ve tarihsel miras bu gelişmede oldukça önemli etken olmuştur. Türkiye'de turizm sektörü, ülke içinde göstermiş olduğu gelişim paralelinde, aynı zamanda, dünya turizm endüstrisinde de birinci lige çıkmıştır. Diğer bir deyişle, diğer Akdeniz ülkeleri (İspanya, Portekiz, İtalya, Fransa, Yunanistan) ile ciddi bir rekabet içinde olan ülkemiz dünya turizminde ilk sıralara yükselmeyi başarmıştır. Sektörde bugünün ortaya çıkardığı canlılık, kısa ve orta vadeli dönemlere yönelik çizilen projeksiyonlara da

yansımaktadır. İleriye dönük yapılan tahminlerde, ülkemize 2013 yılında 38 milyon turistin gelmesi ve 36.4 milyar dolar gelir elde edilmesi beklenmekte; en kötümser yaklaşımla 25 milyon turistin gelmesi ve 27 milyar dolar gelir sağlanması öngörülmektedir (Sarıçay, 2007). Türkiye'nin turizmde yakaladığı başarı uluslararası örgüt ve kuruluşların raporlarında da ortaya konulmaktadır. Dünya Turizm Örgütü (WTO) ve Touristic Union International (TUI), Türkiye'yi önümüzdeki yıllarda yıldızı parlayacak ülkeler arasında göstermekte, diğer bir deyişle Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda turizm sektöründe artan oranda ilerleyeceğini öngörmektedir (TUI, 2006; WTO, 2007) Turizm sektörü, ülkemizin karşılaştırmalı rekabet üstünlüğünün bulunduğu sektörler arasında yer almaktadır. Sahip olduğu üstünlükler ve gelişim potansiyeli, turizm sektörünün gelecekte daha önemli bir konumuna ulaşabileceğini ortaya koymaktadır. Ekonomik bir faaliyet olarak turizm, 2005 yılında Türkiye'de GSMH içinde %5,5, ödemeler dengesi bilançosunda ise %24,5 oranında paya ulaşan bir faaliyet alanı konumuna yükselmiştir (DPT, 2006). 2006 yılında ise Türkiye'ye 23 milyon turist gelmesi ve turizmden 18 milyar dolar gelir elde edilmesi beklenmektedir. Turizm sektörü, genç ve dinamik işgücü potansiyeli olan ülkemizin istihdam sorununu aşmak için de önemli bir sektör olarak görülmektedir. Sektörün 2006 itibarı ile (doğrudan, dolaylı ve uyarılmış istihdam dahil) 1.5 milyon kişiden fazla kişiyi istihdam ettiği belirtilmektedir (Dünya Gazetesi, 2007). Türk turizm sektörü hemen bütün turizm dallarında faaliyetlere ev sahipliği yapmaktadır. Nitekim üç tarafı denizlerle çevrili ülkemiz geleneksel turizm faaliyetinin yanı sıra, diğer bölgelerde de önemli bir düzeyde alternatif turizm çeşitleri icra edilmektedir.

Türkiye'de Turizm Çeşitleri

Türkiye'de turizmin %70'inin kıyı kesimlerimizde gerçekleşmekte olduğu gerçeğinden hareketle ülkemizdeki doğal ve kültürel değerlerimizin zenginliği de göz önüne alınarak turizmde ürün çeşitlemesine gidilmesi ve bu çeşitliliğin turistlerin istek ve beklentileri doğrultusunda hizmete sunulması turizmde sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Ülkemizde en fazla talebin olduğu turizm çeşitlerine aşağıda kısaca değinilmiştir.

Deniz Turizmi

Türkiye de talebin en fazla olduğu turizm türüdür. Burada kişilerin “deniz-güneş-kum” üçlüsü olarak değerlendirilen deniz ya da kıyı turizminden yararlanması söz konusudur. Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin önemli bir bölümü (yaklaşık % 60'ı) deniz turizmine yönelik amaçlarla seyahat etmektedir

Deniz turizmi aynı zamanda kurvaziyer turizmini de kapsamaktadır. Günümüz modern turizm anlayışı içinde kurvaziyer turizminin önemli bir yeri vardır. Havayollarında yaşanan rötalar,

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

yüksek fiyatlar ve yolculuk güzergâhının görülmemesi gibi dezavantajlar nedeniyle kurvaziyer seyahatler özellikle yaşlı ve sosyo-ekonomik durumu yüksek Avrupalı turistler tarafında tercih edilen bir deniz turizmi olmaktadır.

Termal Turizmi

İnsanların tarihin ilk çağlarından beri sağlık amacıyla özellikle termal suların buldukları yerlere gittikleri bilinmektedir. Benzer şekilde, dünyada tıp alanında gelişmiş ülkelerde sağlık turizmine yönelik önemli oranlarda talep olduğu görülmektedir.

Termal turizmi, sağlık turizmi içerisinde değerlendirilen, içeriklerinde erimiş mineral bulunan maden sularının dinlenme, zindeleşme, tedavi gibi amaçlarına dönük olarak kullanımından doğan bir dizi ilişkiden kaynaklanmaktadır. Günümüzde eski çağlarda olduğu gibi, benzer amaçlarla insanlar termal kaynak yönünden değer taşıyan alanlara giderek rahatsızlıklarına çare aramaktadırlar.

Önemli bir jeotermal kuşak üzerinde yer alan Türkiye, kaynak zenginliği ve potansiyeli açısından dünyada ilk yedi ülke arasına girmektedir. Sıcaklıkları 20°C - 110°C arasında debileri ise 2 - 500 l./ sn arasında değişebilen 1000'nin üzerinde kaynak bulunmaktadır. Bu kaynaklardan 200'ün üzerinde termal merkez oluşturulmuştur.

Türkiye'nin Marmara ve Ege Bölgelerinde yoğunlaşan bu termal merkezlere İstanbul, İzmir, Pamukkale ve Marmaris Fethiye alanı gibi popüler destinasyonlardan kolaylıkla ulaşılabilir. Eski Hierapolis şehri, dağdan akan kaynak suyunun yamaçları göz kamaştıran beyaz kalkerli taşlardan yumuşak katmanlarla bezendirerek muazzam dairevi havuzlar oyduğu, Pamukkale'nin zengin maden suları mekânı üzerinde inşa edilmiştir. Kuşkusuz, eski Likya şehri Kaunos'un sakinleri, yakınlarındaki Köyceğiz Gölünün maden bakımından zengin çamurunda banyo yapmışlardır.

İzmir - Balçova termal kaynakları, Roma çağında sularının tedavi özelliği bilinen ve yararlanılan, Agamemnon Hamamları mekânı içinde yer almaktadır. Osmanlı Hanedanı'nın ilk payitahtı Bursa, eskilerin Olimpos Dağı olarak bildiği Uludağ karşısında kurulmuştur. Burada doğal termal Çekirge kaynakları, Osmanlıları, 1. Murat (1359 - 1389) döneminde daha önceki Roma ve Bizans hamam kompleksinin yer aldığı mekânda daha büyük kubbeli hamam kompleksi inşa etmeye özendirmiştir.

Sağlık Turizmi

Sağlık turizmi tedavi amaçlı kaplıca veya diğer sağlık merkezlerine seyahat eden kişinin fiziksel iyilik halini geliştirmek amacıyla veya estetik cerrahi operasyonlar, organ nakli, diş tedavisi fizik tedavi, rehabilitasyon vb. gereksinimi olanlarla birlikte uluslararası hasta potansiyelini kullanarak sağlık kuruluşlarının büyümesine olanak sağlayan turizm türüdür. Farklı tanımları olsa da, sağlık turizmini, ikamet edilen yerden başka bir yere (yurtiçi veya yurtdışı) her hangi bir sağlık sebebiyle hizmet almak için yapılan seyahatler olarak özetleyebiliriz

Yayla Turizmi

Ülkemiz, sahip olduğu uygun iklimsel özellikler, üstün peyzajı değerleri, kırsal öğelerin ağırlık kazandığı geleneksel yaşam biçimi ve dağcılık/ tırmanışlar, atlı doğa gezisi, trekking, yamaç paraşütü, flora/fauna incelemesi, jeep safari vb. doğa sporlarına uygun alanlar ile yayla turizmine son derece elverişlidir.

Av Turizmi

Türkiye'nin coğrafi yapısı, bitki örtüsü ve yaban hayatı bakımından av turizminin gelişmesine elverişli konumdadır. Ülkemiz ormanlarında düzenlenecek Av Turizmi için, “Kara Avcılığı Kanunu” ve bu kanuna dayanılarak çıkartılan 08.01.2005 tarih ve 25694 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Yerli ve Yabancı Avcıların Av Turizmi Kapsamında Avlanmalarına ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile 6831 sayılı “Orman Kanunu” hükümleri kapsamında Çevre ve Orman Bakanlığının bünyesinde oluşturulan Av Komisyonu tarafından alınan kararlar (yönerge ve talimatlar) ile adı geçen Bakanlığın koyacağı esaslar dâhilinde yürütülmektedir

Yat Turizmi

Akdeniz, Ege Denizi, Karadeniz ve Marmara Denizi, Türkiye’yi kuzey, batı ve güneyden çevrelemektedir. Türkiye, yatçıların her gece, özel demir atabilecekleri değişik koy, körfez ve plajların hazinesi konumundadır ve mavi yolculuğa ev sahipliği yapmaktadır. Bu şiirsel deniz yolculuğu, insanın kara yerine deniz perspektifinden tarihi deneyimi, körfezlerde ve denizlerde rüzgâra yelken açmak ve tabiatla birleşmek anlamındadır. Bu yolculuk, aynı zamanda, sizi Kleopatra’ nın özel plajına, Olimpos Dağı’nın ebedi ateşine ve eski uygarlıkların binlerce arkeolojik kalıntısına götüren bir yolculuktur. Türkiye’de yatçılık, size kıyı köy ve kasabaların sevimli ve konuksever halkı ile gerçekten yararlı kültürel değişim deneyimi sağlayacaktır. Genellikle batı ve kuzeybatıdan esen ılımlı rüzgârlar, doğanın tadına

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

varılmasını sağlayarak, uzun yaz mevsimini yatçılık için ideal hale getirmektedir. Bazı bakır turkuaz kıyılar ve korumalı körfezlerden deniz seviyesinden neredeyse 3 bin metre yükseklikte dağ tepelerini seyretmek mümkündür.

İpek Yolu

Coğrafi konumu nedeniyle, eski çağlardan beri doğu ile batı arasında bir köprü işlevi gören Anadolu, İpek Yolunun en önemli kavşak noktalarından biri olmuştur. Orta Çağ'da, İpek Yolları Çin'den başlayıp Orta Asya'da birden fazla güzergâhı izleyerek ve Anadolu'yu geçerek Trakya üzerinden Avrupa'ya uzanmıştır. Ayrıca, Ege kıyılarında Efes ve Milet, Karadeniz'de Trabzon ve Sinop, Akdeniz'de Alanya ve Antalya gibi önemli limanları kullanarak deniz yolu ile de Avrupa'ya ulaşmıştır.

Hava Sporları

Türkiye, hava sporları açısından meraklıları için keşfedilmesi gereken bir ülkedir. Hava sporlarının en yaygın çeşitleri arasında:

- Yamaç Paraşütü
- Yelken (delta) Kanat
- Balon
- Mikrolayt
- Planör
- Model Uçak
- Paraşüt

yapılmaktadır.

Akarsu Turizmi

Ülkemizdeki akarsuların büyük bölümü “akarsu turizmi” olarak tanımlanan rafting, kano ve nehir kayağı için çok elverişlidir. Doğa turizminin önde gelen dallarından biri olarak akarsu turizmine yönelik ülkemizin sunduğu bu büyük potansiyelin geliştirilmesi ve geniş kitlelere hitap edecek şekilde tanıtımının yapılması önem taşımaktadır. Büyük yatırımlar gerektirmeyen akarsu turizmi, çevrenin tarihi, arkeolojik, kültürel, otantik değerleri ve diğer turizm çeşitleriyle bir bütün oluşturmaktadır. Bu nedenle, nehirlerimizin akarsu turizmi potansiyeli incelenirken, çevresinde yer alan ve entegre bir şekilde geliştirilebilecek diğer turizm değerleri de bu proje kapsamında belirlenmiştir.

Ülkemizde raftinge uygun akarsular:

- Çoruh nehri,
- Köprüçay,
- Manavgat Çayı,
- Dim Çayı,
- Adana-Feke-Göksu Nehri,
- Zamatı Irmağı,
- Fırat nehrinin bir kısmı.

Kuş Gözlemciliği

Kuş gözlemciliği doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem sporudur. Türkiye'deki toplam kuş türlerinin sayısı Avrupa'nın tamamında bulunan kuş türleri kadardır. Ülkemizin kuşlar açısından zengin olmasının en önemli nedenleri, zengin sulak alanlara sahip olması ve kuş göç yolları üzerinde bulunmasıdır. Türkiye'de kuş gözlemciliği son yıllarda dünyadaki gelişmelere paralel olarak hızla yayılmaktadır.

Kış Sporları Turizmi

Turizm ürününde çeşitlilik sağlanması ve turizm sezonunun tüm yıla yayılması ilkesi ve değişen turizm talebinin karşılanması amacıyla turizmin temel dayanak noktası olan doğal güzelliklerden "Koruma – Kullanma" dengesine öncelik verilmeye çalışılmaktadır. Bu noktada ülkemizin doğal, kültürel ve tarihi güzelliklerinin bölge ve ülke menfaatleri doğrultusunda kullanılmasına yönelik çalışmalar Türkiye Turizm Stratejisi (2023) kapsamında sürdürülmektedir. Türkiye Turizm Stratejisinde belirlenen Kış Turizmi Koridoru (Erzincan, Erzurum, Ağrı, Kars ve Ardahan) boyunca kış sporlarının ve bu illerde yer alan turizm merkezlerinin geliştirilmesi çalışmaları öncelikle yürütülmektedir. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ile birlikte ülke genelinde yapılan araştırma ve incelemede belirlenen 48 adet potansiyel kış turizm alanından 25 adedi kış turizm merkezi olarak ilan edilmiştir.

Mağara Turizmi

Turizm çeşitliliği açısından ülkemizdeki mağaralar, önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Ülkemizin yüzde 40'ı, mağara oluşumları açısından önemli bir nitelik olan karstlaşmaya uygun kayalardan meydana gelmiştir. Türkiye'nin en uzun mağarası, 15 km'den fazla olan

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Isparta'daki Pınargözü Mağarası; en derin mağarası ise -1429 metre ile Mersin'deki Peynirlikönü Mağarasıdır. Türkiye'de 30'un üzerinde mağara turizme açılmış olup, bunların dışında yalnızca uygun ekipman sağlanarak rehber eşliğinde girilebilecek özel ilgi gruplarına yönelik bir çok mağara bulunmaktadır. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, bu güne kadar 13 adet mağarayı turizmin hizmetine sunmuştur.

Kongre ve Fuar Turizmi

Tarih ve Kültür hazinesi Türkiye, heyecan verici imkânlar âleminin kapısı durumundadır. Avrupa ve Asya'nın birleştiği yerde, Türkiye toplantı, insentiv ve kongrelere şahane mekân konumundadır. Türkiye birinci sınıf otel konaklama ve konferans tesisi zenginliği, dünyanın belli başlı şehirlerine kolayca ulaşım, güzel dekorlar ve eşsiz manzara cazibesi sunmaktadır. Bütün bunlara, mükemmel bir iklim, alternatif destinasyonlar ve çok daha düşük maliyet avantajı eklenmektedir. Türkiye, Avrupa ülkelerine yakınlığı ve egzotikliği ile ideal bir destinasyondur. İzmir, Antalya ve Ankara'ya transfer bağlantısı ve direkt uçuş imkânıyla, Türk Havayolları ve diğer ulusal havayolu şirketleriyle İstanbul'a iki ya da üç saat içinde ulaştırılmak mümkündür. Günlük seferler İstanbul'u Amerika Birleşik Devletleri, Ortadoğu ve Asya'nın belli başlı şehirlerine bağlamaktadır.

Botanik Turizmi

Çeşitli coğrafi özellikleri, coğrafi farklılığın getirdiği iklim çeşitliliği, üç kıta arasında doğal bir köprü olması, Anadolu Yarımadası'nı dünyada benzerine az rastlanan bir bitki çeşitliliğine sahip kılmıştır. Avrupa'nın tamamında var olan bitki sayısı toplam 12.000 adet iken bu sayı ülkemizde 9.000 adettir. Ülkemiz bitki çeşitliliği açısından ise Avrupa'dan üstündür. Zira dünyada sadece belli bir bölgede yetişen veya anavatanı belli bir bölge olan (endemik) bitkiler açısından ülkemiz Avrupa'dan üstün olmanın da ötesinde dünyanın birkaç bölgesinden biridir. Avrupa'nın endemik bitki sayısı toplam 2.750 adet iken bu sayı ülkemizde 3.000 adettir. Sadece Antalya ilimizdeki endemik bitki sayısı 600'dür.

İnanç Turizmi

İnanç turizmi projesi ile üç semavi dinin (Müslümanlık- Hıristiyanlık-Musevilik) günümüze kadar ulaşan önemli ziyaret merkezlerinin çevre düzenlemesi, aydınlatma, ulaşım vb. gibi açılardan ele alınarak iyileştirilmesi ve tanıtımının yapılarak ziyaretçi sayısının artırılması hedeflenmektedir. İnanç Turizminin geliştirilmesi amacıyla başlatılan çalışmalar kapsamında, 1993 yılında öncelikle üç büyük dinin günümüze kadar ulaşan eserlerinin ve ibadet yerlerinin envanteri hazırlanmıştır. Bu proje kapsamında Dışişleri Bakanlığı Başkanlığında, İçişleri

Bakanlığı, Bakanlığımız ve ilgili kamu kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşan bir komite kurulmuştur. Bu komite yukarıda belirtilen hususları dikkate alarak; Hıristiyanlık açısından önemli olan dokuz adet merkez belirlemiştir.

Dağcılık

Türkiye, farklı yüksekliklerdeki, zengin jeomorfolojik ve tektonik yapısı, flora ve faunası olan ormanları ve silueti, zengin av ve yaban hayatına sahip dağlarıyla hem kış turizmi hem de dağ yürüyüşü ve tırmanışları için dağcılık sporunu sevenlere olağanüstü çekici ve ilginç olanaklar sunar. Türkiye'yi her yıl dünyanın çeşitli yerlerinden çok sayıda turist dağ tırmanışı ve yürüyüşü için ziyaret etmektedir. Türkiye'de dağcılık turizmine hizmet veren dağlar:

- Ağrı- Ağrı Dağı
- Antalya-Beydağlar
- Kayseri-Erciyes Dağı
- Mersin-Bolkar Dağları
- Niğde-Aladağlar
- Rize-Kaçkar Sıradağları
- Tunceli-Mercan (Munzur) Dağları
- Van-Süphan Dağı

Su Altı Dalış Turizmi

Türkiye sularında bulunan önemli batıklar ve su altı mağaraları dalıcılar tarafından keşfedilmeyi beklemektedir. Kemer, Kalkan, Ayvalık, Datça, Marmaris, Saroz, Mersin, Gökçeada ve Bozcada su altı dalış turizmi için en çok tercih edilen yerler arasındadır.

Golf Turizmi

Golf turizmi toplumun gelir düzeyi yüksek ve orta-ileri yaşlarda ki insanların tercih ettiği bir turizm türüdür. Turizm çeşitlendirilmesi, istihdam olanağı yaratması, gelir getirmesi ve yeşil alanlar yaratması gibi nedenlerle Türkiye de, son yıllarda art arda hizmete giren uluslararası nitelikteki golf tesisleriyle dünya golf severlerini bir araya getiren nezaketin, kalitenin ve prestijin bulunduğu seçkin bir golf merkezi konumuna dönüşmüştür. Özellikle Antalya'nın 30 km. doğusunda yer alan Belek beldesi gerek eşsiz kültürel, tarihsel ve doğal yapısıyla gerekse nitelikli golf sahaları ve tesisleri ile eşsiz bir golf turizmi potansiyelini oluşturmaktadır.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Antalya'nın yanı sıra İstanbul, Ankara ve Muğla'da gerek işletme faaliyetinde gerekse yatırım kapsamında yer alan uluslararası standartlarda golf tesislerimiz planlanmıştır.

Ülkemizde golf tesisleri çoğunlukla sahile yakın yüksek kapasiteli zengin yeme-içme, alışveriş, eğlence olanaklarının sunulduğu konaklama tesislerinin yakınındadır. Bu tesisler doğa ile iç içe düzenlenen golf sahaları ile ziyaretçilerine doğaya dönük bir ortamda tatil geçirebilmek için eşsiz fırsatlar sunmaktadır.

Türkiye'de Turizm Bakanlığı golf turizmine yönelik olmak üzere turizm alan ve merkezlerinde 11 adet golf alanı planlanmıştır. Bu golf alanlarının bir kısmı işletme faaliyetine geçirilmiş, diğer bir kısmı ise halen yatırım aşamasındadır.

Şehir turizmi

Metropol ölçeğindeki büyük şehirlerde gerçekleştirilen bir turizm türüdür. Paris, Londra gibi şehir turizminin yapıldığı kentlerde şehrin tüm çekim noktaları en üst düzeyde kullanılmaktadır. Dünyanın en büyük turizm potansiyeline sahip metropollerinden biri olan İstanbul'da ve diğer büyük şehirlerimizden Ankara, İzmir ve Antalya'da şehir turizmi projesi başlatılması gerekmektedir. 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti olarak İstanbul'un belirlenmesi şehrin kültür, sanat, şehircilik ve çevresel kalite olarak güçlendirilmesini sağlamıştır.

TR 83 Bölgesinde Turizm

TR83 Bölgesi'nin sahip olduğu jeolojik ve tektonik yapı bir yandan bölgede turizm açısından değerlendirebilecek çok sayıda sıcak su kaplıcaları, göller; mağaralar gibi doğal oluşumların meydana gelmesine imkân verirken aynı zamanda Prehistorik çağlardan bu yana bölgenin sürekli olarak insan toplulukları tarafından iskân edilmesine ve dolayısıyla geride pek çok antik ve tarihi / kültürel iz bırakmalarına neden olmuştur. Turizm çeşitliliği bağlamında TR 83 Bölgesi'nin sahip olduğu bu ayrıcalıklarından kaynaklanan turizm değerlerine aşağıda yer verilmiştir.

Kültür-tarih-mağara turizmi:

Amasya: Amasya Kalesi, Kral Kaya Mezarları, Şehzadeler Müzesi, Alçak Köprü, Darüşşifa, Saraydüzü, Kışla Binası, Yalıboyu Evleri, Ferhat Su Kanalı, Merzifon Taşhanı, Amasya Müzesi, Gök Medrese, Kara Mustafa Paşa Camii, Çilehane, Pir İlyas Türbesi, Şirvanlılar Camii, II. Bayezid Külliyesi.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Çorum: Çorum Kalesi, Alacahöyük, Boğazköy-Hattuşa (UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesinde), Ortaköy-Şapınuva, İncesu Kanyonu, Çorum Müzesi, Veli Paşa Hanı, Kâtipler Konağı, Laçın-Kapılıkaya Kaya Mezarı, Osmancık Kalesi, İskilip Kalesi, İskilip Kaya Mezarları, Koyunbaba Köprüsü, Çorum Ulu Camii, Elvan Çelebi Camii ve Türbesi, Osmancık Koca Mehmet Paşa Camii, Çorum Hıdırlık Camii.

Samsun: Atatürk Anıtı, Gazi Müzesi, Milli Mücadele Parkı ve Açık Hava Müzesi, Bandırma Vapuru; İlkadım Anıtı, Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Baruthane Tümülüsleri, Tekkeköy Mağaraları, Esenköy Kaya Mezarı, Amisos Tepesi, İkiztepe, Asarkale, Büyük Camii, Göğceli Camii, Bekdemir Köyü Camii.

Tokat: Tokat Kalesi, Saat Kulesi, Sebastopolis ve Komana Antik Kenti, Turhal Kalesi, Niksar Kalesi, Zile Kalesi, Leylekli Köprü, Tokat Müzesi, Voyvoda Hanı, Suluhan, Mahperi Hatun Kervansarayı, Ballıca Mağarası, Nureddin İbn Sentimur Türbesi, Ali Paşa Camii ve Hamamı, Çöreğibüyük Camii, Sulusokak, Gökmedrese, Taşhan, Yazmacılar Hanı, Arastalı Bedesten, Yağıbasan Medresesi, Katırcılar Hanı, Deveci Hanı, Paşa Hanı, Paşa Hamamı, Ulu Camii, Takyeciler Camii, Halit Sokağı ve Bey Sokağı Sivil Mimarlık Eserleri, Mevlevihane, Atatürk evi ve Etnografya Müzesi, Latifoğlu Konağı, Badallar, Meydan Camii.

DOĞA-DENİZ-KIŞ TURİZMİ:

Amasya: Boraboy Gölü, Yedi Kuğular Kuş Cenneti, Şahin Yaylası, Merzifon ilçesi Çaybaşı Köyü Köprübaşı mevkiinde başlayan Kanyon.

Çorum: İncesu Kanyonu, Kunduzlu Yaylaları, Kargı Yaylası, Abdullah Yaylası.

Samsun: Lâdik Gölü, Kabaceviz Şelaleleri, Sahil Gezi Yolu ve Sevgi Gölü, 19 Mayıs-Samsun Sahil şeridi, Lâdik-Akdağ Kış Sporları ve Kayak Merkezi, Bafra Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti (RAMSAR sözleşmesiyle koruma altına alınan sulak alan), Galeriç Ormanı.

Tokat: Kaz Gölü, Almus Baraj Gölü, Zinav Gölü, Selemen Yaylası.

Termal Turizm:

Amasya: Terziköy, Hamamözü, Gözlek Kaplıcaları.

Çorum: Figani, Hamamlı çay Kaplıcaları.

Samsun: Hamamayağı, Havza, Ladik Kaplıcaları.

Tokat: Sulusaray, Reşadiye, Artova Kaplıcaları.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

TR83 BÖLGESİ'NDE TURİZM HAREKETLERİ

Bölge, Türkiye içinde turizmden büyük bir pay alamamaktadır. 2008 yılı verilerine göre turistlerin bölge tesislerine giriş sayısında bölge Türkiye'nin yüzde 1,17'sini oluşturmaktadır. Geceleme sayısında bu oran yüzde 0,58'e kadar düşmekte, Türkiye rakamlarıyla karşılaştırıldığında bölgeye gelen az sayıdaki turistin bölgede çok fazla konaklamadığını göstermektedir. Yabancı turistlerin konaklamasında bölgeyle ülke arasındaki fark, daha da dramatik bir hal almaktadır. Türkiye'de yabancı bir turist, 4,1 gece kalırken; bölgede 1,6 gece kalmaktadır, dolayısıyla Türkiye'yle karşılaştırdığımızda bölgeyi yabancı turistlerden ziyade yerli turistlerin ziyaret ettiği görülmektedir. Diğer taraftan, yerli turist Türkiye'de 1,8 gece konaklama yaparken bu rakam bölgemizde 1,4 gecedir.

İller	Tesis Giriş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Süresi		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Amasya	6.507	84.115	90.622	9.282	121.603	130.885	1,4	1,4	1,4
Çorum	6.633	97.208	103.841	9.494	131.331	140.825	1,4	1,4	1,4
Samsun	9.079	134.173	143.252	17.780	201.334	219.114	2,0	1,5	1,5
Tokat	984	134.092	135.076	1.621	165.021	166.642	1,6	1,2	1,2
TR83	23.203	449.588	472.791	38.177	619.289	657.466	1,6	1,4	1,4
TR83 / TR	%0,13	%1,98	%1,17	%0,05	%1,54	%0,58			
Türkiye	17.762.818	22.755.200	40.518.018	73.590.885	40.326.871	113.917.756	4,1	1,8	2,8

Kaynak T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010

İller	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Başına Yatak Sayısı
Amasya	42	821	1.743	41,5
Çorum	26	660	1.288	49,5
Samsun	63	1625	3.433	54,5
Tokat	26	769	1.465	56,4
TR83	157	3875	7.929	50,5
TR83 / TR	%1,63	%0,87	%0,82	
Türkiye	9.630	443.492	965.154	100,2

Kaynak T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010

Bu istatistikler, bölgenin bir varış noktası olmaktan çok bir geçiş noktası olduğunu göstermektedir. Bölgedeki konaklama tesis sayısı, Türkiye'nin yüzde 1,6'sını oluştururken bu yüzde oda ve yatak sayısında yüzde 1'in altına düşmektedir. Doluluk oranları incelendiğinde ise, Türkiye'de yüzde 50 civarında olan tesis doluluk oranının bölgede yaklaşık yüzde 35 olduğu görülmektedir. Tesis başına düşen yatak sayısına bakıldığında, Türkiye'de genelinde sayının 100, bölgede ise bu sayının 50 olduğu görülmektedir. Yani bölge, Türkiye'ye göre düşük yatak kapasiteli tesislere sahip olsa da bu tesislerin doluluk oranları daha düşük

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

seviyededir. Bu da tesislerin yatak kapasitesinden çok kalitelerini daha üst seviyeye çıkarmaları veya tanıtımlarının daha iyi yapılması gerektiğini göstermektedir.

Bölge, birçok turizm çeşidini ve olanağını içinde barındırmasına rağmen Türkiye'deki turizm rakamlarıyla karşılaştırıldığında çok düşük bir pay almaktadır. Bölge turizmini daha ileriye taşımak adına 2010 yılı Temmuz ayı içerisinde OKA, bölgedeki turizm temsilcileriyle bir çalıştay düzenlemiştir. Çalıştaydan çıkan sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Bölgedeki tesislerin sayısal eksikliğinden çok kalitelerinin daha üst seviyeye çıkarılması
- Gelen turistlere sevdikleri veya tercih ettikleri turistik aktiviteleri belirlemeye yarayan anketlerin uygulanması ve buna göre turistlerin geceleme sayılarının artırılmaya çalışılması
- Turizm sektöründe çalışan personelle ilgili turistik tesis sahipleri, çalışanlar ve turizmle ilgili eğitim kurumlarının bir araya gelerek çalışma şartları (mesai saati, ücret, vb.) ve müfredat hakkında daha verimli bir düzenlemeye gidilmesi
- Turizm sektöründe çalışan personelin yabancı dilinin geliştirilmesi üzerine çalışmalar yapılması
- Yurtiçi ve yurtdışı fuarlara dört ilin beraber katılarak, bölge turizmini daha iyi tanıtması
- Havaalanlarına bölgenin turizm değerlerini tanıtıcı broşür ve afişler konulması; turistlere rehberlik edecek dijital tanıtım materyallerini hazırlanması
- Bölgede birçok turizm çeşidi mevcut olmasına karşın daha öne çıkan birkaç turizm çeşidine yatırım yapılması
- Dört ili de kapsayan turistik turların hazırlanması, bu turların içerisinde gelen gruptaki turistlerin tercihinine göre alternatif programların düzenlenmesi
- Turizmin sürdürülebilirliği adına bölgedeki turizm değerlerinin korunması konusunda halkın bilinçlendirilmesi
- Turistik tesislere giden yolların düzeltilmesi ve tesislerdeki mevcut altyapı kalitesinin artırılması
- Bölgedeki otel fiyatlarının yüksek olmasının nedenlerinin tartışılması ve fiyatların düşürebilmesi için çözümlerin ortaya konulması
- Yamaç paraşütü, yat turizmi gibi alternatif turizm aktivitelerinin bölgeye kazandırılması
- Bölgedeki turizm değeri taşıyan tesislerin çevresinde kirliliği azaltarak bu alanların da turizme kazandırılması

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

- TR83 Bölgesine hangi ülke turistlerinin gelmek isteyeceğinin (Ortadoğu, Avrupa, Uzakdoğu, Amerika, vb) bilimsel bir araştırmayla belirlenmesi ve bu ülkelere yönelik pazarlama çalışmaları yapılması
- Yeme içme tesislerinde mutlaka Türkçe ve yabancı dillerde münüler bulundurulması
- Yeme içme tesislerinde bölgesel ve ulusal yemekler dışında dünya mutfaklarından yemekler bulundurulması
- Bölgemizin turistik ve kültürel özelliklerini yansıtan hediyeelik ve hatıra eşya yapımının geliştirilmesi ve çeşitliliğinin artırılması
- Turistik dokümanların Valiliklerden, Belediyelerden, Ticaret Odalarından, Turizm Derneklerinden, enformasyon ofislerinden ve turistik işletmelerden kolaylıkla temin edilmesinin sağlanması
- Yerli ve yabancı turizm yazarlarının bölgeye davet edilerek yurtiçi ve yurtdışı gazete ve dergilerde; ulusal ve bölgesel televizyon kanallarında bölgenin tanıtılması
- TR83 Bölgesinin internet üzerinde sürekli yenilenen iyi bir web sayfasının birkaç dilde hazırlanmasının sağlanması
- Bölgede yaşayanların başta öğrenciler olmak üzere bölge içerisinde gzmelerinin teşvik edilmesi; bunun milli eğitim müdürlükleri ve yüksek okul idarecileri kanalıyla yönlendirilmesi
- Karadeniz'de sahili olan ülkelerle deniz taşımacılığının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması
- Karadeniz çevresindeki ülkelerle TR83 Bölgesi arasında direk uçak seferleri konulması için çalışmaların yapılması (Samsun-Krasnodar kardeş şehir anlaşmasının bu kapsamda değerlendirilmesi)

Gelecek yılların eğilimleri ve tüketici profiline ilişkin Dünya Turizm Örgütü tarafından hazırlanan Turizmde 2020 Vizyonu çalışmasında önemli noktalar belirlenmiştir: Varış noktaları seçimi ve rezervasyon süreçlerinde, elektronik teknoloji (CD-Rom atlası, internet, web siteleri, vb) artan önem kazanacaktır. Ortalama insan ömrünün artmasına paralel olarak emeklilik süresi uzayacak ve tatile daha çok zaman ile daha fazla kaynak ayrılacak, 65 ve üstü yaş grubundakilerin toplam turizm aktiviteleri içerisindeki yeri artacaktır. Bekâr ve çocuksuz çiftler seyahate ve eğlenceye daha fazla zaman ve kaynak ayıracaklardır. Turist hareketlerinde kutuplaşma olacak, turistlerin bazıları rahatlık ve konfor ararken bazıları da macera

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

arayacaktır. Hedeflenen turistik ürün, eğlendirici, çevreyi koruyan ve eğitici unsurlardan birine veya tümüne dayalı olarak geliştirilecektir. Artan rekabet, teknolojik yenilik, hizmet kalitesi, tüketici bilinci ve tatmini gibi kavramları da beraberinde getirerek turizm sektörünün kendini yenilemesine neden olacaktır (DPT, 2007-7).

II. BÖLÜM TOKAT İLİ MEVCUT DURUM ANALİZİ

TR 83 Bölgesi Hakkında Genel Bilgi

Tokat'ın turizm sektöründeki rekabetçi yapısının ortaya konulabilmesi ve doğru bir destinasyon olarak konumlandırmasının yapılabilmesi açısından içinde bulunduğu TR83 Bölgesinin sahip olduğu demografik, sosyo-kültürel ve ekonomik değerlerin bilinmesi gerekmektedir. Dolayısıyla çalışmada da bölge hakkında genel ve kısa bir bilgiye aşağıda yer verilmiştir.

SOSYAL YAPI

Nüfus Ve Demografik Yapı

Amasya, Çorum, Samsun ve Tokat illerini kapsayan TR83 Bölgesi 37.600 km² ile Türkiye yüzölçümünün yüzde 5'ini kapsamakta ve 2.739.487 olan 2009 nüfusu ile Türkiye nüfusunun yüzde 3,7'sini oluşturmaktadır. TR83 illeri arasında Samsun en büyük nüfusa sahip il iken, bu ili sırasıyla Tokat ve Çorum izlemektedir. Nüfusu en az olan il ise Amasya'dır. Bölge nüfus artış hızı 1980'lerden itibaren azalmaya başlamıştır. 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımıyla 2009 yılları arasında Türkiye nüfusu yaklaşık olarak 5 katına çıkarken, bölgenin toplam nüfusu 3 katına çıkmıştır. Bu durumun nedenleri arasında azalan doğurganlık oranları ve bölge dışına yaşanan göç bulunmaktadır. Bölgede nüfus yoğunluğu ise 73 km²/kişidir. Bölgede nüfus yoğunluğu en fazla olan il km²'ye 138 kişi ile bölgede Türkiye ortalamasının üstünde tek il olan Samsun'dur.

Bölgede nüfusun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında kadın ve erkek nüfusun genel olarak tüm yaş gruplarında dengeli bir biçimde dağıldığını, ancak 55 yaş üstünden sonra kadın nüfus ile erkek nüfus arasındaki farkın belirginleştiği görülmektedir. 15-64 yaş arasındaki çalışma çağındaki nüfus bölgede ağırlığını korurken, son yıllarda düşen doğum oranları ve iyileşen sağlık hizmetleri ortalama yaşam süresini artırmakta ve önceki yıllara kıyasla 55 yaş üstü grupların genişlemesine neden olmaktadır. Buna bağlı olarak bölgede 65 yaş üstü ve toplam yaş bağımlılık oranları Türkiye ortalamasının üstünde seyretmektedir.

TR83 Bölgesi kentleşme oranları Türkiye ile kıyaslandığında her dönem için bölgenin Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Bölge içinde kentleşme oranı en düşük il yüzde 57,1 ile Tokat'tır. Tokat'ı yüzde 63 ile Amasya, yüzde 64 ile Çorum ve yüzde 65 ile Samsun izlemektedir. Diğer taraftan ise tarımda yaşanan çözüme ile iş imkânlarının kısıtlanması, ekonomik ve sosyal imkânların daha çeşitli olduğu illere doğru göçün yaşanmasına neden olmaktadır. Bölgenin net göç hızı 2008-2009 döneminde ‰-4,71 olarak

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

gerçekleşmiştir. Net göç hızının en düşük olduğu ile ise Çorum'dur. Bölgeden göç yoğun olarak Ankara ve İstanbul illerine doğru yaşanmaktadır. Yaşanan göç, doğurganlık ve ölüm hızı verilerine dayanılarak yapılan nüfus projeksiyonlara göre bölge nüfusu 2023 yılına gelindiğinde yüzde 5 oranında azalacaktır.

EĞİTİM

Eğitim, sürdürülebilir kalkınmanın hiç şüphesiz temel taşlarından birisidir. Tek başına eğitime erişebilirliği artırmak yeterli değildir. Bunun yanında, belki bundan da önemli olan eğitimin kalitesinin artırılmasıdır.

TR83 Bölgesi 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde eğitim sektörü sıralamasında 13. sırada bulunmaktadır. Bölgede 2000'den 2009 yılına okur-yazarlık oranlarına bakıldığında 1997'de ilköğretimin zorunlu hale getirilmesine bağlı olarak bir iyileşmeden bahsetmek mümkündür ancak Amasya dışındaki bölge illerinin tamamı ülke ortalamasının hala altında kalmaktadır. 2009'da okur-yazar nüfusta bitirilen eğitim düzeyine göre bölge illeri analiz edildiğinde, bölge illerinin çok da başarılı olmadığı görülmektedir. Buna göre her dört ilde de ilköğretim mezun oranı ülke ortalamasının üstünde olmasına karşın diğer eğitim seviyelerinde büyük çoğunlukla ülke ortalamasının yakalanamadığı görülmektedir. Sadece Amasya ilköğretimden mezun nüfus oranında ülke ortalamasının üzerine çıkmaktadır. Yine aynı seviyelerde okullaşma oranlarına bakıldığında ilköğretim ve ortaöğretimde bölge illerinden Amasya ve Samsun ülke ortalamasının üzerinde oranlara sahipken Tokat ve Çorum ortalamasının altında kalmaktadırlar. Bir diğer eğitim seviyesi olan okul öncesi eğitim, ilk ve ortaöğretimde gerçek bir öğrenme temelinin oluşturulması, okuldan işe geçişlerin kolaylaştırılması, yetişkinleri öğrenmeye özendirme, sistemin parçaları arasında tutarlılığın sağlanması, sistem kaynaklarının yenilenmesi ve hayat boyu öğrenmenin sağlanması için büyük önem teşkil etmektedir.

Bölgede 2009/2010 Öğretim Yılı okul öncesi okullaşma oranlarına bakıldığında Çorum hariç bölge illerinin tamamı her iki yaş grubunda da Türkiye oranlarının üzerinde bir performansa sahiptir. Özellikle Amasya, her iki yaş grubunda da okul öncesi eğitim de oldukça başarılıdır. 3-5 yaş grubu, tüm iller ve Türkiye genelinde 4-5 grubuna göre daha düşük okullaşma oranlarına sahiptir. Bölgede Yükseköğretim kurumlarına bakıldığında, her ilde bir devlet üniversitesinin var olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'ün kuruluşuna onay verdiği Canik Başarı Üniversitesi Karadeniz'in ilk vakıf üniversitesi olacak, Samsun ise Karadeniz'in tek iki üniversiteli şehri olacaktır. Bölgede 2009/2010 Öğretim yılında 2.818 olan toplam öğretim elemanının sayısı dengeli bir dağılım göstermemektedir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Üniversitelerden Samsun'da bulunan Ondokuz Mayıs Üniversitesi en büyük payı alırken Amasya Üniversitesi en düşük payı almaktadır. Amasya'da sadece 4 profesör bulunurken Samsun'da bu sayı 229'dur. Öğretim elemanı yetersizliğinin başlıca nedenleri mevcut bürokratik yapı, öğretim elemanlarına sağlanan yetersiz maddi imkânlar ve bölge illerinin sunduğu kentsel olanakların görece düşük olmasıdır. Daha kaliteli ve sorunsuz bir yükseköğretim için kadrolar daha esnek hale getirilmeli ve akademik yükselme tamamen bilimsel liyakat esasına bağlanmalıdır. Bölgede en çok mezun veren, en çok okuyan öğrencisi bulunan ve en çok kayıt yaptıran öğrencisi bulunan üniversite Ondokuz Mayıs'tır. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, bölgedeki toplam mezunların yüzde 47,88'ine, okuyanların yüzde 45,27'sine ve yeni kayıtlıların yüzde 39,97'sine sahiptir. Yine Ondokuz Mayıs Üniversitesi yayımlanan yayın sayısında da diğer bölge üniversiteleri içerisinde öne çıkmaktadır. Bunu Gaziosmanpaşa Üniversitesi takip etmektedir. Okul öğretiminin değişen dünyanın tüm ihtiyaçlarını karşılaması mümkün olmadığından hayat boyu eğitim olarak da nitelendirilen yaygın eğitimin öneminin kavranması önem teşkil etmektedir. Yaygın eğitim alanında faaliyet gösteren bölgedeki toplam kurum sayısı 485, öğretmen sayısı 3.686, derslik sayısı 3.071'dir.

Bölgede eğitim-istihdam ilişkisine bakıldığında farklı sektörlerdeki istihdamın eğitim durumlarına bakıldığında eğitim seviyesinin en düşük olduğu sektör tarımdır. Tarım sektöründe çalışanlardan okuma-yazma bilmeyenlerin oranı bölgede okuma yazma bilmeyen toplam çalışan sayısının yüzde 95,79'unu oluşturmaktadır. Sanayi sektöründeki çalışanların en büyük kısmı lise altı eğitime sahiptir. Eğitim seviyesinin en yüksek olduğu sektör ise hizmet sektörüdür.

SAĞLIK

Toplumunu oluşturan her bireyin sağlık hizmetlerine eşit şekilde ve ihtiyaç duyduğu her zaman erişebilmesi, bireylerin refahlarına ve beşeri sermayenin gelişmesine olan katkısıyla önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgede toplam 57 hastane vardır ve bu hastanelerdeki toplam yatak sayısı 8.692'dir. Bu hastaneler içinde beş özel hastane olduğu ve toplam yatak sayısı içerisinde özel hastanelerin payının sadece yüzde 3 olduğu görülmektedir. Sağlık kuruluşlarında çalışan personel sayıları hem ülke ortalamasının, hem de gelişmiş ülkelerin ortalamasının altındadır. 2006 yılında hekim başına düşen nüfus bölgede 758, Türkiye'de ise 633'tür. Yatak doluluk oranları bölgede Türkiye ortalamasının altındadır. Bu oranların düşük olması önemli sağlık yatırımları olan hastanelerde var olan kapasitenin yeterince kullanılmadığını göstermektedir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Bölgede son yıllarda sağlık alanında yaşanan önemli uygulamalardan biri Sağlıkta Dönüşüm Programı çerçevesinde Aile Hekimliğine geçen illerin olmasıdır. Temel sağlık hizmetlerine ulaşılabilirliği artırmak amacıyla Aile Hekimliği Pilot Uygulama Yasası 2004 yılında kabul edilmiş, bölge illerinden 2007 yılında Samsun ve Amasya ve 2008 yılında ise Çorum aile hekimliği kapsamına alınan illerden olmuştur. Bununla beraber, sağlık hizmetlerine erişilebilirliğin artırılması amacıyla 2000 yılından itibaren gezici sağlık hizmetleri yaygınlaştırılmaya başlanmıştır. Bebek ve çocuk ölüm oranlarında bölgede büyük bir düşüş yaşanması, iyileşen sağlık hizmetlerinin bir göstergesi olarak görülebilir. Ayrıca, bölgede bulunan Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne bağlı Tıp Fakültesi ve Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi sağlık personelinin yetiştirilmesi için önemli fırsatlar sunmaktadır.

KÜLTÜR

Bölge 15.000 yıl öncesine giden tarihiyle zengin bir kültürel birikime sahiptir. Ne var ki değişen dünya koşulları kültürel sürekliliğin kaybolmasına neden olmaktadır. Yine bölgede kültürel varlıklar açısından bir diğer tehdit unsuru da koruma ve yaşatma bilincinin düşük olmasıdır. İletişim kaynakları ve sosyal mekânlar açısından bölge illerine bakıldığında Samsun'un ekonomik yapısındaki gelişmişlik ve buna bağlı olarak çevre illerinin çekim alanı olması ilin nüfus yapısı ve yoğunluğunda neden olduğu değişikliğe bağlı olarak ili kültür ve sanat merkezi haline getirmiştir. Samsun'u sahip olduğu kütüphane, tiyatro salonu, sinema salonu ve matbaa sayılarına göre değerlendirildiğinde Çorum takip etmektedir.

KADININ GÜÇLENDİRİLMESİ

TR83 Bölge toplam nüfusunun 1.360.833'ü erkeklerden, 1.378.654'ü ise kadınlardan oluşmaktadır. Kadının konumunu belirleyen ana faktörlerden biri eğitimidir. 2000 yılında yüzde 79 olan okur-yazar kadın nüfus oranı 2009 yılında yüzde 85,7'ye yükselmiştir. Bitirilen eğitim düzeyinde cinsiyetler arası bir karşılaştırma yapıldığında ilkökul dışındaki tüm eğitim seviyelerinde erkek mezuniyet oranı kadınlardan fazladır.

Bölgede kadınların işgücüne katılma oranı oldukça düşüktür. Erkeklerde yüzde 72,3 olan bu oran kadınlarda yüzde 39,8'dir. Her ne kadar bu oran Türkiye genelinden yüksek olsa da erkek nüfusa kıyasla düşüktür. Bunun temel nedeni kadının eğitim düzeyinin düşük olması ve iş piyasasının gerektirdiği niteliklere sahip olmamasıdır. Kadınların işgücüne katılma oranı 2008'e kıyasla 2009'da hem Türkiye hem de bölgede artış göstermiştir. Bölgede kadınların istihdam oranları da işgücüne paralellik göstermektedir ve her ne kadar ülke ortalamasının üzerinde de olsa erkeklere kıyasla oldukça düşüktür. 2008'den 2009'a Türkiye'de kadınların

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

işsizlik oranında yüzde 11,6'dan 14,3'e bir artış yaşanırken, bölgede yüzde 6,0'dan 5,9'a düşmüştür. Ancak kırsal alanda özellikle kadın işgücü için istihdam ücretsiz aile işçiliği biçiminde olmaktadır. Dolayısıyla işsizlik ya da gizli işsizlik bölgede önemli bir problem olarak varlığını sürdürmektedir. Yıllar içerisinde, istihdamın sektörel dağılımında her iki cinsiyette de tarım sektörünün payında bir azalma söz konusu olsa da cinsiyetler arasındaki fark dikkat çekmektedir. Tarım sektörünün istihdamdaki payı toplamda bölgede yüzde 51,6'dır. Bu oran erkeklerde yüzde 38,28 iken kadınlarda yüzde 72,86'ya çıkmaktadır. Bölgede kadınların en çok istihdam edildikleri sektör tarımdır ve arkasından hizmet sektörü gelmektedir. Bölgede sanayi ve ticaret sektörlerinde istihdam edilen kadın oranı ise çok düşüktür. Kadın emeği daha çok tekstil, hazır giyim, gibi emek yoğun sanayi dallarında özellikle ucuz emek olması nedeniyle tercih edilmektedir. Siyasal karar alma mekanizmalarında kadının temsil gününün güçlendirilmesi, toplumsal eşitliğin sağlanması ve kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımının artırılması için bir başka önemli noktadır. TR83 Bölgesinde toplam sayısı 21 olan 23. Dönem milletvekilleri arasında sadece iki kadın milletvekili bulunmaktadır. 2009 Yerel Seçimleri sonuçlarına göre ise bölgede kadın belediye başkanı bulunmamaktadır.

GELİR DAĞILIMI

Gelir Dağılımı başlığında 2008 yılında TÜİK tarafından yapılan "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması" verileri kullanılmıştır. Ancak araştırma sonuçları ne yazık ki Düzey 2 ve Düzey 3 bazında tahmin üretememekte olup Düzey 2 bazında gelirin yüzde 20'lik gruplara göre dağılımını veren en son çalışma 2003 yılındadır. Gelirin yoğunlaşmasını ifade eden, gelir eşitsizliğinin önemli bir göstergesi olan ve "Lorenz Eğrisi"nden hesaplanan "Gini Katsayısı" TÜİK tarafından ülke genelini kapsayan ilk gelir dağılımı çalışmasının yapıldığı yıl olan 1987'de 0,43 olarak hesaplanmışken 2008 yılındaki araştırmaya göre 0,41 olarak hesaplanmıştır. 1987 yılından 2008 yılına kadar yapılan araştırmalarda nüfusun en düşük ve en yüksek gelirli gruplarının gelirden aldıkları paylarda ufak değişiklikler olmuştur. 1987'de en düşük gelirli yüzde 20'lik kesimi gelirin ancak yüzde 5,2'sini alırken 2008'de bu oran 5,8'e yükselmiştir. Yine 1987'de en yüksek gelirli yüzde 20'lik kesim gelirin yüzde 50,9'unu alırken 2008'de bu oran 46,7'ye düşmüştür. Gini katsayısındaki azalış da bu oranlardaki değişime bağlı olup gelirin 2008'de 1987'ye göre daha dengeli dağıldığı söylenebilir. TR83 Bölgesi'nde 2001 yılı itibarıyla kişi başına düşen GSYİH'nin (1.559 ABD Doları) Türkiye ortalamasının (2.146 ABD Doları) altında olduğu görülmektedir. Samsun ve Çorum bölge ortalamasının üzerinde kişi başına GSYİH'ya sahipken Tokat ve Amasya sahip oldukları kişi

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

başına GSYİH ile iller arasındaki sıralamada oldukça geride kalmaktadırlar. Bölgeler (Düzy 1) itibariyle gelir dağılımına bakıldığında 2008 yılında gelirin en dengesiz dağıldığı bölge Kuzeydoğu Anadolu'dur. Bölge gelirden en yüksek payı alan yüzde 20'lik dilimde en yüksek orana sahipken en düşük payı alan yüzde 20'lik dilimde en düşük orana sahiptir. Yine aynı yıl gelirin en dengeli dağıldığı yani Gini katsayısının sıfıra en yakın olduğu, en düşük ve en yüksek gelir gruplarının gelirden aldığı payın birbirine en yakın olduğu bölge ise Batı Marmara'dır.

Hane gelirlerinin istatistikî bölge birimleri sınıflaması (Düzy 2) bazında gelire göre sıralı yüzde 20'lik dilimler ayırımına dair yayımlanan en son veri 2003 yılındadır. Buna göre TR83 Bölgesi'nde nüfusun en düşük gelirli yüzde 20'si gelirden yüzde 5,8'lik pay alırken, en yüksek gelirli yüzde 20'si yüzde 46,3 pay almaktadır. Bu haliyle ülke geneline göre biraz daha dengeli bir dağılımdan bahsetmek mümkündür ancak bölge'de Bursa, Hatay, İstanbul, Adana ve Şanlıurfa dışındaki bölgelere göre daha dengesiz bir gelir dağılımından bahsetmek mümkündür. Bunda bölgenin ağırlıklı olarak tarıma dayalı bir ekonomik yapıya sahip olması büyük paya sahiptir.

Gelir dağılımı araştırmalarında önemli göstergelerden biri de kentsel ve kırsal alanlarda gelir dağılımı eşitsizliğinin ortaya çıkarılmasıdır. Kent-kır ayrımı 2008 yılında sadece ülke düzeyinde varken, 2003 yılında ise Düzy 1 bazında bulunmaktadır. 1987, 1994, 2003 ve 2008 yıllarında yapılan gelir dağılımı araştırmaları ülke çapında kentsel ve kırsal gelir dağılımı bağlamında incelendiğinde her ikisinde de Gini katsayısının sıfıra yaklaştığı görülmektedir. Ancak kırsaldaki iyileşme kentsel alandaki iyileşmenin biraz altında kalmıştır. 1987 yılında kırsal alanda 0,41 olan Gini katsayısı 2008 yılında 0,38 olurken kentsel alanda 1987 yılında 0,44 olan Gini katsayısı 2008'de 0,40 olmuştur. Sadece 2003 yılında yayımlanan, TR83 Düzy 2 Bölgesi'nin de içinde bulunduğu Batı Karadeniz Düzy 1 Bölgesi'nin kentsel ve kırsal gelir dağılımına bakıldığında ise kentsel ve kırsal gelir dağılımı arasında fazla bir farklılık görülmemektedir. Ancak kırsal kesimde gelirin çok az da olsa daha eşit dağıldığı söylenebilir. Bu durum Türkiye geneliyle de paralellik göstermektedir.

İSTİHDAM

İstihdam başlığı altında TR83 Bölgesi'nde işgücüne katılma, istihdam ve işsizlik oranları çeşitli değişkenler bakımından incelenmiştir. Bu kapsamda TÜİK Hane halkı işgücü anketi kullanılmıştır. Ne var ki 2000 yılından itibaren il düzeyinde detaylı bilgi bulunmamakta olup 2008 yılından itibaren "küçük alan tahminleri yönetimi" kullanılarak hesaplanan il düzeyinde temel işgücü göstergeleri dolaylı olarak elde edilmektedir. 1980'den 2009 yılına bölge

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

illerinde işgücüne katılma oranlarının düştüğü görülmektedir. Bu haliyle bölge illerinin tamamı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bu iller içerisinde katılma oranının en düşük olduğu il 2009'a kadar Amasya iken 2009'da Tokat olmuştur. 2009'da bölgede yüzde 55,1 olan işgücüne katılma oranı ülkede yüzde 47,9'dur. Eğitim durumuna göre işgücüne katılma baktığımızda hem Türkiye hem de bölgede işgücüne katılımın en yüksek olduğu eğitim seviyesi lise altıyken en düşük olduğu okuma yazma bilmeyenlerin oluşturduğu gruptur. Bunu yükseköğretim ve lise ve dengi meslek okulu mezunları takip etmektedir. Katılma oranının en yüksek olduğu yaş grubu 25-34'tür. Bunu sırasıyla 35-54, 20-24, 55+ ve son olarak 15-19 yaş grupları takip etmektedir.

İşgücüne katılımda olduğu gibi istihdamda da bölge illerinin tamamı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bölgede istihdam yaratan temel sektör tarım olarak görülmektedir. Diğer sektörlerde ortaya çıkan bölgesel istihdam oranları ülke ortalamasının altındadır. 2004'ten 2009 yılına tarım sektörünün istihdam yaratmadaki payı hem bölge hem de Türkiye'de azalmışsa da Türkiye'nin aksine bölgede sektörün istihdam yaratmada önemini koruduğu görülmektedir. 2009 yılında bölgede yüzde 51,6 olan tarımın payı Türkiye'de yüzde 24,7 olarak görülmektedir. Bölgenin kadın erkek istihdamının sektörel dağılımına baktığımızda toplam istihdam içinde kadınların çok büyük bir çoğunluğu tarım sektöründedir (%73,1) ve bu oran Türkiye ortalamasının (%41,7) oldukça üstündedir. Tarım dışındaki her üç sektörde de erkek istihdam oranları kadın istihdam oranlarının üzerindedir. Buna göre kadınların sırasıyla sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerindeki istihdam oranları yüzde 5,2; yüzde 6,4 ve yüzde 15,3'tür. Kadınlar bu üç sektörden sadece hizmetler sektöründe bir miktar varlık gösterebilmektedir.

Bölgede farklı sektörlerde işyeri büyüklüğüne göre istihdam edilenlere bakıldığında istihdamın hizmet sektörü dışındaki üç sektörde de 10'dan az kişi çalıştıran işyerlerinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Buralarda istihdam edilenler bölgedeki toplam istihdamın yüzde 76,71'ini oluşturmaktadır. 10 kişiden az kişi çalıştıran işyerleri tarım sektöründeki istihdamın yüzde 98,45'i, sanayi sektöründeki istihdamın yüzde 60,46'sı, ticaret sektöründeki istidamın yüzde 82,60'ı ve son olarak hizmet sektöründeki istihdamın ise yüzde 31,05'ini karşılamaktadır. Hizmet sektöründeki istihdamın işyeri büyüklüğüne göre dağılımı görece daha homojen bir yapıya sahiptir.

İşsizlik rakamlarına bakıldığında, TR83 Bölgesi'ndeki toplam işsizlik ve kadınlarda ve erkeklerde ayrı ayrı işsizlik oranları Türkiye genelinin altındadır. 2009'da bölgede yüzde 6,9 olarak gerçekleşen işsizlik oranı, ülkede yüzde 14,0 olarak gerçekleşmiştir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Yukarıda detayları verilen istihdamın sektörel dağılımına bakıldığında, istihdam yaratmada temel sektörün tarım olduğu, böylesi bir ekonominin de bölge için hem avantaj hem dezavantajlar yarattığı söylenebilir. Sağlanan avantaj, bölgede var olan geniş bir tarım sektörünün kalifiye olmayan bir işgücü için istihdam yaratması iken dezavantaj tarım sektöründe istihdam edilen büyük bir işgücünün ücretsiz aile işçisi olması ve ortaya çıkan değerın tarımsal sanayiye aktarılmaması nedeniyle yeterince istihdam yaratılamamasıdır. Bu durumdan en çok etkilenenler kadınlardır. Bölgede kadınlarda tarımdaki istihdam oranı yüzde 73,1 olup genellikle ücretsiz aile işçiliği şeklindedir. Dolayısıyla, denilebilir ki işsizlik ya da gizli işsizlik bölgede önemli bir problem olarak varlığını sürdürmektedir. Ortaya çıkan değerın tarımsal sanayiye aktarılmaması ve bu haliyle sektörde yeterince istihdam yaratılamaması sektörün en büyük sorunlarından. İstihdamın tarıma dayalı sanayiye aktarılması bölgede istihdam olanaklarını, tarımsal sanayinin gelişimini, kayıtlı istihdamı, ücretli çalışan sayısını, bölge gelir ve yaşam standardını artıracaktır. Tüm bunların ortak sonucu olarak da göç ve dolayısıyla da göç ve işsizlik bağlamında ortaya çıkan sosyal sorunların azalması sağlanacaktır.

ÇALIŞMA HAYATI VE SOSYAL GÜVENLİK

Bölgede çalışma hayatı incelendiğinde bölgede en çok istihdam yaratan sektörün tarım sektörü olduğu ve buna bağlı olarak kayıt dışı istihdamın fazla olması dikkat çekmektedir. Tarım sektöründe istihdam edilenlerin yüzde 52 gibi yüksek bir oranda olması, ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranını da artırmaktadır. Diğer taraftan bölgedeki işletmelerin büyük çoğunluğu 1-9 kişi arasında çalışanı olan küçük ölçekli işletmelerdir. Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlı olarak bölgede işçi olarak çalışanların cinsiyetlerine bakıldığında büyük çoğunluğu erkeklerin oluşturduğu görülmektedir.

Ortalama günlük kazanç istatistikleri çalışan kadınların erkeklere göre daha az kazanç sağladığını göstermektedir. Bölgede bulunan işyerlerinde çalışanlar arasında sendikalı çalışanların sayısı düşüktür. Özellikle küçük işyerlerinde çalışan işçilerde sendikalaşmanın daha az olduğu görülmektedir. Sosyal güvenlik hizmetleri ile toplumda çalışan tüm bireyler için asgari bir gelir sağlanması ve asgari bir yaşam seviyesi sağlanması hedeflenmektedir. Bölgede iller incelendiğinde sosyal güvenlik kapsamında dışında kalan nüfusun en fazla oranla Çorum ve Samsun illerinde olduğu görülmektedir. Amasya ise sosyal güvenlik imkânlarından yararlanamayan nüfusun en az olduğu ildir. Sosyal Güvenlik kapsamında SSK'ya bağlı olanların yüzde 54 ile çoğunluğu oluşturduğu arkasından ise yüzde 28 ile Bağ-Kur'luların ve yüzde 18 ile Emekli Sandığı'na bağlı olan nüfusun geldiği görülmektedir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Bölgede toplam istihdam TÜİK verilerine göre 2009 yılında 1.005.000'dir. Sosyal güvenlik kapsamındaki aktif çalışanların toplam il nüfusuna oranlarına bakıldığında Amasya (yüzde 21,22) en yüksek orana sahip il iken bu oranın en düşük olduğu il Tokat'tır. Bu ise kayıt dışı istihdamın fazla olduğuna işaret etmektedir. Bölgede toplam 375.000 kayıt dışı ve 630.000 kayıtlı çalışan bulunmaktadır. Kayıt dışı istihdam TR83 Bölgesi'nde yıllar itibariyle azalma eğilimi gösterse de 2009 yılında kayıt dışı istihdam oranı hala yüzde 63'tür. Bölgede kayıt dışı istihdamın oranının yüksek olması tarım sektöründe çalışanlar (toplam istihdamın yüzde 51'i) içinde kayıt dışı çalışanların oranının yüzde 92 olmasıyla ilgilidir. Bölgede yoksul kimselerin büyük çoğunluğu SSK, Emekli Sandığı, Bağ-Kur gibi bir sosyal güvenlik sistemine bağlı değildir. Yoksulların belirttikleri en önemli sorunlar işsizlik, temel ihtiyaçları karşılamadaki güçlükler, geçim sıkıntısı, sağlık hizmetlerinin pahalı olması ve çocukların eğitim harcamalarıdır (YHGP, 2006). Sosyal içermenin sağlanması için gelir dağılımındaki farklılıkların azaltılması, istihdam koşullarının iyileştirilmesi, eğitimin kalitesinin artırılması, sağlık hizmetlerine eşit erişimin sağlanması ve konut kalitesinin iyileştirilmesi gibi çeşitli alanları kapsayan bütüncül bir bakış açısı gerekmektedir.

KURUMSALLAŞMA

Merkezi yönetim kapsamında TR83 Bölgesi'nde 4 valilik ve 47 kaymakamlık bulunmaktadır. Bölgede bulunan belediye sayısı ise 181'dir. İl belediyeleri içinde sadece Samsun'da büyükşehir belediyesi bulunmaktadır. Bölgede mahalli idarelerin kurduğu çeşitli alanlarda faaliyet gösteren 107 birlik bulunmaktadır (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2010). Diğer taraftan, Sivil Toplum kuruluşları (STK) toplumsal bilincin oluşumunda oldukça önemlidir. İllere göre faal dernek sayısına bakıldığında dernek sayısının en fazla olduğu il Samsun (1.627) olup bunu sırasıyla Tokat (565), Çorum (545) ve Amasya (378) takip etmektedir. Bölge, dernek sayısı bakımından ülke içerisinde yüzde 3,37'lik bir orana sahiptir. Ayrıca, bölgede biri Samsun diğeri Tokat'ta olmak üzere iki adet Vakıflar Bölge Müdürlüğü bulunmaktadır. Bu müdürlüklerden alınan bilgiye göre Samsun'da toplam 44, Tokat'ta 33, Çorum'da 39 ve son olarak Amasya'da 16 adet vakıf bulunmaktadır.

Türkiye'de bulunan toplam 181 TSO'nun 18'i bölgede bulunmaktadır. Bunların illerdeki dağılımı ise Amasya'da 4, Çorum'da 3, Samsun'da 6 ve Tokat'ta 5 şeklindedir. Ayrıca Türkiye'de 113 olan toplam ticaret borsasının 9'u bölgede bulunmaktadır. Bölgede aktif oda sayısının en yüksek olduğu il 72 oda ile Samsun olup bu ili sırasıyla 42 oda ile Çorum, 35 oda ile Tokat ve 28 oda ile Amasya takip etmektedir. Oda ve esnaf sicili olan aktif üye sayısına baktığımızda ise Samsun başı çekerken Tokat, Çorum ve Amasya, Samsun ilinin takipçileri

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

konumundadır. Son olarak, bölgede toplam memur sendikası sayısı 255'tir. Bunların 61 tanesi şube, 193 tanesi ise temsilcilik olarak görev yapmaktadır. Ayrıca, Samsun'da bir adet de genel merkez bulunmaktadır. Bölgede toplam işçi sendikası sayısı ise 44'tür

TARIM

Tarım sektörünün ekonomideki payı hem Türkiye hem de TR83 Bölgesinde azalma eğilimi içindedir. Ancak bölgede yaratılan tarımsal gelirin, kırsal yerleşim nüfusunun ve tarımsal istihdam oranının büyüklüğü, sektörün bölge ekonomisinde hala önemli bir yer teşkil ettiğini göstermektedir. Bölge tarımsal alan ve üretim bakımından oldukça zengindir. Birçok bitkinin ve hayvan ırkının yetiştirilmesine uygun koşullar bulunmaktadır.

Bölgesel gayrisafı katma değer incelendiğinde bölgede 2004 yılında yüzde 22,7 olan tarım sektörünün bölge ekonomisi içindeki payının 2006 yılında yüzde 19,2'ye düştüğü görülmektedir. Bu oran sektörün Türkiye ekonomisi içindeki payının (yüzde 9,4) iki katından fazladır. Tarım sektöründe bölge GSKD'sinin ülke GSKD'sine değerine oranı ise yüzde 5,7'dir. Tarımsal istihdam incelendiğinde ise, 2000 yılında sektör bölgedeki toplam istihdamın yüzde 60,9'unu karşılarken, 2009'da bu oranın yüzde 51,6'ya düştüğü gözlemlenmektedir. Bölge 2009 yılında tarımsal istihdam sayısı bakımından 2., tarımsal istihdam oranı bakımından ise 4. sırada yer almaktadır.

Bölgede orta büyük işletme olarak tanımlanabilecek tarımsal işletmelerin oranı ülke genelinden daha azdır. Bölgedeki tarım işletmelerinin çok küçük olması birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Küçük işletmeler çoğunlukla kendi ihtiyacı için üretim yapmakta, standart kitlesel üretim yapamadıklarından pazarda söz sahibi olamamaktadır. Bu durum gelir düşüklüğüne yol açmakta, çiftçinin tarıma olan ilgisi azalmakta, köyden kente göç hızlanmaktadır.

Bölge bitkisel üretimi 2008'de 8,42 milyon ton olarak gerçekleşmiş ve ülke toplam üretiminin yüzde 7,12'sini karşılamıştır. TR83 Bölgesi 26 bölge arasında tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin üretiminde 4. sebze üretiminde 3. meyve üretimi bakımından ise 14.üncü sırada bulunmaktadır. Türkiye'de 923 TL olan kişi başına bitkisel üretim değeri, bölgede 1700 TL'dir. TR83 Bölgesi, bitkisel üretim miktarı ve verimlilik açısından Türkiye'de ilk sıralarda yer alsa da, bölge bitkisel ürün verimleri A.B.D ve bazı Avrupa ülkelerinde elde edilen verimlilik rakamlarına ulaşamamaktadır.

Bölgede üretimi yoğunlaşan bitkisel ürünlerin bazıları; arpa, tritikale, çeltik, mercimek (yeşil), patates (tatlı), kenevir, soya, fiğ, şekerpancarı, soğan (kuru), kırmızı pancar, fasulye (taze),

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

barbunya fasulye, lahana, üzüm (şaraplık) , elma, armut, muşmula, şeftali, kiraz, kızılcık, fındık, dut ve cevizdir. Bölge bitkisel ürünlerinin markalaşması ve bölge ekonomisine daha fazla katma değer sağlaması için, söz konusu ürünlerin verimlilikleri artırılmalı ve hem yurtiçi hem de yurtdışı pazarlarda bu ürünlerin tanıtım ve pazarlama çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

2001-2008 yılları arasında örtü altı sebze üretim miktarı bölgede yüzde 46,2 artmış ve bölgenin ülke toplam üretimi içindeki payı yüzde 2,31'e ulaşmıştır. Bölgedeki mikro klima alanları ile denize yakın, kuzeyi kapalı alanlarda örtü altı sebze tarımı yaygınlaştırılarak bölge tarımsal geliri artırılabilir. Organik tarım verileri incelendiğinde, bölge organik ürünler üretiminin ülke üretiminin sadece yüzde 1'lik bir kısmını karşıladığı görülmektedir. Bölge organik tarım için gerekli olan ekolojik yapıya sahip olmasına rağmen bu konudaki potansiyeli şu ana kadar yeterince değerlendirilememiştir. Bölgenin uygun iklim şartları ve zengin bitki örtüsü hayvancılık açısından büyük bir potansiyel yaratmaktadır. Bölgede bulunan 181.044 adet hayvancılık işletmesi genellikle küçük ölçekli olup, bitkisel üretimle hayvancılık bir arada yapılmaktadır. Bölgede tarımsal işletme başına düşen küçükbaş hayvan sayısı 3,9 iken büyükbaş hayvan sayısı ise 4,4'tür.

Bölge, sığır sayısı yönüyle önemli bir potansiyele sahiptir. Bölge, toplam sığır sayısı ve kültür melezi sığır sayısı yönünden Düzey 2 Bölgeleri arasında ikinci ve yerli sığır sayısında üçüncü sırada yer almasına karşın, kültür ırkı sığır sayısı yönünden onuncu sırada yer almaktadır. Kültür sığır sayısının diğer bölgelere nispeten az olması bölgenin birim sığır başına verimlilik değerlerini düşürmektedir. Bölge sığır sütü üretiminde dördüncü sırada yer almaktadır. Bu durum, süt sığırcılığı işletmelerinde birim hayvan başına süt verimi ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Bölgede 2002 yılında 26.602 ton olan et üretimi, 2009 yılında 18.107 tona gerilemiştir. Bölgede et üretimindeki düşüş Türkiye'ye oranla çok daha büyük seviyedir. Et üretiminde yaşanan bu sıkıntı 2009 ve 2010 yıllarında et fiyatlarının ciddi bir şekilde artmasına neden olmuştur. Bölge toplam et üretiminde yedinci sırada yer almaktadır. Bölgede kesim yapılan sığırların önemli bir kısmını yerli ırk sığırların oluşturması birim hayvan başına et verimini düşürmektedir. Bölgede, yumurta tavuğu üretiminde Çorum, broyler üretiminde ise Samsun Türkiye'nin önde gelen üretim merkezleridir. Bölgenin yumurta tavuğu sayısında Türkiye içindeki payı yüzde 9,2'dur.

Bölge, yumurta tavuğu sayısı yönünden Düzey 2 Bölgeleri arasında 3. ve broyler sayısı yönünden 13. sırada yer almaktadır. Bölgede üretilen yumurta, 2009 yılında Türkiye'de üretilen toplam yumurtanın yüzde 8'ini oluşturmakta olup bölge yumurta üretiminde Düzey 2

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Bölgeleri arasında dördüncü sırada yer almaktadır. 2009 yılında 9.100 tonluk tavuk eti üretimi ile bölge Düzey 2 Bölgeleri arasında 10. sırada yer almaktadır. Bölgede su ürünleri üretimini geliştirebilmek için önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Samsun'un Karadeniz'de yaşayan her tür balığın rahatça avlanabilmesi avantajına sahip olması ve bölgede elde edilen balıkların bu ilden iç kesimlere pazarlanması nedeniyle bölge su ürünleri üretimi ve pazarlanması yönünden en önemli il konumundadır. Ancak balık üretimi mevsimlere göre bazen ihtiyaçtan fazla olmaktadır. Avlanma sezonunda büyük miktarda avlanan ve fiyatı çok uygun olan hamsi, istavrit ve palamut gibi türlerin bölgede kurulacak işleme tesislerinde dondurma, konserve ve salamura gibi işleme ve muhafaza teknolojilerine tabi tutularak tüketicilere diğer zamanlarda sunulması, balıkçılık ile bölgede yaratılacak katma değeri artırmada önemli bir yaklaşımdır. Yüzölçümünün yüzde 35,2'si (1,3 milyon ha) orman alanı olan TR83 Bölgesi zengin bir orman varlığına sahiptir. Ancak bölge orman alanlarının yüzde 48,6'sı bozuk niteliklidir ve verimlilik bakımından komşu bölgelerden geridedir. Bölge orman alanının ülke alanına oranı yüzde 6,3 olmasına rağmen, bölgenin ormancılık GSYİH'sinin ülke ormancılık GSYİH'si içindeki payı 2001 yılında sadece yüzde 3,85'tir ve ormancılığın toplam GSYİH içindeki payı ise bölge illerinde yüzde 0,3 ile 0,4 arasındadır. Bölge ormanları değerlendirilmesi gereken birçok ürünü içermektedir. Bilinçsiz tüketim, gelecekte bölge orman varlığının azalması, erozyonun artması ve orman köylerinden şehir merkezlerine olan göçün hızlanması tehlikelerini yaratmaktadır. Bölgedeki toplam 2 604 köyden 2 138'i orman köyü statüsündedir. Bölgede 2000-2008 yılları arasında orman köylerinden şehir merkezlerine yoğun bir göç yaşanmıştır. Orman köyleri nüfusunun toplam köy nüfusu içindeki payında ciddi düşüşler yaşanması, orman köylerinin verdiği dış göçün ve bu köylerdeki sosyo-ekonomik sıkıntıların bir göstergesidir.

SANAYİ

TÜİK tarafından açıklanan 2001 yılına ait GSYİH verilerine göre TR83 Bölgesi 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 10. sırada yer almaktadır. Bununla beraber kişi başına düşen GSYİH bakımından bölgemiz 15. sıradadır. Bölgenin GSYİH ve nüfus paylarının yıllar itibariyle gerilemiş, bununla beraber GSYİH'nin nüfusa oranı 1987 yılında yüzde 0,65 iken, 2001 yılında yüzde 0,72'ye yükselmiştir. Bölge nüfus payının GSYİH payından daha fazla bir oranda düşmesi kişi başına düşen geliri yükseltmiştir. TR83 Bölgesi'nde ülke GSYİH'si içindeki payı bakımından ilk sırada yer alan tarım sektörünü, hizmetler ve sanayi sektörü takip etmektedir. 1987 yılında bölgede yüzde 30 olan tarımın payı, 2001 yılı itibariyle yüzde 20'ye gerilemiştir. Aynı dönemde ülkede tarımın payı yüzde 17,8'den yüzde 12,1'e

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

düşmüştür. Sanayinin payı ise bölgede yüzde 15,7'den yüzde 19,4'e yükselirken, ülke genelinde kayda değer bir değişiklik yaşanmamıştır. İncelenen dönem itibariyle bölgede ülke geneline paralel olarak tarımdan diğer sektörlerle bir geçiş yaşanmıştır. Ülke genelinde bu geçiş hizmetler sektörü ağırlıklı yaşanırken, bölgede sanayi ağırlıklı gerçekleşmiştir. Bu durum bölgede sanayileşmenin yetersizliği ile açıklanabilir.

Tokat, 1987-2001 dönemine ait verilere göre sanayi potansiyeli en yüksek olan il olarak ön plana çıkmaktadır. Tokat'ın güçlü bir sanayi varlığına sahip olmasının temelinde yatan Tokat'ta kamuya ait büyük ölçekli sanayi işletmelerinin varlığıdır. Bununla beraber ilde istihdama ve gelire büyük katkısı olan Tokat Sigara Fabrikası ve Tokat Yaprak Tütün İşletmesi gibi kurumların özelleştirme sonunda kapatılması, ilin sanayi potansiyelini olumsuz yönde etkileyebilecek bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Çorum ili ise 1980 sonrasında gelişme gösteren ve bu gelişmeyi kendi kaynaklarıyla sağlayan yeni sanayi odaklarından biri olarak kabul edilmektedir. Çorum'un 1980'li yıllarda kalkınmada öncelikli yöre kapsamına alınarak önemli ölçüde teşvik alması, organize sanayi bölgesinin kuruluşu ve yaratılan sermaye birikiminin ilde yeni yatırımlara yönelmesi ilin yeni sanayi odağı olarak ön plana çıkmasının altında yatan başlıca nedenlerdir.

Bölgenin Gayri Safi Katma Değer verileri Türkiye ortalaması ile kıyaslandığında bölgede sanayi sektörünün payının Türkiye ortalamasının oldukça altında olduğu görülmektedir. Tarım sektörünün bölge GSKD'si içerisindeki payı 2004 yılında sanayi sektörünün payından yüksek iken, verilen yıllar itibariyle payı azalmış ve 2006 yılında sanayi sektörü payının altına düşmüştür. Bununla beraber, bölgenin ülkemize kıyasla tarım ağırlıklı yapısı varlığını sürdürmektedir. Bölgenin görece tarım ağırlıklı yapısı istihdam verilerinde de kendini göstermektedir. Ülke çapında istihdamda tarımın payı yüzde 25 civarında iken, bölgede tarım istihdamı bu oranın yaklaşık 2 katıdır. Bölgede sanayi sektörü istihdam oranı ise Türkiye ortalaması olan yüzde 26'nın oldukça altındadır. Bölgede sanayi, istihdam ve girişim sayısı bakımından imalat sanayinde yoğunlaşmaktadır. Bölgede imalat sanayi ihracat ağırlıklı bir yapıya sahipken, madencilik ve taşocakçılığı sektörü ithalat ağırlıklı bir yapısı vardır. Bölgede imalat sanayide yoğunlaşma katsayısı, uzmanlaşma matrisi ve değişim payı analizine göre öne çıkan sektörler olarak tespit edilen sektörler:

- Gıda ürünleri ve içecek imalatı
- Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç)
- Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ile saat imalatı

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

- Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar
- Ana metal sanayisi
- Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı sektörleridir.

Bölgemizde de tarımsal üretimin yüksek olması “Gıda ürünleri ve içecek imalatı” sektörünün bölgemizde önemli bir sanayi kolu olarak gelişmesinde etkili olmuştur. Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç) sektörü ülke çapında homojen bir yapı göstermekte olup, geleneksel sanayi merkezleri dışında TR83 Bölgesi gibi diğer bölgelerde de önemli bir istihdam kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı sektöründe bölgemizde ağırlıklı olarak tuğla, kiremit, çimento, kireç ve mermer gibi ürünler üretilmektedir.

Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ile saat imalatı sektörü ileri teknoloji gerektirmesi ve kalifiye işgücü talebi nedeniyle gelişmiş bölgelerde yoğunlaşmış bir sektör olup bölgesel dağılımda TR83 Bölgesi sektördeki işletme sayısı ve istihdam bakımından 3 büyük ilin hemen arkasından gelmektedir. Bölgemizde bu sektörde kayıtlı olan işletmeler, tıbbi alet ve makineler (serum seti, tansiyon aleti, kan ölçme makinesi, vb.), hastane alet ve makineleri (sterilizatör, otoklav, etüv, röntgen cihazı), enjektör ve şırıngalar, cerrahi el aletleri, ortopedik aletler, laboratuvar alet ve makineleri, ameliyat masası gibi ağırlıklı olarak sağlık hizmet ve araçları imalatında yoğunlaşmaktadır. “Ana metal sanayisi” ve “Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar” sektörlerinde bölgesel dağılımına bakıldığında başta İstanbul olmak üzere büyük ve sanayisi gelişmiş kentlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Sektörün yoğunlaşma katsayısı 1’den büyük olmasına rağmen, TR83 Bölgesi’nin sektördeki payı görece düşüktür. İthalat ve ihracat değerlerini dikkate alarak hesaplanan RCA katsayılarına göre bölgede rekabet gücü en yüksek fasılların;

- Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarları
- Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni
- Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke
- Örme giyim eşyası ve aksesuarları fasılları olduğu,

En düşük fasılların ise;

- Organik kimyasal müstahsallar,
- Mineral yakıtlar,

- Hububat,
- Eczacılık ürünleri,
- Yağlı tohum ve meyvalar, sanayi bitkileri, saman, hayvan yemi,
- Gıda sanayii kalıntı ve döküntüleri, hazır hayvan gıdaları olduğu tespit edilmiştir.

Madencilik ve taşocakçılığı sektöründe bölge için en önemli madenler bentonit, mermer, linyit, antimon ve kromdur. Bölge illerinden Samsun, maden çeşitliliği ve rezervi bakımından sınırlı potansiyele sahip iken bölgedeki diğer illerin yer altı kaynağı potansiyeli yüksektir. Tokat antimuan ve bentonit gibi önemli metalik maden ve endüstriyel hammadde yataklarına sahiptir. Amasya ilinde ortaya çıkarılan önemli madenler arasında maden kömürü, bakır-kurşun-çinko, manganez, bentonit ve seramik-refrakter killer olup ilde işletilen maden kaynakları kömür, mermer ve kalkerdir. Çorum'un çok çeşitli metalik ve endüstriyel hammadde yataklarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Maden kaynaklarının yanı sıra bölge Kuzey Anadolu fay kuşağı boyunca zengin jeotermal kaynaklara sahiptir. Bölgede bilinen kaynaklar kaplıca ve içmece olarak veya kür ve tedavi amaçlı hizmet vermektedir. Bölgede yer alan jeotermal kaynaklar Samsun'da Havza ve Lâdik, Amasya'da Gözlek, Hamamözü ve Terziköy, Çorum'da Figani ve Hamamlıçay, Tokat'ta Reşadiye, Artova ve Sulusaray kaplıcalarıdır.

TR83 Bölgesi hidroelektrik enerji potansiyeline ve yenilenebilir enerji kaynaklarına sahip bir bölgedir. Kişi başı elektrik tüketimi bakımından bölge, 26 Düzey 2 bölgesi arasında 19. Sırada yer almaktadır. Elektrik üretim kapasitesi bakımından ise TR83 Bölgesi 11. Sırada yer almaktadır. Bölgede hem hidrolik hem de termal elektrik üretim kapasitesi mevcuttur. Bölgede elektrik çoğunlukla hidroelektrik santraller vasıtasıyla üretilmektedir. Bölgede sektörler itibariyle elektrik tüketimine bakıldığında sanayi sektörünün %38'lik pay ile ilk sırada yer aldığı, konut tüketiminin ise yüzde 33 ile sanayiye takip ettiği görülmektedir. Ülkemizde ise bu oranlar sanayi tüketimi için yüzde 46 ve mesken tüketimi için yüzde 24'tür.

Yenilenebilir enerji kaynakları açısından rüzgâr enerjisi potansiyeli incelendiğinde bölgenin bu bakımdan çok zengin olmadığı görülmektedir. Bölgemizin içinde bulunduğu Karadeniz Bölgesi güneş enerjisi potansiyeli ve güneşlenme süresi bakımından diğer bölgelere kıyasla en düşük potansiyele sahip bölgedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarından biyoenerji, canlı organizmalar veya bunların yan ürünlerinden elde edilen bir enerji türüdür. Biyoenerji türleri biyodizel, biyoetanol, biyogaz olarak sınıflandırılmaktadır. Biyoetanolün elde edildiği bitkilerden başta şeker pancarı olmak üzere, mısır ve buğday üretimi bölgemizde oldukça

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

yaygındır. Ülkemizde üretilen şekerpancarının yüzde 8,2'si, mısırın yüzde 3.24'ü, buğdayın ise yüzde 9,7'si bölgemizde üretilmektedir. Biyodizel üretiminde kullanılan soyanın yüzde 21'i, ayçiçeğinin yüzde 4,52'si, kolzanın yüzde 1,45'i bölgemizde üretilmektedir. Kanatlı hayvancılığın yaygın olduğu Çorum ili başta olmak üzere bölgemiz illerinde kentsel ve hayvansal atıklardan yararlanma yoluna gidilerek biyogaz üretimi gerçekleştirilebilir.

Sanayi organizasyonuna bakıldığında, bölgemizde 2009 sonu itibariyle toplam 27 tane küçük sanayi sitesi bulunmaktadır. TR83 Bölgesi'nde toplam 16 adet organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Bu OSB'lerden Samsun'da bulunan Gıda OSB ve Suluova ilçesinde bulunan Suluova Besi OSB ihtisas OSB'lerdir. Diğerleri ise karma OSB'lerdir. İhracat için yatırım ve üretimi artırmak, yabancı sermaye yatırımlarını çekmek suretiyle sermaye girişini hızlandırmak, dış pazar bağlantılarını genişletmek, ithalatı ucuzlatmak, istihdamı artırmak gibi amaçlara hizmet etmek üzere kurulan Samsun Serbest Bölgesi Samsun Limanı içinde bulunmaktadır.

Bölge üniversitelerinden Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde Samsun Ticaret ve Sanayi Odası (TSO) ile Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) işbirliğinde bölgedeki sanayi kuruluşlarının üretim ve yatırım projelerine teknik bilgi aktarımı ve fizibilite raporları sunacak Teknoloji Geliştirme Merkezi (TEKMER) bulunmaktadır. Bölgemizde biri Tokat, diğeri ise Samsun'da olmak üzere 2 adet teknokent ya da diğeri bir ifadeyle Teknoloji Geliştirme Bölgesi (TGB) bulunmaktadır. Bölgemizde Samsun İŞGEM ve Çorum KİŞGEM(Kadın İş Geliştirme Merkezi) olmak üzere 2 adet iş geliştirme merkezi bulunmaktadır. TR83 Bölgesi'nde Çorum'da 3, Samsun'da 4, Tokat'ta 2 tane olmak üzere toplam 9 adet ticaret borsası bulunmaktadır.

Bölgemizde geçmiş dönemde uygulanan Samsun-Kastamonu-Erzurum Bölgesel Kalkınma Programı kapsamında KOBİ'ler desteklenmiştir. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı İşletmelerin Rekabet Gücünün Artırılması ve Dışa Açılmalarına Mali Destek Programı kapsamında işletmelerin rekabet gücünün artırılması ve dışa açılmalarının sağlanması, işletmelerin yüksek teknolojik kabiliyete ve nitelikli işgücüne sahip, değişen şartlara uyum sağlayabilen bir yapıya kavuşturulması ve yerel önceliklere uygun mali destek programlarının yürütülmesinde, bölgesel düzeyde deneyim ve kapasitenin artırılması hedeflenmiştir. Bu program kapsamında 79 KOBİ projesi Ajans'tan hibe almaya hak kazanmıştır. Bölgemizde KOBİ'lere mali destek sağlayan bir diğeri kuruluş KOSGEB'tir.

HİZMETLER

Günümüzde teknolojinin devamlı yenilenmesiyle sürekli olarak hizmetlerin niceliği ve niteliği artmaktadır. Hizmetler bölümü, net olarak tanımlanamamakla beraber tarım ve sanayi sektörleri dışında kalan bölümler hizmetler olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada hizmetler bölümünde haberleşme, inşaat, turizm, mali yapı ve bankacılık ve dış ticaret bilgileri bulunmaktadır. Bölgede GSKD (Gayrisafi Katma Değer)(Sanayi Bölümünde detaylı tanımı verilmiştir) verilerine göre hizmetler tarım ve sanayinin önünde olsa da bölge rakamları Türkiye ile karşılaştırılınca hizmetlerde bölgenin 26 Düzey 2 bölgeleri arasında orta sıralarda olduğu görülmektedir. Tokat hariç diğer 3 ilin GSYİH rakamlarına bakıldığında hizmetler yüzde altmışın üzerinde pay almaktadır.

Haberleşme kısmına bakıldığında bölgede haberleşmeyle ilgili önemli bir problem gözükmemektedir. Teknolojinin artışıyla sabit telefon hat sayısında azalma olurken GSM hat sayısında artış görülmektedir. Birçok internet sağlayıcısı üzerinden hizmet verildiği için bölgedeki internet kullanıcı sayısı net olarak bilinmemektedir, kablo TV hizmeti ise bölgede yalnızca Samsun'da bulunmaktadır. Yıllar içinde inşaat sektörü tüm GSYİH içinde Türkiye'de gerilerken bölgede de bu gerileme görülmektedir. Nüfus artışı hızı azalan bölgede talebin azaldığı düşünülebilir. Samsun, bölgede bu sektörün yarısına yakınına oluşturmaktadır. Özellikle Samsun dışında bölgede kış mevsimi uzun ve inşaat mevsimi kısa olunca, inşaat başına harcanan zamanın ve dolayısıyla da maliyetlerin artmasına neden olmuştur. Turizm sektörüne bakıldığında bölge; tarih, kültür, doğa, mağara, inanç, deniz, kış, yayla, termal turizm gibi birçok turizm çeşidini içinde barındırır da rakamları Türkiye ile karşılaştırınca yüzde bir civarında pay aldığı görülmektedir. Dört tip ulaşımın bölgede mevcut bulunması, turizmin lojistiği açısından olumlu bir gelişmedir. Özellikle yabancı turistlerin geceleme sayısında bölge, ülke çapında geridedir. Tesis başına yatak sayısı bölgede elli iken Türkiye'de bu rakam yüzdür; bu da bölgedeki tesislerin düşük kapasiteli olduğunu göstermektedir.

Ancak, Türkiye'ye oranla daha düşük bir doluluk oranı olan bölgede tesislerin sayısal eksikliğinden çok, kalitesinin artırılması gerektiği gözlenmektedir. Vergi tahakkuk ve tahsilât rakamlarında yıllar içinde Türkiye'de olduğu gibi bölgede de artış vardır. Ancak daha önemli olan tahakkuk eden verginin tahsilâtı oranında hem Türkiye'de hem de bölgede yıllar içinde düşüş gözlenmektedir. Bölge, bu veride Türkiye'nin yüzde altı altında seyretmektedir. Bölgedeki illerin bu oranı birbirine yakındır ve yüzde seksen civarındadır. Bölge tahakkuk ve tahsilât rakamları, Türkiye'nin yüzde bir civarını oluşturmaktadır. Bölgedeki bankaların yarısı Samsun'da bulunurken, bölge topladığı mevduatlardan fazlasını kredi olarak

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

kullandırmaktadır, bu da diğer bölge mevduatlarından bir kısmının bu bölgede krediye dönüştürüldüğünü göstermektedir. Kredilerin geri dönüşünün izlendiği takipteki alacaklara bakıldığında bölgedeki illerin yüzde beş ile sekiz arasındaki yüzdeyle Türkiye ortalamasındadır. Bölgede ithalat ve ihracat rakamları yıllar içinde artarken 2008 yılında çıkan krizin etkileriyle 2009'da düşüş yaşamıştır. İhracatın yüzde yetmiş; ithalatın yüzde seksen beşini Samsun oluşturmaktadır, bu ili Çorum takip etmektedir. Turizmde olduğu gibi dış ticarete de bölge, Türkiye rakamlarının yüzde biri civarında oranlara sahip olarak, düşük bir düzeydedir. 446 milyon dolar ihracata karşılık 574 milyon dolarlık ithalat vardır. Firma başına ithalat ve ihracatta da durum benzerdir. Bölge ihracatı seksen beş ayrı fasılda yüz otuza yakın ülke; ithalat ise seksen fasılda seksene yakın ülke ile gerçekleşmektedir. Bölgede en çok ihraç edilen fasıl değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin ve buğday glutenidir. Bu faslı sırasıyla demir ve çelik; kazan, makine ve cihazlar, aletler, parçaları; yenilen meyveler, kabuklu yemişler, turunçgil ve kavun kabuğu; elektrikli makine ve cihazlar, aksam ve parçaları izlemektedir. Bölgedeki ihracatta en fazla çalışılan ülke Mısır'dır. Bu ülkeyi Almanya, Irak, Endonezya ve İtalya takip etmektedir. Bölgede en çok ithal edilen fasıl demir ve çeliktir. Bu faslı sırasıyla hububat; mineral yakıtlar, mineral yağlar ve mumlar; inciler, kıymetli taş, madeni paralar; bakır ve bakırdan eşya izlemektedir.

Bölgedeki ihracatta en fazla çalışılan ülke Rusya Federasyonu'dur. Bu ülke tek başına toplam ithalatın yüzde kırkına yakınıni oluşturmaktadır. Bu ülkeyi Kanada, Almanya, A.B.D. ve Çin takip etmektedir. Karadeniz Çanağı'ndaki ülkelerden en fazla ithalat Rusya Federasyonu ile en fazla ihracat ise Gürcistan'la yapılmaktadır. Dış ticaretin daha da artmasının yolu limanların daha etkin kullanılabilmesinden geçebilir; bölgede hazırlanacak Lojistik Master Planı ile beraber de yine dış ticaretin artması beklenebilir. Dış ticarete dikkat çeken önemli bir özellik, birçok ürünün yetişebildiği ülkemizde hububatın aşırı rakamlarda ithal edilmesidir. Bu da üretilen hububatın ülke ihtiyaçlarını karşılamadığını göstermektedir. 230 bin dolarlık ihracata karşılık 120 milyon dolarlık ithalat yapılmaktadır. Bir diğer dikkat çekilen fasıl, demir ve çeliktir. 75 milyon dolar gibi önemli bir rakamda ihracat yaptığımız bu fasılda 160 milyon dolarlık ithalat yapılmaktadır. Burada da ürettiğimiz demir ve çeliği kullanma yerine bunların bir kısmını ihraç edip; muhtemelen üretmediğimiz değişik tipte demir ve çeliği ithal ediyoruz.

GİRİŞİMCİLİK-YENİLİKÇİLİK

Girişimciliğin tespiti için açılan ve kapanan işyeri sayıları kullanılmıştır. 2008 yılına kadar bölgede açılan firma sayısı daha fazlayken 2008 yılındaki krizle beraber bu yılda kapanan

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

firma sayısı daha fazla olmuştur. 2008 yılını dışarıda bıraktığımızda bölgede açılan firma sayısının daha fazla olması, bölgede girişimcilik adına olumlu bir gelişmedir. Ancak, bölgedeki kapanan firma sayılarının Türkiye’dekilere oranının bölgedeki açılan firma sayılarının Türkiye’dekilere oranla fazla olması, benzer ekonomik şartlarda bölgenin girişimcilik açısından biraz daha geri planda kaldığını gösterebilir. Açılan ve kapanan firma sayılarını beraber değil, yalnızca açılan firma sayısını girişimciliğin bir ölçütü olarak alırsak Türkiye ve TR83 Bölgesi’nde daha benzer iniş ve çıkışlardan bahsedilebilir. Ancak, firmaların azaldığı yıllardaki inişler benzer olsa da Türkiye’de açılan firma sayısının artan yıllarda TR83’e göre daha hızlı artış göstermesi, girişimcilik açısından Türkiye genelinin bölgeye göre biraz daha önde olduğu yorumu çıkarılabilir.

Yenilik göstergeleri konusunda marka, patent, faydalı model ve endüstriyel tasarım rakamlarından faydalanılmıştır. Bölgedeki yenilikçilik sayıları, Türkiye ile karşılaştırıldığında son derece azdır ve Türkiye’deki rakamların yaklaşık yüzde birini oluşturmaktadır. Son yıllarda bölgede artış gözükürken; faydalı model ve markada patent ve endüstriyel tasarıma göre bölge daha iyidir. Yenilik göstergelerinin yaklaşık yarısı Samsun’dan çıkmaktadır, bu ili Çorum takip etmektedir.

KAMU YATIRIMLARI, YATIRIM TEŞVİK BELGELERİ

Kamu yatırımları bölümde kamunun sosyal ve ekonomik altyapı yatırımlarından bahsedilecektir. Bazı yatırımlar tek bir ili, bazı yatırımlar ise birçok ili kapsamaktadır. Bölge ile Türkiye’nin daha anlamlı karşılaştırılabilmesi adına birçok ili kapsayan yatırımların toplamı Türkiye’deki toplam kamu yatırımından çıkarılmıştır. 2000-2009 yılları arasındaki kamu yatırım rakamlarına bakıldığında bölge, Türkiye’nin yüzde ikisiyle dördü arasında bir orana sahiptir. Genel olarak yıllar içinde bölgedeki rakamlar artmıştır. Kriz yılları olan 2001 ve 2008 sonrası yıllarda kamu yatırım rakamları bölgede azalmasa da aynı zamanda artmamıştır. Sektörlere bakıldığında ise en büyük payı ulaştırma haberleşmenin aldığı, daha sonra ise eğitim, enerji ve sağlık sektörlerinde kamu yatırımları yapıldığı görülmektedir. Samsun, bölgedeki payın yüzde yetmişini almaktadır.

Yatırım teşviki bölümünde yatırım miktarlarına bakıldığında, Amasya’da gıda ve içki; Çorum’da dokuma ve giyim ve enerji; Samsun’da sağlık ve taşıt araçları; Tokat’ta ise enerji sektörleri ön plandadır. Bu teşviklerle birlikte oluşan istihdam rakamlarına bakıldığında ise Amasya’da gıda ve içki; Çorum ve Tokat’ta dokuma ve giyim; Samsun’da ise sağlık sektörleri ön plandadır.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

YAŞAM KALİTESİ, ERİŞİLEBİLİRLİK VE MEKÂNSAL ORGANİZASYON

TR83 Bölgesi'nde yaşam kalitesi, fiziksel altyapı unsurlarının bölgedeki durumu, bölgenin sahip olduğu ulaşım ağları ve bütün bunlara bağlı olarak oluşan mekânsal örüntü ve fonksiyonel ilişkiler çok temel olarak bu bölümde açıklanacaktır.

İlk olarak fiziksel altyapı kapsamında bölgenin sahip olduğu su kaynaklarına bakılırsa TR83 bölgesinin sahip olduğu coğrafi konum gereği önemli bir avantaja sahip olduğu söylenebilir. Ülkenin en önemli iki akarsuyu olan Yeşilirmak ve Kızılırmak havzaları içerisinde olan TR83 bölgesi bu bakımdan zengin yer altı ve yerüstü su potansiyeline sahiptir. Bölgenin toplam yıllık su potansiyeli yaklaşık 15000 hm³/yıl olup, bölge potansiyeli Türkiye toplamının yüzde 7'sini oluşturur. Bölgede toplam yer altı suyu potansiyeli ise 795 hm³/yıl'dır bu oran ise ülke toplamının yaklaşık %5.81'idir. Bu tabloda kentsel alanda su temini ise dolaylı olarak oldukça iyi durumdadır. Bölgede hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı ülke ortalaması olan %99 ile aynı düzeydedir hatta Çorum ve Amasya'da bu oran %100'lük oranla ülke ortalamasının da üzerindedir. Benzer bir tabloyu kırsal alan su temininde de görmek mümkündür. Bölge ortalaması kırsal alan su temininde yine %99'lar civarındadır. Son dönemde özellikle KÖY-DES projeleriyle birlikte bu oranların bu kadar yüksek seviyelere çıktığını söylemek mümkündür.

Ancak buna karşın kentsel ve kırsal alanda kanalizasyon altyapısında çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Özellikle bölge kırsalında altyapı sorunları göze çarpmaktadır. Bölgedeki 195 belediyeden 133 belediyenin kanalizasyon şebekesi, sadece 5 belediyenin (Çorum, Bafra, Terme, Ondokuzmayıs ve Atakum) ise atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Bu bakımdan bölgede bu anlamda kat edilmesi gereken mesafe oldukça fazladır.

Yeşilirmak ve Kızılırmak havzaları arasında yer alan bölgenin bu bakımdan sahip olduğu bir diğer potansiyel ise hidroelektrik enerji kapasitesidir. DSİ ve Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü (EİE) tarafından bugüne kadar yapılan çalışmalar neticesinde işletmede olan ve halen inşa halinde veya planlama aşamasında olan toplam 19 adet hidroelektrik santral projesi geliştirilmiştir. 19 adet projenin toplam kurulu gücü 2 011 MW, toplam yıllık enerji üretimi 7 040 GWs olması öngörülmektedir. Bu rakam Türkiye'de üretilen toplam hidroelektrik enerji potansiyelinin yaklaşık %5,6'sına tekabül etmektedir. Bununla birlikte şu an hâlihazırda bölgede termal ve hidrolik enerji üretim santrallerinden elde edilen toplam elektrik üretim miktarı 1756 MW'tır. İletim ve dağıtım hatları incelendiğinde bölgede dağıtım hatlarının büyük kısmının orta ve alçak gerilim hatlarından oluştuğu görülmektedir. Orta gerilim hatlarının büyük kısmı, şehir içlerinde dahi, havai hatlardan oluşmaktadır. Bölgede, genellikle

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

bir ana (master) plan çerçevesinde hatların tesis edilmesi gerekirken, kısa vadeli planların uygulamaya konulması ile mevcut elektrik dağıtım sistemi altyapısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Oluşturulan bu altyapı, şehir içi görüntü kirliliğine, enerji kesintilerine, kayıp-kaçak oranlarının artmasına yol açmaktadır.

TR83 Bölgesi özellikle Samsun Limanı gibi bir değere sahip olması sayesinde Rusya'dan gelen doğalgaz için önemli transfer noktalarından bir haline dönüşmüştür. Bölge içerisinde doğalgaz altyapısı ihtiyacını karşılayan en önemli unsur, bölgeden geçen Mavi Akım doğalgaz boru hattıdır. Türkiye'ye Samsun üzerinden giriş yaparak Amasya, Çorum, Kırıkkale üzerinden Ankara'ya ulaşmakta olan Mavi Akım hattı 2003 yılından beri faal durumdadır. Bölge illerinin tamamına doğalgaz temini yapılsa da özellikle konut alanlarında kömür kullanım oranı istenilen düzeylerde değildir. Özellikle hala kömür kullanan konutların varlığı ve doğalgaza görece daha çok tercih edilir olması sebebiyle bölgede hava kirliliği sorunu önemli noktalara ulaşabilmektedir. Özellikle bu bakımda yaşam kalitesinin düştüğünü söylemek mümkündür.

Erişilebilirlik ve ulaşım ise TR83 Bölgesinin en güçlü olduğu alanlardan birisi olarak dikkat çekmektedir. Bölgenin özellikle dış bağlantılar noktasında Karadeniz Çanağı ile olan coğrafi yakınlığı ve ulusal ölçekte ise doğu batı koridorunda konumlanmış olması sebebiyle erişilebilirlik açısından oldukça bölgeyi güçlü bir pozisyona taşımaktadır. Bununla birlikte özelden Samsun ilinin taşıdığı lojistik potansiyel ve önem, doğru bir planlama yaklaşımı neticesinde bölgeyi şu anda bulunduğu konumdan çok daha ileriye taşıyacak bir etkidir.

Bölgedeki ulaşım şeması aynı zamanda yerleşim birimleri arasındaki fonksiyonel ilişkiye ve gelişme koridorlarıyla bir bağlantıya işaret etmesi açısından önemli bir şematik ifade biçimidir. Bu bakımdan TR83 bölgesi karayolları yol hacimleri de bu yapıyı ortaya koyar niteliktedir. Bölgedeki en önemli üretim ve hizmet merkezi olan Samsun'dan Amasya Çorum ve daha sonra Ankara yönünde bir yoğunluğun olması yukarıdaki ilişki açısından önemlidir. Samsun ilinde 4 farklı ulaşım biçiminin kesişiyor olması erişilebilirlik ve ulaşım anlamında bölgenin değerini ortaya koyan bir diğer unsurdur. Samsun Limanı, Tekkeköy Tersane ve Limanı, Yeşilyurt Limanı, Toros Tarım Sanayi Samsun Liman İşletmesi önemli ticaret noktaları olsalar da özellikle konteynır taşımacılığı için yeterli alanın olmaması önemli bir eksikliktir. Teknolojik yenileme ve modernizasyon projeleriyle kapasiteleri artırılacak olan bu limanların aynı zamanda uluslararası bağlantılarını güçlendirmesi de bir o kadar önemlidir. Bu sebeple Samsun-Kavgaz Tren Ferry Taşımacılığı ve TRACECA Programı bölge lojistiği açısından oldukça kritik rol oynayan projeler arasındadır.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

TR83 Bölgesinde kentlerin gelişme süreçlerine bakıldığında tarihsel olarak en etkili unsurun coğrafi koşulların belirleyiciliği olduğu görülmektedir. Karadeniz'e paralel uzanan dağlar ve bölgeden geçen iki önemli akarsu ve bunların oluşturduğu havzalar, ovalar ve vadiler yerleşme deseninin oluşmasında etkili olmuştur. Yerleşme hiyerarşisine bakıldığında ise bölgede 5 kademe yerleşimin bulunduğu görülmektedir. Bölge metropolü özelliği taşıyan Samsun 5. kademe merkezdir. Samsun barındırdığı fonksiyonlar açısından bir bölgesel merkez konumunda olup sahip olduğu liman ile bölgenin dünyaya açılan kapısı olmuştur. Amasya, Çorum ve Tokat il merkezleri ile Merzifon ve Bafra ilçe merkezleri ise 4.kademe merkezlerdir. Diğer taraftan bölgedeki diğer ilçe merkezleri 3. kademe merkez fonksiyonu taşımaktadır. Bölgedeki kentlerin gelişim süreçlerine bakıldığında bu süreçleri etkileyen belli başlı faktörlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar özellikle,

1. Kentin; tarımsal artı ürünü kontrol eden, pazarlayan ve kırsal alana hizmet sunan bir merkez konumundan, zamanla çevresindeki nüfus için bir çekim merkezi haline gelmesi ve nüfus artışı ile birlikte hizmet sektörünün gelişmesi,
2. Büyük nüfus gruplarına istihdam sağlayan (ve genellikle bölge dışında alınmış) yatırım kararlarının bölgedeki bazı kentlerin gelişmesinde büyük etkiye sahip olması,
3. Ulaşım eksenini üzerinde bulunan kentlerin göreceli öneminin; ya mevcut ulaşım ekseninin göreceli öneminin değişmesi, ya da çevresinden yeni bir ulaşım eksenini geçmesi, nedeniyle değişmesidir.

Bölge, mekânsal yapı ve sektörel ilişkiler bağlamında incelendiğinde belirli gelişme koridorları arasındaki ilişkinin ön plana çıktığı görülmektedir. Öncelikle, Samsun-Ankara karayolu Sungurlu'yu da içine alan koridor boyunca gelişmiş ve Samsun'da Bafra ve Çarşamba'yı da kapsayan bir gelişme aksında imalat sanayi yoğunlaşmasını görebiliyoruz. Kültür ve turizm hattı olarak nitelendirilebilecek bölge ise Amasya, Alaca ve Boğazkale ile birlikte Ladik, Vezirköprü, Sulusaray ve Taşova eksenini de içine alan bir alandır. Son olarak bölge ekonomisinde önemli bir yer tutan tarım ve tarıma dayalı sanayinin yoğunlaştığı alanlara bakarsak Osmancık'tan başlayıp Tokat'a doğru devam eden ve kuzeyde Taşova, Erbaa ve Niksar'ı içine alan bir hatta yoğunlaşmanın varlığından söz edebiliriz.

ÇEVRENİN KORUNMASI VE KORUMA ALANLARI

Çevrenin doğal yapısının değişmesi ve bozulması; bunun sonucunda insanların ve diğer canlıların bu durumdan etkilenmesi çevre kirliliği olarak görülmektedir. Doğal kaynakların uygun kullanılmaması ekolojik dengenin bozulmasına yol açmaktadır. Bölgede bulunan

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

birçok sanayi tesisi, çevreye hava ve su kirleticileri bırakmaktadır; amaç, çevreyi koruma adına atık arıtma tesisleri gibi önlemler kullanılarak çevre kirliliğinin azaltılmasıdır. Su kirliliğine bakıldığında, kirli suların içilmesi sonucu insanların ve diğer canlıların sağlıklarının bozulması önemli bir problemdir. Sulara karışan atıklar, tarımda kullanılan gübre ve ilaç kalıntıları, su kirliliğini oluşturmaktadır. Su kirliliği sınıflandırmasında, I.sınıf su iyi kalitede su iken, IV. sınıfa kadar kirlilik oranı artmaktadır, IV. sınıf en kirli sudur. Yeşilırmak Nehri suyunun kalite sınıfı genellikle I ve II iken çok kirli yerleri de bulunmaktadır. Özellikle fabrikaların kampanya dönemlerinde nehrin daha fazla kirlendiği görülmektedir. Kızılırmak'ın da su kalitesi genel olarak I ve II olmakla beraber özellikle yukarı ve orta kısımlarında kirlilik mevcuttur. Her iki akarsuyun da debisinin yüksek olması, döküldüğü yerler olan Çarşamba ve Bafra'da suların temiz olmasını sağlamaktadır. Samsun sahilinde yapılan Karadeniz'in su kirlilik analizlerinde sahilin geneli yüzme kriterleri için uygun çıkmıştır. Hava kirliliği, havanın içerdiği maddelerin çeşitli nedenlerle artarak çevreye zarar vermesi olarak görülebilir. Bölgede oluşan hava kirliliğinin en önemli nedeni; evsel ısınma amacıyla yakılan kömür ve diğer yakıtların yüksek oranda kükürt içermesidir, yani kalitesiz olmasıdır. Hava kirliliği ölçümleri için kükürt dioksit (SO₂) ve partiküler madde (PM₁₀) verileri kullanılmıştır. Bölgede dikkat çeken bir hava kirliliği bulunmamaktadır. Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliğine göre yıllar içerisinde tehlikeli olabilecek eşikler belirlenmiştir ve yıllar içerisinde bu eşikler aşağı çekilecektir. 2013 yılındaki en düşük eşik miktarlarına dahi bakıldığında, yalnızca Çorum'da PM₁₀ miktarının bir miktar azaltılması gerektiği görülmektedir.

Bölgedeki en önemli çevre problemi erozyon olarak tespit edilmektedir. Yeşilırmak ve Kızılırmak; Türkiye'de Fırat Nehri'nden sonra en fazla toprak taşıyan nehirlerdir. Özellikle ormanların tahrip edilmesi ve fazla eğimli topraklarda tarımın yapılması, erozyon miktarını artırmaktadır. Katı atık toplama verilerine bakıldığında, nüfusa göre verilen hizmette bölge, Türkiye'nin gerisinde kalmaktadır. Belediyelerin katı atık toplama tesislerine ağırlık vermeleri gerekmektedir. Bölgedeki tüm iller, Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Katı atıkların bertaraf yönteminde Türkiye'de düzenli depolama yarı yarıya gerçekleşirken bölgede en yüksek oranda düzenli depolama olan Samsun'da bile oran 1/3 civarında kalmıştır. Düzenli depolama alanları ve kompost tesislerinin bölgede aktif halde çalışmaları gerekmektedir. Katı atıkların düzensiz, belediye çöplüklerinde depolanması, yeraltı ve yerüstü kirliliği ile koku problemine, haşerelerin artmasına ve bazen metan gazının sıkışması sonucu yangın ve patlamalara neden olmaktadır. Bölgedeki hayvancılık faaliyetleri sonucu oluşan hayvansal

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

atıkların yeraltı ve yerüstü sularına bırakılmasındansa bunların gübre veya yakıt olarak değerlendirilmesi, hem sularımızdaki azot ve fosfor oranını azaltacak, hem de ekonomiye katkı sağlayacaktır. Ayrıca sanayide mümkün olabildiği kadar az atık üretilmesi, yine oluşan atıkların bir sonra oluşacak maddenin hammaddesi olarak kullanılması, kirliliği en aza indirecektir. Yine atıkların çevre ve insan sağlığına zarar vermeden toplanması, taşınması ve geri kazanılabilir atıkların ayrıştırılması gerekmektedir. Atık sularla ilgili bölüme gelindiğinde bölgede kanalizasyon hizmetleriyle ilgili bir problem görülmemektedir. Ancak arıtma tesisi hizmeti verilen belediye nüfusu, Türkiye’de yarı yarıya iken bölgedeki beşte birlik oran son derece düşüktür. Yalnızca Çorum ili, bu konuda Türkiye ortalaması üzerinde hizmet verebilmektedir.

Ulusal ve uluslar arası sözleşmeler ile koruma altına alınan alanlar, flora ve fauna bakımından zengin yerlerdir. Bölgedeki önemli koruma alanları; Amasya’da Yedikır Barajı, Gökoluk ve Kapaklı Mesire Yerleri; Çorum’da Çatak Tabiat Parkı, Boğazköy-Alacahöyük Tarihi Milli Parkı ve Eymir Gölü; Samsun’da Bafra Kızılırmak Deltası Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Kuş Cenneti), Terme Gölardı Simenlik Yaban Hayatı Koruma Sahası ve Hacıosman Ormanı Tabiatı Koruma Alanı; Tokat’ta Almus Baraj Gölü, Kaz ve Zinav Gölü, Niksar Çamiçi ve Reşadiye Zinav Gölü Ormanı için dinlenme yerleridir. TR83 Bölgesi’nde, arıtılmadan sulak alanlara bırakılan kanalizasyon atıkları, sucul canlılar için çok büyük kirlilik kaynaklarıdır. Yine koruma alanlarında kanundışı avlanma, aşırı otlatma, sazların kontrolsüz kesimi de bu sorunlar kapsamındadır. Su kenarlarından çakıl çıkartılması işlemi, başta balıklar olmak üzere tüm sucul canlılar için olumsuz bir gelişmedir, çünkü bu alanlar, genel olarak balıkların yumurtlamak için seçtikleri alanlardır. Yine sazların da özellikle yakıt olarak kullanılmak üzere toplanması, su kuşlarının yuvalarının tahrip olmasına yol açmaktadır.

Tokat Hakkında Genel Bilgi

Eski adı “Komana Pontika” olan Tokat adı yıllar içerisinde Pontika adının halk arasından değişmiş şeklidir. Tokat, uygarlıkların merkezi olan Anadolu’da M.Ö. 3000 yıllarından başlayarak 5000 yıllık engin tarihinde 14 devlet ve birçok beyliğin yaşadığı ya da egemen olduğu Yeşilirmak havzası içinde yer almış benzeri az bulunan önemli illerimizden biridir. Tokat ilindeki Kelkit, Yeşilirmak ve Çekerek ırmakları boyunca kurulmuş olan medeniyetlere ait Hitit, Frig, Roma, Selçuklu, İlhanlı, Osmanlı eserlerinin çokça bulunuşu ve tarihi yönüyle önemli bir kültür merkezidir. M.Ö.2500-400 yılları arasında yüksek düzeyde sanat ve kültür yaşamına sahip olan Helen kültüründen, Zile-Tokat-Niksar-Sulusaray’daki M.S 5.yy. kadar süren Roma kültürünü, 12.yy.da Danişmend’lerin merkezi olan Niksar’da oluşan maddi kültür

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

değerlerini 13.yy.sonuna kadar Selçuklu Türkleri'nin sanat, mimari ve hümanist kültürlerini gözden geçirdiğimizde, Zile Maşat Höyük'teki Tappiga Sarayı, Hellenistik çağa ait kartal figürlü ionik sütun başlığı, Zile'de Roma Anfi tiyatrosu, Zile Saat Kulesi, Zile Ulu Camii, Ertana Beyliği'nden kalan Zile Beyazıt Bestami Camii ve Türbesi, Tokat girişinde Yeşilirmak üzerindeki Selçuklu Köprüsü, Gök Medrese, Pervane Hamamı, Niksar Ulu Camii, Niksar Akyazı Kümbeti, İlhanlılar dönemine ait Niksar Çöreğibüyük Camii, Artova'da Antik Saray Kenti, Pazar'da Mahperi Hatun Kervansarayı gibi eserlerle dimdik ayakta duran tarihinin canlı delilleriyle Tokat ve yöresinin Türk tarih ve kültürü açısından önemi bir kez daha ortaya konulmaktadır.

Bu bölümde, ilin coğrafi yapısı, sosyal ve demografik yapısı ile ekonomik yapısına ilişkin bilgiler çeşitli kaynaklardan derlenerek sunulmaktadır. Tokat il profilini sunmamızdaki amaç çalışma yaptığımız ilin genel özelliklerini ortaya koymak ve ileriki bölümlerde sunulan ile yönelik çalışmaları değerlendirirken il hakkında bilgilenmeye olanak yaratmaktır.

Tokat'ın Coğrafi Yapısı

Tokat, Orta Karadeniz Bölgesinin iç kesiminde yer alan, tarihi kültürel ve doğal güzelliklerini koruyarak günümüze kadar taşıyan ender bir Anadolu şehridir.

Kuzeyinde Samsun, Kuzeydoğusunda Ordu, Güney ve Güney Doğusunda Sivas, Güneybatısında Yozgat, Batısında Amasya, topraklarıyla çevrili olan il, Yeşilirmak'ın bereketli vadisinin üzerinde kurulmuş olmasının verdiği avantajıyla, tarihi boyunca önemli bir yerleşim merkezi olma özelliğini göstermiştir. Tokat'ın merkez ilçesi güneyde yüksek kesim, orta kesim ve kuzeyde aşağı kesim olmak üzere üç bölüm halinde kümelenmiştir.

Tokat, 1923 yılında il olmuş, Erbaa, Niksar, Reşadiye, Zile ilçeleri bağlanmış, 1943 yılında Taşova, 1944'te Artova ve Turhal, 1954 yılında Almus, 1987 yılında Pazar ve Yeşilyurt, 1990 yılında Sulusaray ve Başçiftlik ilçeleri kurulmuştur. Tokat'a bağlı Taşova ilçesi, 1953 yılında Amasya'ya bağlanmıştır. İlimizde merkez ilçe dâhil 12 ilçenin yanında 65 belde ve 609 köy mevcuttur.2000 yılında yapılan nüfus sayımına göre il toplam nüfusu 828027 olup, bu nüfusun 113.100'ü merkez ilçede yaşamaktadır.

DAĞLARI

Genellikle ırmakların açıldıkları yerlerde ova ve yaylalar, yaklaştıkları yerlerde ise Karadeniz'e paralel uzanan sıradağlar şeklinde devam ederler. Doğuya doğru gidildikçe dağlar birbirlerine çok yaklaşırlar ve yükseklikleri de artar. Rakımı 188 m. den 2870 m. ye kadar değişen yükseklikler arasında yer alan dağlar;

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Mamu (1779 m.), Yaylacık (1620 m.), Deveci(1892 m.), Bugalı (1945m), Dumanlı (2200 m.), Çamlıbel (2020 m.), Akdağ (1900 m.)

OVALARI

Her türlü tarım yapılabilen bereketli ovalar, ilin dört bir yanına dağılmıştır.

~**KAZOVA:** Tokat-Turhal arasında, yer alan ve Yeşilırmağın suladığı ova 20.000 hektardır.

~**OMALA OVASI:** Gümenek regülatörü ile Omala köyü arasında kalan, 3200 hektar genişliğindeki sulak alandır.

~**TURHAL OVASI:** Turhal ve civarında, Yeşilırmağın geniş kıvrımlar yaparak Amasya istikametinde daraldığı, Dazyra deresi önlerine kadar devam eder. 4500 hektar genişliğindedir.

~**NİKSAR OVASI:** Kelkit ırmağının Fatlı kesiminde, Mansap istikametinde, Talazan köprü boğazına kadar devam eder, 8000 hektar genişliğindedir.

~**ERBAA OVASI:** Kelkit ırmağının Tepekışla önünden başlayıp, Kale boğazına kadar devam eder. 6500 hektar genişliğindedir.

~**ARTOVA OVASI:** Günçalı köyü boğazından başlayarak, Çekerek suyunun Çamlıbel bucağını takiben, Sulusaray önlerine kadar devam eden büyük bir ovadır. 15.000 hektar genişliğindedir.

~**ZİLE OVASI:** 2000 hektarlık Maşat ovası, 2000 hektarlık Iğdır ovası ve Yeşilırmak'ın kolu Hotan deresinin iki yanında yer alan, 6000 hektarlık ovalarla birlikte toplam 10.000 hektardır. Bu ovalarda tahıl, şekerpancarı, tütün başta olmak üzere her çeşit meyve, sebze ve ayçiçeği yetiştirilmektedir.

YAYLALARI

Tokat ilindeki yaylalar, Devlet orman sınırları içerisinde korumaya alınan alanlar içerisinde yer almaktadır.

Bunların başlıcaları Tokat'ta, Topçam, Batmantaş, Muhat ve Dumanlı yaylaları, Reşadiye'de Seleman, Bozçalı ve Kızılcaören yaylaları ile Niksar'da Çamiçi yaylasıdır.

AKARSULARI

Tokat ili topraklarını Yeşilırmak ve kolları sulamaktadır.

TOZANLI KOLU: Köse dağının 2801 m. rakımlı batı versanlarından çıkar. Karacan ve Tekeli dağları arasındaki vadilerden geçerken, birçok yan dereleri alarak 365 km. de Almus Baraj gölüne gelir. Daha sonra Dönek ve Mamu dağları arasındaki 12 km. lik boğazdan geçerek Omala ovasına girer. Buradan Kazova'ya açılır. Gümenek regülatöründen Turhal'a kadar birçok yan dereleri alır (Behzat deresi gibi.) Kazova'dan sonra Turhal ovasına girer. Burada Gülüt ve Hotan yan derelerini alır. Turhal ovasından sonra takriben 30 km.lik bir

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

boğaza girer. Amasya ilinde Gendingen ovasında Çekerek kolu ile birleşir. Uzunluğu 468 km. dir.

KELKİT KOLU: Erzincan'ın Kuzeyinde Sipikör, Pülür, Otlukbeli, Sarhan ve Balaban dağlarından doğan ufak derelerin, Kelkit kasabası civarında birleşmesi ile meydana gelir. Yusuf Bey köprüsü ile Tokat'a girer. Fatlı köprüsüne kadar dar bir vadide kuzeybatı doğrultusunda akarak, Niksar ovasına girer. Kuzeybatı doğrultusunda akmaya devam edip, Erbaa ovasını kat ederek bu ovanın kuzeyindeki kale boğazında, Kale köyü güneyinde Yeşilirmak'la birleşir. Boğazdan Samsun İline geçer Uzunluğu 373 km. dir.

ÇEKEREK KOLU: Çamlıbel dağlarından doğan Kızık, Dinar, Çalı ve Kavak tepelerinden doğan Finize derelerinin Çamlıbel bucağı dolaylarında birleşmesi ile meydana gelir. Artova'da güneybatı doğrultusunda akar. Musaköy civarında güneyden gelen Karadere kolunu alır. Sulusaray'dan itibaren, dik yamaçlı dar bir boğaza girip, buralarda Gergümez, Gündelen ve Akdağmadeni dereleri ile birleşir. Yangı köyünden kuzeye dönüp, Çellokişla önünde İsa deresi ile birleşip, Kaleboğazı baraj yeri ve daha sonrada Kazankaya baraj yerine gelir. Buradan sonra vadisi genişler ve Geldigen ovasına açılır. Bekdemir köprüsü civarında Çorum'dan gelen Çat deresi ile birleşir. Amasya Kayabaşı mevkiinde, Yeşilirmak ile birleşip Karadeniz'e ulaşır. Uzunluğu 276 km.dir.

İKLİMİ

Tokat ili Karadeniz kıyısı ile İç Anadolu arasında geçit alanı durumunda olup, bölgede değişik yörelerde değişik iklim tipleri görmektedir.

Kelkit vadisinde kışlar ılık ve yazlar sıcak geçerken, Reşadiye'nin güneyinde Akdeniz bölgesi iklimini andıran bir iklim görülmektedir. Tozanlı vadisinde kışlar ılık, yazlar serin geçerken, Çekerek bölümünde, yayla karakteri sert kışlar, serin yazlar görülür.

İlde yağmurlar batı rüzgârları ile gelir. Yağmur daha çok baharda yağar. Yaz aylarında, akşam üzerleri kuzeyde, denizden meltem rüzgârları, kışında doğudan soğuk rüzgârlar eser.

BİTKİ ÖRTÜSÜ

Tokat yurdumuzun sayılı orman bölgelerinden biridir. Kuzeyde ve güneyde il topraklarına giren dağların hemen hepsi ormanlıktır. Bölge ormanlarının genişliği iller içinde altıncı gelir.

Tokat'ta narenciye hariç diğer bütün bitki ve ağaçları görmek mümkündür. Erbaa ilçesinde Kozlu, Meydandüzü ve Osmanköy civarında yabani çay; Kale köyü civarında Çatalan ormanları ile Reşadiye ilçesi Kazalapa yakınlarındaki orman serileri içerisinde Lübnan sediri ve Erbaa Doğanyurt (Hayati) ve Niksar Kümbetli (Herkümbet) ve merkez arasında kalan alanlarda yabani zeytinlikler ve aynı zamanda bu dolaylarda nar ve incir doğal şekilde yetişmektedir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Aşağıda Tokat'ın bölge içerisindeki yerini daha net görebilmek ve anlayabilmek için bazı istatistikî tablolara yer verilmiştir. Bu tablolar sayesinde Tokat'ın sahip olduğu avantaj ve dezavantajlar daha net görülebilmektedir.

SAĞLIK

: Toplam Hastane Sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	20	20	20	20
Yozgat	13	16	16	16
Samsun	20	22	23	26
Tokat	19	20	20	16
Çorum	16	14	16	16
Amasya	6	6	5	6

Yaşam kalitesi göstergeleri açısından önemli olan hastane sayısı bağlamında Tokat bölge şehirleri içerisinde değerlendirildiğinde çok avantajlı bir konuma sahip olduğu iddia edilemez.

Toplam Yatak Sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	2158	2293	2251	2348
Yozgat	824	812	819	831
Samsun	4067	3852	4141	3741
Tokat	3041	2899	3003	1987
Çorum	1874	1532	1592	1436
Amasya	939	809	809	720

Yüzbin Kişi Başına Toplam Hastane Yatak Sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	338	363	355	366
Yozgat	167	168	168	175

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Samsun	331	312	331	299
Tokat	490	470	481	322
Çorum	341	281	294	268
Amasya	286	250	249	215

EĞİTİM

Eğitim göstergeleri

Yükseköğretim Kurumlarında Önlisans ve Lisans Düzeyinde Yeni Kayıtlı Öğrenci Sayılar				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	11	13	14	16
Yozgat	4	6	6	6
Samsun	4	5	6	7
Tokat	7	9	9	10
Çorum	4	5	5	5
Amasya	5	6	6	6

Yukarıdaki tablo şehrin hızlı bir şekilde öğrenci potansiyelinin genişlediğini göstermektedir. Bu sonuç hem tercih edilebilirliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilirken hem de şehirde yapılacak yeni yatırımlara yön verilmesi açısından değerlendirilebilir.

Yükseköğretim Kurumlarında Görevli Öğretim Elemanı Sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	21	22	23	22
Yozgat	2	4	6	8
Samsun	15	14	14	14
Tokat	8	12	13	13
Çorum	3	3	3	6
Amasya	4	4	4	6

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Bölge üniversiteleri içerisinde Tokat'ın öğretim elemanı açısından bir iyi bir konumda olduğunu görülmektedir. Bu da her türlü eğitim programlarında ya da danışmanlık hizmetlerinde ihtiyaç duyulacak eleman açısından bir sıkıntının olmadığını göstermektedir.

Yükseköğretim Kurumlarında Önlisans ve Lisans Düzeyinde Okuyan Öğrenci Sayıları				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	373	398	415	460
Yozgat	125	140	156	170
Samsun	171	181	198	227
Tokat	198	234	270	281
Çorum	98	121	140	153
Amasya	180	184	188	190

Yükseköğretim Kurumlarında Önlisans Ve Lisans Düzeyinde Mezun Öğrenci Sayıları				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	77	81	95	101
Yozgat	25	31	30	34
Samsun	37	38	39	41
Tokat	37	44	44	71
Çorum	17	18	20	25
Amasya	43	45	46	39

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

İl İstihdam oranı (%)			
	2008	2009	2010
Sivas	36,2	33,9	36,5
Yozgat	34,6	37,2	40,9
Samsun	52,2	51,6	46,8
Tokat	54	50,4	46
Çorum	49,4	52,5	48,1
Amasya	48,7	52,4	48,2

Eğitim Seviyesine Göre Okul Sayısı				
Sivas	900	926	944	937
Yozgat	889	862	889	833
Samsun	1730	1717	1809	1748
Tokat	943	936	946	921
Çorum	748	763	743	731
Amasya	473	476	467	457

Ortaöğretimde Okullaşma Oranı (%)				
Sivas	58,45	58,3	65,79	70,72
Yozgat	48,16	48,51	54,74	61,13
Samsun	59,79	59,22	65,65	70,57
Tokat	56,41	56,65	61,83	67,03
Çorum	56,84	56,86	63,24	68,95
Amasya	69,2	70,6	78,06	83,54

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

İlköğretimde Okullaşma Oranı (%)				
Sivas	95,61	96,33	97,64	98,58
Yozgat	90,17	88,58	90,03	91,48
Samsun	98,33	98,39	98,97	99,3
Tokat	93,19	92,96	93,39	94,78
Çorum	94,58	95,96	97,97	98,4
Amasya	98,61	98,4	99,64	100

Eğitim Seviyesine Göre, Öğretmen Sayısı				
Sivas	6976	6960	7418	7418
Yozgat	5522	5455	6056	5747
Samsun	13283	13678	14514	15183
Tokat	6780	6857	7571	7599
Çorum	5887	5851	6295	6367
Amasya	3911	3877	4437	4459

Eğitim Seviyesine Göre Öğrenci Sayısı:				
Sivas	131130	133011	137403	140129
Yozgat	100677	99276	105324	105527
Samsun	260423	266283	278487	280847
Tokat	124708	126532	130393	132666
Çorum	106436	108126	110817	113445
Amasya	67900	69618	70176	72119

Eğitimle ilgili istatistikler bir bütün olarak değerlendirildiğinde Tokat'ın bölge içerisinde orta sıralarda olduğu görülmektedir. Buda şehrin gelecekte eğitilmiş insan gücüne sahip olacağını

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

ve onlar için istihdam alanlarının yaratılması gerektiğinin hatta iş alanlarının yüksek değerde katma değer yaratacak alanlar olarak belirlenmesinin gerekliliğini göstermektedir.

TARIM VE HAYVANCILIK

Tokat ili; İç Anadolu iklimi, İç-Doğu Anadolu iklimi, Karadeniz iklimi ve Orta Karadeniz iklimi arasında bir geçit özelliği gösterir. Toprak yapısı ve sulanabilir arazilerin (Kazova ve Kelkit Ovası vb.) çokluğu, sulama suyu potansiyelinin (Yeşilirmak, Kelkit Irmağı ve Çekerek Irmağı vb.) fazlalığı, iklim elverişliliği ve yükselti farklılığı bakımlarından tarım alanında gelişmiş ürün çeşidi, bol ve zengin bitki örtüsüne sahip bir il karakteristiği arz etmektedir.

İlin doğal yapısı, Yeşilirmak'ın suladığı verimli ovalar ve rakım değişiklikleri ve iklimin çok çeşitli ürünler yetiştirmeye elverişli oluşu, il ekonomisinde tarım sektörünün hâkim olmasına neden olmuştur. İlde tarım verilerinin kullanılması ve ziraat tekniğinin uygulanmasında geçmiş dönemlere oranla önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Yeni teknolojilerin kullanılması, yeni yapılan göletlerle sulama imkânlarının artması tarımda; gübreleme, ilaçlama ve zararlı bitkilerle mücadele etme zorunluluğu da getirmiş ve dolayısıyla verimin artması sağlanmıştır.

İl topraklarının 346.295 hektarlık bölümünde kültür bitkileri üretilirken 324.724 hektarlık bölümü ise ormanlarla kaplıdır. Ürünlerin başlıcaları buğday, arpa, mısır, baklagiller, tütün, şekerpancarı ve ayçiçeğidir. Tarımın daha modern yöntemlerle yapılması ve tarım ürünlerinin daha iyi değerlendirilmesi için, bağcılık (asma yaprağının değerlendirilmesi), seracılık, meyve fidanı yetiştiriciliği, sızık domatesçiliği vb. projeler başarıyla devam etmektedir. Hayvancılık, bitkisel üretimden hemen sonra gelir. Tokat ili hayvancılıkta yüksek bir potansiyele sahip olup, hayvan varlığında ülke genelinde ilk 5 il arasında yer almaktadır. Süt ve et sığırcılığı, küçük ve büyükbaş hayvancılık, arıcılık ve tavukçuluk yapılmaktadır. Bölge zengin denilebilecek kadar hayvan varlığına sahip olup, süt hayvancılığını geliştirmek amacı ile her türlü ıslah çalışmaları yapılmaktadır. Montofon ırkının yanında Holstein ırkı ile Kelkit Vadi'sinde önemli miktarda Newjersy melezi yetiştirilmektedir. Koyunculukta Karagül koyunlarının yetiştirilmesi için üreticiler teşvik edilmektedir.

Tokat, florası ile arıcılık bakımından zengin bir potansiyele sahiptir. Bal kapasite haritası hazırlanmıştır ve maksimum kapasitenin % 40'ının kullanıldığı tespit edilmiştir. İlde üretilen baldan numune olarak yurtdışında tahlilini yaptıran Organik Ürün Şirketleri, numunelerin tamamının organik değerde olduğunu tescil etmişlerdir. Merkez ilçe Reşadiye ve Zile'de fenni sistemle arıcılık oldukça ilerlemiştir. Tokat Tarım İl Müdürlüğü'nün bu alandaki çalışmaları devam etmekte olup 1997 yılında Tokat Valiliğince geliştirilen arıcılık projesi ile talepte

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

bulunan çiftçilere arı temin edilmektedir. Bölge ipek böcekçiliğine de elverişli iklim ve bitki örtüsüne sahiptir.

Eskiden başlı başına bir endüstri kolu olan dericilik sektörü gerek canlı hayvanların il dışı sevkiyatının yapılması gerekse deri işlemindeki tekniğin yetersizliğinden dolayı gerilemektedir. Dolayısıyla dericiliğe bağlı el sanatları da olumsuz yönde etkilenmektedir.

TİCARET

Tokat ili konum itibariyle ülkemizi doğudan batıya, Avrupa'yı Asya'ya bağlayan Türkiye Transit TETEK Karayolu üzerindedir. Ayrıca Orta Karadeniz'den Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'ya geçişi sağlayan bir kapı ve Samsun Limanı'nı Doğu Anadolu'ya açan bir Transit Merkezi özelliğini taşımaktadır.

Özellikle doğu batı yönünde seferlerini sürdüren büyük ticaret kervanlarının konaklama ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla birbirine uzaklığı 40-50 km. olan hanlar, kervansaraylar inşa edilmiştir. Selçuklular döneminde başlatılan bu çalışmalar Osmanlıların gerileme dönemine kadar sürdürülmüştür. Bu dönemde Tokat ekonomi ve ticaret alanında çok gelişmiştir.

Tokat ili ticaretinde gıda maddeleri, tekstil ve toprak sanayi ürünleri satımı önemli yer tutmaktadır. İlde en yoğun alışveriş, tarım ve tarıma dayalı imalat sanayi ürünlerinde görülmektedir. Son yıllarda oto, traktör ve zirai aletler alım-satımı, inşaat malzemeleri satış yerleri ve dayanıklı tüketim maddeleri pazarlayan mağazaların sayısında artış görülmektedir. İlde mevcut karayolu, demiryolu ulaşımı ve havaalanı (kapalı) ile deniz ulaşımına çok kısa mesafede kavuşulması imkânı sınai ve tarımsal ürünlerin pazara ulaştırılmasında kolaylık sağlarken 1. Sınıf Gümrük Müdürlüğü'nün ve Karadeniz Fındık İhracatçılar Birliği Şubesinin bulunması üretim ve ihracatın yapılmasında tamamlayıcı bir unsurdur. Hammadde kaynakları, zengin yeraltı kaynakları (antimuan, mermer, bentonit, kömür vb.) ve enerji sorunu olmaması (Almus, Köklüce ve Ataköy HES) ilde yapılacak yatırımlarda tercih sebebidir.

Tokat'ta narenciye hariç bütün tarımsal ürünler üretilmesine rağmen, Dış Ticaret Denetmeliği'nin olmaması nedeniyle 27 değişik kontrole tabi ürün Antakya, Mersin, Samsun, İstanbul, Gürbulak gümrüklerinden ihraç edilmektedir. Ticaret ve Sanayi Odası'nın verilerine göre yaklaşık her yıl ilden 3000 - 3500 parti mal ihracatı gerçekleştirilmektedir. İlin ticari yapısını Tokat, Turhal, Zile, Erbaa ve Niksar'da kurulu 5 adet Ticaret ve Sanayi Odası, Merkez ve Zile'de bulunan 2 Ticaret Borsası, 286 Anonim Şirket, 1.255 Limitet Şirket, 30 adet banka şubesi ve diğer meslek kuruluşları oluşturmaktadır.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

İl yeraltı maden kaynakları olarak değişik cins ve kalitede mermer, kömür, antimuan, bentonit ve maden yataklarına sahiptir. Antimuan ve bentonit ülke içinde pazarlanmakta ve ihraç edilmektedir. Dünyadaki mermer kalitesi ile yarışacak konumda bulunan, siyah- yeşil renkli diabaz yatakları da mevcuttur.

TOKAT İLİNDE MERMERCİLİK

Dünya mermer rezervlerinin % 40'ı Türkiye'de bulunmaktadır. Türkiye'de ise yaklaşık 5 Milyar 100 Milyon m³ olan mermer rezervinin 673 Milyon m³'ünün Tokat ilinde olduğu MTA tarafından 1985 yılında yapılan saha çalışmaları neticesinde tespit edilmiştir. Valilik tarafından 2004 yılında oluşturulan komisyonca yapılan etütlerde daha önce MTA Araştırma Raporu'nda yer alan sahalar dışında bazı mermer sahalarının söz konusu raporda yer almadığı görülmüş ve bu sahalarla birlikte ildeki toplam mermer rezervinin yaklaşık 1 Milyar 200 Milyon m³ olduğu ve bunun Türkiye Mermer rezervinin % 20'si civarında olduğu anlaşılmıştır. İlde 34 firma mermer ile iştiğal etmekte olup bunlardan sadece 6 firma endüstriyel olarak mermer ve ocak işletmeciliği faaliyetinde bulunmaktadır. Bu firmalarda yılda yaklaşık 15.000 m³ blok işlenmekte ve 100 – 150 kişi istihdam edilmektedir. Tokat ilinin mermer rezervi göz önünde bulundurulduğunda mermer potansiyelinin tam olarak değerlendirilemediği anlaşılmaktadır.

ÇEVRE VE ORMAN

Tokat ili genel alan toplamı olan 998.242 hektarının yaklaşık % 39'u ormanlık alandır, il genelinde 265 adeti orman içi, 272 adeti ormana bitişik olmak üzere 537 adet orman köyü bulunmaktadır. Valiliğin talimatlarıyla projelendirilen ve 2004 yılı içinde uygulamasına başlanılan "Çamlıbel Çok Amaçlı Projesi" Çamlıbel Havzası içinde kalan 13 köy ve bu köylerle komşu olan diğer köylerle birlikte toplam 25 köyü ilgilendirmekte ve Tokat'ın yaklaşık 1/8'ini kapsamaktadır. Havza içinde bulunan ve projelendirilen alanlarda ağaçlandırma, erozyon kontrolü, mera ıslahı ve rehabilitasyon teknikleri uygulamak suretiyle toprak kaybının önlenmesini sağlamak; tarım, yerleşim, gölet, baraj vb. alanların rusubat ve sel taşkınlarından korunmasını sağlamak, ileriki yıllarda yörenin odun hammaddesi ihtiyacını karşılamak, bozuk mera ve orman alanlarının kültürel tedbirlerle verimli hale getirilmesini sağlamak, doğa ve çevre bilincini toplumun bütün kesimlerine yaygınlaştırmak, kırsal fakirliği azaltıcı tedbirler almak, bozulan ekolojik dengenin zaman içinde kurulmasını sağlamak ve yaban hayatını korumak amacıyla bu proje gerçekleştirilmiştir. Mera Islahı ve Rehabilitasyonu Projesi'nin gerçekleştirilmesi amacıyla, koruma ve parselasyon, taş temizliği, ot ekimi, tuzluk, içme suyu, toprak işleme, koruma ve canlandırma işleri yapılmıştır.

TARİHSEL SÜREÇTE TOKAT

Komana (Antik Bizans)

Evdoksia, Dokia (Antik Bizans)

Dokat (Arap)

Kah-Cun (İran)

Dar Ün-Nusret (Selçuk)

Sobaru (Moğol)

Dar Ün-Nasr (Yıldırım Beyazıt, Osmanlı Devleti)

Tokat (Osmanlı Ve Cumhuriyet Dönemi)

Tokat, uygarlıkların merkezi olan Anadolu' da, zengin doğal kaynakları, jeostratejik konumu nedeni ile beyliklerin, devletlerin ve imparatorlukların yaşama ve fetih alanı olmuştur. Orta Karadeniz dağlarından güneye, Anadolu'nun içlerine doğru, değişik rakımlarda dizi dizi yaylalar, ovalar, bağ ve bahçeler içindeki akarsularıyla, Dünyada benzeri az olan bu cennet ilimiz, canlı ve zengin tarihinin izlerini bugün de yaşatmaktadır.

Tokat Merkez olmak üzere, Zile'den Reşadiye'ye, Erbaa ve Niksar'dan Artova'ya kadar, ilçe ve köylere yayılmış sayısız tarihi varlıklarımızın pek çoğu, 5000 yıldan bu yana istilalar, savaşlar, depremler ve tahribatlarla yok olmuş veya yıkılmışlardır. Yer altında kalanlar gün ışığına çıkarılmayı beklerken, günümüze kadar oluşan pek çok anıt eser de yeterince korunamamaktadır. Büyük Atatürk'ün "Misak-ı Milli" diyerek, sınırlarını çizdiği engin tarihi değerlerini araştırmak, ortaya çıkarmak, korumak, yeni kuşaklara ve tüm dünyaya tanıtmak, kültürümüzün, yurt sevgimizin bugünü ve geleceği için milli görevimizdir.

Büyük Hitit İmparatorluğu batıdan gelen Balkan kavimleri önünde dağılıp güney doğuya göçerken, Balkan asıllı Frig kavimleri, 500 yıl sürecek uygarlıklarını Anadolu'da kurmaya başlarlar. Sonraları doğudan güçlü Pers, batıdan Büyük İskender istilası Anadolu'yu baştan sona aşar. M.Ö. 4. yüzyıla geldiğimizde, bölgenin eski halkı Hatti'ler, Hitit'ler, Hurri'ler, Mitanni'ler, Frig'ler zaman içinde yeni kavimlerle kaynaşmış, terk ettikleri kentler üzerine, Pers, Helenistik ve Pontus kentleri kurulmaya başlanmıştır. Tokat ilindeki Kelkit, Yeşilirmak ve Çekerek nehirleri boyunca kurulu Hitit ve Frig yerleşim alanları, M.Ö. 2500-400 arasında, yüksek düzeyde sanat ve kültür yaşamına sahip olmuştur.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

M.Ö. 6. yüzyıl ortalarından, 4. yüzyılın sonuna kadar Pers egemenliğine giren Anadolu'da Tokat ve çevresini yöneten güçlü Satrapları M.Ö. 333'de Büyük İskender'in hızlı ve hırslı istilası ile şaşkına dönen mağrur Pers kralları teslim olurken, Anadolu'da Helenistik çağ başlamaktadır. 300 yıl süren ve sanat etkinliklerinin zirveye çıktığı bu dönem daha sonra Roma'ya miras kalacaktır.

M. Ö. 1. yüzyılda küçük Asya fethine girişen Roma İmparatorları, batıdan başlayarak, Anadolu'nun iki önemli yerleşme bölgesi olan, Kayseri Kapadokya'sı ile kuzeyde Tokat'ın (COMANA) merkezi olduğu Pontika Kapadokya'sını ele geçirirler. Ancak yörede güçlü bir devlet kuran Pontus kralları MİTHRİDAT'lar Roma'ya şiddetle direnmişlerdir. M.Ö. 47'de, SEZAR orduları ile Zile'ye gelir. Beş saat süren savaş sonunda Pontus kralı 2. PHARNAKES'i yener ve "Geldim, gördüm, yendim." dediği, tarihe mal olan sözcüklerde Zile'deki başarısını özetler. Tokat (COMANA), Niksar (NEOCAESAREA), Sulusaray (SEBASTOPOLİS), Zile (ZELA) M.S. 5. yüzyıla kadar birer Roma eyalet şehri olmuşlardır.

4. Yüzyıl sonunda Roma imparatorluğu yıkılır. Doğuda devam eden yeni Bizans imparatorluğu, Roma devlet düzenine sahip çıkar. Ancak genç Roma kültür ve sanatını Hıristiyan dini ile yorumlar, kendine özgü, yepyeni bir uygarlığı tüm Anadolu'ya yayar. 1000 yıl gibi uzun süren Bizans egemenliği, Hıristiyanlığı Anadolu'da himaye etmiş, kurumsallaştırmıştır. Tokat ve Niksar Pontika Kapadokyası'nın piskoposluk merkezleri olmuştur.

1071 yılına geldiğimizde, 600 yıldır devam eden Bizans gücünün, Selçuk ve Danişment Türkleri karşısında gerilemeye başladığını görüyoruz.

11. yüzyıldan 14. yüzyıl sonuna kadar geçen 300 yıl, Anadolu'da, birçok devletin kaderini belirleyen, karmaşık ve amansız mücadelelerle doludur. Tarihçiler için en bol kaynağında bu devirde yaratıldığını görüyoruz.

12. yüzyılda, Bizans imparatorluğu giderek güçlenen Türk-İslam devletleri karşısında çökmeye başlamıştır. Selçuklular doğu ve orta Anadolu'yu, Danişment'ler merkezi Sivas ve Niksar olan Kuzey Anadolu'nun iç bölgelerini ele geçirirlerken, kutsal topraklara ulaşmak isteyen Haçlı orduları, dört bir yandan Anadolu'ya çıkarlar. Bizans, Selçuk, Danişment, Haçlı çatışmaları derken, arkasından Moğol akınları gelerek, Anadolu'ya girerler. Yöremiz dost ve düşmanın karıştığı tam bir savaş ve güç arenasına döner. Bu arada, Anadolu'da kurulu pek çok küçük Hıristiyan krallık ve beylikleri de büyüklerin ayakları altında ölüm-kalım mücadelesi vermektedirler.

13. yüzyıl sonuna kadar sürüp giden ve hareketli dönemde, aynı gün el değiştiren kentler, yıkılıp yıkılmış, sabah cami olan yer akşam kilise ertesi sabah tekrar camiye dönüştürülmüştür. Ayaklanmalar, kanlı hanedan ve taht kavgaları, ihanet ve servet çatışmaları ile Anadolu'da yer yerinden oynamıştır.

Bu dönemin en önemli uygarlığı şüphesiz Selçuk Türklerinin Anadolu'da yarattığı hümanist kültür, sanat, bayındırlık, mimarlık ve bilimsel çalışmalarıdır. Tokat yöresinde hemen yüze geldiğimiz, özü güzellik ve sabır olan bu uygarlık, mücadelelerle geçen iki yüzyıl gibi kısa zamanda Anadolu'nun her yanına yayılabiliştir.

13.yüzyılda, acımasız Moğol Hanları yüz binlerce Anadolu insanını kılıçtan geçirmişlerler. Müslüman-Hıristiyan herkesin can derdine düştüğü bu yıllarda, yıkılmaya başlayan Selçuklu hanedanını kurtarma çareleri arayan "MUİNEDDİN PERVANE'nin Moğollarla anlaşması, Tokat'tan devleti 15 yıl akıl almaz entrikalarla yönetmesi, Sultan RÜKNEDDİN KILIÇARSLAN'ı boğdurup yerine GIYASETTİN KEYHÜSREV'i geçirmesi, mecalsiz Selçuklu devletinin çöküşü, İlhanlı Hanı OLCAYTON'un doğu Anadolu'yu işgali, İran Moğollarının, ERTANA beylerinin Tokat ve yöresindeki hakimiyeti, KADI BURHANETTİN dönemi, dirayetsizlik, huzursuzluk ve isyanlar. Ahali sahipsiz, şaşkın ve korkulu... Burada Evliya Çelebi'den aldığımız ve Tokat ile ilgili HACI BEKTAŞ VELİ'nin kehanetini verelim.

12. yüzyılda Horasandan gelip Söğüt'te Ertuğrul ve Osman Bey'e giderken Tokat kalesinin kâfirler tarafından yeniden zapt olduğunu görür ve sümbüllü denilen bağda oturarak "İnşallah yakında yıldırım gibi bir er çıkıp Tokat'ı fetheder" diye kehanette bulunur. Sümbül bağında bir halifesini seccade sahibi ederek bırakır. O zat hala "SÜMBÜLLÜ BABA " adıyla meşhur bir kutup olup orada gömülüdür.

Hacı Bektaşî Veli'nin kehaneti 175 yıl sonra doğru çıkar. 1392 de YILDIRIM BEYAZIT Tokat'ı tüm çevresi ile Osmanlı birliğine dâhil eder. Yükselme devrinde Selçukluların bıraktığı yerden başlayan Osmanlılar Tokat'ı önemli bir ticaret ve kültür merkezi haline getirirler. Günümüzde de kullanılan pek çok tarihi anıt, üç asır süren bu yükselme yıllarında yapılmıştır. Sayısız saray, han, medrese ve zaviyenin yer aldığı Tokat'ta başta MOLLA LÜTFİ, İBN-İ KEMAL, MOLLA HÜSREV gibi âlimler olmak üzere pek çok devlet adamı, sanatçı, bilim adamı, tarihçi, Bektaşî ve Mevlevî âlimleri bu çağlarda yetişmiş, Osmanlı İmparatorluğunun yükselmesinde ve birliğinde önemli katkıları olmuştur.

17. Yüzyılın bitimi ile beraber gerileyen imparatorluk döneminde Tokat olumsuz etkilenmiş, gelişme ve canlılığını yitirmiştir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

20. Yüzyıl başlarında Birinci Dünya Savaşının acı günlerini yaşayan Tokat 1920 Sevr anlaşması ile parçalanmış Anadolu'dan arta kalan bir avuç Türk bölgesi içinde kalmıştır.

Tokat, uygarlıkların merkezi olan Anadolu' da, zengin doğal kaynakları, jeostratejik konumu nedeni ile, beyliklerin, devletlerin ve imparatorlukların yaşama ve fetih alanı olmuştur. Antik dönemde "Komana" adını taşıyan ilde bilinen ilk yerleşke Hititler dönemine aittir. Kalkolitik ve ilk tunç çağlarının ardından kurulan eski Hitit krallığı ve daha sonraki Büyük Hitit İmparatorluğu dönemine ait yerleşim alanları Tokat'ın sulak vadilerine, bereketli ovalarına serpilmiştir. Görülmeye değer en önemli merkezlerden biri Zile İlçesinin Yalinyazı yakınındaki Masat Höyük'tür. Büyük Hitit İmparatorluğu'na bağlı federasyonlarda bir beye ait bir sarayda ve bu sarayın yamaçlarında, kentin bulunduğu höyükte arkeolojik kazılar yapılmış, çivi yazılı tabletler, tunç ve demir çağlara ait çeşitli seramik eşyalar bulunmuştur. Yüksek düzeyde Hitit kültür ve sanatı yaşanan diğer önemli merkezler; Erbaa ilçesinde Horoztepe, J.G.C Anderson'un "Verisa" ve J.Garstang'ın "Zıppalanga" dediği kutsal Hitit kenti Aktepe (Bulus) Höyüğü, Zile Kalesi'nin bulunduğu "Anzilia" Höyüğü ile höyük ve kale höyük gibi diğer yerleşim alanları bulunmaktadır. Buralarda arkeolojik kazılar yapılmış, kalkolitik döneme ait eserler bulunmuştur.

Ege göç kavimleriyle Batı Anadolu'yu istila eden Frigler Tokat yöresindeki Çekerek, Tozanlı, Kelkit Çayı boylarında kurulu Hitit kentlerini işgal etmişlerdir. M.Ö. 8 ve 7. yy da yüksek düzeyde bir uygarlık kurmuşlardır. Maşat Höyük'te Frigya dönemine ait yapılar ve çeşitli eşyalar bulunmuştur.

Karadeniz'den gelen Kimmer akınına dayanamayan Frig kavimlerinin yıkılmasıyla M.Ö. 6. Yy.'da önce Med, daha sonra da Pers egemenliğine giren Tokat, büyük Kapadokya Satraplığının (Pers Eyalet Valiliği) içinde kaldı. Persler, Komana'daki MA toplantısına karşı kendi Zerdüşt dinlerini yaymak için Zile'ye dört sütunlu bir Andidis ateş tapınağı ve kırsal alanlarda pek çok ateşgedeler inşa ettiler. Tokat'ın ekonomik ve stratejik önemini gözetten Persler, başkentleri Persopolis'ten Ege'de Lidya Krallığının başkenti Şart merkezine kadar uzanan Kral Yolu'nu Tokat'tan geçirdiler.

M.Ö. 334 ve 332'de Büyük İskender'in hızlı ve hırslı seferi ile Anadolu'daki Pers egemenliği son bulmuş, Helenistik çağ başlamıştır. Bu dönem başlangıcında Pers ve Makedonyalı soyluların egemenlik çatışmaları sürüp gitmiş, sonunda Pers kökenli Mithritat önderliğinde Pontus Devleti kurulmuştur. Giderek güçlenen Pontus Kralları Niksar, Turhal ve Zile'de Gazafilaklia denen güçlü kaleler, Komana ve Erbaa'da da tapınak, saray ve villalar yapmışlardır. Karadeniz kıyılarında güçlenen, zamanla Anadolu'nun büyük bir bölümünü

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

egemenlik içine alan Pontuslar, Anadolu'yu istila eden Roma ordularına karşı uzun yıllar süren amansız direniş sürdürmüşlerse de M.Ö. 1. yy da Roma İmparatorluğuna yenik düşmüşlerdir.

Pontus'un güçlü direnişini kırmak için Roma, en güçlü generallerini Küçük Asya'ya gönderir. Amiral Triarius, Sulla, V.Flaccus, Lucullus ve Pompeius büyük mücadeleler verirler. Nihayet M.Ö. 47'de Julius Caesar Zile'ye, Tokat'a gelir ve Roma'ya başkaldıran Pontus asıllı Basforos kralı 2. Pharnake'nin orduları ile Altiğağaç mevkiinde karşılaşılır. Her şey beş saat içerisinde olup bitmiş, uzaktan gelerek çok büyük zafer kazanan Sezar "Veni, vidi, vici" (Geldim, gördüm, yendim) diyerek Roma'ya bildirmiştir.400 yıl süren Roma egemenliğı sırasında Tokat ve yöresinde ticaret, bayındırlık ve ulaşım gelişmiş, kentler imar edilmiş, Komana, Niksar, Zile ve Sulusaray'ın önemi artmıştır. Tokat Müzesi'nde Roma dönemine ait birçok eser bulunmaktadır. Niksar'ın Leylek Pınar, Ayvaz, Harmancık, Çanakçı deresi ile Kaleiçi'nde, Zile'nin ören yerlerinde ve Sulusaray ilçesinde Roma dönemine ait birçok kalıntı bulunmuştur.

Roma döneminde imparatorluk 395'te Doğu ve Batı olarak bölündüğünde Tokat Doğu Bizans sınırları içinde kaldı. Bu dönemdeki en önemli gelişme, Hıristiyan-Bizans uygarlığının Anadolu'da yayılması, yeni bir kültür ve sanat başlatmış olmasıdır. Ma ve Anaitis gibi tapınakları olan Komana kenti giderek önemini yitirdi. Hıristiyan halk Turhal yakınlarındaki Dazimnodis'e ve Tokat Kalesi'nin bulunduğu Evdoksia'ya göç ettiler. 6-7-8. Yy. Sasani ve Arap devletleri Bizans'ın en önemli doğu sorunu oldu. Tokat ve yöresi zaman zaman İstanbul'un fethine girişen Arap akıncılarının eline geçti. 10. ve 11. Yy.'da Türkmen ve göç gazaları ile başlayan Türk-Bizans teması Sultan Alp Arslan'ın 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Bizans'ın geri çekilmesine dönüştü. Kutalmışoğlu Süleyman Şah ve Gümüştekin Ahmet Gazi'nin orduları Anadolu'nun büyük bölümünü ele geçirerek bağımsız beylikler kurdular.

Büyük Selçuklu İmparatoru Sultan Melik Şah'ın komutanlarından Gümüştekin Ahmet Gazi, 1071 Malazgirt Savaşından sonra orduları ile Anadolu'ya geldi. Önce Sivas'ı ve 1095 yılında da Niksar'ı başkent yaptı. Daha sonra Tokat, Zile, Turhal, Zonusa'yı birliğine kattı. Anadolu Selçuklu Devleti'nden ayrı, bağımsız bir devlet kuran Danişmendoğulları daha sonra Kayseri ve Malatya'yı da alarak güçlendiler. Güneye inerek Antakya Bohemont Prensliliğine, Akdeniz'de de Klikya krallığına son verdiler. Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli başarılan olan Melik Ahmet Gazi, Trabzon-Rum Krallığı'na ve Haçlı ordularına karşı mücadele vermiş, kardeş Türk devleti olan Anadolu Selçukluları ile de zaman zaman çatışmalara girmiştir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Danişmend eserlerinin çoğu Niksar ve Tokat'ta bulunmaktadır. Danişmendoğullarının Tokat yöresindeki egemenliği Selçuklu Sultanı 2. Kılıçarslan'a kadar sürmüştür.

12. yy. ortalarına kadar süren Selçuklu-Danişmend çekişmesine son veren 2.Kılıçarslan tüm Danişmend birliğini kendine katar ve 1186 yılında Türklerin feodal devlet anlayışına uyarak ülkesini 11 oğlu arasında paylaşır. Tokat, oğullarından Rüknettin Süleyman'a düşer. Ancak kardeşler arası uyuşmazlıkların tehlikeli boyutlara ulaştığını gören Süleyman Şah, yeniden devlet bütünlüğünü sağlar. Anadolu Selçuklu devletinin en önemli ve güçlü zamanı Tokat'ta 6 yıl emirlik yapan Alaettin Keykubat'ın dönemidir. 1220 yılında tahta çıkan Alaattin Keykubat ülke sınırlarını genişletir. Kentleri imar eder, huzur ve güveni sağlar. 1236 yılında Kayseri'de yediği av etinden zehirlenip ölen Alaattin Keykubat'ın yerine oğlu 1. Gıyasettin Keyhüsrev tahta geçer. Genç sultanın dirayetsizliği, emirlerle uyuşamama nedeni ile göç kabileleri ve nihayet önu güçlölkle alman Babai ayaklanmaları devleti zayıflatmış ve Moğolların ülkeye girmesini önleyememiştir. 1243 Köseadağ Savaşı devletin kötü kaderini belirlemiş ve ülke Moğol baskısı altında kalmıştır. Bu olumsuz gelişmeleri durdurmak için Selçuklu sultanlarıyla Moğol hanları arasında kilit adam olan Pervane Muinettin Süleyman, birliğı sağlamak yerine, kişisel ihtirasları ile olayları daha da çıkmaza sokmuş, nihayet 13. Yy. sonlarında Anadolu Selçuklu Devleti İlhanlı Moğollarının egemenliğı altına girmiştir. Pervane Süleyman iktidarında olan Tokat'ta, bugün Gökmedrese diye anılan çinileri ile ünlü Pervane Külliyesi inşa edilmiştir.

Cengiz İmparatorluğu parçalandıktan sonra 1256 yılında kurulan İlhanlı Devleti Türk ve İran kültürü altındaydı. Anadolu Selçuklu devletine son veren ve yarım yüzyıla yakın Orta ve Doğu Anadolu'ya egemen olan İlhanlılar bölgedeki siyasi ve ekonomik üstünlüklerinin yanı sıra Tokat, Zile ve Niksar'da eserler bırakmışlardır.

İlhanlı Devleti'nin son yıllarında Anadolu valisi Timurtaş, Mısır'a kaçmış ve yerine yakını Ertana (Eratna) Beyini bırakmıştı. Bir süre sonra 1340 yılında Emir Ertana bölgede bağımsız bir hükümdarlık kurdu. Tokat'ı egemenlik alanı içinde alan ve halkın "Köse Peygamber" diye sevdiği Emir Ertana 1352 yılında ölünce, emirlerin kavgaları ve ayaklanmaları yönetimi zayıflattı. Parçalanmaya başlayan Ertana ülkesi Tokat ve Niksar yörelerinde Tacettinoğulları, Hacı Kutluşah ve diğer beylerin egemenlik çatışmaları ile çökmeye başladı. Nihayet 2. Ertana hükümdarı Alaattin Ali, kendi döneminde bu huzursuzlukları önlemeye çalışan devlet adamıydı. Kadı Burhanettin büyük mücadeleler sonunda yönetime karşı bağımsızlığını ilan etti. Bu büyük beyliğı Sivas'tan yönetmeye başlayan Kadı Burhanettin, kendisine bağımlı olmak istemeyen Tokat, Niksar, Zile ve Turhal emirleri ile şiddetli çatışmalara girdi, Tokat'ı

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

sık sık kuşattı ise de başarılı olamadı. Aynı zamanda şair olan Kadı Burhanettin, Osmanlı hükümdarı Yıldırım Beyazıt ile savaştı. 1398'de de Akkoyunlu hükümdarı ile girdiği savaşta öldürüldü. Kadı Burhanettin ile emirler arasında bitmez tükenmez çatışmalardan usanan Tokat halkı, Osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazıt'a başvurarak illerinin Osmanlı birliğine katılmasını istediler.

OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ

1392 yılında Osmanlı Beyliği'ne katılan Tokat'ın adı Dârü'n Nasr olarak değiştirilmiştir. Bundan kısa bir süre sonra Anadolu'ya giren Timur orduları Tokat kalesini kuşatmış, ancak elde edemeyince kentte büyük tahribat yapmıştır. Fetret Devri dediğimiz dönemde Şehzade Çelebi Mehmet'in Amasya ve Tokat yörelerinde ayaklanmaları bastırması, Osmanlı Devleti'nde yeniden dirlik ve düzenlik sağlanması ile Tokat 5 yüzyıl süren Osmanlı birliği içinde kalmıştır.

Timur, Şah İsmail kuşatmaları, Uzun Hasan, Şah İsmail, Karayazıcı, Celali ve diğer ayaklanmaların yakıp yıktığı Tokat, su taşkınları ve yer sarsıntılarının yaptığı hasara rağmen önemini ve gelişimini yitirmemiştir. Başta dokumacılık, yazmacılık, bakırcılık ve dericilik olmak üzere sanayi ve ticaret gelişmiş, 14 büyük han, birçok camii ve medresenin yanı sıra saraylar, hamamlar, köprüler ve çeşmeler yapılmıştır. Yabancı seyyahların ve Evliya Celebi'nin güzellik ve nimetlerini anlatmakla bitiremedikleri Tokat 1617 yılında Valide Sultanlara Voyvodalık olmuş, ünlü Osmanlı sultanlarının gelip gördüğü orduları ile konakladığı siyasi, kültürel ve ekonomik bir merkez olmuştur. Tokat, Sivas Beylerbeyliği'nin sancak merkezi olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda önde gelen kentlerden biri olmuştur. Gerileme devrinde kervan yollarından uzak kalan ve bir iç kent haline gelen Tokat, Avrupa'da gelişen sanayi ve teknoloji ile savaşlardan olumsuz etkilenmiş, giderek bölgeler arası ticaret merkezi olma özelliğini kaybetmiştir.

1863'te nahiye, 1878'de Mutasarrıflık, 1920'de müstakil Liva olan Tokat, Cumhuriyet'in ilanına kadar kendi kabuğuna çekilmiştir.

MİLLİ MÜCADELE'DE TOKAT

Bilindiği gibi 19. yüzyılın ikinci yarısında sanayinin gelişmesi, sömürgecilik ve diplomatik ilişkilerin hızlanmasına neden oldu. Bu durum ise aynı zamanda büyük devletler arasında siyasi rekabet, ekonomik çıkar çatışmaları ve anlaşmazlıkları meydana getirdi. Avrupa devletleri, Osmanlı Devleti'ne "Hasta Adam" gözüyle bakıyor ve onu sömürülecek bir devlet; Türk Milleti'ni de idare edilmeye muhtaç bir millet olarak görüyordu.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Osmanlı Devleti'ne gelince; Birinci Dünya Savaşından önce 1911 yılında girdiği Trablusgarp Savaşı'nda son Afrika topraklarını İtalya'ya kaptırmış, 1912-1913 yıllarındaki Balkan Savaşları'nda aldığı mağlubiyetle de Rumeli'deki nüfuzunu kaybetmiştir.

Çanakkale Savaşına rağmen I. Dünya Savaşı'ndan da yenik ayrılan Osmanlı Devleti, Mondros Mütarekesi gibi haysiyet kırıcı bir antlaşmayı imzalamak mecburiyetinde bırakılmıştır. Türk Milleti'ne esaret zinciri vurmaya yönelik mütarekenin imzalanmasıyla Osmanlı Devleti artık resmen değilse bile, fiilen yıkılmış sayılmakta idi. Ancak, bütün bu olumsuzluklara rağmen, millet egemenliğine dayalı yeni bir Türk Devleti kurma fikri ile yola çıkan Mustafa Kemal Atatürk, Türk Milleti'nin kurtuluşu yönünde hiç bir zaman ümitsizliğe kapılmadı. O, Türk Milleti'nin vatani, bağımsızlığı, bayrağı, namusu gibi kutsal saydığı değerleri korumada her türlü fedakârlıktan kaçınmayacağını çok iyi biliyordu.

Türk Milleti'ne olan güvenini her fırsatta ifade eden Mustafa Kemal Atatürk, 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a çıkarak Kurtuluş Savaşı yolunda ilk adımı atmış oldu. Samsun'da başlayan bu yolculuk Kavak, Havza, Amasya ve Tokat istikametinde devam edecektir.

Tokat, Birinci Dünya Savaşı sonlarında Sivas vilayetine bağlı bir sancak merkezi durumunda idi. Bu tarihlerde nüfusu yüz bini aşan Tokat Sancağı'nda, Türkler çoğunlukta, Rum ve Ermeniler ise azınlık durumunda idi. Zile, Reşadiye, Niksar ve Erbaa Tokat'a bağlı kazalardı.

Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı günlerde ve hemen sonrasında Anadolu'da baş gösteren sıkıntı, şüphesiz Tokat Sancağı halkını da üzmüş ve gelecek hakkında endişeye düşürmüştür. Bilhassa, Tokat'ta azınlık durumunda olan Rumların, merkezi Samsun olmak üzere Tokat'ı da içine alan bölgede Pontus Devleti kurmak istemeleri, Tokat halkının tedirginliğini daha da artırmakta idi. Bu durum karşısında Tokat'ta yaşayan Müslümanlar tedbir amacı ile 25 Şubat 1919 tarihinde "Karadeniz Türkleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" Tokat şubesini kurdular. Bu şubenin bir ay sonra da merkezi İstanbul'da olan "Vilayeti Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne" bağlandığı bilinmektedir. 15 Mayıs 1919'da Yunanlıların İzmir'i işgal etmeleri Tokat halkı tarafından tepkiyle karşılanır. Tokat ve kazalarında Redd-i İlhak Cemiyetleri kuruldu. Yunan işgalini protesto etmek amacıyla da 20 Haziran 1919 günü Niksar'da miting yapıldı. Niksar halkı nümayiş (miting) sonunda alınan kararları "Redd-i İlhak Cemiyeti Reisi Mahir" imzasıyla itilaf Devletleri temsilcileri ile A.B.D. Cumhurbaşkanı Wilson'a gönderir. Bu kararlarda "Biz Türk olan her vatan parçasının Türk kalmasını istiyoruz. Siz de buna söz vermiş idiniz. Şimdi ise sözünüzde durmadığınızı görüyoruz. Anadolu'ya uzatılacak bir tecavüz bizi öldürmek için uzatılan bir adımdır. İnsaniyet ve adalet namına suikasttan vazgeçiniz." denilmektedir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Bu arada, 1. Dünya Savaşı'ndan dönen ihtiyat Zabitleri Tokat'ta "İhtiyat Zabitleri Teavün Cemiyeti" adı altında bir cemiyet kurdular. Bu cemiyeti kuranlar hem kendi aralarında yardımlaşmayı sağlamak hem de memleket davalarıyla ilgilenmek amacıyla ortaya çıkmışlardır. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin çalışmalarını yeterli görmeyen ihtiyat Zabitleri: "Memleketin derin yaralarını saracak vatanperver adamları göremiyoruz. Kuvvetli bir heyet yoktur ki, Tokat'ı bu hususta tanıtabilsin. Kendilerini idareden aciz adamlar, bu tehlikeli zamanlarda Tokat halkım nasıl yönetecekler?" diyerek Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti İdari Heyeti'ne gençlerin de alınmasını istemişlerdi. Sonunda istekleri yerine getirilerek gençlerin de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne girmeleri sağlanmıştır. Bu durum Tokat'taki mücadele azmine daha da güç kazandırmıştır.

9. Ordu Müfettişi olarak Anadolu'ya gönderilen Mustafa Kemal Paşa, 26/27 Haziran 1919 gecesini Tokat'ta geçirdi ve ertesi sabah Sivas'a hareket etti. Mustafa Kemal Tokat'a geldiğinde Belediye binasında şehrin ileri gelenleriyle bir toplantı yaparak memleketin durumu hakkında genel bilgi verdikten sonra Milli Mücadele'nin kaçınılmaz olduğu konusunda Tokatlıları ikna etti. Tabii bu arada Mustafa Kemal Paşa'nın bazı engellerle karşılaştığını belirtmek gerekir. Mesela, Sivas'a hareketi sırasında Sivas Valisi Reşit Paşa, Mustafa Kemal'i tevkif etmesi için özel olarak görevlendirilir. Ancak Mustafa Kemal Paşa, tedbirliliği ve ince zekâsı sayesinde bu engelleri aşmayı başarmıştır.

23 Temmuz 1919'da toplanan Erzurum Kongresi'nde vatanın bütünlüğü ve milletin istiklâli ile ilgili kararların alındığı bilinmektedir. Bu kongreye Tokat'tan Rıfat (Hamamcıoğlu) Bey ile Sabri Efendi (Emekli Askeri Kâtip) katılmışlardır. Rıfat Bey, kongrede yaptığı konuşmada davalarının "Hak ve istiklal" davası olduğunu belirtmiştir. Sivas Kongresi'ne Tokat'tan temsilci katılmamasına rağmen, Erzurum Kongresi'nde Temsil Heyeti üyeliğine seçilen Bekir Sami Bey'in Tokatlı olmasından dolayı Tokat'ın Sivas Kongresi'nde temsil edilmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Sivas Kongresi sona erdikten hemen sonra Temsil Heyeti, Damat Ferid Paşa hükümetini istifaya zorlamak amacıyla İstanbul ile haberleşmeyi kesme kararı aldı. Alınan bu karara Tokat da aynen uymuştur. 12 Ocak 1920'de açılan son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde Tokat, Ahmet ve Şevki Beyler ile Ömer Fevzi Efendi tarafından temsil edilmiştir.

İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilmesi ve İngilizlerin Meclis-i Mebusan'ı basarak bazı Mebusları tutuklayıp sürgüne göndermeleri, diğer illerde olduğu gibi Tokat'ta da nefretle karşılandı. Türk Milleti'ne yapılan bu haksızlıkları protesto etmek için Tokat ve kazalarında

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

mitingler tertip edildi. Ayrıca, bu vahim olayı kınamak amacıyla itilaf Devletleri mümessillerine telgraflar çekildi.

İstanbul'un işgali ve Mebuslar Meclisi'nin dağıtılmasından sonra artık İstanbul'un dışında yeni bir hükümet kurma fikri iyice kuvvet kazanmaya başladı. Nihayet, 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan TBMM İstanbul'u tanımadığını ilan etmek suretiyle Türk Milleti'nin kurtarılması görevini üzerine almış oldu. Açılan bu yeni mecliste Tokat'ı temsil eden milletvekilleri ise; Rıfat (Hamamcıoğlu) Bey, Hamdi (Mütevelliöğlu) Bey, Mustafa Vasfi (Süsoy) Bey, Nazım (Eski Harput Valisi) Bey ve İzzet (Gençağaoğlu) Bey'dir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması kararını tepkiyle karşılayan İstanbul Hükümeti, Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'ye 11 Nisan 1920'de bir fetva verdirerek bu yolla Kuva-yı Milliye ruhunu yok etmeye çalıştı. Anadolu'nun her tarafına duyurulan bu fetva bazı bölgelerde etkisini göstererek isyanların çıkmasına sebep oldu. Nitekim 14 Mayıs 1920 günü Postacı Nazım adında biri, Sivas'ın Yıldızeli kazasına bağlı Kaman köyünde isyan etti. Bu isyana karşı tedbir maksadıyla Tokat'ta 50 kişilik Kuva-yı Milliye kuruldu. Ayrıca Köprübaşı, Niksar Yolu, Çay, Beybağı ve Erenler mahallelerinde dışarıdan gelebilecek bir tehlikeye karşı kuvvet bulunduruldu. Bu arada Niksar ve nahiyelerinden de yardım sağlandı.

9 Mayıs 1920'de Postacı Nazım Yenihan Kaymakamlığı'na gönderdiği mektupta: "Kavak'ta verilen söze itimattan milletçe muhafaza sükûna karar verilmişken, 50 kişilik bir müfrezenin sevk edilmesinden arada itimat kalmadı. İsteklerimize tahriri cevap alamaz isek muhafaza sükûnu mevcut kuvvetimizle ihlâl edeceğiz" diyordu. Bu isyanın bastırılması için Mustafa Kemal, Zile'de bulunan 3. Kolordu Komutanı Sefahattin Bey'i görevlendirdi. Merkezi Amasya'da bulunan 5. Kafkas tümeni Komutanı Yarbay Cemil Cahit (Toydemir) 3. Kolordu'dan aldığı emir üzerine bir tabur askeri Zile yoluyla Artova'ya, bir başka taburu da Tokat'tan Yıldızeli'ne gönderdi. Ancak, gönderilen bu birlikler asiler karşısında başarılı olamadılar. Bu durumdan iyice cesaret alan asiler Zile'yi işgal ettiler. Tümen komutanı Yarbay Cemil Cahit, Yıldızeli'nde bulunan askeri birliğin de desteği ile Zile'ye girdi ve burayı işgalden kurtardı. Suçlular ve asiler yakalanarak ağır şekilde cezalandırıldı. Postacı Nazım, Samsun bölgesinde yakalanarak Amasya'ya getirildi ve idam edildi.

Tokat bölgesinde, TBMM kuvvetlerim uğraştıran bir başka isyan ise Aynacıoğlu Hasan tarafından çıkarılan isyandır. Aynacıoğlu çetesi, Akdağ Mağdeni doğusunda bulunan Ayvalıközü'nde Binbaşı Çolak İbrahim Bey kumandasında 2. Kuvva-i Seyyare tarafından dağıtılmasına rağmen Aynacıoğlu Hasan, Hükümet kuvvetlerini bir süre uğraştırdı. Nihayet 1921'de Batı Anadolu'da Yunanlılarla savaşmak şartı ile teslim oldu.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Bu olayların dışında Tokat ve kazalarında başka çete olayları da görülmektedir. Bunlar arasında Molla Veli (Artova'nın Çıkrık Köyü), Kürt Bekir (Kazova'nın Munamah Köyü), Koca Molla (Olukalan Köyü), Deli Şükrü (Şıhlar Köyü), Ali Çavuş (Fadlı Köyü), İzzet (Erbaa Beldağı Köyü) çeteleri başta gelmektedir. Bu çetelerden bazılarının Tokat'ta Rum isyanını bastırmasında hükümete yardımcı oldukları da inkâr edilemez.

Anadolu'da Kuva-i Milliye hareketini engellemek ve tamamen ortadan kaldırmak amacıyla İstanbul Hükümeti'nin kışkırtmaları sonucunda çıkan isyanlardan başka bunlardan daha tehlikeli bir durumda olan Rum çeteleri hemen sonra tedhiş hareketlerine başladılar. Karadeniz bölgesinde başlayan Pontusçuluk hareketi Fener Rum Patrikanesi tarafından kışkırtılıyor ve Yunan hükümetince de destekleniyordu. Merzifon Amerikan Koleji'nde okuyan Rum öğrencileri 1904 yılında gizli Pontus Cemiyeti'ni kurdular. 1908'de de çalışmasını genişleten Pontus Cemiyeti, "Müdafaa-i Meşruta" ve "Mukaddes Anadolu Rum Cemiyeti" gibi cemiyetler tarafından destekleniyordu. Bunlardan Müdafaa-i Meşruta Cemiyeti'nin bir şubesi de Tokat'ta açıldı. Mondros Mütarekesi'nden sonra iyice azıtan Rumlar, bilhassa Tokat'ın Erbaa, Niksar ve Reşadiye kazalarında faaliyette bulunuyorlardı. Rum çetelerinin bu bölgelerde köyleri bastıkları, ırza geçtikleri, Müslümanları öldürdükleri, evleri yakıp malları gasp ettikleri bilinmektedir.

TBMM hükümeti, 1921'de Rum çetelerine karşı giriştiği mücadelede büyük ölçüde başarılı oldu. Tokat temsilcilerinden Rıfat Bey, 18 Mayıs 1922 günü meclise verdiği önerge ile Dâhiliye Vekilinden Pontus'çuluk hakkında açıklama yapmasını istedi. Karadeniz'deki Rumların büyük bir kısmı memleketin başka bölgelerine gönderilmek sureti ile Pontus'çuluk hareketi önemli ölçüde çözüme kavuştu. Böylece Tokat'ta etnik bütünlük sağlanmış oldu.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Tokat İl Ekonomisi Genel Görünümü

Rekabetçilik Sıralamasındaki Derecesi						
Yazar	KARA	EDAM	URAK	URAK	URAK	DÖVEN
Yıl	2006	2008	2009-2010	2008-2009	2007-2008	2007-2008
Sivas	53	52	30	26	20	56
Yozgat	65	64	69	71	71	58
Samsun	31	31	16	16	15	41
Tokat	56	59	47	54	52	54
Çorum	34	46	65	65	67	10
Amasya	45	42	50	47	50	45

Akademik olarak yürütülen illerin rekabetçilik çalışmaları sonucunda yapılan sıralamada Tokat rekabetçilik açısından 2006 yılında 34. Sırada iken 2009-2010 yıllarında 65.sıraya düşmüştür. Bu sıralama, Tokat'ın sahip olduğu fırsatları avantaja dönüştüremediğinin bir göstergesi şeklinde değerlendirilebilir.

İşgücüne Katılma Oranı (%)			
	2008	2009	2010
Sivas	40,5	39	42,2
Yozgat	39,4	41,7	46,9
Samsun	56,6	55,6	50,8
Tokat	57,4	53,5	49,3
Çorum	53,4	56,1	51,4
Amasya	53,1	56,2	51,6

İşgücüne katılım oranlarına bakıldığında Sivas dışında diğer illerde yıllar itibariyle bir düşüş olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise iş alanlarının yetersizliği şeklinde düşünülebilir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Kişi Başına İhracat			
	2008	2009	2010
Sivas	69	59	87
Yozgat	19	19	13
Samsun	373	243	220
Tokat	34	35	38
Çorum	206	183	213
Amasya	81	67	158

Kişi başına ihracat rakamları ise bölge illeri içerisinde Tokat'ın en düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu da faaliyet gösteren işletmelerin yerel ölçekte olduğunu ve aynı zamanda kapasitesini kullanamadığını göstermektedir.

Ekonomik Faaliyete Göre Kurulan Ticaret Ünvanlı İşyerleri Sayıları:			
	2007	2008	2009
Sivas	179	184	187
Yozgat	110	103	112
Samsun	343	339	345
Tokat	239	226	196
Çorum	179	186	234
Amasya	89	96	85

Ekonomik faaliyete göre kurulan işyerleri sayısına bakıldığında bölge içerisindeki iller arasında Tokat en az işyeri açan il olmakla birlikte yıllar itibariyle açılan işyeri sayısında bir azalma olduğu da görülmektedir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Ekonomik Faaliyete Göre Kapanan Şirket ve Kooperatiflerin Sayıları			
	2007	2008	2009
Sivas	13	26	13
Yozgat	20	10	15
Samsun	93	92	83
Tokat	20	28	25
Çorum	26	24	26
Amasya	13	12	17

Ekonomik Faaliyete Göre Kurulan Şirket ve Kooperatiflerin Sayı			
	2007	2008	2009
Sivas	170	218	168
Yozgat	140	123	123
Samsun	447	392	360
Tokat	178	161	123
Çorum	181	170	152
Amasya	136	97	89

Kullanım Yerlerine Göre Elektrik Tüketimi: Mwh			
	2007	2008	2009
Sivas	1534	1570	1658
Yozgat	1073	1103	1077
Samsun	1509	1589	1542
Tokat	816	980	997
Çorum	1170	1208	1159
Amasya	1281	1357	1379

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Elektrik tüketim rakamlarına bakıldığında en az tüketimin Tokat'ta olduğu bunun sebebinin ise özellikle üretim anlamında işletme faaliyetlerinin olmayışından kaynaklandığı tespiti yapılabilir.

	2007	2008	2009
Sivas	32041	43908	37031
Yozgat	46627	38046	38228
Samsun	91934	108097	75468
Tokat	41424	35731	31819
Çorum	25594	27730	26222
Amasya	41568	25943	20293

Genel itibariyle bakıldığında şirket sermayelerinde tüm illerde yıllar itibariyle bir azalma olduğu dikkat çekmektedir.

: Kişi Başına İthalat (ABD Doları)				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	81	60	137	131
Yozgat	32	39	29	39
Samsun	425	636	384	489
Tokat	31	30	22	30
Çorum	65	132	126	123
Amasya	40	85	40	124

İthalat rakamları ise Tokat'ta ithalatın az olduğunu göstermektedir. Bu rakamın arkasında yatan gerçek ildeki işletmelerin üretimde kullandıkları hammaddeleri yurt içinden ve özellikle de gıda üretimde kullandıkları hammaddeleri şehrin kendi öz kaynaklarından tedarik etmesidir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Ticaret Unvanlı Kapanan İşyerleri Sayıları			
	2007	2008	2009
Sivas	97	85	419
Yozgat	65	930	154
Samsun	218	892	318
Tokat	145	650	149
Çorum	369	213	112
Amasya	135	60	37

Bölgede kapanan işyerleri sayısı açısından da önemli ölçüde bir işletmenin kapandığı görülmektedir. Bunun sebepleri ise ekonomik sıkıntılar dışında yanlış alanlara yapılan yatırımlar, nitelikli işgücü, pazarlama faaliyetlerindeki yetersizlikler şeklinde sıralanabilir.

İl İşsizlik Oranı (%)			
	2008	2009	2010
Sivas	10,7	13,2	13,6
Yozgat	12,2	11	12,7
Samsun	7,8	7,3	7,8
Tokat	5,9	5,9	6,7
Çorum	7,5	6,3	6,5
Amasya	8,2	6,9	6,7

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

İldeki işsizlik oranına bakıldığında diğer illere göre avantajlı olduğu düşünülmektedir.

İl İstihdam oranı (%)			
	2008	2009	2010
Sivas	36,2	33,9	36,5
Yozgat	34,6	37,2	40,9
Samsun	52,2	51,6	46,8
Tokat	54	50,4	46
Çorum	49,4	52,5	48,1
Amasya	48,7	52,4	48,2

Tokat bölge içerisinde en düşük istihdama sahip şehirlerden birisidir. İstihdam oranının artırılması için yeni istihdam alanlarının yaratılmasıyla istihdam oranı artırılabilir.

Bin Kişi Başına Otomobil Sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	60	65	70	76
Yozgat	47	52	58	67
Samsun	67	71	74	78
Tokat	61	65	69	75
Çorum	73	80	87	97
Amasya	79	85	92	99

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları: Toplam 2010	
Sivas	19245
Yozgat	15766
Samsun	44511
Tokat	19514
Çorum	19182
Amasya	11861

Girişim açısından Tokat Samsundan sonra en fazla girişim faaliyetinde bulunan şehir olarak göze çarpmaktadır. Bu ise şehrin girişimci insanlarının olduğunu ve şehrin yeniliklere açık olduğunu bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Faaliyetler açısından zengin olan Tokat talep açısından henüz hak ettiğini ilgiyi görememiştir.

Tokat İlinde Turizm

Karşılaştırmalı Turizm Performansı

Turizm göstergeleri

Sinema: Koltuk sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	440	439	940	1533
Yozgat	283	820	285	285
Samsun	1838	3397	3503	3503
Tokat	700	1309	1461	1294
Çorum	1160	1160	1160	1063
Amasya	502	547	497	538

Sinemalardaki koltuk sayısına bakıldığında bölge içerisinde 3. sırada olduğu görülmektedir. Bu ise Tokat'ın sosyal ve kültürel faaliyetlere olan ilgisini göstermesinin yanı sıra şehirde üniversitenin olmasının da bir sonucu olarak değerlendirilebilir

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Tesise Geliş Sayısı / Toplam				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	47577	56567	52752	62203
Yozgat	33608	34861	34702	35362
Samsun	72199	73741	67372	87862
Tokat	59944	70097	68573	62969
Çorum	55025	59302	56816	68120
Amasya	50447	44146	45653	27389

Turizm belgeli konaklama tesislerinde gelen turist sayısına bakıldığında Tokat ve Amasya dışındaki illerde yıllar itibariyle artış olduğu dikkat çekmektedir. Bu iki ildeki düşüşün sebebinin turistlerin bölgedeki diğer illerdeki konaklama tesislerinde kalmayı tercih etmesi düşünülebilir.

Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Geceleme Sayıları				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	82038	96200	94265	102986
Yozgat	39414	41628	41899	39491
Samsun	87591	89718	86230	135149
Tokat	75602	81345	77440	73972
Çorum	72953	77626	69153	91902
Amasya	69627	55884	54386	29201

Turizm belgeli konaklama tesislerinde kalan turist sayısına bakıldığında da aynı şekilde Tokat ve Amasya dışındaki illerde yıllar itibariyle artış olduğu dikkat çekmektedir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Belediye Belgeli Konaklama Tesislerinde Geliş Sayıları:				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	87726	98139	111128	112169
Yozgat	62506	82398	82123	47874
Samsun	133412	69511	135382	120798
Tokat	53795	64979	72074	74999
Çorum	49398	44539	59099	105422
Amasya	58682	46476	60281	72631

Belediye belgeli konaklama tesislerinde gelen turist sayısına bakıldığında tüm illerde yıllar itibariyle artış olduğu dikkat çekmektedir. Fakat Çorum ve Amasya'nın 2009 ve 2010 yıllarındaki rakamlarının başarısının arkasındaki faktörlerin neler olduğunu incelenmesi gerekmektedir.

Belediye Belgeli Konaklama Tesislerinde Geceleme Sayıları:				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	126168	165316	154886	154667
Yozgat	73813	105358	82123	56699
Samsun	250715	122202	239669	160245
Tokat	72058	84557	85635	94151
Çorum	64684	58506	73350	212024
Amasya	73114	68574	80398	109305

Belediye belgeli konaklama tesislerinde geceleme sayısına bakıldığında da Çorum ve Amasya'nın diğer illerden daha ciddi anlamda bir performans gösterdiği göze çarpmaktadır. Bu göstergelerden turistlerin tercih ettiği mekanlar haline geldiği görülmektedir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Sinema: Seyirci Sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	90000	130000	125000	295000
Yozgat	35000	31755	264000	56970
Samsun	242197	418911	455942	478140
Tokat	38665	79774	140005	175650
Çorum	108218	127760	82395	110690
Amasya	17038	38180	42000	49740

Tiyatro: Seyirci Sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	29993	22715	40164	36610
Yozgat	-	-	-	-
Samsun	35580	123310	92100	96066
Tokat	1000	2000	-	-
Çorum	-	8050	35400	4256
Amasya	-	-	-	-

Tiyatro: Gösteri Sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	150	124	161	154
Yozgat	-	-	-	-
Samsun	171	374	1079	804
Tokat	50	624	-	-
Çorum	-	23	90	12
Amasya	-	-	-	-

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

Sinema: Gösteri Sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	75	108	340	160
Yozgat	95	118	150	129
Samsun	489	624	590	677
Tokat	147	274	226	228
Çorum	374	292	304	248
Amasya	93	92	114	104

Tiyatro: Tiyatro Salonu Sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	1	1	1	1
Yozgat	-	-	-	-
Samsun	5	7	7	5
Tokat	1	1	-	-
Çorum	-	1	1	2
Amasya	-	-	-	-

Sinema: Sinema Salonu Sayısı				
	2007	2008	2009	2010
Sivas	4	4	9	14
Yozgat	3	6	3	3
Samsun	18	31	33	33
Tokat	7	14	18	16
Çorum	12	12	12	10
Amasya	5	6	5	6

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

	Belediye	Belgeli	Konaklama	
	Tesislerinde Geliş Sayıları Yabancı			
	2007	2008	2009	2010
Sivas	2139	1129	1643	2560
Yozgat	683	205	-	848
Samsun	2971	6022	14636	4108
Tokat	69	429	43	368
Çorum	1192	2991	1010	1978
Amasya	2979	1826	1553	1881

	Turizm	İşletme	Belgeli	Konaklama
	Tesislerinde Geliş Sayıları/ Yabancı			
	2007	2008	2009	2010
Sivas	1420	2306	1578	2447
Yozgat	553	393	385	619
Samsun	6323	3057	4912	5919
Tokat	409	555	425	638
Çorum	3528	3642	3491	4265
Amasya	3342	4681	3553	2087

Yabancıların Tokat'ta belediye ve turizm işletme belgeli konaklama tesislerinde geliş ve geceleme sayılarına bakıldığında yıllar itibariyle bir artış söz konusu olsa da diğer iller içerisinde en son sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bu sayının artırılması için sorunların tespit edilmesi ve diğer illere gelen yabancı turistlerin Tokat'ta konaklamalarının sağlanması için gerekli çözümlerin sunulması gerekmektedir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

	Turizm İşletme Belgeli	konaklama tesislerinde	geceleme sayıları: Yabancı	
	2007	2008	2009	2010
Sivas	1875	3083	2081	3170
Yozgat	840	564	466	938
Samsun	11019	7194	10294	15712
Tokat	1700	740	573	1116
Çorum	4409	4693	4122	6309
Amasya	4618	6427	5685	2747

	Belediye Belgeli	konaklama tesislerinde	geceleme sayıları: Yabancı	
	2007	2008	2009	2010
Sivas	7164	4137	4841	6365
Yozgat	1766	438	-	1226
Samsun	7594	10586	21147	5932
Tokat	111	881	60	469
Çorum	1221	4801	1371	3918
Amasya	4223	2855	2732	3326

Her iki tablo birlikte değerlendirildiğinde 2008 yılında yabancıların tüm bölge şehirlerindeki turizm işletme belgeli ve belediye belgeli konaklama tesislerinde geliş ve geceleme sayıları en üst düzeye ulaşmıştır. Özellikle kıyaslama açısından bakıldığında Tokat'ın en yakın komşusu olan Amasya'da bu rakam 4 katına çıkmaktadır. Bu dikkat çekici bir nokta olmakla birlikte aynı zamanda üzerinde düşünülmesi gereken bir ayrıntıdır.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri girişim Sayısı 2010	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor girişim Sayısı 2010
Sivas	1390	202
Yozgat	1136	191
Samsun	3630	415
Tokat	1673	199
Çorum	1382	179
Amasya	951	128

Tokat'ın 2010 yılı itibariyle konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetlerindeki girişim sayısı bölge içerisinde ikinci sırada olup kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor faaliyetleri girişim sayısı bölge içerisinde üçüncü sıradadır. Yapılan girişimler, yatırımlar ve faaliyetler açısından zengin olan Tokat talep açısından henüz hak ettiğini ilgiyi görememiştir.

MARKA KENT YOLUNDA İLK ADIM

ADI	GR	ALAN	R.G.		B.K.K.	
Amasya Terziköy Termal TM	20	6	11.01.1998	23227	06.01.1998	1998/10496
Samsun Ayvacık KTKGB	41		26.07.2010	27653	23.06.2010	2010/647
Samsun Bafra Kolay TM	42		05.06.2011	27955	26.04.2011	2011/1796
Samsun Havza 25 Mayıs Termal Tesisleri TM	8	313	19.04.1989	20144	23.03.1989	1989/13900
Samsun Havza Mevcut Kaplıca Termal TM	20	20	11.01.1998	23227	06.01.1998	1998/10496
Samsun Ladik Akdağ Kış Sporları TM	24	1116	06.01.2005	25692	22.10.2004	2004/8328
Samsun Vezirköprü TM	42		05.06.2011	27955	26.04.2011	2011/1796
Sivas Kalkım Balıklı Kaynak Termal TM	42	2554	05.06.2011	27955	26.04.2011	2011/1796
Sivas Kangal Balıklıçermik TM	12	24	20.09.1991	20997	13.08.1991	1991/2137
Sivas Sıcakçermik Termal TM	36	7000	30.06.2007	26568	04.06.2007	2007/12286
Sivas Yıldız Dağı Kış Sporları TM	41	1629	26.07.2010	27653	23.06.2010	2010/647
Tokat Reşadiye Zinav Termal TM	41	6525	26.07.2010	27653	23.06.2010	2010/647
Yozgat Boğazlıyan Bahariye Termal TM	36	7487	30.06.2007	26568	04.06.2007	2007/12286
Yozgat Sarıkaya Gelişme Alanı Termal TM	39	5500	28.05.2009	27241	11.05.2009	2009/14996
Yozgat Sarıkaya Termal TM	9	11	13.09.1989	20281	30.08.1989	1989/14499
Yozgat Sorgun Termal TM	36	6500	30.06.2007	26568	04.06.2007	2007/12286
Yozgat Yerköy Güven Kırşehir Çiçekdağı Bulamaçlı-Mahmutlu Termal TM	36	23584	30.06.2007	26568	04.06.2007	2007/12286
TOPLAM = 254 TM = 219, KTKGB = 28, TA = 6, TB = 1,						

9 - TESİSLERE GELİŞ, GECELEME, ORTALAMA KALİŞ SÜRESİ VE DOLULUK ORANININ İLLERE VE İLÇELERE GÖRE DAĞILIMI (2010)

İLLER	İLÇELER	TESİSE GELİŞ SAYISI			GECELEME			ORT. KALİŞ SÜRESİ			DOLULUK ORANI (%)		
		YAB.	YERLİ	TOP.	YAB.	YERLİ	TOP.	YAB.	YERLİ	TOP.	YAB.	YERLİ	TOP
SİVAS													
	Merkez	2 402	56 797	59 199	3 119	97 735	100 854	1,3	1,7	1,7	1,57	49,13	50,70
	Zara	45	2 959	3 004	51	5 251	5 302	1,1	1,8	1,8	0,35	35,97	36,32
	Toplam	2 447	59 756	62 203	3 170	102 986	106 156	1,3	1,7	1,7	1,48	48,23	49,72
YOZGAT													
	Merkez	613	22 497	23 110	928	27 245	28 173	1,5	1,2	1,2	0,84	24,55	25,39
	Sarıkaya	6	12 246	12 252	10	12 246	12 256	1,7	1,0	1,0	0,05	62,13	62,18
	Toplam	619	34 743	35 362	938	39 491	40 429	1,5	1,1	1,1	0,72	30,22	30,94
SAMSUN													
	Havza	201	26 375	26 576	966	37 247	38 213	4,8	1,4	1,4	1,25	48,36	49,62
	Tekkeköy	862	2 024	2 886	1 735	13 544	15 279	2,0	6,7	5,3	3,35	26,13	29,48
	Atakum	247	5 728	5 975	1 112	10 089	11 201	4,5	1,8	1,9	2,33	21,10	23,43
	İlkadım	4 609	47 816	52 425	11 899	74 269	86 168	2,6	1,6	1,6	3,77	23,52	27,29
	Toplam	5 919	81 943	87 862	15 712	135 149	150 861	2,7	1,6	1,7	12,19	104,89	117,09
TOKAT													
	Merkez	616	56 679	57 295	1 058	64 973	66 031	1,7	1,1	1,2	0,48	29,57	30,05
	Erbaa	21	3 811	3 832	44	6 102	6 146	2,1	1,6	1,6	0,27	38,00	38,27
	Niksar	1	1 841	1 842	14	2 897	2 911	14,0	1,6	1,6	0,07	14,70	14,77
	Toplam	638	62 331	62 969	1 116	73 972	75 088	1,7	1,2	1,2	0,44	28,95	29,39
ÇORUM													
	Merkez	3 275	58 685	61 960	4 984	85 185	90 169	1,5	1,5	1,5	1,57	26,86	28,43
	Boğazkale	655	138	793	720	278	998	1,1	2,0	1,3	5,26	2,03	7,29
	Sungurlu	335	5 032	5 367	605	6 439	7 044	1,8	1,3	1,3	2,07	22,05	24,12
	Toplam	4 265	63 855	68 120	6 309	91 902	98 211	1,5	1,4	1,4	1,75	25,52	27,27
AMASYA													
	Merkez	1 900	24 246	26 146	2 551	27 860	30 411	1,3	1,1	1,2	1,23	13,49	14,72
	Merzifon	187	1 056	1 243	196	1 341	1 537	1,0	1,3	1,2	2,24	15,31	17,55
	Toplam	2 087	25 302	27 389	2 747	29 201	31 948	1,3	1,2	1,2	1,28	13,56	14,84

Tokat İlinde Turizmin Gelişimine Yönelik Proje Ve Faaliyetler

Tokat ilinde turizmin gelişimine yönelik hali hazırda devam eden /planlan proje ve faaliyetler bulunmaktadır. Bunların büyük kısmı OKA desteklidir. Bir kısmı Vakıflar Genel Müdürlüğü, bir kısmı ise Kültür Ve Turizm Bakanlığı desteklidir. Bu projelere aşağıda yer verilmiştir.

- Mercimek tepesi yamaç paraşütü projesi
- Gıj gıj dağı projesi
- Kültür evi projesi
- Sulu sokak projesi
- Be sokağı projesi
- Tarihi yapıların restorasyonları

Ayrıca aşağıda Tokat İl Özel İdaresi'nin 2009 – 2013 stratejik planında yer alan il turizmine katkıda bulunmak amacıyla belirlenen strateji, amaç ve faaliyetler belirtilmiştir.

Tokat ilindeki tarihi, kültürel ve turistik mekânları korumak, geliştirmek ve tanıtımını yaparak turizme kazandırmak.

1. Gümenek (Komana Pantika) Antik Şehri'nde kazı çalışmalarına devam edilecektir.
2. Sebastopolis Antik Kenti kazı çalışmalarının başlatılması.
3. Tokat Kalesi'nde temizlik kazısı yapılması.
4. Reşadiye Bozcalı'da yer alan höyük de kazı çalışması yapılması.
5. Yeşilyurt/Çirdak Fırın-tepe'de antik kazı çalışması yapılması.

İl genelinde muhtelif tarihi yapıların; bakım, onarım, restorasyon ve rekonstrüksiyonu yapılacaktır.

1. Tokat Kalesi restorasyon yapımı.
2. Zile Kalesi restorasyon yapımı.
3. Niksar Kalesi restorasyon yapımı.
4. Turhal Kalesi restorasyon yapımı.
5. Plevne Müzesi restorasyon ve teşhiri yapımı.
6. İl Özel İdaresi tarafından Sulusokak'da satın alınan tarihi evin yazmacılık müzesi olarak restore edilmesi.

7. Tarihi Yüksek Kahve'nin satın alınarak restore edilmesi.
 8. Eski Yazmacılar Hanı'nın restorasyonunun yapılması.
 9. Deveci Hanı'nın restorasyonunun yapımlı.
 10. Latifoğlu Konağı'nın restore edilmesi.
 11. Tokat kiliselerinin bakım-onarım ve restore edilmesi.
 12. Erbaa Kaleköy Boğazkesen Köprü ve Kalesi'nin restore edilmesi.
 13. Tarihi, kültürel ve turistik özelliklere sahip, bazı binaların bakım onarımlarının Yapılması
- 2013 yılına kadar 112 adet sivil mimari örneği evlerin bulunduğu Bey hamam sokağı ve Sulusokak, sokak sağlıklaştırmaları ve cephe giydirmeleri yapılacaktır.**

1. Bey Hamam Sokağında bulunan (52 sivil mimarlık örneği evin) evlerin, sokak sağlıklaştırmalarının yapılması.
2. Sulusokak'ta bulunan (60 sivil mimarlık örneği evin) evlerin, sokak sağlıklaştırmaları ve cephe giydirmelerinin yapılması

Şehrin turizm ve kültür hayatına katkısını artırmaya yönelik olarak; iyileştirme ve düzenleme çalışmalarını içeren muhtelif projeler hayata geçirilecektir.

1. Tokat Kalesinde bulunan su sarnıcın temizlenmesi.
2. Niksar Melikgazi Türbesi ve Mezarlığı'nda bulunan mezar taşlarının düzenlenmesi.
3. Haç Dağı'nın mesire yeri olarak düzenlenmesi.
4. Kale dibinde bulunan evlerin kaldırılarak çevre düzenlemesinin yapılması.
5. Kırk Badallardan, Hac dağına raylı teleferik yapılması.
6. Turhal Mercimektepe mevkiinde bulunan Devini Mağarası'nın çevre düzenlemesinin yapılması.
7. Artova Özündürük mevkiinde bulunan yer altı yerleşiminin çevre düzenlemesinin yapılması.
8. Niksar İlçesinde bulunan yer altı galerisinin Güzel Sanatlar galerisi haline dönüştürülmesi.
9. Almus Babaköy Mağarasının turizme yönelik düzenlenmesi.
10. Almus Teknecik Köy Çal Mağarasının turizme yönelik düzenlenmesi.

11. Almus Kızılelma Mağarasının turizme yönelik düzenlenmesi.
12. Yeşilyurt Türkmen Evleri ve Çamlık mevkisinin mesire alanı olarak düzenlenmesi.
13. Artova Boyunpınar Mağarasının turizme yönelik düzenlenmesi.
14. Konu ile ilgili çeşitli projelere destek sağlanacaktır

Kültür ve turizm varlıklarımızın daha bilinçli tanıtılması için sektördeki yönetici ve çalışanların geliştirilmesine yönelik turizm ile ilgili konularda il genelinde yılda en az 5 adet eğitim programı düzenlenecektir

1. Hijyen konulu eğitim programının düzenlenmesi.
2. İşbaşı, yönetici ve ev pansiyonculuğu konulu eğitim programlarının düzenlenmesi.
3. Yaygın turizm ve fiyat istikrarı eğitim programının düzenlenmesi.
4. Yabancı dil eğitim programının düzenlenmesi, turist rehberlerinin yetiştirilmesi.
5. Seramik kursu düzenlenmesi.

İldeki göl, gölet, dere, ırmak, nehir, baraj çevreleri ve turizme uygun yaylaların değerlendirilerek turizme kazandırılması amacıyla muhtelif projeler hayata geçirilecektir.

1. Kaz Gölü'nde seyir teraslarının yanına sosyal tesislerin yapılması.
2. Reşadiye Zinav Gölü'nün koruma projesi.
3. Flora ve fauna çeşitliliğinin değerlendirilebilmesi için araştırmaların başlatılması.
4. Yeşilırmak Kelkit Çayı'nda rafting yapılması.
5. Almus Baraj Gölü'nde su sporları yapılması.
6. Topçam Yaylası'nın turizme kazandırılması projesi.
7. Selemen Yaylası'nın turizme kazandırılması.
8. Batmantaş Yaylası'nın turizme kazandırılması.
9. Reşadiye Yolüstü Kanyonu'nun turizme kazandırılması.
10. Reşadiye Bozcalı Yaylası'nın turizme kazandırılması.
11. Reşadiye Cinban Yaylası'nın turizme kazandırılması.

12. Reşadiye Ketî Yaylası'nın turizme kazandırılması.
13. Reşadiye Batmış Yaylası'nın turizme kazandırılması.
14. Reşadiye Bereketli Yaylası'nın turizme kazandırılması.
15. Reşadiye Taşlıca Yaylası'nın turizme kazandırılması.
16. Erbaa Düden Gölü çevre düzenlemesinin yapılması.
17. Başçiftlik Göleti çevre düzenlemesinin yapılması
18. Ormanbeyli Festival ve Şenlik alanının çevre düzenlemesinin yapılması
19. Konu ile ilgili çeşitli projelere destek sağlanacaktır

2013 yılı sonuna kadar, Şehir genelinde bir gezi parkuru oluşturulacak ve ziyaret edilmesi gereken tüm kültürel ve turistik yerlere asılması için tanıtım levhaları hazırlanacaktır.

1. Parkurun hatlarının belirlenerek ziyaretçilerin en fazla istifade edeceği şekilde düzenlenmesi. Parkurda çalışacak bir traktör alınarak dizayn edilmesi.
3. Kültürel değerlerin tanıtımında görsellik ve standardizasyon kazanılması amacıyla tanıtım levhalarının hazırlanması
1. Yazmacılığın günümüz şartlarına göre çeşitlendirilmesi projesi.
2. Ahşap kalıp oymacılığı ve yazma kalıp oymacılığı projesi.
3. Geleneksel giyim kuşam ve folklorik bebek ve hediyelik eşya yapımı projesi.
4. Tokat Bakırcılığının geliştirilmesi projesi

2011 yılı içerisinde, Tarih, Kültür ve Doğa şehri Tokat'ı marka kimliğinin oluşturulması ve konumlandırılması çalışmaları yapılacaktır.

1. Tokat'ın markalaştırılmasına ve marka kimliğinin oluşturulmasına yönelik imaj çalışması;
2. Tokat Kebabı ve çeşitli yöresel yiyecek ve yemeklerin marka haline getirilmesi ve tescil ettirilmesi.
3. Tanıtım amacıyla dış şehirlerde billboard kiralanması.

Tokat ilinin kültürel geçmişi üzerine geniş bir bilgi kaynağı oluşturmaya yönelik 11 adet yayın ve tanıtım materyali hazırlanacaktır.

1. Tanıtım faaliyetlerinin hedef kitlelere yönelik olarak kategorize edilmesi.
2. Tokat'a yönelik bir görsel tanıtım CD'sinin hazırlanması.
3. Mevcut tanıtıcı yayınların sayı bakımından desteklenmesi ve çeşitli dillere çevirilerinin yapılması.
4. Tokat Ansiklopedisi'nin (tarihi ve önemli şahsiyetleri ile) hazırlanması ve yayınlanması.
5. Tanıtım ve pazarlama amacıyla internet ortamından daha fazla istifade edilmesi.
6. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TURSAB İnternet sitelerinde Tokat'a detaylı yer verilmesi.
7. Yerli ve yabancı medya mensuplarının ilimizde ağırlanması ile yurtiçi ve yurtdışında tanıtım amaçlı haberlerin yayınlanması.
8. Tokat turistik ve tanıtım haritasının bastırılması.
9. Tarihi eserlerin, harita üzerinde işaretlenerek ışıklı panolarda sergilenmesi.
10. Tokat İl Yıllığının hazırlanması.
11. Tokat türküleri ile ilgili bir CD yapılması.

Tokat İli'nin tanıtımına ve kültürel birikimlerin yaygınlaştırılmasına yönelik olarak her yıl, etkinlik ve organizasyon düzenlenecek ve çeşitli organizasyonlara etkinlik ile katılım sağlanacaktır

1. Her yıl düzenli olarak en az 1 adet Tokat'ı tanıtıcı sempozyumun düzenlenmesi;
2. Tanıtım, Fuar ve Organizasyonlara katılım.
3. Sportif amaçlı turistik faaliyetlerin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapılması (yamaç paraşütü, kuş gözlemciliği, su sporları vb.).
4. Çeşitli gösteri toplulukları, tiyatro, konser, organizasyon, ağırlama faaliyetleri düzenlenmesi.

III. TOKAT İLİ TURİZM ENVANTERİ

Dini Değerler

ABDULMUTTALİP ZAVİYESİ (Ahi Muhyiddin Zaviyesi)

Mahmutpaşa Mahallesi Soğukpınar yolu üzerinde bulunan Zaviye, İlhanlı Hükümdarı Ebu Sait Bahadır Han zamanında, Abdullah Bin Muhyi tarafından 1318 yılında yaptırılmış. Zaviyenin diğer ismi **Ahi Muhyiddin**'dir. Abdullah bin Muhyiddin 1318 yılında ölmüş ve bu türbeye gömülmüştür.

Zaviyenin biri kapısında diğeri türbenin penceresinde olmak üzere yapıda iki kitabe bulunmaktadır. Kuzey cephede yer alan kapıyla girilen zaviye; merkezde Türk üçgeni geçişli kubbeye örtülü kare bir mekân ve bu mekâna açılan beşik tonoz örtülü bir eyvan ile küçük ölçekli yan mekânlardan oluşmaktadır. Yan mekânların üzeri ahşap kirişli tavanla örtülüdür. Aydınlık feneri bulunan merkezdeki kubbeli mekânın ortasında bir havuz yer almaktadır. Beşik tonoz örtülü mekânın batı duvarında yer alan iki kapıdan güney köşedeki kapıyla türbeye geçilmektedir. Kare planlı türbenin üzeri Türk üçgeni geçişli kubbeye örtülüdür. Türbenin kuzey, güney ve batı duvarlarında alt seviyede pencereler yer almaktadır. Güneydeki pencere bugün kapatılmış, kuzeydeki pencere ise kapıya dönüştürülmüştür.

Beden duvarları moloz taşla yığma tekniğinde inşa edilmiş yapının kubbe, tonoz, kemer ve geçiş elemanlarında tuğla, kapı ve pencere sövelerinde kesme taş kullanılmıştır. Yapıda kalem işi ve çini süsleme bulunmaktadır. Bitkisel bezemelerden oluşan kalem işi süslemeler eyvanda; patlıcan moru ve firuze renkli çinilerle oluşturulmuş geometrik süslemeler ise merkezi mekânın Türk üçgenlerinin yüzeyinde yer alan sağır nişlerdedir

ERENLER TÜRBEŚİ

Tokat'ın güneydoğusundaki tepede yer alan Erenler Mezarlığının hemen yanındadır. Kitabesi bulunmamaktadır. Türbenin kesme taştan yapılmış kare mekânı üzerine tuğladan örülmüş kubbe oturtulmuştur.

Plan ve mimari özellikleriyle 14.yy başına tarihlenen türbenin çevresinde 14.yy ait çok sayıda mezar taşı yer almaktadır.

Kare planlı türbenin dört cephesine kemerli açıklıklar yerleştirilmiş, üzeri kubbeye örtülmüştür. 2009 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyonun da kubbe, dıştan külahla kapatılmıştır. İki kademeli bir cephe düzenine sahip yapının alt seviyesini

kemerli düzenleme, üst seviyesini ise kubbe oluşturmaktadır. Kemer üzengi seviyesinden aşağısı toprak altında kaldığından türbenin cenazelik katına ya da sandukasına ulaşılamamaktadır.

Moloz taş yığma tekniğiyle inşa edilmiş yapının yüzeyi kesme taş kaplamadır. Kemerler kesme taşla örülmüş, kubbede tuğla kullanılmıştır. İçte geçiş elemanları yüzeyine tuğladan sivri kemerli yüzeyel nişler yerleştirilmiştir. Cephede yer alan taş kemerlerin yüzeyine, silmelerle birbirine bağlanan yarım yıldız motifleri işlenmiştir.

SEVDEKAR MURAD TÜRBEŚİ

Müslihittin Mahallesi'nde Dokuztaşlar semtinde yer alan türbenin inşa tarihini veren bir kitabesi bulunmamaktadır. İç mekândaki mozaik çini süslemeleri Selçuklu dönemi yapısı olduğunu göstermektedir. Restore edilerek koruma altına alınmıştır.

Son yıllarda geçirdiği onarımlarla özgün mimari özelliklerini kaybettiği görülen yapı, eyvan türbe plan şemasına sahiptir. Üzeri Türk üçgeni geçişli kubbeyle örtülü kare mekân, batı cephede yer alan basık sivri kemerli bir eyvanla dışarı açılmaktadır. Kuzey ve güney cephelerde birer dikdörtgen pencere yer almaktadır. İç mekânda Türk üçgenleri arasında kalan yüzeylere sağır nişler açılmıştır.

Yapının ana beden duvarları moloz taşla inşa edilmiştir. Kubbe ve kubbeye geçiş elemanlarında tuğla kullanılmıştır. Önemli bir bölümü dökülmüş olmasına rağmen, ana beden duvarlarının üst örtüyle birleştiği yerde mozaik çini kuşağı dolaşmaktadır. Patlıcan moru ve firuze renkli çinilerle altı kollu yıldız kompozisyonları oluşturulmuştur. Türk üçgenleri arasında kalan yüzeylerdeki sağır nişler içinde de çini kalıntıları görülmektedir

PİR AHMET BEY TÜRBEŚİ

Meydan Mahallesinde, Meydan Camiinin güneyinde, Horozoğlu zaviyesinin önündedir. Yapının kitabesi olmadığından yapılış tarihi ve kim adına inşa edildiği bilinmemektedir. Ancak Bugün Tokat Müzesi'nde sergilenmekte olan, bu türbeye ait mermer lahitler üzerindeki tarihler ve isimlerden yola çıkarak yapının, Pir Ahmet Bey'in aile mezarlığı olduğu ve 15.yy.da inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Bir görüşe göre türbe Şehzade Mehmet Çelebi'nin kardeşi Süleyman Çelebi ile yaptığı taht mücadeleleri sırasında ölen adamlarından Horozoğlu Ahmet Bey'e aittir.

Kareye yakın dikdörtgen planlı türbe eyvan tarzında inşa edilmiştir. Türbenin eyvan kemeri taç kapı şeklinde dışa taşınılıdır. Eyvan dışında açıklığı bulunmayan yapının bugün üst örtüsü ve eyvan kemeri tamamen yıkılmış haldedir. Kalan izlerden tonoz örtülü olduğu anlaşılmaktadır.

Türbenin ana beden duvarları moloz taşla inşa edilmiş, eyvan kemeri ve kemeri taşıyan ayaklarda kesme taş kullanılmıştır. Kesme taş kemer ayaklarının daha sonraki bir dönemde yenilendiği görülmektedir

HACI TURHAN MESCİDİ

Tokat Sulusokak eski Kazancılar Çarşısı girişinde, Sultan Hamamı bahçesinde yer alan mescidin batı duvarındaki pencere üzerinde kitabesi yer alır. Kitabeye göre yapı, Haydar bin Mehmed el-Hacı Turhan tarafından H.878 (M.1473) yılında inşa ettirilmiştir.

Kare planlı mescit, basık kemerler üzerine oturan pandantif geçişli kubbeyle örtülüdür. Batı cephedeki kapıyla girilen yapının, batı ve güney cephelerinde pencereler yer alırken kuzey ve güney cepheleri sağırdır.

Beden duvarları moloz taş; kemerler, pandantifler ve kubbe tuğla ile inşa edilmiş yapı, bugün kemer üzengi seviyesine kadar toprakla dolmuştur

2009 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyonu yapılmıştır.

EBU ŞEMS HANEGAHI- VEZİR AHMET PAŞA MESCİT VE TÜRBEŞİ

Ali Paşa Camisinin doğusunda yer alan yapı, Vezir Ahmed Paşa Mescidi veya Ebu's-Şems Hanegahı Cami isimleriyle bilinmektedir. Kuzey cephedeki kapısı üzerinde yer alan kitabesine göre; II.İzzeddin Keykavus'un oğlu Sultan Mesud döneminde Hüseyinoğlu Ebu's-Şems tarafından H.687(M.1288) yılında hanegah olarak inşa edilmiştir. Uzunçarşılı ve B.Karagülle'ye göre yapı; Vezir Ahmed Paşa tarafından yenilenmiş veya onarılmış olmalıdır.

Yapının beden duvarları moloz taş ile yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Kesme taş; köşelerde, kapı ve pencere lento ve söveleriyle eyvan kemerinde kullanılmıştır. Giriş cephesinde kitabe üzerinde yer alan kemerli niş düzenlemesinde tuğla malzeme görülmektedir. Üst örtüleri alaturka kiremitle kaplı yapının iç yüzeyleri sıvalıdır.

ALACA MESCİT

Rüstem Çelebi Mahallesinde Plevne İlköğretim Okulunun yanındadır. İlk yapısı Anadolu Selçukluları Dönemine aittir. Daha sonra büyük bir tahribata uğrayan caminin minaresi dışında kalan bölümleri Abdurrahman Bin Ahi Eda adına ithafen Abdülaziz Bin İbrahim tarafından 1505 yılında yaptırılmıştır.

Alaca Mescit Caminin üç tane kitabesi bulunmaktadır. Avlu duvarının sokağa bakan cephesinde yer alan çeşmeye ait kitabe, cami giriş kapısı üzerindeki kitabe ve diğeri de minare kaidesinde yer almak üzere bu üç kitabeden anlaşıldığına göre cami, Alaeddin Keykubat döneminde H.700 (M.1300) yıllarda İbrahim oğlu Abdülaziz tarafından inşa ettirilmiş, II.Bayezid zamanında 1505-1506 yıllarında yenilenmiştir. 1939 depreminde hasar gören minare yenilenmiş, 1952 yılında da son cemaat yeri onarılmıştır.

Caminin mihrap önündeki istiridye yivli tromp geçişli kubbeye örtülü kare mekânı, kuzeyde yer alan ortadaki kubbe, yanlardaki tonoz örtülü üç bölümlü mekânla genişletilmiştir. Kare mekânın kubbesi sekizgen kasnak üzerinde yükselir ve dıştan kiremit kaplı konik külahla örtülüdür. Kuzeyde yer alan kapıyla girilen harim, çift sıra düzenlenmiş pencerelerle aydınlatılmaktadır. Güney duvarda yer alan yarım daire nişli sade mihrap mukarnas kavsaralıdır. Minberi orijinal değildir. Kuzeybatı köşede çokgen kaideli, silindirik gövdeli minare yer almaktadır. Caminin kuzeyinde yer alan avluyu çevreleyen duvarın kuzeyinde sokağa bakan cephede çeşme, avluda ise bir şadırvan bulunmaktadır.

Yığma tekniğiyle inşa edilmiş beden duvarlarında moloz taş; minare kaidesi, pencere söveleri ve kemerlerde düzgün kesme taş kullanılmıştır. Tuğla malzeme üst örtü, minare gövdesi ve batı cephede tercih edilmiştir. Giriş Kapısı ise mermerdendir. Harimde kubbeye geçiş elemanları kalem işleriyle bezenmiş, minare gövdesinde tuğlalarla geometrik süsleme yapılmıştır

KAZANCILAR MESCİDİ (Kundakçılar)

Tokat merkez Sulu Sokak'ta Sulu Hanın yanında yer alan mescit, Kundakçılar ya da Kazancılar Mescidi isimleriyle bilinmektedir. Giriş kapısı üzerindeki daire biçimli mermer kitabesine göre H.924 (M.1518) tarihinde inşa edilmiştir.

Kareye yakın dikdörtgen planlı, tek mekanlı bir yapıdır. Harimin güneyinde geniş tutulmuş bir sivri kemerle oluşturulmuş eyvan içine mihrap yerleştirilmiştir. Bu bölümün önünde yer alan kare planlı mekân ise tromp geçişli kubbeye örtülmüştür. Kuzey cepheden

basit bir kapıyla girilen yapının kuzey cephedeki bir pencere ve doğu cephede alt seviyedeki dikdörtgen, üst seviyedeki mazgal pencere dışında açıklığı bulunmamaktadır.

Yapı beden duvarları moloz taş ve tuğla almaşık teknikte inşa edilmiştir. Kemerler ve kubbede tuğla, kapı ve pencerelerde kesme taş kullanılmıştır

HALEF SULTAN TEKKE VE ZAVİYESİ

Tokat Meydan Mahallesi'nde, Emniyet Müdürlüğü'nün arkasında, Gazi Osman Paşa Lisesi'nin yanında bulunan bu zaviyenin giriş kapısı üzerindeki kitabesinden öğrenildiğine göre; Sultan II. Gıyaseddin Mesud zamanında, Selçuklu döneminde yaptırılmıştır. Osmanlı döneminde de dergâh ve türbe olarak kullanılmıştır.

Kitabeden de anlaşılacağı üzere Halef Sultan Zaviyesi 1291-1292 yıllarında II.Gıyaseddin Mesud ve Selçuki Havand tarafından mimar Halef bin Süleyman'a yaptırılmıştır.

Moloz taştan, dış cephe köşeleri kesme taştan, kareye yakın dikdörtgen planlı yapılan zaviye mescit, türbe ve derviş hücrelerinden meydana gelmiştir. Bu bölümlerin üzerini örten kubbeler tuğla ile örülmüştür. Giriş kapısından iki kubbeli odaya geçilmektedir. Albert Gabriel bunlardan büyük olanının toplantı odası, diğerinin de dervişlere ait olduğunu ileri sürmüştür.

Zaviyenin güney ve doğu cephelerindeki giriş kapıları dışarıya doğru çıkıntılıdır. Bu çıkıntılar aynı zamanda mekânları genişletmek için uygulanmıştır. İlk yapım planını günümüze kadar koruyan zaviyenin batı cephesinin kuzeyinde kırmızı ve beyaz renkli taşlardan yapılmış bir taç kapı daha bulunmaktadır. Zaviyenin asıl giriş kapısı yuvarlak kemerli ve iki renkli yedi taş bloğunun birbirine geçmesi ile oluşturulmuştur. Zaviyenin batı cephesinde ikisi büyük biri küçük üç penceresi bulunmaktadır. Bu pencerelerden biri mescide, ikisi de türbeye açılmaktadır. Mescide açılan pencerenin üzeri sivri kemerlidir. Bu kemerin üzerine Selçuklu sülüsü ile bir Ayeti Kerime yazılmıştır: “*Kal Allahu tebâreke ve Teala ve İnne el-mesâcide Lil-lahi fela ted'ü ama Allahü ahad.*” Türbeye penceresi de mescit penceresinin bir benzeridir. Üzerindeki mermer kitabeye Besmele ile Ayet'el Kürsi yazılmıştır. Zaviyenin giriş kapısından sonra dikdörtgen bir giriş holü bulunmaktadır. Bu odadan dört ayrı odaya geçilmektedir. Bunlardan biri semahanedir. Giriş holünün güneyinde kare planlı mescit bulunmaktadır ve yanında da türbe vardır. Türbe mescitten daha büyük ölçüde olup, duvarları ve pencerelerinin dış yüzlerine Besmele ve Ayet'el Kürsi'ler

yazılmıştır. Zaviyenin semahanesi yapının en büyük mekânı olup, bütün yapıların merkezi konumundadır. Üzeri beşik tonoz ve buna bitişik kare bir mekân kubbelidir. Böylece iki mekânın birleştirilmesi ile geniş bir mekân elde edilmiştir. Yapı 1949 yılında sel baskını sırasında harap olmuş ve uzun süre moloz ve toprak altında kalmıştır. Büyük kubbesi kısmen yıkılmış olup, portalı iyi bir durumda günümüze gelebilmiştir. Günümüzde yeniden düzenlenmiş hizmete açılmıştır.

SÜMBÜL BABA ZAVİYESİ

Tokat Gazi Osman Paşa Caddesi'nde bulunan bu dergâh, Muinüddin Pervane'nin kızı Safiyeddin'in bağışladığı bir köle olan Hacı Sümbül tarafından 1292 yılında yaptırılmıştır. Bunu belirten Selçuklu sülüsü ile yazılı kitabesinde Sultan II. Mesut zamanında yapılan bu dergâhın mescit ve türbe bölümlerinin olduğu da belirtilmiştir. Evliya Çelebi, Sümbül Baba'nın Hacı Bayram-ı Veli'nin öğrencisi ve Hacı Bektaş-ı Veli'nin de halifesi olduğunu yazmıştır. Kesme ve moloz taştan yapılan bu dergâh Selçuklu mimarisinde çok az görülen simetrik olmayan bir yapı örneğidir. Giriş kapısı son derece gösterişlidir. Mavi renkli mermerlerden yapılmış, stalaktitli bir bordür portalin çevresini kuşatmaktadır. Bu bordür içerisinde kenger yaprakları ve çeşitli rölyefler dikkati çekmektedir. Bu kapıdan biri kubbeli ders verilen mekân olmak üzere iki bölüme girilmektedir. Ayrıca dergâh içerisinde üzeri kubbeli Sümbül Baba'nın türbesi bulunmaktadır.

ACEPŞİR CAMİİ

Caminin ana mekânı kareye yakın dikdörtgen plânlı ve mahfil katına sahiptir. Son cemaat yeri yoktur. Giriş doğu cepheden İki kanatlı ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. Ahşap karkas sistemde, arası kerpiç dolgulu, üzeri çamur sıvalı bir yapıdır. Özellik arz etmeyen tavanı çıtalı ahşap olup kiremit kaplıdır. Doğru cephede üç girişte iki olmak üzere beş adet dikdörtgen formlu pencere sahiptir. Güneyde mihrap bir niş formunda bezemesizdir. Minberin doğu kenarı ahşap oyma geometrik motiflerle bezelidir. Cami temelde moloz taş ve harç duvarlarda kerpiç çatıda ahşap malzeme ve klasik kiremit kullanılmıştır. Minare balkon tarzında şerefeli ve külahı kurşunla kaplıdır. Yapıda herhangi bir süsleme yoktur. İbadete açıktır.

ŞEYH MEKNUN İMARETİ (Açık Baş Zaviyesi)

Yeşilirmak köprüsü başında yer alan türbenin 13. yüzyılda Mesut Bin Keykavus zamanında imaret olarak yaptırıldığı kitabesinden anlaşılmaktadır. İçindeki mezarın kitabesi

olmadığından burada yatan zatın kim olduğu bilinmemektedir. Şeyh Meknun Tekkesi veya Açıkbaş Tekkesi diye adlandırılmaktadır. Evliya Çelebi de bu yapının Bektaşî Tekkesi olarak kullanıldığını belirtmektedir. Yıkılan çevre duvarı taşları, Yeşilirmak Köprüsü'nün 1904 yılı onarımında kullanılmıştır. 1976 ve 1982 yıllarında onarım görmüştür.

L şeklinde bir plan şemasına sahip olan yapı, doğu-batı doğrultusunda uzanan kubbeli ve eyvanlı birim ile güneyde ona bitişik türbeden oluşmaktadır. Güney cephedeki kapıyla girilen kubbeyle örtülü merkezi mekânın batısında tonoz örtülü eyvan; doğusunda ise kısa bir koridorla ulaşılan beşik tonoz örtülü bölüm yer almaktadır. Eyvanın güney duvarındaki bir kapıyla da girilebilen kubbeyle örtülü, kare planlı türbenin doğu cephede yer alan bir kapıyla da dışarıyla bağlantısı bulunmaktadır. Merkezi mekân, eyvan ve türbe dikdörtgen formulu pencerelerle dışarı açılmaktadır.

Tamamen moloz taş kullanılarak yığma tekniğinde inşa edilmiştir. Köşelerde, kapı ve pencere sövelerinde kesme taş; kubbe, tonoz ve kemerlerde tuğla kullanılmıştır. Onarım sırasında dış cephelerde derzler sıva ile doldurularak, cephenin özgün mimarisi bozulmuştur. Kubbeli merkezi mekân, eyvan ve türbede bugün parçalar halinde çiniler görülmektedir. Mor renkli çini şeritler ve altıgen firuze çinilerle bezeli olduğu kalan izlerden anlaşılmaktadır.

SEFER PAŞA MESCİT VE TÜRBE Sİ

Halkın “Kömleklî Baba“da dediğı Türbe Sulu Sokak semtinde Ulu Cami'nin yanında yer almaktadır. Eski Kasaphane Çeşmesi kitabesinde çeşmeyi yaptıran kişi olarak belirtilen Sefer Paşa'nın buraya gömülmesi nedeniyle türbeye Sefer Paşa adının verildiğı söylenmektedir.

Bugün Tokat Müzesi'nde yer alan kitabesine göre yapı, H.649 (M.1251) yılında Ebubekir bin Lokman bin Mesud tarafından inşa ettirilmiştir.

Kare prizmal planlı türbe içten tromp geçişli kubbe, dıştan piramidal külahlâ örtülmüştür. Batı cephede giriş kapısı, doğu ve güney cephelerde birer pencere yer alırken kuzey cephe tamamen sağırdır. Kapının sağına da bir pencere açılmıştır. İç mekânda güney ve kuzey duvarlarda birer niş yer almaktadır.

Beden duvarlarının büyük oranda moloz taşla inşa edildiğı türbenin batı cephesinin alt kısımlarındaki tuğla duvar örgüsünü, üst kısımlarda moloz taş duvar örgüsü takip eder. Kesme taş, kapı sövesinde; tuğla ise pencere sövelerinde kullanılmıştır. Külâh kesme taş kaplamadır.

İç mekânda sıva parçaları içinde ele geçen firuze renkli çini parçaları, iç süslemede çini kullanıldığını göstermektedir.

TAKYECİLER CAMİİ

Ahi Evran Çelebi Vakfına aittir. Sulu Sokak'ta Yağlıbasan Medresesi karşısında, Tokat Bedesteninin yanında yer alan caminin Kitabesi bulunmadığından kesin yapım tarihi ve yaptıranı bilinmemekle birlikte Çelebi Mehmet döneminde yapılan Edirne Eski Cami ile aynı plana sahip olması sebebiyle XV. Yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmektedir. Harime giriş batı duvarının ortasındaki sade bir kapıdan sağlanmaktadır. Yapıldığı dönemde çok tercih edilen çok ayaklı ve çok kubbeli bir plana sahiptir. Bursa Ulu Camii de bu gruptandır. Bu tarz camilerden sonra Osmanlı Klasik Döneminde yoğun olarak inşa edilen merkezi büyük kubbeli camiler yapılmaya başlanmıştır. Kare planlı olup dışta duvarların, ortada dört ayağın taşıdığı dokuz kubbe ile örtülüdür.

Caminin beden duvarları ve kubbe kasnakları moloz taş ile yenilenmiştir. Kubbeleri taşıyan payeler ve kemerler kesme taştan inşa edilmiş, pencere kemer ve çerçeveleriyle kubbelerde tuğla malzeme kullanılmıştır. Mihrap ve minberin malzemesi de taştır. Yapının hiç dokunulmamış görünen kısmı olan minare kaidesinde moloz taş ve tuğla ile düzensiz almalı teknik uygulanmıştır. Harimde ortadaki serbest payeler üzerindeki kemer yüzeylerinde kalem işi süsleme izleri görülmektedir.

AKDEĞİRMEN CAMİ

Cami, dikdörtgen plânlıdır. Kuzeyde asimetrik yerleştirilmiş ahşap kapıdan giriş yapılmaktadır. Girişin solunda kapalı, küçük bir son cemaat yeri vardır. Üzeri beşik tonoz ile örtülüdür. Buradan kare plânlı esas ibadet mekânına girilmektedir. Üzeri içten sekizgen kasnak üzerine oturan kubbeye örtülüdür. Kubbeye geçiş elemanı tromptur. Dıştan kiremit kaplı kırma çatı ile kapatılmıştır. Dönem özgünlüğünü koruyan minaresi ahşap balkonludur. Girişin sağında ve solunda dikdörtgen formlu pencereler iç mekânı aydınlatmaktadır. İnşa malzemesi temelde moloz taş, beden duvarlarında ahşap-kerpiçtir. Ahşap minber ve mihrabı vardır. Vaaz kürsüsü yoktur. Kubbenin iç yüzeyinde kalem işi süslemeler görülmektedir. Göbekte bulunan rüzgârgülü motifi etrafında gelişim gösteren vazodaki çiçeklerde sütunlarda kırmızı, yeşil, sarı, mavi renkler kullanılmıştır. İbadete açıktır.

ALİPAŞA CAMİ

Klasik Osmanlı mimari özelliklerini taşımaktadır. Esas ibadet mekânı kare plânlı ve kubbelidir. Kubbeye geçiş köşe tromplarla sağlanmıştır. Sekizgen bir kasnakta sonra ana mekân tek büyük kubbe ile örtülmüştür. Kuzey cephede sekiz sütun üzerine oturmuş yedi kubbe ile örtülü yuvarlak kemerli revak şeklinde bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Avluda ise şadırvan yer almaktadır. Kuzeybatı köşede yer alan minareye esas ibadet mekânından bir hücre ile geçilmektedir. Kare prizmal kaideli çokgen gövdeli ve tek şerefelidir. Tamamı kesme taştan yapılan caminin avlusunda Ali Paşa'nın eşi ve oğluna ait iki türbe bulunmaktadır. Ana mekânın kible dışında kalan üç duvarında karşılıklı mahfiller yer alır. Bunların kuzey yönündeki oda şeklindedir. Kesme taş kemerle yapılmış mahfillerin üst kısmında kadınlara ait bölümler vardır. Kubbe kaidesinde sekizgen kasnakta ve duvarlarda pencereleri olan caminin stalâktitli mihrap ve minber mermerden yapılmıştır. 19.y.y. boyama buket desenleriyle yapılan iç süsleme caminin yapıldığı 16.y.y. ile paralellik göstermemektedir. 1939 ve daha önceki yıllarda yaşanan yer sarsıntılarında hasar gören caminin onarımı yapılırken bu desenlerin işlenmiş olabileceği düşünülmektedir. Mermer taşından özenle işlenmiş damlalıklı stalâktitli taç kapı caminin en süslü ve en güzel parçasıdır. Taç kapının sağ ve solundaki cephe duvarlarında yer alan Selçuklu stilindeki nişler taş rölyefleriyle son cemaat yerini süslemektedir. İbadete açıktır.

ÇAY CAMİ

Esas ibadet mekânına ahşap, çift kanatlı kapıdan girilir. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen plânlı mekân ahşap tavan ve tabanlıdır. Son cemaat yeri yoktur. Güneyde yarım silindirik formlu mihrap ve güneybatıda orijinal olmayan minber yer almaktadır. Vaaz kürsüsü yoktur. Daha geç dönemde inşa edilen minaresi yapıdan ayrıdır. Kesme taş malzemeli minare kare kaideli, silindirik gövdeli ve tek şerefelidir. Şerefe altı yedi sıra kirpi motifle hareketlendirilmiştir. Kurşun kaplı sivri külahlı son bulmaktadır. Şerefeden itibaren tamamen tuğla malzeme kullanılmıştır. İç mekânı güneyde altı, batıda bir, kuzeyde beş pencere aydınlatmaktadır. Caminin yanında küçük bir eklenti bölümü vardır. Yapının inşa malzemesi moloz taştır. İbadete açıktır.

(ÇEKENLİ) HAMZA BEY CAMİİ

Kuzeyde yer alan çift kanatlı, sundurmalı kapıdan yapıya giriş yapılmaktadır. Esas ibadet mekânı kare plânlı, kubbelidir. Kubbe dört köşede tromplarla geçiş yapılan, sekizgen

kasnak üzerine oturmaktadır. Kuzeyde kapalı, ahşap tavanlı son cemaat yeri bulunmaktadır. Son cemaat yerinin üzeri üst mahfille devam etmektedir. Tek şerefeli, kesme taş malzemeli, ince gövdeli minarenin pabuç kısmı kavislidir. Sivri külahla sonlanmaktadır. Ahşap-kerpiç malzeme ile inşa edilen camiyi altta kare, üstte dikdörtgen formlu pencereler aydınlatmaktadır. Orijinal olmayan mihrap ve ahşap minbere sahiptir. Süsleme yoktur. İbadete açıktır.

DEVEGÖRMEZ CAMİ

Zaviyeli camiler plân düzenlemesinin tipik bir örneğini teşkil eden yapının orta kısmında esas ibadet mekânı yer almaktadır. Kalın ve yüksek bir kemerle ikiye bölünen mekânın kuzey kısmı nervürlü kubbe, güney kısmı beşik tonozla örtülüdür. Kubbe dıştan oluklu kiremit kaplı çatı ile kapatılmıştır. Bu mekânın doğu ve batı kısmına yerleştirilmiş yan mekânlar mevcuttur. Batı yöndeki beşik tonoz örtülü olup basit bir ocak nişine sahiptir. Doğu yöndeki ise yine beşik tonoz örtülü ve bir kapı ile esas ibadet mekânına açılmaktadır. Kuzeyde basık kemerli, kesme taş söveli, çift kanatlı, ahşap kapıdan yapıya giriş yapılır. Cami olarak kullanılmaya başlandığında yapılan minare yapıdan biraz daha uzaktadır. Kare kaideli, silindirik gövdeli, tek şerefeli minare, kurşun kaplı sivri külah ile son bulmaktadır. Külaha geçişte tek sıra kirpi motifleri görülmektedir. Minarede, üç sıra tuğla ve bir sıra kesme taş dönüşümlü kullanılmış arasına horasan harç yerleştirilmiştir. Yapı moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir. Köşelerde ve pencere sövelerinde düzgün kesme taş görülmektedir. Güneyde yarım silindirik niş şeklinde mihrap ve yanında ahşap minber yer almaktadır. Girişin üzerinde ahşap mahfil mevcuttur. İbadete açıktır.

GENÇ MEHMET PAŞA (Örtmeli önü) CAMİİ

Örtmeli önü Mahallesi'nde yer alan caminin inşa tarihini ve banisini veren bir kitabesi bulunmamaktadır. Ancak cami avlu duvarına yerleştirilmiş, bugün mevcut olmayan medresesinin kitabesine göre medrese, Mehmed Paşa tarafından H.1097(M.1686) yılında inşa ettirilmiştir. Cami de medrese ile aynı tarihlerde inşa edilmiş olmalıdır.

Ahşap düz dam örtülü camilerden olan yapının dikdörtgen planı, batı duvarının pahlanarak örülmüş olmasından dolayı beşgen bir form almıştır. Harim, ortada üç ahşap sütun üzerine oturan kuzey-güney ve doğu-batı yönünde yerleştirilmiş dört kirişle iskeleti oluşturulmuş düz damla örtülüdür. Düz dam, dışarıdan kiremit kaplı kırma çatıyla kapatılmıştır. Kuzeydeki son cemaat yerinde cephenin ortasındaki çift kanatlı kapıyla girilen

harim, beden duvarlarında çift sıra halinde düzenlenmiş pencerelerle aydınlatılmaktadır. Mihrap, minber ve kadınlar mahfili orijinal olmayıp sonradan eklenmiştir. Kuzeybatı köşede sekizgen kaideli, onaltıgen gövdeli, tek şerefeli minare yer almaktadır.

Su basmanı ve beden duvarları moloz taşla inşa edilmiş, köşelerde, kapı ve pencere sövelerinde kesme taş kullanılmıştır. Minarenin kaidesi kesme taş, gövdesi ise tuğla ile inşa edilmiştir. Üst sıra pencerelerinde vitray kullanılan caminin en dikkat çekici özelliği çitakari ve kalem işi tavan süslemeleridir. Yedi bölüme ayrılmış tavanda her bölümün merkezine kare formlu tavan göbekleri yerleştirilmiştir. Göbeklerin içine beş, altı ve on kollu yıldızlar çitakari tekniğiyle işlenmiş, göbek dışında kalan kısımlarda çitalarla oluşturulmuş geometrik biçimler içine kalem işi tekniğinde bezemeler yapılmıştır

GARIPLER CAMİ

Şehrin en eski camisi olduğu belirtilen yapı bir Hıristiyan binasından camiye çevrilmiş daha sonraki dönemler de tamiratlar görmüştür. Garipler cami, kare plânlı tek kubbeli ve orta mekânı belirleyen destek sistemi dört paye ve dört sütunun alternatif sıralanmasıyla dört tarafını koridor halinde çevreleyen beşik kemerli tonoz örtülü dört mekân daha mevcuttur. Kuzey duvara bitişik ikinci bir kubbe örtü sistemini hareketlendirmektedir. Kubbeye geçiş elemanı pandantiftir. İç mekânı kuzey, güney ve doğu cephelerde dikdörtgen çerçeveli mazgalvari pencereler aydınlatmaktadır. Cami moloz taştan minare ise kesme taştan inşa edilmiştir. Minarenin gövdesinde yeşil sırlı tuğla ile yapılan süslemeler dikkat çekmektedir. Caminin mihrap nişini üç taraftan kuşatan geniş bordürün sağ alt kenarındaki iki satırlık kitabede mihrabın H.733/M.1332–1333 tarihinde Resul B.Muhammed tarafından yapıldığı yazılıdır. İbadete açıktır.

BEHZAD CAMİ

Enine dikdörtgen plânlı yapının ana mekânının üzeri kubbe ile örtülüdür. Kubbeye nervürlü troplarla geçilmiştir. Bu mekânın solunda aynalı tonoz ile örtülü mekân mevcuttur. Giriş kuzey cephede yuvarlak kemer içine yerleştirilmiş kapıdan sağlanmaktadır. Kuzeydoğu köşede kesme taştan inşa edilmiş tek şerefeli minare yer alır. Sekizgen kaideli poligonal gövdeli tek şerefeli minare orijinal değildir. Dört sıra tuğla bir sıra moloz taş almasıyla ilgili ile inşa edilmiş olan yapının pencereleri kesme taştandır ve kemerlidir. 1908 yılındaki sel taşkını ve 1939 da gerçekleşen depremde hasar gören yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Cami yanındaki mezar Hoca Behzat'a aittir. Caminin içinde minberin âlemi

ile Kur'ân tahtı arasına sarkıtılarak asılan büyük levhanın içinde girift ve istifli celî sülüs hatla yazılı “Güzelin en güzeli güzel ahlaktır” manasına gelen yazı yazılıdır. Kible duvarının ortasında yarım daire plânlı mihrap geç dönem özelliği göstermekte iken minberi orijinal değildir.

HOCA AHMED AĞA CAMİİ

Esas ibadet mekânı kare plânlıdır. Üzeri yüksek kasnaklı kubbe ile örtülü olup kubbe dıştan oluklu kiremit kaplı çatı kapatılmıştır. Geniş saçak ile sonlanmaktadır. Kubbeye geçiş elemanı tromptur. Ahşap-kerpiç malzeme ile inşa edilen yapının güneyinde mihrap ve onun yanında ahşap minber bulunmaktadır. Esas ibadet mekânından çıkış yapılan üst mahfilin tavanı ve tabanı ahşaptır. Kare kaideli, silindirik gövdeli minaresi kesme taştan inşa edilmiştir. İbadete açıktır.

HORUÇ CAMİİ

Kare plânlı kubbeli küçük boyutlu geç dönem camilerimizdendir. Esas ibadet mekânı kare plânlı ve intikali tromplarla sağlanan kubbe ile örtülüdür. Kubbe sekizgen kasnak üzerine oturmaktadır. Bu mekânın kuzeyinde bir mahfil güneyinde dairesel plânlı yuvarlak kemerli mihrap nişi bulunmaktadır. Kuzeydeki son cemaat yeri beş kemerle dışa açılım sağlamaktadır. Daha sonradan burada yer alan bu desteklerin arası kapatılmıştır. Güney cephe tamamen sağırken batıda bir kapı doğuda yatay yerleştirilen dikdörtgen pencereler bulunmaktadır. Kuzeybatıdaki minare kare kaideli çokgen gövdelidir. Kubbe eteğindeki gül bezek ve tomurcuk motifli kalem işi süslemelerin dışında sade bir yapıdır. Yapının yenilenmiş ve mimari değerini yitirmiştir. İbadete açıktır.

KADI HASAN CAMİİ

Zaviyeli cami plân tarzında inşa edilmiştir. Kuzey cephedeki ahşap kapıdan yapıya giriş yapılmaktadır. Girişin ardından kapalı, küçük bir son cemaat yeri gelmektedir. Burayı iki dikdörtgen pencere aydınlatmaktadır. Esas ibadet mekânı kare plânlı ve üzeri dört köşede tromplarla geçiş yapılan kubbe ile örtülüdür. Doğuda ve batıda dikdörtgen plânlı birer oda sivri kemerlerle harime açılmaktadır. Beş adet dikdörtgen pencere içeriye aydınlatmaktadır. Minaresi yoktur. Güneyde üç sıra mukarnasla hareketlendirilen, yarım silindirik formlu mihrap bulunmaktadır. Mihrabın sağında ve solunda birer niş vardır. Ahşap minberi orijinal değildir. Vaaz kürsüsü yoktur. Yapının beden duvarları moloz taş arasına horasan harçla inşa

edilmiştir. Kubbe dıştan oluklu kiremitle kaplı çatı ile kapatılmıştır. Çatı geniş saçaklıdır. Camide herhangi bir süsleme yoktur. 2006 yılında onarım görmüştür. İbadete açıktır.

KAYA CAMİ

Yol durumuna bağlı olarak dıştan beş köşeli bir plân sergilemektedir. Çift kanatlı, demir kapıdan son cemaat yeri şeklinde kullanılan küçük bir alana girilmektedir. Bu mekândan orijinal ahşap kapıdan esas ibadet mekânına geçiş yapılmaktadır. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen plânlı harimin üzeri içten düz ahşap tavanla, dıştan kiremit kaplı kırma çatıyla örtülüdür. Girişin üzerinde ahşap mahfil katı bulunmaktadır. İçeriye alt ve üst katta dikdörtgen formlu, demir parmaklıklı pencereler aydınlatmaktadır. Güneyde ahşap mihrap ve minber bulunmaktadır. Güneydoğu köşede küçük bir vaaz kürsüsü yer almaktadır. Kuzeybatı köşede moloz taş temel üzerine sekizgen kaideyle devam eden minare yükselmektedir. Tek şerefeli minare kurşun kaplı sivri külahla son bulmaktadır. Şerefe altı mukarnaslarla hareketlendirilmiştir. Cami moloz taş temel üzerine ahşap ve kerpiç malzeme ile inşa edilmiştir. İbadete açıktır.

KÜÇÜK BEYBAĞI CAMİİ

Kuzeyde bulunan çift kanatlı, ahşap kapıdan yapıya giriş yapılmaktadır. Cami kare plânlı ve tek kubbelidir. Kubbeye geçiş elemanı tromptur. İç mekânı alt katta güneyde iki, doğuda üç, kuzeyde iki; üst katta doğu, batı ve kuzeyde üç pencere aydınlatmaktadır. Kuzeybatısında şadırvan bulunmaktadır. İnşasında moloz taş, ahşap ve kerpiç malzeme kullanılmıştır. Kuzeybatıdaki minare moloz taş ve briket malzeme kullanılarak yeniden inşa edilmiş ve tek şerefelidir. Esas ibadet mekânında kubbe ve kemerlerin çevresi kırmızı, mavi ve sarı renklerden oluşan sarmaşık ve su motifleriyle bezelidir. İç mekânda güneyde yer alan mihrap yağlı boya ile sonradan boyanmış çiçek motifleriyle süslenmiştir. İbadete açıktır.

MAHMUT PAŞA CAMİ

Kare plânlı kırma çatılı yapı tek minarelidir. Kuzeyindeki eğik çatılı son cemaat yeri sonradan eklenmiştir. Kare plânlı esas ibadet mekânına giriş kuzeydeki açıklıktan sağlanmaktadır. Giriş üzerinde kadınlar mahfili bulunmaktadır. Kuzeybatı köşede yer alan minare sekizgen kaide üzerinde sekizgen prizmal formlu pabuçtan sonra şerefe kısmı gelir ve bakır kaplı konik külah ile son bulmaktadır. Camide yapılan onarımlar esnasında kadınlar mahfili ve minberdeki boyalar çıkarılarak yerine kalem işi süslemeler yapılmıştır. Caminin inşasında üç sıra tuğla iki sıra moloz taş ve binanın köşelerinde kesme taş kullanılmıştır.

Tavan orijinal ve kalem işi süslemelidir. Çıtakari işçilikle yapılmış arabesklerden oluşmuş güzel bir bezemesi vardır. Ortadaki göbek sekiz kollu yıldızların kesişmesinden oluşan geometrik kompozisyon yer almaktadır. Göbeğin etrafını üç dar bordür çerçevelemektedir. Süslemelerde sarı, kırmızı, kahverengi ve yeşil renkler kullanılmıştır. Minber geçme tahta tekniği ile yapılmış arabesk bezelidir. Her cephede iki tanesi altta iki tanesi üstte bulunan pencereler iç mekânı aydınlatmaktadır. Alt kattaki pencereler sivri kemerli ve dikdörtgen formlu iken üst kattaki pencereler yuvarlak kemerli ve daha küçük boyutludur.

HATUNİYE CAMİ

Cami, imaret ve medrese yapılarından oluşan külliye içerisinde yer almaktadır. Zaviyeli Osmanlı camilerinin son aşamasındaki plân düzenlemesine sahiptir. Cami kare plânlı üzeri on iki kasnak üzerine oturan kubbe ile örtülüdür. Ana mekânın sağına ve soluna kare plânlı prizmatik üçgenlerle geçişi sağlanan tek kubbeli birer mekân daha ilave edilmiştir ki girişte beş kubbeli son cemaat yeri bulunmaktadır. Bir tanesi mihrap ekseninde iki tanesi yanda ve bir tanesi de son cemaat yerinin doğu ucunda yer alan sonradan inşa edilen payandalar yapının mimari estetiğini bozmaktadır. Pencere iç mekânı aydınlatmakta iken kuzeyde kapının üzerinde müezzin mahfili yer almaktadır. Kuzeybatıda sekizgen kaide üzerinde oturan çokgen gövdeli tek şerefeli minare bulunmaktadır. Avlunun ortasında ahşaptan sekizgen formda yapılmış orijinal olmayan, sivri kemerli sekiz dilimli kiremit çatılı bir şadırvan yer almaktadır. İç mekânda yarım silindirik şeklindeki mihrabın köşelerinde sütünceler yer almaktadır ki ahşap olan minberi yağlı boya ile boyanmış ve orijinalliğini kaybetmiştir. Ana mekân, revaklar ve minaresindeki rölyef süslemeleriyle zarif ve uyumlu bir mimari yapıya sahiptir. Caminin Selçuklu tarzı stalâktitlerle işlenmiş mermer portalı ve geçme ağaçtan yapılmış kapısı birer sanat eseridir. Ağaç kapıyı çevreleyen sarı ve siyah renkli mermerden yapılmış kemerin üzerinde Arapça yazılmış kitabe yer almaktadır. İbadete açıktır.

RÜSTEM ÇELEBİ CAMİİ

Cemaati tek bir mekân altında toplamak amacıyla geliştirilen merkezi kubbeli camilerimizden biridir. 18x10 m ölçülerinde dikdörtgen plânlı yapı, ortada sekiz kasnaklı kubbe ile bunun doğusunda ve batısında eş değerde ikişer kubbeli mekânlardan oluşmaktadır. Kubbeye geçiş elemanı pandantiftir. Bunlardan batıda yer alan çift kubbeli mekân sivri kemer ile dışarı açılarak son cemaat yerini teşkil etmektedir. Giriş mekânından ana mekâna geçiş tek kemerli kapı ile sağlanmaktadır. Güneyde batı duvarına bitişik inşa edilen minare tuğla

malzeme ile örölü ve şerefeye geçiş beş sıra kirpi saçakla sağlanmaktadır. Sekizgen prizmal başlayan gövde silindirik biçime dönüşerek yükselmektedir. İç mekânda güneyde yarı dairesel plânlı basit bir nişten ibaret olan yuvarlak kemerli mihrap yer alırken ahşap minber orijinal değildir. Duvar örgü taşları arasında yerleştirilen tuğla sıraları ile meydana gelen süslemeler cepheyi hareketlendirmektedir. İnşa malzemesi duvarlarda moloz taş kubbe ve kemerlerde tuğla duvar köşelerinde, kenar aralıklarında, kapı ve pencere çerçevelerinde kesme taş malzeme kullanılmıştır. İbadete açıktır.

SEYİT NECMEDDİN CAMİİ

Kare plânlı küçük bir mahalle camisidir. Üst örtüsü içten düz ahşap tavan, dıştan oluklu kiremit kaplı kırma çatılıdır. Çatı geniş saçaklıdır. Son cemaat yeri yoktur. Camiye giriş doğu cephedeki kapıdan yapılmaktadır. İç mekânı doğu cephede alt katta bir adet, üst katta iki adet dikdörtgen pencere aydınlatmaktadır. Diğer cepheler sağırdır. İçte ahşap mihrap, minber ve üst mahfil bulunmaktadır. Taş temel üzerine ahşap iskeletlerle inşa edilen beden duvarlarının arasına kerpiç dolgu yerleştirilmiştir. Dönem özgünlüğünü koruyan minare ahşap balkon şerefelidir. Tavan eteğinden başlayarak üst mahfil boyunca devam eden geometrik süslü bordür yapıda dikkate değer tek tezyindir. İbadete açıktır.

TAKYECİLER CAMİİ

Tokat il merkezinde, Tarihi Sulusokak caddesi üzerinde bulunan bu caminin kitabesi bulunmadığından yapım tarihi kesinlik kazanamamıştır. Caminin ana mekânı kare plânlı içten dört fil ayağı ile kemerlerle birbirine bağlanmış ve üzerleri kubbe ile örtülmüştür. Duvarlarda moloz taş kubbede tuğla fil ayaklarında ve kapıda taş kullanılmıştır. Batı girişinde son cemaat yeri ve minare yer almaktadır. Avluda içten bağdadi kubbeli dıştan kırma çatılı şadırvan bulunmaktadır ve şadırvanın silindirik havuzu orijinaldir. Camide moloz ve kesme taştan yapılmış mekân ve kolonlar üzerinde dokuz kubbe bulunmaktadır. Restorasyondan önce kiremit kaplı orijinal bir çatıyla kapalı kubbeler bugün dışarıda bırakılmışlardır. Hiçbir süsleme göremediğimiz iç mekânda sekiz köşeli kesme taştan yapılmış kolonlar ve başlık köşelerinde arabesk oymalar vardır. 1871'de yapıldığı sanılan barok süslemelerin mavi tonlarda işlenmiş olduğu kemerlerin birisinde kalmış küçük bir parçadan anlaşılıyor. Kesme taştan yapılmış ve onarım görmüş kısa bir minaresi vardır. Ahşap konstrüksiyon ve çatısı sonradan yapılmıştır. Güneybatı köşesine bitişik minare kare kaideli silindirik gövdeli ve tek şerefelidir. Şerefe altı mukarnaslarla süslü konik bir külah ve alem minareyi

taçlandırmaktadır. Süsleme açısından esas ibadet mekânında kemer yüzeylerinde kalan kalem işi süslemelere ait kalıntılardan başka bir şey yoktur. İbadete açıktır.

TATAR HACI CAMİ

Orijinalinde sıbyan mektebi amacıyla inşa edilmiştir. Kubbeyle örtülü iki kare mekân ve bu mekânları birbirine bağlayan hol kısmından oluşmaktadır. Kuzeydeki girişin ardından beşik tonoz örtülü hole ulaşılmaktadır. Holün kuzeybatısındaki kapıdan kare plânlı kubbeli mescide, kuzeydoğudaki kapıdan yine kare plânlı kubbeli odaya geçiş sağlanmaktadır. Güneyde yuvarlak niş halinde mihrap, mihrabın sağında ahşap minber yer almaktadır. Beton harçla moloz taş malzemeyle inşa edilen beden duvarları dört sıra kirpi saçakla sonlanmaktadır. Mekânı dikdörtgen formlu, düzgün kesme taş söveli ve tuğla malzemeli pencereler aydınlatmaktadır. İbadete kapalıdır.

ULU CAMİİ

Sultan IV. Murad Vakfına aittir. İlk olarak Danişmentliler Döneminde 12. yüzyılda yapılmış 1679 yılında Avcı Mehmed zamanında tamamen yenilenmiştir. Dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Doğu ve batı yönünde iki adet son cemaat yeri bulunmaktadır. Bu özelliği ile Anadolu'da tektir. Her iki tarafta da devşirme sütun ve sütun başlıkları kullanılmıştır. Güney doğu köşesindeki taşta oyulmuş, kuş evi Anadolu'da nadir olarak görülür. Caminin harimi ahşap tavan ile örtülmüştür. Tavana kırmızı ve yeşil renklerin hakim olduğu fonlar arasında yalancı künde-kâri tekniğiyle yapılmış kare tavan göbeğinin üzeri altın yıldız ve kalem işi bitkisel bezemelerle süslenmiştir. Ahşap tavanı taşıyan ayak ve kemerlerin üzeri dönemin süsleme özelliklerine uygun olarak Rumi motifli kalem işleriyle süslenmiştir.

Camii dikdörtgen plânlı ve batısında küçük bir avlusu ve kuzeybatı köşesinde tek şerefeli kesme taştan zarif bir minare yer almaktadır. Doğuda yer alan giriş merdivenlerle çıkılmaktadır. Doğuda kare ayaklar ile batıda sütunlar tarafından taşınan sivri kemerli son cemaat yerleri bulunmaktadır. Camiyi alt katta dikdörtgen üst katta yuvarlak kemerli pencereler aydınlatmaktadır. Esas ibadet mekânı kuzey güney doğrultusunda üç sahına ayrılmıştır. Sekiz adet ayak sırası ile birbirinden ayrılan sahnılardan orta sahnın diğerlerine göre daha geniş ve yüksek tutulmuştur. Mihrap sade görünümlü minber ise ahşap kafes oyma işçiliği dikkati çeker. Düz tavan ile örtülü yapının bu kısmında yer alan 17.yüzyıl özelliklerini taşıyan kalem işi süslemeleri muhteşemdir. İnşa malzemesi olarak moloz taş ve kesme taş kullanılmıştır. Caminin kesme taştan yapılmış kemerli kolonların her tarafında desenler

mevcuttur. Perdahlanmış kireç taşları üzerine çini görünümü vermek için pastel renklerle boyanmış bu naif kolon süslemelerin ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Kemer ve alınlılarında Selçuklu çinilerindeki geçme Rumi motifler ve kemer içlerine de birbirine bağlı küçük panolar halinde 16.-17. yy. İznik çini desenlerini anımsatan süslemeler yapılmıştır. Caminin doğu ve batı yönlerindeki revakların malzeme ve işçilik bakımından birbirinden ayrı olduğu görülmektedir.

YOLBAŞI CAMİ

Dıştan kare plânlıdır. Üç mermer sütun ile iki bölüme ayrılan son cemaat yerinin yanları sonradan kapatılmıştır. Yapıya batı cephede bulunan ahşap kapıdan girilmektedir. Esas ibadet mekânı kare plânlı ve üzeri içten kubbe, dıştan kiremit kaplı kırma çatıyla örtülüdür. Kubbeye geçiş elemanı tromptur. Ahşap minaresi ince gövdeli, balkon şerefelidir. Küçük bir külâh ile son bulan minare dönem özelliğini korumaktadır. Minareye üst mahfildeki ahşap kapıdan çıkılmaktadır. Ahşap-kerpiç malzemeyle inşa edilen beden duvarları geniş saçakla sonlanmaktadır. İç mekânda yarım silindirik niş şeklinde mihrap, ahşap minber ve ahşap üst mahfil bulunmaktadır. Vaaz kürsüsü yoktur. Batıda bir, güneyde ve kuzeyde iki, mihrap üzerinde yer alan bir pencereden ışık içeriye süzülmemektedir. Kubbe göbeğinde bitkisel motiflerle süslü yazıt yer almaktadır. İbadete açıktır.

NURETTİN İBNİ SENTİMUR TÜRBESİ

Tokat Gazi Osman Paşa Caddesi'nde bulunan bu türbe Moğol emiri Sentimur oğlu Nurettin'e ait olup, 1313 yılında yaptırılmıştır. Türbe içerisinde üç kitabe bulunmaktadır. Bunlardan doğu cephesindeki kemerde H.713 (1313) yılında yapıldığı yazılıdır. Bunun altındaki pencere üzerinde Firdevsi'den alınmış bir beyit yazılıdır. Güney yönündeki pencere üzerinde de "Küllü nefsin zaikatül mevt" yazılıdır.

Türbe kesme taştan kare planlı olarak yapılmış, üzeri içten tromplu kubbe, dıştan tuğladan sekizgen cepheli konik bir külâh ile örtülmüştür. Türbenin üç kenarında birer pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin etrafı palmet motifleri ve Selçuklu sülüs yazıları ile bezelidir. Bu bezemeler renkli taşlar üzerine yapılmıştır. Türbenin giriş kapısı yuvarlak bir niş içerisinde, yuvarlak kemerlidir. Kare kaideden üst örtüye geçiş yüksek bir kasnak şeklinde olup, buradaki dörtkenarın üzerine tuğladan yuvarlak sağır kemerler oturtulmuştur. Türbe, 1935 yılında restore edilmiş, çevresi park haline getirilmiş olup, günümüzde iyi bir durumdadır

ALİ TUSİ TÜRBEŚİ

Tokat'ın tarihi Sulu Sokak caddesinde bulunan bu türbe, Ebu'l Kasım bin Ali El Tusi tarafından 1233 yılında kendisi için yaptırılmıştır. Ali Tusi, Alâeddin Keykubat, Gıyaseddin Keyhüsrev ve İzzeddin Keykavus'un hükümdarlığı sırasında yaşamış bir devlet adamıdır.

Türbe kesme ve moloz taştan yapılmış olup, kare planlıdır. Üzeri tromplu içten kubbe dıştan da konik bir külah ile örtülmüştür. Sonraki yıllarda yıkılan bu külahın yerine ahşap bir çatı yapılmıştır. Türbenin iki kenarında sivri alınlıklı dikdörtgen çerçeve içerisine alınmış, bir kenarda yan yana iki, diğer kenarda da tek penceresi bulunmaktadır. Bu pencereler mozaik çini alınlıklıdır. Bu alınlıklarda türkuaz, mor ve lacivert renkli çini desenleri görülmektedir. Ayrıca pencerelerin üst bölümünde sarı zemin üzerine mavi renkte kufi yazı ile Kuran'dan alınmış iki ayet yazılıdır. Türbe içerisinde Ali Tusi'nin ve üç yakınının sandukaları bulunmaktadır

BURGAÇ HATUN TÜRBEŚİ

Tokat il merkezinde, Ali Paşa Camisi'nin doğusunda bulunan türbenin kitabesi bulunmadığından yapım tarihi ve kime ait olduğu kesinlik kazanamamıştır. Bununla beraber halk arasında Burgaç Hatun Türbesi olarak anılmaktadır. Yapı üslubundan XIII. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Türbe moloz taş ve tuğladan altıgen planlı olup, üzeri tuğla ile örtülüdür. Kenarların üzerine yuvarlak tuğla kemerler ve bunların ortasına da uzun, yuvarlak kemerli birer pencere açılmıştır. Bu kemerlerdeki tuğla kakmalar dikkati çekmektedir. Günümüzde tarihi özelliğinden biraz bir şeyler kaybetse de dimdik ayaktadır.

HOROZOĞLU ZAVİYESİ (Pir Ahmet İmareti)

Tokat il merkezi Meydan Mahallesi'nde Horozoğlu Türbesi'nin yanında yer alan Horozoğlu zaviyesi, Pir Ahmed İmareti adıyla da bilinmektedir. Kitabesi bulunmayan yapının Sultan Çelebi Mehmed döneminde, Pir Ahmed Bey tarafından inşa ettirildiği kabul edilmektedir.

Kuzey cephede sivri kemerli geniş bir eyvandan oluşan girişten sonra planlı imaret yapısı karşımıza çıkar. Kubbeyle örtülü orta mekâna, güneyde yer alan beşik tonoz örtülü eyvan, bir kemerle bağlanmaktadır. Kubbesinde aydınlık feneri bulunan orta mekâna doğu ve batıdan ikişer oda açılmaktadır. Kare planlı bu yan mekânlar Türk üçgeni geçişli kubbelerle

örtülüdür. Eyvan üç cephede yer alan dikdörtgen pencerelerle, yan mekânlar ise mazgal pencerelerle aydınlatılmaktadır. Bugün eyvan bir camekânla orta mekandan ayrılmış, yan mekânlardaki ocak nişleri ise kapatılmıştır.

Beden duvarlarında moloz taş, köşelerde düzgün kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Kemerlerde tuğla malzeme, pencere sövelerinde düzgün kesme taş kullanılmıştır. Bugün yapının duvarları içten betonla sıvanarak üzerine beyaz badana yapılmıştır.

GÖKMEDRESE

Arkeolojik, etnografik eserlerle sikkelerin sergilendiği müzemiz karma müzeler grubundadır. Yapı olarak 13. Yüzyılın ikinci yarısında bir Anadolu Selçuklu Dönemi eseridir. Açık avlulu, iki katlı, iki eyvanlıdır. Avlu, üç taraftan revaklarla çevrili olup, revaklar zemin katta devşirme sütunlar, üst katta dörtgen ayaklar taşımaktadır. Sütun başlıkları da devşirmedir. Doğu cephedeki taç kapı, yukarı ve dışa taşınılıdır. Cephenin 1/3'ünü kaplamaktadır ki, döneminin tipik özelliğidir. Bitkisel ve geometrik kademeli bordürlerle çevrili taç kapının mukarnas kavsası üzerinde iki yanda pencere yer almaktadır. Bu durumuyla Anadolu Selçuklu mimarisinde özel yere sahiptir. Kitabe yeri boş bırakılmıştır.

Tıp eğitiminin verildiği yapı "Pervane Darüşşifası" olarak da bilinmektedir. Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yapılış amacına uygun olarak yıllarca sağlık hizmetinde kullanılmıştır.

Avluya bakan cepheleri gök mavisi ve patlıcan moru renklerden oluşan geometrik, bitkisel ve yazı (hat) karakterli süslemeye sahiptir. Gökmedrese ismini de gök mavisi renkli çinilerden almaktadır. Alt (zemin) ve üst kattaki odalarda eserler kronolojik tasnif göz önüne alınarak teşhir edilmektedir. M.Ö. 3000 yılı Eski Tunç Çağı'ndan itibaren, Hitit, Frig, Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinin eserleri sergilenmektedir.

Kazı çalışmaları tamamlanan Maşat Höyük buluntuları ile Müze Müdürlüğü'nce yapılan kurtarma kazıları sonucu ele geçen eserler teşhirin ağırlıklı bölümünü oluşturmaktadır.

Girişin sağındaki İlk Tunç Çağı eserleri, takip eden odalarda Hitit; Frig (Demir Çağı) dönemi eserleri, kilise eşyaları sergilenmektedir. Müzenin bu bölümünün kubbeye örtülü ve daha geniş tutulmuş mekanı olan son odasında ise Osmanlı dönemine ait Dini eserler ve yazı takımları teşhir edilmektedir.

YAĞIBASAN MEDRESESİ

Tokat, Sulu Sokak'ta, Takyeciler Camisi'nin güneyinde bulunan bu medrese Selçuklu Sultanı II.İzzeddin Keykavus'un tahta çıkışı nedeniyle 1247 yılında onarılmıştır. Yapım tarihi kesinlik kazanamamıştır. Bununla beraber, Danişmendliler tarafından XII. Yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır.

Medrese moloz taştan dikdörtgen planlı olup, en büyük özelliği de üzerini örten 14 m. çapındaki tromplu kubbedir. Bu kubbenin 10 m. ye yakın kısmının üzeri açıktır. Bu tür üzeri açık kubbeli medreseye Niksar ve Bosra'da rastlanmaktadır. Medresenin basit bir girişinden sonra girilen avlusunun iki yanında eyvanlar ve tonozlu odalar bulunmaktadır. Osmanlı döneminde göçmenler buraya yerleştirilmiş, 1939 yılı depreminde büyük hasar görmüş, kubbe ve tonozları çökmüştür. Günümüzde kısmen toprağa gömülü bir halde iken 2009 yılında yeniden tamir görmüş hizmete açılmıştır.

TOKAT MEVLEVİHANESİ

Tokat Mevlevîhânesi üzerine henüz yeterli tetkikler yapılmamıştır. Hasan Yüksel'in "Tokat Mevlevîhânesi" adlı makalesi ve tarafımızdan yayımlanan "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Tokat Mevlevîhânesi ve Gelirleri İle İlgili Sorunlar (The Problems Which Were Related To Incomes Of The House Of Mevlevis Of Tokat In The First Half Of 19 Th Century" adlı makaleler dışında özgün çalışmalar yoktur. Tokat'ta bir Mevlevihane'nin bulunduğu dair ilk bilgilere 1455 tarihli tahrir defterinde rastlanmaktadır. Bu defterde kayıtlı olan Tokat mahalleleri arasında 32 hanelik Mevlevihane Mahallesi de vardır. 1471 tarihli tahrirde ise, Mevlevihanenin 4 haneye düştüğü görülmektedir ki, bunda Tokat'a gelen Uzun Hasan'ın ordusunun şehri tahrip etmesinin rolü olmuştur. 1485 tarihinden itibaren ise, Mevlevihane Mahallesi, Hoca İbrahim adı ile anılmaya başlanmıştır.

XVII. asrın ortalarında bölgeyi gezen Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde Tokat Mevlevihanesi'nin önemli bir merkez olduğundan bahsetmektedir. Şehir içindeki önemli yapılardan birinin Hazret-i Mevlana Mevlevihanesi olduğunu anlatan Çelebi, binanın Sultan Ahmed Han vezirlerinden Süğlün Musli Paşa tarafından yapıldığını, bu yapının İstanbul'daki Beşiktaş Mevlevihanesi derecesinde gelişmiş bir merkez olduğunu, etrafının bahçeli, çiçekle donatıldığını ve haftada iki gün ayin yapıldığını belirtir.

Tokat Mevlevihanesi, Yeniçeri ağası Muslu Ağa tarafından 1638 tarihinde inşa edilmiştir. "Ashâb-ı hayratdan müteveffâ yeniçeri ağası Muslu Ağa nâm sahibül-hayrâtın binâ

ve ihyâ eylediği Mevlevihânesi evkâfından" ibaresinden anlaşıldığına göre, Yeniçeri ağası Muslu Ağa Mevlevihaneyi bina ettikten sonra, şeyh ve fukâralarının ihtiyaçlarının karşılanması için bir de vakıf teşkil etmiştir. Mevlevihanenin adı kayıtlarda genellikle "Medfîne-i Tokad'da vâki Yeniçeri ağası Muslu Ağa Mevlevihânesi" olarak geçmektedir. Muslu Ağa tarafından inşa edilen Mevlevihane zamanla yıkılmış olduğundan, 1703 tarihli bir hüccete göre daha sonra Müderris Şeyh Mehmed Efendi tarafından yeniden inşa ve ihya edilmiştir. Tokat Mevlevihanesi şeyhi olanlar aynı zamanda vakfin da mütevellisi idiler. Meselâ, 16 Aralık 1814'de Şeyh Mehmed Emin Efendi, Mevlevihane şeyhi ve mütevellisi bulunuyordu. Tokat Mevlevihanesi binası bugün de ayaktadır. Tokat merkez Soğukpınar Mahallesi'nde bulunmaktadır. Tapuda 9 pafta, 71 ada ve 28 parselde kayıtlıdır. Muslu Ağa tarafından yapılan bina zamanla yıkılmış, yerine Müderris Mehmed Efendi tarafından 1703'de eklemeler yapılmıştır.

Daha sonra bazı onarım, ekleme ve bezemelerle görünümünde değişiklikler olan Mevlevihane, 19. yüzyıl mimarî özelliklerini göstermektedir. Dikdörtgen planda iki katlı ahşap bir yapı olan binanın, alt katında derviş odaları, ahşap sütunların taşıdığı Bağdadî kubbesi ve ahşap kabartma göbekli bir semâhânesi de bulunmaktadır. Tokat Mevlevihanesi, bugün uzun ve zahmetli çabalar sonucu restore edilmiş bulunmaktadır. Eserin 1997 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce restorasyonu başlamasına rağmen, 2003 yılına kadar yeterli ödeneklerin ayrılmamasından dolayı çalışmalar yavaş ilerlemiş, hatta restorasyon çalışmaları durmuştur. 2003 yılından itibaren tekrar başlayan çalışmalar 2005 yılında tamamlanmıştır. Çürüyen ahşap kısımları değişmiş, bina temelini destekleyen perte duvarlar ve drenaj inşa edildi. Yapının iç ve dış duvarlarındaki kerpiç dolgular alınarak, yenileri konuldu ve iç ve dış duvar yüzeyleri kireç sıva ile sıvandı. Yapının tüm ahşap çatısı ve üst kiremit örtüsü değiştirildi. Yapı içindeki ahşap oymalar korumaya alındı. Yapıdaki tüm pencereler, eksik olan kapılar, bozuk durumdaki ters tavanlar yenilendi. Yapıya, alarm, yangın ve elektrik tesisatı döşendi. Tokat Mevlevihanesi'nin Vakıf Eserleri Müzesi olarak kullanılması, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından karar altına alınmıştır

NIKSAR ULU CAMİİ

İlçe merkezi Ulu Cami Mahallesi'ndeki yapı 1145 yılında Çepnizade Hasan Bey tarafından yaptırılmış bir Danişmendli Dönemi eseridir. Dikdörtgen planlı olup iç mekân 4 sıra ayakla 5 sahına ayrılmıştır. Anadolu'nun iyi durumda ayakta kalabilen ilk camilerinden biridir.

ÇÖREĞİBÜYÜK CAMİİ

Niksar ilçe merkezinde, İlhanlılardan kalan en önemli eserdir. Ebu Sait Bahadır Han zamanında tekke ve zaviye olarak yapılan bu eser 1939 ve 1942 yer sarsıntılarında yıkılmış, 1957 yılında camii olarak yeniden restore edilmiştir. Camiinin en ilginç yanı portaldeki diz çökmüş ceylan rölyefidir. Camiye, Çöreğibüyük denmesinin nedeni, portal altında bulunan çöreği andıran iki kabartma büyük rozetlerdir.

SİLAHTAR ÖMER PAŞA CAMİİ- (FİDİKÖYÜ CAMİİ)

Erbaa ilçesi Akça Kasabası kasaba merkezinde bulunan caminin kitabesi olmadığından, yapım tarihi tam olarak bilinmemektedir. Silahtar Ömer Paşa tarafından 1688 yılı civarında yapıldığı sanılmaktadır. Dikdörtgen planlı yapı kargir dış duvarlara sahip olup, üst örtüsü ahşaptır. İç mekânı örten ahşap tavan ve ahşap minber kalem işi bezemesiyle dikkati çeken önemeli bir yapıdır. Süslemenin kalitesi zenginliği ve kompozisyon düzenlemesi mükemmeldir.

ŞEHİT KOMUTAN MEHMET NURULLAH TÜRBESİ

İlhanlı eseridir. 1312 yılında yaptırılmıştır. Kitabesine göre 1301-02 yılında vefat eden emir Mütebarizoğlu Şehit Mehmet Nurullah'a aittir.

AHI YUSUF TÜRBESİ

1324 yılında, İlhanlı döneminde yaptırılmıştır. Semercilerin piri olarak bilinen Ahi Yusuf'un mezarının bulunduğu türbedir.

Tarihi Değerler

TOKAT KALESİ

Tipik bir Orta çağ kalesidir. Comana Pontica'dan (Gümenek) göç eden Hıristiyan topluluğun yerleştiği bölgededir. Dış kale sur duvarları tamamen ortadan kalkmış, iç kale duvarlarının bir bölümü ayakta. Tokat il merkezinin kuzeybatısında, yöreye hâkim bir yükseklikte, kayalık alanda bulunan bu kalenin yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Bununla beraber, MS. V.-VI. yüzyıllarda bu kalenin bulunduğu kaynaklardan öğrenilmektedir. Bu dönemde kale Eudoksia veya Dokeia olarak tanınıyordu. Danişmentli Melik Ahmet Gazi tarafından 1074 yılında ele geçirilmiş, daha sonra Selçuklu ve Osmanlı egemenliğine girmiştir.

Osmanlı tarihçileri bu kaleden birinci derecede “müstahkem mevki” olarak söz etmişlerdir. Timur ve Şah İsmail’in akınları sırasında da bu kale ele geçirilememiştir. Ayrıca kalenin Çardak-1 Bedevi denilen zindanında Bizans İmparatoru A.Diogenis başta olmak üzere birçok ünlü kişinin tutsak olduğu da yine kaynaklardan öğrenilmektedir. Evliya Çelebi 1656 yılında Tokat’a gelmiş ve bu kaleden söz etmiştir:

“Kale yüksek bir tepe üzerinde, kesme taş ile yapılmış olup o kadar büyük değildir. Etrafı burçlar ve kuleler ile süslenmiş olup, etrafında hendek yoktur. Korkusuz bir surdur ki Samanyolu gibi göğe baş uzatmıştır. Dört tarafı çok sarp olduğundan asla hendek olacak yeri yoktur. Bütün etrafı şahin, kartal ve zağanos yuvaları, çeşitli rengârenk kayalardır. Batıya bakan bir kapısı vardır. Kalenin içinde dizdar evi, kethüda, imam, müezzin ve kale mehterhaneleri, cephane odaları, zahire ambarları, su sarnıçları, ceylan yolu adlı suyolları vardır ki tam 362 basamak taş merdivenle nehre inilir. Batı tarafındaki ayar kayası bu kaleye havaledir. Yıldırım Han Camii var diğerlerden bir şey yok. Göğe kadar yükselmiş bir kale olmakla değme adam bir saatte çıkamadığından gece gündüz kapısı kapalıdır. Bekçileri daima bekleyip, silahla hazır dururlar. Çünkü aşağı şehir ahalisinin bütün kıymetli malları kalede muhafaza olunur. Tokat’ın bütün suçlu ve katilleri burada mahpustur ki Kudüs-ü Şerif zindanında ve Acemlerin Kahkaha Kalesine benzer.”

ZİLE KALESİ

Tokat ili Zile ilçesinin merkezinde bir höyük üzerinde bulunan bu kale, Zile Ovası’na hâkim bir konumdadır. Günümüzde kale içerisinde çevreye dağılmış durumda Roma ve Bizans dönemine ait mimari parçalar ve kitabeler bulunmaktadır. Bunlara dayanılarak kalenin Roma döneminde MS. I.yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır. Bundan önce Seleukoslu Mithriades’in burada bir şato yaptırdığı, bu şatonun yeraltı geçitleri ve askeri amaçlı yapılar olduğu bazı kaynaklarda yazılıdır. Kalenin H.737 (1336) tarihli bir kitabeden; Ertena Beyi Alâeddin Bey zamanında onarıldığı ve buraya bazı ekler ile bir de zaviye yapıldığı anlaşılmaktadır. Kale kesme ve moloz taştan yapılmış, duvarları yuvarlak burçlar ile güçlendirilmiştir. Ziya Paşa 1875 yılında buraya geldiğinde kale içerisinde askerlik şubesi ve bir de okul yaptırmıştır. Ayrıca kalenin yuvarlak kemerli bir niş içerisindeki yine yuvarlak kemerli kapısının bulunduğu yerdeki kuleyi Saat Kulesine dönüştürmüştür.

SAAT KULESİ

Tokat il merkezinde Behzat semtinde bulunan saat kulesi Mutasarrıf Bekir Paşa ile Belediye Başkanı Enver Bey'in çabaları ile 1902 yılında yaptırılmıştır. Sultan II. Abdülhamit'in tahta çıkışının 25. yıldönümünde Anadolu'daki diğer bazı saat kuleleri ile birlikte bu saat kulesi de yapılmıştır. Giriş kapısı üzerindeki mermer levha üzerinde yalnızca H.1317 (1901–1902) tarihi yazılıdır. Saat Kulesi kesme taştan, 33 m. yüksekliğindedir. Kare kaide üzerinde sekizgen gövdelidir. Bu gövdenin üzerindeki dışarıya doğru çıkıntılı silmelerle gövde üçe bölünmüştür. Bunun üzerinde de yine sekizgen, ancak daha dar biçimde üzeri kubbeli balkon çevresine dört yöne bakan yuvarlak saat kadranları yerleştirilmiştir. Kulenin girişi güney yönünde olup, aynı zamanda buraya dışarıya çıkıntılı, üzeri üçgen silme çatılı bir muvakkithane yerleştirilmiştir.

BEY SOKAĞI – BEY HAMAM SOKAĞI, TOKAT EVLERİ

Tokat İl merkezi, Bey Sokağında bulunan ve iki yönlü olarak sokağa cephe veren Geç Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerine ait evler tescil edilerek koruma altına alınmıştır. 1987 yılında Tokat Valiliğince evlerde cephe onarımları yapılmıştır. Bey hamam Sokağında bulunan tescilli evler ise 2009 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığınca restore edilmiştir, Bey sokak ve Bey hamam Sokakta yer alan evler Anadolu'nun iyi korunmuş sivil mimarlık örneklerindedir.

SULUSOKAK

Dokuz yüz metrelik bir yürüyüş mesafesiyle dokuz yüz yıllık Türk mimarlık tarihini bir çırpıda gözler önüne seren böyle bir sokağı Türkiye'nin başka hiçbir yerinde görmek mümkün değildir.

HALİT SOKAĞI

Sulu sokağın paralelinde yer alan bu sokakta 2005 yılında restore edilen sivil mimari örnekleri durumundaki Tokat evleri bulunmaktadır.

GÜMENEK (Komana)

Tokat il merkezine 10 km. uzaklıkta, Tokat - Niksar devlet karayolunun üzerinde, Yeşilırmağın kenarındadır. Tokat'ın Helenistik, Roma ve Bizans Dönemindeki yerleşim merkezidir. Roma, antik yol ağı üzerinde bulunan Comana Pontica'nın Roma ve özellikle

Bizans dönemlerinde çok önemli bir yerleşim alanı olduğu bilinmektedir. Günümüzde Gümenek Mesire yeri olarak bilinmektedir. Gümenek regülâtörü yapılırken bir takım lahitler, sütun başlıkları, siteller ve değişik mimari kalıntılar ortaya çıkartılmıştır. Comana Pontica'dan Tokat Müzesi'ne getirilen yazıtlar, mimari parçalar durumun kanıtıdır. Strabon, Comana'yı önemli bir ticaret merkezi olarak tarif eder.

HIDIRLIK KÖPRÜSÜ

Tokat il merkezinde, Tokat-Amasya yolunda, Yeşilırmak üzerinde bulunan bu köprü halk arasında Tozanlı, Tokat, Yeşilırmak, Büyük Kemer isimleri ile de tanınmaktadır. Kitabesinden öğrenildiğine göre; Selçuklu döneminde Pervane Seyfeddin Hamit tarafından 1250 tarihinde yaptırılmıştır. Beş satırlı olan bu kitabe üst üste konulmuş iki mermer üzerine son derece girift bir Selçuklu sülüsü ile yazılmıştır. Bunlardan üstteki üç satırlık kitabe daha büyük, iki satırlık ikinci kitabe ise daha küçüktür. Köprünün mimarı İbn El Hâkim ismi ile tanınan Ebu'l Ferecoğlu Bahaddin Mehmet'tir.

Bu köprünün Selçuklu tarihinde önemli bir yeri vardır. Selçuklu hükümdarı II.Gıyaseddin Keyhüsrev H.644 (1246) yılında öldüğü zaman İzzettin Keykavus, Rükneddin Kılıçaslan ve Alaeddin Keykubat isimli üç oğlu birbirleri ile saltanat kavgasına düşmüşlerdir. Bunun üzerine devletin parçalanmaması için Emin Karatay başta olmak üzere Selçuklu devletinin ileri gelenleri araya girmiş ve üç kardeşi anlaştırmıştır. Bunun sonucu olarak da bu üç kardeş H.647 (1249) yılından H.655 (1257) yılına kadar devleti birlikte yönetmişlerdir. Bu köprünün yapımı da üç kardeşin birlikte hükümdarlık yaptıkları döneme, H.648 (1250) yılına rastlamaktadır. Bu üç kardeşin ilk defa birlikte yazdırdıkları bir kitabe de bu köprüde bulunmaktadır.

Kesme taştan beş sivri gözlü olan köprü, 117 m. uzunluğunda, 6.50 m. genişliğindedir. En büyük kemer açıklığı on metredir. Köprü kemerlerinin çevresine ince bir tahfif kemeri yerleştirilmiş olup, bu kemer tempan duvarları ile aynı yüzeydedir. Aynı zamanda bu kemerler geniş ayaklar üzerine oturtulmuştur. Önlerinde memba tarafında üçgen, mansap tarafında da yuvarlak selyaranlar bulunmaktadır.

AZAR KRALTAN KÖPRÜSÜ

Tokat il merkezinde, Dökme Tepe-Pazar Yolu'nda, Yeşilırmak'ın üzerinde bulunan bu köprünün kitabesi günümüze gelemediğinden yapım tarihi bilinmemektedir. Ancak yapı üslubundan Osmanlı döneminde yapıldığı anlaşılmaktadır. Büyük olasılıkla da XVI. Yüzyıl

eseridir. İlk yapımından sonra duvarlarından bir bölümü yıkılmış ve onarılmıştır. Köprü kesme taştan dört gözlü olarak yapılmıştır. Köprü'nün uzunluğu 75.50 m. dir. Köprü'nün genişliği 5.30m'dir. Kenarlarında 0.40m genişliğinde ve 0,55m yüksekliğinde taştan korkuluklar vardır.

Sivri kemerli gözler tempan duvarlarına göre daha içeride yapılmıştır. Köprü'nün sivri kemer açıklıkları, merkezden yanlara doğru kademeli şekilde daralmaktadır Ortadaki büyük kemerin üzerinde korniş taşı bulunmaktadır. Onun da üzerine iki sıra halinde kesme taş bir korkuluk yerleştirilmiştir. Ayaklarının önüne yuvarlak külahlı selyaranlar oturtulmuştur.

TAŞHAN

Tokat Taşhan 1614 - 1630 yıllarında 4220 metrekare alan üzerine yapılmış büyük bir Osmanlı şehir hanıdır. Merkez Gaziosmanpaşa Caddesi üzerinde bulunan han, kuzey güney konumunda, kesme taş ve tuğladan, dikdörtgen ve iki katlı olarak inşa edilmiş. Zemin katın dış cephesinde 26, iç kısmında 43 olmak üzere 69 oda, birinci katta ise 46 oda var. Doğan Bey Vakfı'na ait olan hanın dış cephesindeki odalar, Tokat esnafına kiralanmıştır. 2006'da yapılan restorasyonda, Taş Han'ın iç kısmındaki odaların sıva, döşeme, tesisat ve kapı pencere doğramaları tamamen yenilenmiştir. Restorasyonu kısa süre önce tamamlanan Taş Han'ın, el sanatları, kültür, turizm ve ticaret merkezi haline getirilmesi hedefleniyor.

Tokat Valiliği ve Turizm İl Müdürlüğü çalışmaları ile Taşhan'ın kapıları kapanmamak üzere açıldı. Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından yapılan restorasyonu sonrası tarihi el sanatlarına yönelik kiraya verilen Taşhan'ı esnaflar birer birer doldurmaya başladı. Tokat'ın el sanatları arasında öneme sahip ahşap oymacılık, bakırcılık, tahta baskı yazmacılık, yöresel yemeklerin satılacağı Taşhan'ın yerli ve yabancı turistlerin gözde mekânlarından biri olması bekleniyor.

SULU HAN

Sulu sokak da Bedesten yanında yer alan Hanın Kitabesi olmadığından yapılış tarihi bilinmemektedir. 1930 yılına kadar Cezaevi olarak kullanılan Han, 1957 yılında, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiş ve bir dönem öğrenci yurdu olarak kullanılmıştır.

Sulu Han'ın orijinalliğini koruyabilmiş tek mimari elemanı taç kapısıdır. Beden duvarlarından yüksek ve dışa taşıntılı taç kapı, beşik tonoz örtülü giriş eyvanının iki yanında nişler bulunan basık kemerli bir kapıyla avluya açılır. Taç kapı cephesinde görülen yan yana

dikdörtgen iki pencere, üst kattaki mescide aittir. Bugünkü görünümü itibariyle yapı; iki katlı, açık avlulu bir handır.

YAZMACILAR HANI

Kabe-i Mescit Mahallesi, Boyahane Sokağı'nda yer alan hanın kesin inşa tarihini veren bir kitabesi bulunmamaktadır. Şehir içi hanlarının üretime yönelik hanlar grubundan olan yapıda yakın tarihe kadar yazma imalatı yapıldığından, iç mekânları yazma imalatına uygun şekilde düzenlenmiştir. Doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, açık avlulu ve iki katlı bir yapıdır. Yola bakan kuzey cephenin ortasında yer alan kapının sağında ve solunda yer alan dükkânlar, yuvarlak kemerli kapılarla dışarı açılırlar. Birinci katta güneyde yer alan dikdörtgen çerçeveli bir kapı ve üç pencereyle avluya açılan beş oda dışında oda bulunmamaktadır. Avlunun doğusunda ve kuzeyinde yer alan merdivenlerle çıkılan ikinci katta avlu üç yönden revaklarla kuşatılmıştır. İkinci katta kuzey ve güneyde sekizer, batıda dört ve doğuda bir oda, revaklara açılmaktadır. Üst kat odalarının içine taş malzemedен boya havuzları yerleştirilmiştir. Güney ve kuzey cephelerde üst kısımda bir sıra pencere dizisine yer verilmiştir. Bütün birimlerin üzeri ahşap konsollu düz tavanla örtülmüştür.

Moloz taş, tuğla, ahşap ve kerpiç kullanılarak inşa edilen hanın kuzey cephedeki yola açılan dükkânların kemer ve sövelerinde kesme taş kullanılmıştır.

PAŞA HAN

Tokat il merkezi, İvaz Paşa Mahallesi'nde yer alan Paşa Hanı, taç kapısı üzerindeki kitabesine göre, Zaralızade Abaza Mehmet Paşa tarafından H.1166 (M.1752-53) tarihinde inşa ettirilmiştir. Abaza Mehmet Paşa; I.Mahmud döneminde Trabzon, Vidin ve Sivas Valiliği görevlerinde bulunmuş, özellikle Sivas Valiliği sırasında birçok yapıya bakım, onarım ve eklemeler yaptırmıştır.

Paşa Hanı bugün beden duvarları ve taç kapısı dışında tamamen yıkık durumdadır. Hanın doğu cephesinde taç kapısı ve giriş eyvanı yer alır. Giriş eyvanı bugün dükkân haline getirilmiştir. İki yanında iyon başlıklı birer sütunla ile süslenmiş sivri kemerli taç kapıda, kemerin iki tarafına her biri bir hayat ağacına zincirle bağlı bir aslan ve köpek figürü işlenmiştir. Kemer kilit taşında ise gül bezek motifi yer almaktadır. Moloz taş malzemenin kullanıldığı hanın taç kapısının sol tarafındaki duvarın, bir sıra kesme taş, beş sıra tuğla şeklinde almaşık teknikle inşa edildiği görülür. Taç kapısı kesme taştandır.

DEVECİLER HANI (Fatih Mehmet Paşa Hanı)

Takyeciler Camiinin güneyinde, Yağıbasan Medresesinin batısında yer alır. Kitabesi bulunmamaktadır. Mimari planlaması ve yapı malzemesine göre 16. yüzyıl Osmanlı Şehir hanlarıyla benzerlik göstermesi nedeniyle 16. Yüzyılda inşa edildiği tahmin edilmektedir. 2 katlı revaklı avlusu olan han, kesme taş, moloz taş ve tuğladan yapılmıştır, doğu tarafında kapalı bölümü yer almaktadır.

ALİ PAŞA HAMAMI

Tokat İl merkezi, GOP Bulvarı üzerindedir. Ali Paşa külliyesinin bir yapısıdır. Ali Paşa, Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Beyazid'in damadıdır. Beyazid babasına isyan ettiği için öldürülmüş, damadı Ali Paşa da II. Selim zamanında Söngüt Çayırında (Söngüt Köyü) idam edilmiştir.

1572 yılında Ali Paşa tarafından yaptırılan Ali Paşa Külliyesi'nin parçasıdır. Kadın ve erkek bölümlerinin bulunduğu yapı, çifte hamam tarzındadır. Klasik Osmanlı hamam mimarisine çok güzel bir örnektir.

PERVANE HAMAMI

Kitabesi olmayan bu büyük hamam 13. yüzyıl Anadolu Selçuklu yapılarından. Kâbe-i Mescit Mahallesinde yer alan hamamın kesin inşa tarihi bilinmemektedir. Genel kabul; Muineddin Süleyman Pervane'nin 13.yy.da Tokat'taki yapı faaliyetleri sırasında inşa edilmiş olduğu şeklindedir. Doğu-batı doğrultusunda uzanan dört eyvanlı, dört halvetli plana sahip hamam kuzeyden Taşhan'a bitişiktir, diğer yönlerden ise caddeye bakmaktadır. Kuzeyde kadınlar ve güneyde erkekler bölümünden oluşan çifte hamamlar grubundandır. Simetrik düzenlenmiş her iki bölümde sırasıyla soyunmalık, soğukluk, sıcaklık ve külhan bölümleri yer almaktadır. Erkekler bölümünün soyunmalık kısmı yamuk planlı, kadınlar bölümünün ise dikdörtgen planlı olup her ikisi de ahşap çatıyla örtülüdür. Soğukluk bölümleri kubbe, sıcaklık bölümlerinde merkezi kubbeli mekâna açılan eyvanlar sivri beşik tonoz, halvetler kubbeye örtülüdür.

Beden duvarları moloz taşla inşa edilmiş Pervane Hamamının bugün bütün duvarları kireç harçla sıvanmıştır. Kapı ve pencere söveleriyle kemerlerde tuğla kullanılmış, döşemeler mermer kaplanmıştır.

BEDESTEN ARASTA

Tokat il merkezinde Sulu Sokak'ta Takyeciler Camisi'nin doğusunda bulunan bu bedestenin ne zaman ve kimin tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Günümüze gelebilen kalıntılardan ve tarihi kaynaklardan XV.-XVI. Yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır. Evliya Çelebi bedesten ve dükkânları ile ilgili bazı bilgiler vermektedir:

”Sultan Çarşısı güzel pazardır. Gerçi bu şehir dereli tepeli bir yerde kurulmuştur. Amma fevkalade mamur olduğundan çarşı ve pazarı o kadar güzel ve mamurdur ki güya bu şehrin Sultan Çarşısı Halep ve Bursa çarşıları gibi gayet tertip üzerine kurulmuştur. Tahtelkale adlı çarşısı gayet kalabalık ve mamurdur. Kahvehaneleri mamur ve süslüdür. Bir gamlı adam kahvehanelerine varsa gamını def eder. Saraçhanesi. Gazazhanesi, hafafhanesi atar çarşısı gayet temiz ve süslüdür.”

Bedesten kesme taştan yapılmış cephesi tuğla dizileri ile bölümlere ayrılarak hareketlendirilmiştir. Kuzey-güney yönünde kareye yakın dikdörtgen planlı olup kuzey ve güneyde dışarıya dikdörtgen çıkıntılı yuvarlak kemerli birer kapısı bulunmaktadır. İçerisi üç sıra halinde üçer paye ile bölümlere ayrılmıştır ve bunların üzerinde yuvarlak dokuz kubbe ile örtülmüştür. Bedesten kuzey ve güneyinde alt sırada birer üst sırada da üçer küçük pencere ile aydınlatılmıştır. İki yan duvarlarında arasta bulunduğundan bu duvarlar sağırdır.

Bedestenin iki yanında ince uzun dikdörtgen planlı iki de arastası bulunmaktadır. Bu arastaların da kuzeyi ve güneyinde dikdörtgen söveli üzerinde birer dikdörtgen pencere bulunan kapıları vardır. Dükkânları oluşturan bu bölümün orta noktasına da birer küçük kubbe yerleştirilmiştir. Tokat valiliğince restore edilerek yazma, bakır ve el sanatları satış yerleri olarak hizmete geçirilmesi projelendirilmiştir

TOKAT ATATÜRK EVİ MÜZE EV

Mustafa Kemal Atatürk Milli Mücadele yıllarında birçok kez Tokat'ı ziyaret etmiş, Bandırma Vapuru'nda yanında bulunan silah arkadaşlarından aynı zamanda Tokat Millet Vekili Mustafa Vasfi Süsoy'a ait konakta 26 Eylül 1924 tarihinde eşi Latife Hanım ile birlikte misafir olmuştur.

Tokat Merkez Devegörmez mahallesindeki 971.91 m² arsa üzerinde yer alan Konak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca kamulaştırılarak 2007 yılında Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi olarak dönemine ait etnografik eserlerle teşhir edilerek hizmete açılmıştır. 19. Yy. ikinci yarısında ahşap ve kerpiç malzeme kullanılarak inşa edilmiş, Üç katlı binanın içine

sokaktan içeri üzeri kiremitle örtülü ahşap çift kanatlı bir kapı ile girilmektedir. Kapıdan içeri girildiğinde taşlık ve sofa kısmına gelmektedir.

Taşlığın sağ kısmında yol hizasına kadar uzatılmış sağ kanatın alt bölümü ağır olarak düzenlenmiştir. Taşlığın sol kısmında tuvalet, çeşme ve arka bahçeye geçişi sağlayan açıklık bulunmaktadır. Alt kat sofanın sağında pencereleri bahçeye bakan mutfak ve bir kapıyla geçiş sağlayan kiler ile üst kata geçiş sağlayan bir merdiven yerleştirilmiştir. İkinci kata sofada bulunan iki ve taşlık kısmın sağında bir olmak üzere üç merdivenle çıkılmaktadır. Taşlık kısmındaki merdivenle ikinci kattaki, sokağa bakan iki odanın bulunan sofaya çıkılmaktadır. Bu kısmın arka taraftaki sofadan çift kanatlı kapı ile ayrılmıştır. Yine bu sofadan merdivenin solunda mutfak olarak kullanılan mekâna geçiş sağlanmaktadır. İkinci kattaki sofa da iki yanında bulunan odalardan soldaki ve bahçeye bakan oda da Tokat'ı ziyaretlerinde Mustafa Kemal Atatürk kalmıştır. Çatı katında küçük bir oda ve bir sofa bulunmaktadır. Odanın penceresi taşlığa bakmaktadır. Küçük odanın önündeki sofadan çatı aralığına geçilmektedir. Arka bahçeye alt katta bulunan sofanın doğusunda iki kanatlı kapıdan ulaşılmaktadır. Bahçe ortasında Tokat konaklarına has mermer şadırvan yerleştirilmiştir. Bahçe, kod farkından ötürü iki kademelidir ve şadırvanlı bölümün sağından ikinci kısma ulaşılmaktadır.

LATİFOĞLU KONAĞI

Tokat'ın Gazi Osman Paşa Bulvarı üzerinde bulunan Latifoğlu Konağı planı ve süslemeleriyle 19. yy. ev mimarisinin özelliklerini taşımaktadır.

Konak şeklinde bir plan üzerine iki katlı olarak ve ahşap karkas arası kerpiç dolgu malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Alaturka kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür. Taş döşeli avluda bir havuz bulunmaktadır. Zemin kattaki tek kubbeli hamam, yapının dışına çıkma yapmaktadır. Kare planlı, dikdörtgen formlu taşlarla döşeli bu Türk Hamamı alttan ısıtılmaktadır. Burası küçük bir soğukluk-soyunmalık kısmına açılmaktadır. Yine bu bölümde ocaklı bir oturma odası-hamam odası bulunmaktadır.

Günlük işlerin yapıldığı, aynı zamanda mutfak olarak da kullanılan aşevi-işevi ile idare olarak kullanılan bölümde bu katta yer almaktadır. Havuzbaşı odasının duvarları kalem işi panolar halinde çiçek motifleri ve İstanbul Manzarası tasvirleri ile bezelidir. Tavan yaldız boyalı bitkisel motifler ve ahşap oymalarla süslenmiştir. Hamam odasının kapısı, tavanı, yüklük ve dolap kapaklarında yine bitkisel motifli ahşap işçilik dikkati çekmektedir. Alçı işçiliğinin güzel örneklerini ocak davlumbazları ile tepe pencerelerinde görmek mümkündür.

Paşa odasının ocak davlumbazındaki plastik akantus yaprakları batı etkisini, havuzbaşı odasındaki ocağın kabartma alçı üzerine boya ile yapılmış karanfil, lale gibi çiçek motifleri klasik üslubun özelliklerini yansıtmaktadır. Tepe pencerelerinde alçılı vitray görülmektedir ve bunlarda kullanılan "Mühr-ü Süleyman" Türk süsleme sanatında sevilen motiflerden biridir.

Latifoğlu Konağı geçmişteki fonksiyonlarına göre yörenin eşyası ile donatılmış mankenlerle canlı ve gerçekçi bir teşhir yapılarak 1989 yılında müze-ev olarak hizmete açılmıştır.

HÜKÜMET KONAĞI

Kuzey - güney doğrultusunda uzanan, bodrum üzeri üç katlı bir yapıdır. Yapıya giriş batı cepheden sağlanmaktadır. Dar bir koridorun sağında ve solunda yer alan farklı büyüklükteki otuz üç odadan oluşan bodrum kat; arşiv, kalorifer dairesi ve kömürlük olarak kullanılmaktadır. Zemin katta girişin hemen karşısında üst katlara çıkan iki kollu merdiven, ortada ise iki tarafta idari birim olarak faaliyet gösteren odaların sıralandığı koridor bulunmaktadır. Koridorun kuzey-güney uçlarında merdivenle çıkılan birer girişi daha bulunan yapının bu bölümleri, üst katlarda balkon gibi kullanılmaktadır. Bir ve ikinci katların plan şeması zemin katın aynıdır, ancak odalar kullanım amacına uygun olarak farklılık göstermektedir.

Giriş kapısı iki yanında ve tüm cephede olmak üzere eşit aralıklarla sıralanan çok sayıda pencereyle simetrik bir cephe düzenlemesine sahiptir. Üstü Marsilya kiremitli çatı ile örtülmüştür.

NİKSAR

Niksar (Neociseria) Antik Kentinin üzerinde bugünkü ilçe bulunmaktadır. Müze Müdürlüğü'nün Niksar Harmancık, Kültür ve Leylekli Çeşme Mahallelerinde yaptığı kurtarma kazılarında ortaya çıkarılan mezar buluntularına göre bu şehrin tarihi belirlenmektedir. Bu eserlere göre tarihlendirme yapıldığında şehir Roma ve Bizans Dönemlerinde iskan edilmiş daha sonra Anadolu Selçuklu Döneminde çok önemli bir merkez olmuştur. Ayrıca bir dönem Danişmendli Devletine Başkent olmuştur. Bu gün Niksar Kalesindeki Anadolu Selçuklu Dönemine ait kalıntılar bunu doğrulamaktadır.

Ayrıca Niksar merkezinde yapılan bir kurtarma kazısında ortaya çıkarılan 18.000 adet Anadolu Selçuklu dönemine ait gümüş sikkede Selçuklular Döneminde Niksar'ın çok önemli bir merkezi olduğunu belgelemektedir.

NIKSAR KALESİ

Niksar İlçe merkezinde, Çanakçı Çayının oluşturduğu vadinin kuzeyindeki tepede yer alan Niksar kalesi, ilk defa Roma döneminde kurulmuş, Bizans döneminde büyütülmüş, İslami çağlarda da tahkim edilmiştir. İlçe merkezine hakim konumundaki kalede medrese, iki hamam, iki mescit, kilise ve hapisane kalıntıları bulunmaktadır.

ZİLE KALESİ

Zile ilçe merkezinde yer alan Zile Kalesi antik çağlarda kurulmuş, bir höyüğün üzerine inşa edilmiş akropol özelliğine sahip, Roma Kalesidir. İlçe merkezinin tam ortasında bulunması nedeniyle şehrin her yerinden görülebilmektedir. Kale içerisinde işlevini yitirmiş saat kulesi ile diğer kalıntıları görebilmek mümkündür. Ayrıca kalenin su sarnıcı Belediye tarafından açılarak, orijinal durumuna getirilmiştir. Kalenin Kuzeydoğusundaki kayalıklara oyulmuş Roma Dönemi'ne ait küçük bir tiyatro da yer almaktadır. Ünlü Kumandan J. Sezar'ın yaptığı savaş sonucunda söylediği ve "Veni Vidi Vici" (Geldim Gördüm Yendim) sözünün Zile kalesinde söylendiği rivayet olunmaktadır.

ZİLE MAŞATHÖYÜK

Zile ilçesi Yalinyazı köyünde yer alan Maşat Höyük Ören yerinde 1973 – 1984 yılları arasında yapılan kazılar sonucunda, Tokat tarihine ışık tutabilecek çok önemli eserler ortaya çıkarılmıştır. Bu eserlerin en önemlisi de Hitit Çivi yazısı ile yazılmış tabletlerdir. Kazılar sonucu ortaya çıkarılan bu eserler Tokat müzesinde teşhir edilmektedir. Maşat Höyük'de M.Ö. 3.000 de eski Tunç Çağı M.Ö. 2.000 de Hitit Çağı M.Ö. 1.000 de Frig (Demir) Çağı yaşayan 3 dönem mevcuttur. Maşat Höyükte Boğazköy Hattuşaş Hitit İmparatorluğuna bağlı bir uç Beyinin Sarayı bulunmuştur.

Ayrıca, şehrin taşla döşenmiş oldukça geniş caddeleri ortaya çıkartılmıştır. Bunun yanında Türkiye'nin hiçbir yerinde şimdiye kadar rastlanmamış olan Sarayların ısıtılması için kullanılan pişmiş topraktan yapılmış bir maltız da burada ortaya çıkartılmıştır. Kazılar sonucu ortaya çıkartılan en önemli eserler bu sarayda kullanılan malzemelerdir. Pişmiş topraktan yapılan kaplar, ritonlar (Dini kaplar), çeşitli mühürler, bullalardan (güney Anadolu ile yapılan ticarete kullanılan mühür baskılar) oluşan bu eserler çok önemeli buluntulardır. 1974 yılından beri kazılar sonucu ortaya çıkartılan kerpiç ve taş duvarlardan oluşan Hitit Sarayının Mimari kalıntıları hava koşulları nedeniyle tahribata uğramış bir halde bulunmakta ve günden güne kaybolmaktadır.

PAZAR MAHPERİHATUN KERVANSARAYI

1238 yılında 1. Alaattin Keykubat'ın eşi Mahperi Hatun tarafından yaptırılmıştır. Açık ve kapalı bölümlerden oluşan “ Sultan Hanları “ tarzının önemli örneklerinden biridir. Kapalı bölüm üst örtüsü çökmüştür. İç Anadolu'yu Karadeniz'e bağlayan İpek Yolu güzergâhı üzerindedir.

SULUSARAY SEBASTAPOLİS ANTİK KENT

Sulusaray ilçe merkezinde yer alan Antik kent tarihi ilk Tunç Çağında başlayan büyük bir höyük üzerine kurulmuştur. Antik Sebastapolis Kentinin kuruluş tarihi henüz kesin olarak bilinmemektedir. Bazı kaynaklarda M.Ö. 1. yüzyılda kurulmuş olduğu kaydedilmektedir. Roma İmparatoru Traianus zamanında (M.S. 98-117) Pontus Galaticus'la, Polemoniacus Eyaletlerinden ayrılarak Kapadokia eyaletine dahil edilmiştir. Bu konuya ilişkin kitabe Kapadokia Valisi Arrian adına şehrin ileri gelenleri ve halkı tarafından dikilmiştir. Sebastapolis kelime olarak Latince'dir (Sebasto; büyük, ulu, azametli, polis; şehir) ve “Büyük azametli şehir “ denmektedir. Bazı kaynaklarda Herakleopolis olarak geçmektedir. Herakleopolis, Herakles Şehri anlamına gelmektedir. Herakles Yunan ve Roma Mitolojisinde gücü kuvveti simgeleyen yarı tanrı bir varlıktır. Bu adı ile de Sebastapolis ile aynı manayı taşımaktadır. 1987 yılında Tokat Müze Müdürlüğüne yapılan kurtarma ve sondaj kazıları sonucunda elde edilen verilerle, daha önce ortaya çıkmış bulunan mimari parçalar değerlendirildiğinde kentin, Helenistik, Roma ve Bizans Dönemlerinde önemli bir yerleşim alanı olduğu anlaşılmaktadır. Comana Pontica'da (Antik Tokat) yapılan yüzey araştırmaları sonucu ele geçen buluntular Sebastapolis buluntuları ile büyük benzerlikler göstermektedir. Bu da söz konusu 2 şehrin aralarında yakı ilişkiler bulunan çağdaş 2 yerleşim alanı olduklarını ortaya koymaktadır.

ERBAA HOROZTEPE

M.Ö. 3000 yılına ait bir mezar ortaya çıkartılmıştır. Bu mezarlıkta madeni ve altın süs eşyaları bulunmaktaydı. Bu eşyalar arasında en önemlisi altın ve bronzdan yapılmış çocuğunu emziren kadın heykelciğidir. Bu paha biçilmez eser, halen Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde teşhir edilmektedir. Daha sonraki yıllarda Horoztepe de yapılan kazılar sonunda M.Ö. 4000 (Kalkolitik çağ) yıllarına ait buluntular ele geçirilmiştir. Bu buluntular, Tokat tarihinin 5000 değil 6000 yıl öncesinde başladığını kanıtlamaktadır. Bu bölgede yapılan kaçak kazılar sonucu çıkarılan eserler halen Dünya Müzelerinde sergilenmektedir.

TURHAL KALESİ

İlçe merkezindeki tepede yer alan kaleden, günümüze pek az şey kalmıştır. İki burç harabesi ve kapatılmış yer altı geçitleri dışındaki yapı malzemeleri, kale eteğinde kurulan kent için sökülerek taşınmıştır.

DAZYA KÖYÜ

Kazova'da bulunan önemli bir tarihi alandır. Burada 1370 yılında Ertana Beyliği döneminde Abdullah Bey tarafından yaptırılmış bir camii bulunmaktaydı. Çok eski çağlara ait bir yerleşme merkezidir. Çevreye yayılmış pek çok Tümülüslerden en önemlisi Dökmetepe'dir.

ALMUS MAŞATTEPE HÖYÜĞÜ

Höyük ve nekropol alanından oluşmaktadır. Bugün Almus Baraj Gölü suları içinde kalmıştır. Almus Baraj Gölü çalışmaları sırasında yapılan kazılarda harçsız molozdan duvar kalıntılarıyla Eski Tunç çağı, Hitit, Firik dönemi seramiği ortaya çıkarılmıştır. Bu eserler Tokat Müzesi'nde sergilenmektedir.

ARTOVA YER ALTI YERLEŞİMİ

Artova ilçesine bağlı Boyunpınar Köyünün 500 metre kuzeyindeki Özündürük mevkiinde ana kaya bloğuna oyularak yapılmıştır. Erken Hıristiyanlık Dönemine ait bu yer altı yerleşimi 1995 yılında Tokat Müzesi tarafından yapılan temizlik kazısı ile açılmış ve hizmete sunulmuştur. Üç koridorlu ve üç katlı yerleşim salonlar, küçük odalar ve küçük bir tapınak yer almaktadır.

Giriş ve diğer koridorların genişliği 60-70 cm. yüksekliği 1,30 cm civarındadır. Farklı boyutlarda üç salonu vardır. İki nolu salon, ana kayaya oyulmuş altı adet sütunla desteklenmiştir. Üçüncü salonun üzerinde üç kat bulunmaktadır. Üçüncü katın batısından açılan ve güneye doğru 8 m. kadar ilerleyen bir koridor daha bulunmaktadır. Bir nolu salon ile üçüncü katın tepesinde birer havalandırma bacası yer almaktadır.

Doğal Değerler

BALLICA MAĞARASI

Tabiat bütün güzelliklerini insanların gözleri önüne sererken bazılarını da gözlerden ırak dağ başlarına, yerin derinliklerine gizlemiştir. Bu güzellikler ruhumuzu dinlendirir, bizi

heyecanlandırır, bazen de hayretler içerisinde bırakır. Gizemli odaları, büyük salonları ve kendisini benzerlerinden ayıran özellikleriyle Ballica Mağarası'nın bu şaşırtıcı özelliklerini fark edebilmek için bu yazıyı okumak yeterli olmayacaktır. Bu güzellikleri yerinde görmek gerekir.

Ballica Mağarası ilimize 36 km, Pazar ilçemize ise 6 km uzaklıkta olup Tokat'ın batısında yer alan Akdağ'ın Yeşilirmak'a bakan kuzey yamacındadır. Mağaraya Pazar ilçesinden geçilip İndere vadisinin yamaçlarından kıvrılarak ulaşılır. Mağara, yeşilin her tonuyla bezenmiş Kazova'ya hakim bir noktadadır.

Türkiye'nin en güzel mağaraları arasında yer alan Ballica'nın yan kollarıyla birlikte toplam uzunluğu 680 metredir. 200 ile 500 milyon yıl öncesine ait Permo-Trlyas mermerleri içinde yan yatay ve yan dikey olarak birbirine bağlı beş kat ve sekiz büyük salondan meydana gelmiştir. Bu salonlar; Sütunlar salonu, Mantarlı salon, Fosiller salonu, Yarasalar salonu, Büyük damlataşlar, Çöküntü salonlu, Havuzlu salon ve Yeni salon olarak adlandırılmıştır. Mağara uzanımına ve iç şekillerine göre iki farklı bölüme ayrılmaktadır. Girişten hemen sonra gelen havuzlu salonun açıldığı kuzey doğu-güney batı yönlü galeriler mağaranın ilk bölümünü oluştururlar. Burada eski çağlardan beri yaşandığına dair kalıntılar bulunmaktadır. Bu galeri, büyük damlataşlar salonu, fosil salonu ve yarasalar salonu olarak üç salonun birleşmesinden meydana gelir. Girişe göre en yüksek noktası +19 metre, en derin noktasında -75 metrede bulunan ve 94 metrelik bir düzeyde oluşan mağara, en üst Pliyosen'den (2 milyon yıl önce) beri gelişimini devam ettirmektedir.

İçindeki damlataş birikimleri ve birbirinin üzerinde bulunan katlarına göre, çok dönemli gelişim özelliği gösteren Ballica Mağarasında sarı, kırmızı ve beyazın her tonu ile mavi ve yeşilin harmanlandığı sarkıt, dikit, sütun, bayrak ve perde damlataşları, mağara gülü ve iğneleri, içi su ile dolu damlataş havuzları, soğan ve fil ayağı sarkıtlar, mantar dikitler büyük bir Damlataş Ormanı oluştururlar. Her santimetre karesinde büyüleyici bir güzelliğin saklı olduğu mağaranın en karakteristik şeklini soğan sarkıtlar meydana getirir. Türkiye'de hiç bir mağarada bulunmayan ve cevizden futbol topuna kadar farklı büyüklüğe sahip bu şekillerin gelişimlerini gözle görmek mümkündür. Boyları yer yer 60 metre, genişlikleri 40 metre, tavan yükseklikleri 20 metreyi bulan salonlara sahip Ballica Mağarasının insanları dinlendiren bir havası vardır. Yaz ve kış bu havanın sıcaklığı derinliğe bağlı olarak günlük mutlak nemi ise %55-900 arasında değişir. Polen ve tozlardan arınan bol oksijenli mağara havzası, solunum yolu rahatsızlıkları olan hastaları büyük ölçüde rahatlatmaktadır

SULUSARAY KAPLICASI

Sebastopolis antik kenti içerisindeki Nicopolis harabeleri arasında kaynayan Sulusaray Kaplıcası ilde ve bölgede en önemli olanıdır. Kaplıca suyu 55 °C.dir. Minerallerine göre tuzlu, sülfatlı-hafif acı su olarak isimlendirilmiştir. Sulusaray Kaplıcası şu an romatizmal hastalıklardan rahatsız olanlara şifa vermektedir.1962 yılından sonra modern tesislere kavuşmuş ve yıldan yıla ilaveler yapılmak suretiyle genişletilmiştir. Bugün iki oteli olan kaplıca; özel banyolu, sekiz kabine sahip, erkekler ve kadınlar için ayrı ayrı birer adet umumi havuzlu yıkanma yerleri olan hamamı, lokanta ve gazinosu ve 20 adet motelle hizmet vermektedir.

REŞADİYE KAPLICASI

Ortalama sıcaklığı 40-41°C'dir. Romatizma, felçli hastalıklar ve kireçlenme gibi hastalıklara karşı tedavi edici bir özelliği vardır. Kaplıca son derece modern motel, yıkanma havuzları ve tesislere sahiptir. Kasabanın bitişiğindeki kaplıca belediye tarafından yaptırılan motel ile bütünleşmiştir. Motel ile 20 adet banyolu oda bulunmaktadır.

NİKSAR AYVAZ SUYU

Niksar'a 2 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Membaa suyu 0.5 sertlik derecesine sahiptir. Safra Kesesi ve böbrek taşına yüksek tansiyon ve damar sertliği hastalıklarına iyi geldiği bilinmektedir.

ALMUS BARAJI

Almus merkez itibariyle, doğusu baraj gölü ve Yuva köy, güneyi Çevreli ve Ormandibi kasabaları, güneybatısı Gevrek köyü, güneydoğusu Karadere ve Babaköyü, kuzeyi Ataköy kasabası, batısı topoğrafik olarak Tokat Almus-Karayolu bağlantısını sağlayan boğazla çevrili çanak şeklinde bir vadiye kurulmuştur. İlçe Güney doğu istikametinde meyilli bir arazi üzerindedir. Almus'un en değerli toprakları olan ve 3 ayrı akarsudan beslenen vadisi 1961 yılında yapılan hidroelektrik santralinin suları altında kalmıştır. İlçemizin doğası Almus'un genel doğa özellikleri ile bütünlük sağlar. Kuzeyi, güneyi ve batısı ormanlık alanlarla kaplıdır. Doğusunda ise Almus baraj gölü ve Tozanlı havzası mevcuttur. Ormanları çam, kayın, meşe, sedir, ardıç, kızılıçık, ıhlamur, yabancı antep fıstığı ağacı gibi ağaç örtüsüne sahiptir. Almus'un Kuzey doğu bölümünde 6 km mesafede Ormanevleri piknik alanı bulunmaktadır. Bu bölge Milli parklar bünyesindedir. Bu özellikleri ile doğa unsurları çeşitlilik arz eder. Akarsularından, yaylalarından, baraj gölünden, doğal çim alanlarından, her köşesinde doğal

piknik alanlarından kısaca Almus'ta doğanın her türlü unsurlarından çeşitli şekillerde faydalanmak mümkündür. Bunları bir sıralamaya koyacak olursak;

Yaban Hayatı ve Av: İlçemizin büyük bölümünün ormanlarla kaplı olması yaban hayatını çeşitlendirmiştir. Kara hayvanı oldukça çoktur. Bunlardan hemen akla gelenler Ayı, domuz, kurt, tilki, vaşak, sansar, yabani kedi, dağ keçisi, tavşan, bazı bölgelerde ceylan; Kanatlılardan keklik, yaban güvercini (Hopal), çulluk, üveyik, bildircin, yaban tavuğu, alakarga (alakese), sığırcık, karatavuk, cilleyik, kartal, atmaca, doğan; Su hayvanlarından ördek (yaklaşık 6-7 çeşit) yaban kazı andık, karabatak, balıkçı kuşu, baştankara, mezmertek, martı, kuğu ve daha sayamadığımız onlarca çeşit bulunmaktadır. Almus'ta yaban hayatı ile ilgili Avcılar kulübü bulunmakta ve faaliyeti devam etmektedir.

Su Sporları ve Su Ürünleri; Almus hidroelektrik santralının yapımına 1961 yılında başlanıp, 1966 yılında su tutulma işlemi gerçekleşmiştir. Yani 44 yıldır Baraj gölü mevcuttur. Yeşilirmak üzerine kurulu baraj gölü 4000 ha.lık alanı kaplar. Çevresi yaklaşık 70 km uzunluğundadır. Eni 2 km, uzunluğu 22 km.dir. Toplam su hacmi 950 milyon m³'tür. En derin yeri yaklaşık 80 mt.dir. Göl toplam 3 akarsu ile beslenmektedir. Yılın her mevsimi su toplama kapasitesi mevcuttur. Almus gölü göçmen su kuşları için geçici bir barınak görevi de görmektedir. Göl kenarlarında oldukça doğal piknik alanları mevcuttur. Koşulları temiz, yüzme ve dalış sporları için elverişlidir. Göl alanında su sporları yapmak için her türlü tabii ortam mevcuttur. Baraj gölünde su kayağı, kürek, kano, yelkencilik, jet ski, yüzme, dalma gibi su sporlarını yapmaya çok elverişlidir. Üç akarsudan beslenen gölde kirlilik söz konusu değildir. Bu sebeple gölde su ürünleri doğal ortamda çoğalma ve beslenme imkânına sahiptir. Mevcutta gölde yetişen balıkları sazan, yayın, tatlı su kefalı, kaya balığı, gümüş balığı ve somon olarak sayabiliriz. Ayrıca kafes ağlarda alabalık yetiştirilmektedir. 120 kg ve üzeri ağırlıkta yayın balığı, 10-20 kg ağırlığında sazan, 5-8 kg ağırlığında alabalık bulunmaktadır. Bu balıkların çok gelişmesinin sebebi üç akarsudan beslenen gölün doğal beslenme ortamının çok geniş olmasıdır

Kamping Alanları: Almus baraj gölünün sol sahil şeridinde ormanlık alan göle çok yakındır. Bazı bölümlerde ormanla göl iç içedir. Birbirinden farklı ve güzellikte birçok koy bulunmaktadır. Bu alanlar kamp kurmak için çok ideal yerlerdir. Çam ormanı ile gölün kucaklaştığı sahillerde bol oksijenli bir ortamda sabahın ilk saatlerinde gölde oluşan yakamoz insanın ruhunu da dinlendirir bedenini de. Gece yatarken Yeşilirmağın ninnisiyle uyumak ne hoştur. İsteyen baraj gölü kenarında kamp yapma imkânına sahiptir.

ZİMAV GÖLÜ

Reşadiye ilçesinin kuzeyinde ilçeye 13 km uzaklıkta olan Reşadiye ilçesinin Yolüstü (Meğedün) Kasabası'na 3 km uzaklıktadır. Mesire yerleri mevcuttur. Orman işletmelerine ait bir ormanlık alan içerisinde bulunmaktadır. Hafta sonu tatillerinde ilçe ve civar köy ve beldelerden vatandaşlar tarafından piknik yeri olarak yoğunlukla ve ekseriyetle tercih edilmektedir. Genellikle palamut ağaçlarının yer aldığı meşe ormanları harika bir doğal güzellik katmaktadır. Yolüstü Kasabası'ndan kuzeye doğru asfalt yoldan Bereketli Kasabası'na gidilirken sol koldan ayrılan göl yolu 2 km kadar stabilize yoldur. Her türlü otomobil, otobüs, minibüs vb taşıtlarla ulaşılabilir.

Gölün suları tatlıdır. Göl bir dere ve küçük sularla beslenir. Ortalama 1.5 Km² alana sahiptir. Gideğeninden (Gölyalağından) boşalan sular Kelkit Çayına ulaşır. Kenarlarında bataklık yerler yoktur. Ortalama derinlik 10-15 M. civarındadır. Etrafı korunmaya alınmış orman alanıdır. Gölde kızılkanat denilen çok lezzetli bir tatlı su balık türü yaşamaktadır.

KAZ GÖLÜ

Kaz Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahasının Toplam Koruma alanı 1170 hektar olup gölalanı; 73 Hektar kuru, 201 hektar sulu olmak üzere 274 hektardır. Rakımı ise yaklaşık 535 m. dir. Tokat İl Merkezine uzaklığı 39 km. Turhal İlçesine 19 km., Pazar İlçesine 11 km., Zile İlçesine 23 km.dir.

Kaz Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası sucul ekosisteme sahip olmakla beraber yerli ve göçmen kuşların yuvalanma, kuluçkalaşma alanıdır. Sucul ekosistem alanı içerisinde mevcut popülasyonda yaşamını sürdüren 108 çeşit kuş türü olmasına rağmen yılı içerisinde aylar itibariyle tür sayısında değişimler söz konusudur. Bu kuşlardan bazıları, Saksığan, Kara Leylek, Ak leylek, Angıt, Alacabalıkçıl, Gri balıkçıl, Ak kuyruksallayan, Büyük beyaz balıkçıl, Sutavuğu, Sakarmeke, Elmabaş, Kamışcın, Batağan, Saz bülbülü, Karatavuk, Ördek türleri, Kaz türleri, Çulluk, Serçe, Sığırcık, Kızıl gerdan, Söğüt serçesi, Kara kızılkuşuk, Kızkuşu, Çıkrıkçın, Çıvgın, Çayır incirkuşu gibi türlerdir.

Tamamına yakını sazlıklarla kaplı olan Kaz gölünün kıyısında akşam güneşinin batışını seyretmek yeter de artar bile. Saksığan, akleylek, angıt, alaca balıkçıl, akkuşuk, sallayan, gri balıkçıl, su tavuğu, sakarmeke, elmabaş, karnışcın, karatavuk, küçük batağan gibi onlarca çeşit kuşu barındıran Kaz gölünde sazlar arasında ilkel sallarla gezinti yapmanın heyecanını

yaşamak apayrı bir zevktir. Orman Bakanlığınca Kaz Gölü Yaban Hayatı Koruma Sahası olarak tefrik edilerek avlanma yasaklandıktan sonra kuş türleri artmıştır.

Türkiye sulak alanları açısından yaban hayatı koruma sahası olarak büyük önem taşıyan Kaz Gölü, İl Çevre ve Orman Müdürü İhsan İkinci'nin girişimleri, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın destekleri ile hak ettiği yere geldi. Kaz Gölü'nün turizme kazandırılması için yapılan çalışmalarda önemli mesafeler alınırken, 2 adet kuş gözetleme kulesi, 1 adet ziyaretçi evi ve yürüyüş yolları tamamlandı. Yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çeken gölde sazlıklar arasında yapılan kano gezisinin ise ilgi görmesi bekleniyor. Gün batımında ise yüzlerce kuşun yaptığı dans gösterileri doğa tutkunlarının dikkatini çekiyor.

Yıllardır keşfedilmeyi bekleyen Kaz Gölü'nde göç dönemlerinde yaklaşık 108 çeşit göçmen kuş konaklıyor. Kaz Gölü'nde kuluçka dönemlerini geçiren göçmen kuşların haziran ayının sonuna doğru yavruları palazlanarak uçmaya başlarken, temmuz ayı başlarında ise ilk göçler başlıyor. Kışı gölde geçirecek göçmen kuşlar ise eylül-ekim aylarında göle gelerek ilkbaharla birlikte kuzeye göç ediyor. Göçmen kuşların doğal ortamının bozulmaması için su kaynakları ve çevresel faktörler denetim altında tutuluyor. Kaz Gölü kenarında ağaçlar arasında oluşturulan yürüyüş yolunda ise kuşları daha yakından görmek isteyenler ve doğayla içi içe olmak isteyenleri bekliyor.

BATMANTAŞ

Batmantaş, Tokat ilinin Merkez ilçesine bağlı bir köydür. Tokat merkezine 30 km uzaklıktadır. 1877-1878 (1293 seferinden sonra) savaşıdan sonra bir kısım Kars muhaciri ile 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Rus istilasına uğrayan Şark vilayetlerinden gelen bir kısım göçmen köye yerleşmiştir. Batmantaş Köyü, Tokat vilayeti tarihinde açıklandığına göre Tokat'ın meşhur dört yaylasından birisi olup, vilayetin güneydoğusunda ve merkezden 28 kilometre uzaklıktadır. Göç yolu, Bebek deresi doğu sırtları, Bekçilik, Kavaklı Tepeleri, Değirmen deresi arasında geniş bir boğaza kurulmuştur.

1827 rakımlı Köroğlu Dağı ve 1800 rakımlı Kavaklı tepelerinin çevrelediği sahada köyün bulunduğu yerin rakımı 1450 metredir. Köy etrafında halk diliyle Zoppa (Kavaklı tepe), Köroğlu (Yayla tepe) ve Gebez tepeleri vardır.

Köy kuruluş yıllarında Sivas vilayetine bağlı Yıldızeli ilçesinin Çırçır bucağına bağlanmıştı. Daha sonra ilçe merkezine uzaklığı ve coğrafi yapısı göz önüne alınarak Tokat merkeze 1956 yılında bağlanmıştır. İklim Şartları: Yüksek ve sarp arazi olması nedeniyle,

kışları çok soğuk yapar. Bölgede köyün kuruluş yıllarında çok engin ormanlar olduğu halde, toprağın tarıma elverişsizliği nedeniyle köylü tarafından ormanlar kesilerek satılmış ve bu yüzden yağmurlarda azalmıştır. Büyük akarsular olmamakla beraber, kar ve yağmur sularından beslenen, Bebek deresi, Kurtel deresi, Eski Batmantaş deresi ve Değirmen deresi senenin her mevsiminde sulu olduğundan köyün su ihtiyacı karşılanmaktadır. Bunlardan başka içimi gayet lezzetli birçok soğuk memba suları vardır. Ezümle, Kuzu pınarı, Köroğlu çeşmesi, Eski Batmantaş kaynakları, Demircilerin deresi, Kadı mezarında Osman Bey'in orman içi, Kurban deresi ve Zoppa yamacındaki membalar bunlardan sayılabilir. Bilhassa köyün kurulduğu tarihlerde Musa Kunduh Paşa tarafından köye adı Pohrenkler'le getirilen Eski Batmantaş'ın suyu kalite bakımından hepsinden üstündür.

DUMANLI YAYLASI

Tokat'ın Almus İlçesi Gölgeli kasabasına bağlı Dumalı yaylası Türkiye'nin önemli yaylalarından biridir. Tokat il merkezine 70 Km. uzaklıkta ve 2578 Metre yükseklikteki Dumanlı yaylasında rengârenk yayla çiçeklerinin büyüleyici görüntüsü insanın yaşam sevincini bir kat daha artırmaktadır. Dumanlı yaylası zinciri çevresinde başta Çatak yaylası olmak üzere 40'dan fazla yayla bulunmaktadır. Çatak Yaylasından çıktuktan sonra insan rüyada gibidir çatak yaylasından 10 kilometre yukarıya çıktığınızda artık şehir ve köy hayatı yoktur. Yayla hayatı başlamıştır Dumanlı Dağı etrafına kurulan ilçemize bağlı köylerin yaylaları birbiri peşine sıralanır. Bir yayladan diğerine geçmek suretiyle İlçenin en uzak köyü Kolköy'ün yaylasına kadar her yer yayladır.

Yaylaların ortasında kalan Mescit Köyü İlçenin en güzel yerlerindedir. En yüksek olması sebebi ile yılın kar olmayan her ayı yeşildir. Yemyeşil bir vadi olan Mescit Ovası Arıcıların ve büyükbaş sığır üreticilerin vazgeçemedikleri bir yerdir.

İlçede Tarihi eser kalıntılarının fazla olmayışı ilçenin 1. derece deprem bölgesinde olmasındandır. İlçeye bağlı Babaköyü'ne 2 km uzaklıkta bulunan bir doğal mağara bulunmaktadır. Bu mağaranın oluşumu İlimizde bulunan Ballica Mağarasını anımsatmaktadır.

TOPÇAM YAYLASI

Tokat'tan 15 Km uzaklıktaki bu yayla 1600 metre yüksekliktedir. Çam Kokan havası ve yeşil görüntüsü etkilemektedir.

BOĞALI YAYLASI

Tokat ve Erbaa arasındadır. Tokat'a 50 km. uzaklıkta 1900 metre yüksekliktedir. Sakarat dağındaki otlaktan yöre halkı yararlanmaktadır.

SELEMEN YAYLASI

Reşadiye- Ordu sınırı arasında tarihi özelliği olan bir yayladır. 1514 yılında Çaldıran seferine çıkan Yavuz Sultan Selim ordusu ile birlikte bu bölgede konaklamış ve Cuma namazını bu yaylada kılmıştır. O günden günümüze kadar ilkbahardan itibaren ilk kar düşene kadar her Cuma günü bu yaylada geleneksel yayla pazarı kurulmaktadır. Tokat, Ordu, Samsun, Giresun, Sivas illerine bağlı bölgedeki ilçe insanları ürünlerini bu pazarda satmakta ve ihtiyaçlarını karşılamaktadır

ÇAMIÇI YAYLASI

Deniz seviyesinden yaklaşık 1350 m. yüksekte bulunan Çamiçi İlçeye 17 km. uzaklıkta olup, Niksar-Ünye yolu üzerindedir. İlçenin kuzeyine düşer. Tamamen çam ağaçlarıyla kaplı, tabiat harikası bir yöredir. Çamiçi'nin çam kokulu serin havası doğal bir terapi niteliğinde olup dinlenmek isteyenlere tavsiye edilir Başlangıçta 3-5 yayla eviyle (Ahşap yapı) başlayan yapılaşma giderek artmış, bugün bölgede hane sayısı yüzlerle ifade edilmeye başlamıştır. Bu hızlı ve plansız yapılaşma beraberinde birçok sorunlar getirmiş ise de yayla hala Niksar halkının, çevre ilçe ve illerin rağbet ettiği en önemli mesire ve piknik yerlerinden birisidir. Yayla, Büfe, Lokanta, Kebap Ocakları, içme suyu, geniş oyun alanlarıyla 10.000 kişinin yararlanabileceği büyüklüktedir.

Çamiçi Yaylası Niksar Belediyesinin geleneksel hale getirdiği ve her yıl yaz aylarında "Çamiçi Yayla Şenlikleri" düzenlenmektedir. Spor turizminin bir parçası olan Oryantiring Turnuvaları düzenlenmeye başlamıştır. Niksar Cup adıyla yabancı ülkelere duyurulan etkinlik Karadeniz'e kıyısı olan komşu ülkelere rağbet görmeye başlamıştır. Geçen birkaç yılda, Çamiçi Yaylası; Orta Anadolu'dan hatta Akdeniz Bölgesinden, Karadeniz Bölgesine (en kısa yol olduğundan) seyahat edenlerin dinlenme amacıyla mola verdiği bir uğrak yeri haline gelmiştir.

Çamiçi Yaylası son yıllarda artık Niksar halkının yazlığı konumuna gelmiştir. Mayıs, Eylül ayları arasında ilçe halkı ve çevre ilçeler özellikle hafta sonları adeta Çamiçi yaylasına taşınır. Son yıllarda ülkemizde yayla turizmine artan ilgi Çamiçi yaylasını daha da önemli

hale getirmiştir. Yaylanın Turizm Bakanlığı'na Turistik Yaylalar sınıfına dahil edilmesi Niksar ilçe ve yöresinin kalkınmasına büyük katkı sağlayacaktır.

Çamiçi Yaylası'nda piknik, doğa yürüyüşü ve kamp yapabilirsiniz. Yaylada gündüzleri pür toplanır ve akşama ateş yakılarak çevresinde şarkı söylenir. Köze patates gömülüp sabah yenir. Akşam yol boyu yürüyüşlerinde yaylanın o müthiş havası ciğerlere çekilir. Kebabın yanında koyun yoğurdu yenir ve üstüne buz gibi yayla suyu içilir. Niksar dışından gelen konuklarımız için çeşitli tesisler de hizmet vermektedir.

Kültürel Ve Sanatsal Değerler

Türk Milleti'nin asırlar boyunca meydana getirdiği halıları, kilimleri, cicimleri, zilileri, heybe çuval ve torbaları, hasırları, bakır pirinç ve tunç işleri; güğüm, bakraç, lenger gibi mutfak araçları, kuyumculuğu, tespihçiliği ve kahve takımları, boncuk işleri, hamam takımları, çanak ve çömlekleri, testileri küpleri vs. yüzyıllar boyu yapıla gelmiş hemen hemen hepsi de bugün birer sanat eseri haline gelmiştir.

Bunların biçimleri, üzerindeki renkler ve nakışlar, yapılarındaki incelik ve zarafet sanat sevenlerin ilgisini çekmekte ve hayran bırakmaktadır. İlimizde halen devam eden el sanatları hakkında aşağıda kısaca bilgi verilecektir.

TOKAT BAKIRCILIĞI

Tokat'ta bakır işleme sanatı Osmanlı Dönemi'nde bir hayli gelişmiş olup, bu konuda adından söz ettiren önemli merkezlerden biri olmuştur. Ergani'den getirilen ham bakırlar, şimdiki yetiştirme yurdu'nun bulunduğu alandaki "Kalhane" de işlenmekte, Sulusokaktaki esnafın marifetli ellerinde her biri birer sanat eseri olarak vücut bulmaktadır

Bakırcılık sanatı son zamanlarda önemini kaybetmesine rağmen ilimizde işlenen bakırın kalitesi ve şekil bakımından estetik ve zengin çeşitliliği nedeniyle Anadolu şehirleri içerisinde ayrıcalıklı yeri vardır. Tokat'taki bakırcılığın ve kazancılığın çok canlı ve kazançlı bir iş kolu haline dönüşmesi, kentte bulunan kalhanelerin bu iş koluna ucuz, bol ve çok kaliteli hammadde sağlanmasından kaynaklanıyordu. 19. yüzyılın ilk yarısında kalhanelerde 1000 kadar işçi çalışmakta ve yılda 1000 ton civarında bakır üretilmekteydi. Halen ilimizde dövme tekniği ile yapılmakta olan mutfak eşyası ve hediyelik eşya (leğen, ibrik, kazan, tava, tas, sini, vb) olarak üretilmektedir Ancak, bu eşyaların geçmişteki kullanım yoğunluğu yerini plastik, alüminyum ve çelik malzemeye bırakmıştır.

AĞAÇ BASKI-YAZMACILIK

Tokat İlinde yazmacılığın 600 yıllık bir geçmişi vardır. Bu nedenle yazmacılığın yapıldığı Anadolu kentleri arasında ise Tokat'ın yeri farklıdır. Yazmacılık geçmişte türünün en güzel örneklerini Tokat'ta vermiştir. Evliya Çelebi Tokat yazmaları için: “Beyaz pembe bezi Diyar-ı Lahor'da yapılmaz. Güya altın gibi mücelladır. Kalemkar basma yüzü, münakkaş perdeleri gayet memduh olur” der ve övgüyle söz eder. Türk El Sanatları içinde çit, yemeni, çevre, çember deyimleri ile tanıdığımız yazma yıllar boyunca kadınlarımızın başörtüsü olmuştur. Türkülere ve manilere konu olan yazma, bir Almus türküsünde sarı rengi ile dikkat çekerken, bir maninin sözlerinde desen ve çiçekleri ile dile gelir.

Başındaki yazmayı da

Sarıya mı boyadın?

Neden sarardın soldun da

Sevdaya mı uğradın?

Başındaki yazmanın

Çiçekleri solmaz mı?

Kız açsana yüzünü

Biraz görsem olmaz mı?

Tokat'ta “Karakalem” ve “Elvan” olmak üzere iki tip yazma basılmaktadır. Desen ve kompozisyon yönünden doğal bir görünüş hâkim olan Tokat yazmalarında doğadaki motifler özelliklerinden hiçbir şey kaybetmeden, stilize edilerek kalıp üzerine aktarılmıştır. Tokat'ın karakteristik motifleri, tüm özellikleri ile birlikte yazmalara yansıtılmış, doğadan alınan bitkisel motifler, çiçek ve meyve motifleri kalıp ustasınca başarılı bir kompozisyon içinde kumaş üzerine aktarılmıştır. Meyve çeşidi bol olan Tokat'ın bu özelliği yazma desenlerine konu olmuş, elması, üzümü, kirazı ve çiçekleri motifler halinde yer alarak desenlere kaynaklık etmiştir.

Anadolu'da yazmacılığın merkezi konumunda olan Tokat'ta üretilen yazmalardaki renk uyumu gerçekten mükemmeldir. Tokat yazmalarında çoğunlukla kırmızının koyu tonları,

bordo, patlıcan moru gibi koyu renkler hâkimdir. Tokat yazmaları çok renklidir. Sağlam bir renk armonisi vardır. Tokat'ta bugün çok değişik yazma deseni basılmaktadır. Tokat'a özgü desenlerin yanı sıra değişik yörelere ait motiflerle de çalışılmaktadır. Tokat'a özgü yazma desenleri şunlardır:

Tokat içi dolusu

Tokat beşlisi

Tokat üzümlüsü

Tokat elmalısı

Tokat yarım elmalısı

Tokat kirazlısı

Tokat içi boş (Kayseri kenar)

Purket (plaka)

Kaşık sapı

Kaynana yumruğu

Asma yaprağı

Ev işi yazma

“Yemeni bağlamış telli başına,

Zülüfleri düşmüş hilal kaşına,

Henüz girmiş 13-14 yaşına

Edalı işveli köylü güzeli...”

Çocukluğunun ya da gençliğinin bir döneminde bu şarkıyı mırıldananlar olmuştur. Belki sevdiğine belki de hiç ulaşamayacağı aşkına... Bir gelenek, bir anane yemeni... Gelin kızların bohçalarının baş tacı yemeni...

Her kimin olursa olsun, mutlaka kendine özel hani tabiri caizse çeyiz diye adlandırdığımız o küçük ve özel bohçanın içinde mutlaka bir tane de olsa yer alır yemeni. Evet hepimizin anelerimizden, annelerimizden bildiğimiz yemeniler. Ayrı bir el emeği göz

nuru vardır üzerlerinde. Kimi genç kızların ellerinde tığlarla kenar süsleri yaptığı, kimi gelinlik kızın gelin duvağı, köy düğünlerinin baş tacı.

Kültürümüz içinde özel bir yere sahip modern yaşamın çizgisine ayak uydurmuş bir tarz yemeni. Gelinlik kızların, köylü güzellerin al yazmaları, çağdaş kadının saç örtüsü. Bizim insanımız dışında özellikle turistlerinde her zaman ilgi odağı olmuş, boyunlarında, başlarında yer almıştır. El emeği göz nuru ile işlenerek desenleri, renkleri ile bir kültürü ifade etmiş ve o kültürü bu günlere kadar taşımıştır. Bezeme sanatlarından biri olan yazma, yemeni varlığını koruyarak günümüze ulaşan geleneksel el sanatlarımızın başında gelir.

Yazmacılık, karmaşık teknikleri nedeniyle büyük beceri ve ustalık gerektiren bir el sanatıdır. Yazmalar, kullanılan araç gerece ve uygulanan tekniklere göre elle yapılan boyalı dokumalar ve kalıpla yapılan baskılı dokumalar olarak yer alırlar. Yazmacılıkta geleneksel tekniklerin yanı sıra, ustaların geliştirdikleri pek çok teknik vardır. Fakat tek renkli dokumaların boyamasında genellikle dört temel teknik uygulanır; fırçayla yapılan kalem işi, kalıplı baskı, sıvı boyaya daldırma ve deseni örtücü bir maddeyle maskeleyme.

19. yüzyılda teknolojik gelişmelerin verdiği olanaklarla, tahta baskıcılık bir sanat dalı kimliği kazanmış. Humayın, tülbent, mermerşahi gibi kaliteli kumaşların bol miktarda üretilmesinin yanı sıra, yanilin boyaların yaygınlaşması yazmalarda kullanılan renklerin daha da zenginleşmesine neden olmuştur. Boyaların çeşitlenmesiyle yöresel renkler daha özgür uygulanmış ve kültürümüzün zengin öğeleri desenlere yansımıştır.

40 yıl öncesine kadar Tokat'ta bulunan beş büyük handa; 1. Horozlu Hanı, 2.Hacı Musaoğlu Hanı, 3.Askerler Hanı, 4.Beypazarı Hanı, 5. Gazioğlu Hanında yürütülen yazmacılık bugün yalnızca bir handa (Gazioğlu Hanında) yapılmaktadır. İki asır kadar önce bir kervansaray olarak yapılan Gazioğlu Hanı, ortasında kuyusu olan büyük dikdörtgen biçimli avlusu ve üst kattaki sıra sıra odaları ile eski zamanlarınkinden farklı değildir bugün... Atölyelerde renk renk tülbentler değişik kalıplarla basılırken, biriken yazmalar tavandaki cereklere asılır. Yazmalar, avludaki havuzlarda ve üst kattan avluya uzanan cereklerde bir renk cümbüşü gibi uzanır. Halen Yazmacılar Hanında da yazmacılığa devam eden yazmacılar mevcut olup, büyük bir çoğunluğu Tokat sanayi sitesinin yanında yeni yapılan Yazmacılar Sitesinde faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Yazma artık; elbise, etek, bluz, fular, sabahlık, gecelik, tayyör gibi çeşitleriyle hanımların gardıroplarına da girmiştir. Bugün yazmaların çeşitli özelliklere sahip motifleri,

günün anlayışına uygun olarak çeşitli yerlerde kullanılmaktadır. Modacılarımızın ve bazı şehirlerde kurulu özel atölyelerin yazma motifleriyle yarattıkları giysiler iç ve dış piyasada çok tutulmakta, bu da yazma sanatının önemini ifade etmektedir.

KİLİM VE CİCİM DOKUMA

İnsanoğlu yaradılışından itibaren başlayan yaşam mücadelesinde, giyim eşyalarına büyük önem vermiştir. Giyim kuşama verdiği bu önemi ilerleyen yıllardaki yeni kazanımlarıyla daha estetik ve sanatsal bir özelliğe kavuşturmuştur. Kimi zaman hemcinsleri içinde ayrıcalık kazanmak, kimi zaman da karşı cinsin ilgisini çekmek için, hep güzeli, farklıyı aramış ve bu konu çokça gündemi işgal etmiştir. Öyle ki bu amaçla kıtalararası ticari bir aktivite sağlanmış, bu uğurda can pahasına açmaya çalıştığı yolları (İpek yolu) ihdas etmiştir. Bunun yan etkisi olarak birçok sektörde gelişmeler olmuş, kültürel bağlar kurulmuştur.

Coğrafi konumu ve ülkelerarası ulaşım yollarının kavşak noktası olması bir çok medeniyetin gelişip, filizlendiği Tokat'ta dönemin en nadide tekstil ürünlerinin de üretimine imkân sağlamıştır. Sadece üretim noktasında kalmayıp şehirde konaklayan ve ticaret için Tokat'a gelen (Uzakdoğu, Afrika ve Avrupa) değişik renk ve kültürdeki yabancıların giyim, kuşamlarından ustalıkla faydalanıp, yeni ürün ve modellerin ortaya çıkarılması sağlanmıştır. Üretilen bu yeni model ve ürünler yine bu yolla diğer ülkelere taşınarak dünya tekstilinin gelişiminde önemli rol oynamıştır.

Evliya Çelebi bu konuyla ilgili olarak şunları zikrediyor: “Beyaz pembe bezi... diyar-ı lahorda (Hindistan) yapılmaz. Güya Altın gibi mücelladır. Kalemkar basma, yorgan yüzü, munakkaş perdeleri... gayet menduhdur.” diye bahseder.

Bu konu Tokat'ı gezmiş Avrupalı seyyahların dikkatini çekmiştir. Jean Taverner Tokat'tan geçen Ticaret yollarından bahisle “Tokat'ın en dikkate değer yanı Doğu'nun büyük transit merkezlerinden biri oluşudur. İran, Diyarbakır, Bağdat, İstanbul, İzmir vs. yerlerden hiç ardi arkası kesilmeden akan kervanlar, buradan geçerler.” Joseph Tournofort ise; “Tokat Küçük Asya Ticaretinin merkezi sayılmalıdır.” diye bahseder. Ayrıca İran başta olmak üzere ithal edilen ham ipeğin işlenip kumaş, kazzaziye, dikiş ipliği, düğme olarak 4000 kg. kullanıldığını kalanın ihraç edildiğini anlatır.

18. yy. da Kırım-Fransız Konsolosluğu yapan Charles de Peyysonel kitabında Fransız kumaşlarının satışında en büyük darbeyi Tokat'ta üretilen kumaşların sebep olduğuna sadece

Kırım, Rusya ve Kafkasya'ya 500.000 top Tokat Kumaşı satıldığını anlatır. Bu konuda sayısız örnek vermek mümkündür. 17. yy başlarında Valide Sultanlara has Voyvodalık olan Tokat tekstil başta olmak üzere diğer sektörlerin gelişmesinde mesafe sağlamıştır. Valide Sultanlar başta olmak üzere tüm saray mensuplarının giysi ihtiyacının önemli kısmı Tokat atölyelerinde üretilmiştir. Birçok ülke saraylarına da hediye olarak gönderilmiştir. Zümrüt taşlar ile kaplı olan altın kuşaktan ipekli kumaşlara kadar birçok tekstil ürününün Tokat'ta üretilip saraylarda kullanılmıştır.

Günümüzde halen bez dokumacılığı Merkez-Günevi Köyünde devam etmektedir. Kilim, cicim ve halı dokumacılığı birçok köyümüzde sürdürülürken, çorap dokumacılığı özellikle Reşadiye ilçesinin Tozanlı Köylerinde yoğun bir şekilde yapılmaktadır.

YEMEK KÜLTÜRÜ

Tokat Yemekleri

Ülkemizde turizmi olumlu yönde etkileyen faktörlerden birisi de Türk mutfağıdır. Yemek çeşitleri bölgeler arasındaki farklılıklardan ileri gelen bitki çeşitliliğine veya hayvancılığın gelişmesine bağlanmakta ise de asıl sebep çok eski devirlerden beri süre gelen yemek kültürümüzün zenginliğidir.

Türkiye genelinde yemeklerin bazıları her bölgede, bazıları birkaç bölgede, bazıları da yalnızca bir bölgede pişirilmektedir.

Tokat'ın kendine özgü yemekleri, Türkiye'nin her yerinde pişirilen yemeklerini Tokat'taki pişirme tarzı ve Tokat'ta yemek kültürünün yanı sıra gelişen, günümüzde unutulmaya başlanan geleneklerini hatırlatılması konusunda gerek, Tokat il merkezi gerekse, ilçeleri hayli zengin örneklerle sahiptir.

Tokat'ın kendine özgü yemekleri deyince akla ilk gelen Tokat kebabıdır. Tokat kebabının özel bir fırının olması ilk özelliğidir. Şişlere dizilen malzemeler şu sırayı takip etmekte; kuyruk yağı, kuzu eti, sonra sebze, en son katılan birkaç diş sarımsak da tadını belirlemesi açısından önemlidir. Ayrı şişlerde ise domates biber pişirilir, yine özel yapılan pidelerle de yenilir. Günümüzde hala, Tokat kebabının bu özel fırını hemen hemen her evde bulunmaktadır.

Diğer örnekler ise; Baklalı dolma, Etli Dolma, Pehlili Pilav, Madımak, Dolma içi, Erikli dolma, Bacaklı çorba, Helle çorbası, Toyga çorbası, Velibah, Bütün çorba, Bat, Keşkek,

Mumbar Dolması, Nivik, Çökelikli Pide, Yağlı, Katmer, Cevizli Çörek, (Nohut Mayalı) Tokat Simidi, Çemen, Zile Pekmezi, Elbiseli Sucuk, Köme, Pestil, Tarhana, Elme-Erik-Vişne-Kızılcık Hoşafı, Kuşburnu ve Zambak Reçeli' dir

Almus ilçesinde ve köylerinde eskiden pişirilen, günümüzde ise yalnızca adı hatırlanan bir yemek vardır. Kuymak adı verilen yemek şu şekilde yapılır; kaynayan suya mısır unu yavaş yavaş eklenir, koyu kıvama gelince ateşten alınır, tereyağı yakılarak üzerinde gezdirilir. Günümüzde pek yapılmayan kuymak eskiden kış günlerinde ne pişireyim diye düşündürmeyi gerektirmeyecek gayet kolay bir yemektir.

Şifalı bitkiler eskiden beri insanlar için bazen ilaç, bazen de yemek olmuş. Tokat yöresinde baharda yemek amacıyla toplanan bitkiler genelde pancar tabir edilirler. Tek tek isimleri şöyledir; kuşağma, hasgaş, hevdidik, dikencük, eskigöynek, topçu ekmeği, avcacuk, ağçatoprağı, efelik, ak ve kara madımak, tekesakalı, yelmük, kazan karası gibi.

Bir diğer bitki ise nivik diye adlandırılan, ıspanağın üç misli büyüklüğünde baharda kendiliğinden yetişen bir bitkidir. Dikenli olması nedeniyle çiğ yenmiyor, pişirilirken ise demir kaşık kullanılmıyor, mutlaka tahta kaşık kullanılıyor. Elma, erik, vişne, kıızılcık vb. ekşi meyvelerin kurularından hoşaf pişirilir, nivığın sapları temizlenerek doğranır, yıkanır ve pişmekte olan hoşafın suyuna atılır, tuz ve pekmez konulur, bulgur atılır. Daha sonra ise tereyağında soğan kavrulup gezdirilir. Ilıkken hem tatlı, hem de tuzlu niyetine yenilir. Şifalı olduğu ve özellikle romatizmaya iyi geldiği, demir oranının belirtildiği belirtilmektedir.

Çok sık yapılmadığı için baharda pişirenler, çok miktarda pişirip komşulara dağıtmaktadırlar. Nivik maharet isteyen, kolayca herkesin pişiremediği bir bitki, kıvamı ayarlanmazsa dikenli nedeniyle hoş olmayan bir tat da verebilir.

Herkesin bildiği gibi keşkek ülkemizin hemen hemen her bölgesinde pişirilir. Çoğu zaman da düğün yemeğidir, ama Tokatlılar içine çemen ya da pastırma koyarlarsa o keşkeğin tadına doyum olmaz. Keşkeğin içine konulan kemikler ise bir geleneği akla getirir. Özellikle Zile'de kışa girerken etlik yapılır. Bir inek, iki üç koyun kesilir, bir kısmı kıyma ve kuşbaşı olarak kavrulur, kalanı ise sucuk ve pastırma yapılır, kemikler ise ayrıca kurutularak, keşkek pişirilirken kışın kullanılır. Hem israf olmaz hem de keşkeğe ayrı bir lezzet verir. Keşkek nasıl ki, düğün sofrasının başyemeği olmuş, gelenekselleşmiş ise, yemeğe ilişkin başka adetler de vardır. Örneğin şehriye dökmek eski bir gelenektir. Eskiden her yiyecek, günümüzde olduğu gibi dükkânlarda bulunmuyordu. O nedenle de yazdan, güzden kışa

hazırlık olarak şehriye evde yapılıyordu. Zor olduğu için de komşular toplanarak, yardımlaşarak yapıyorlardı. Şehriyenin yapılacağı evde, odanın ortasına temiz beyaz bir çarşaf serilir, hazırlanan hamurlar tabaklara konarak çarşaf kenarına dizilir, hanımlar ellerini ibrikle yıkayıp, peşkirle kurutarak, bu odaya girerler, çarşafı dizlerine alırlar, kenarda duran tabaktan hamur alıp ovalayarak çarşafa dökerlerdi, kurutulan şehriye de bez keselerde saklanarak, kışın pişirilirdi. Bu işlem yapılırken halk hikâyeleri anlatılır, maniler söylenirdi. Eğer bu toplulukta kızlar varsa onlar hiç konuşmaz, yalnızca dinler, çocuklar bu odaya hiç alınmaz, yorulunca ara verilir, ya akide şekeri ikram edilir veya semaverle çay verilir.

Şehriye, bulgur, erişte gibi ortaklaşa yapılan işler de ara verildiğinde, birazda eğlenme amacıyla gelenekselleşmiş bir oyun oynanırdı; ‘micek çekmek’ şöyle açıklayalım; bir kaba su konulur, içine orada olanların yüzüğü, kolyesi ile bunlar görünmesin diye üzerine ot, saman vs. konulur. Her micek çekiminden önce bir mani söylenir, örneğin; “inne sapladım söğüde, yeni geldim öğüde, benden selamlar olsun, çifte benli yiğide” denir ve micek çekilir, kimin eşyası çıkarsa, söylenen mani onun şansı olur.

İşte insanların bir birlerine yardımını zevkli hale getirecek güzel bir örnek.

Tokat’ın unutulmaya yüz tutmuş bir geleneği de sıra gezmeleridir. Yirmi otuz kişilik bir topluluk kış gecelerinde her akşam büyük salonlu Tokat evlerinde toplanır. Maniler okunur, türküler söylenir, fıkralar anlatılır, günün konuları konuşulur ve yemekleri yenilir. Bu yemeklere örnek verilecek olursa; Hele çorbası, dolma içi bat, filibah, çemenli, çökelekli gibi. Bir de bu toplantılarda ayrıca soğukluk olarak adlandırılan meyve ile birlikte köme (yani cevizli sucuk), tatlı tarhana, üzüm turşusu, armut turşusu verilir.

Tatlılardan ise tırtıl baklavası, yufka tatlısı, zambak reçeli ve Zile pekmezini örnek verebiliriz.

Zile pekmezinin özelliği renginin beyaz olmasıdır. Üzüm şıvanat adı verilen beton havuzlarda çiğnenir, bakır leğenlerde kaynatılır, kara pekmez haline gelir. Yumurta akı, şeker ve pekmez ilacı ile beyazlatılır ve Zile pekmezi ortaya çıkar.

İlimizde yöreye has pek çok leziz yemekleri arasında şunlarda vardır:

Hamur İşleri: Çökelekli, Katmer, Cızlak, Haşhaşlı ve Cevizli Çörek, Mantı, Yoğurtmaç

Çorbalar: Tarhana , Kuskus, Bacaklı Çorba, Helle Çorbası, Gendime Toygası Çorbası

Pilavlar: Keşkek , Mercimekli Bulgur Pilavı, Erişte, Nohutlu Bulgur Pilavı,Pehlili Pirinç Pilav

Yemekler: Yaprak sarması, Cevizli Bat, Bakla Dolması, Patlıcan Pehlisi, Erikli Dolma, Kabak Kabuğu Kavurması, Et Dolması Kurutulmuş biber dolması başlıca yemeklerdir. Ayrıca baharda toplanan ve yemeklerde yapılan bitkiler bulunmaktadır. Bunların genel adı pancardır. Bazılarının isimleri: Kuşğa, haşğa, beydidili, dikencük, topçuekmeği, aycacuk, efelik, madımak, tekesakalı, yemlik, gazankarası, nivik v.s.

Tatlılar: Zile Pekmezi, cevizli şeker sucuğum (Köme), Tırtıl Baklavası, Yufka Tatlısı, Zambak Reçelidir. Ayrıca ilimizde bolca yetişen kuşburnundan reçel, marmelat, nektar ve kuşburnu çayı da yapılır. Mahlep şarabı yöremize ait bir şarap türüdür.

Tokat Kebabı: Patlıcan, Domates, Biber ve Sarımsak, Patates ve kuzu kuşbaşı et kullanılarak yapılan sadece yöremize has enfes bir yemek çeşidimizdir. Tokat pastırması ve elbiseli sucuğu da yöremize has yiyeceklerimizdendir.

TOKATTA DÜZENLENEN FESTİVALER VE ŞENLİKLER

Geleneksel Hıdırellez ve Nevruz Şenlikleri,

Niksar Çamiçi Yayla Şenlikleri,

Cihet Kasabası Yayla Şenlikleri,

Büşürüm El Sanatları ve Yayla Şenlikleri,

Kuyucak Köyü Gurbetten Sılaya Hasret Şenlikleri,

Kuyucak Kültür ve El Sanatları Şenlikleri,

Baydarlı Kültür ve Dayanışma Şenliği, Küçük Yayla Şenliği,

Hasan Şeyhi Anma ve Kültür Şenlikleri,

Kurt Gölü Kültür Festivali,

Çevrecik Kültür ve El Sanatları Şenlikleri,

Topçam Şenlikleri,

Karkın Köyü Aziz Baba Şenlikleri,

Görümlü Köyü Kul Himmet Kültür-Sevgi ve Dostluk Sanat Etkinlikleri,

Reşadiye Yavuz Sultan Selim Han Selemen Yayla Şenlikleri,
Sırlıklı Şenlikleri,
Hüseyin Akbaş Karakucak Güreş ve Şenlikleri,
Keçeci Ahi Mahmut Veli Kültür Festivali,
Gözderesi Festival Şenlikleri, Patates Festivali ve Sünnet Şöleni,
Gökçeli Belediyesi Akpınar Yayla Şenlikleri,
26 Haziran Atatürk'ün Tokat' a teşekkürleri ile ilgili Kutlama Programı,
Gazi Osman Paşa anma Programı
Gölgeli Dumanlı Yayla Şenliği,
Yazıcık Karaçam Düden Yayla Kır yemeği etkinliği,
Eskiköy Dikmen Baba Festivali,
Dikili Yayla Şenliği ve Karakucak Şenliği,
Akbelen Belediyesi Hıdrellez şenliği,
Ataköy Belediyesi Hıdrellez Şenliği,
Günebakan Belediyesi Kültür ve El Sanatları Şenliği,
Niksar Gülbayır, Keltepe Kültür ve Doğa Festivali,
Niksar Ormancık Polat Gazi Anma Şenlikleri,
Reşadiye Sarıyayla Kültür, Sanat ve Keşkek Festivali,
Değirmenli Domates Festivali,
Gököl Belediyesi Geleneksel Yayla Şenliği,
Sırçalı Köyü Dikmen Festivali

Tokat'ta Doğmuş Ünlüler, Âlim Ve Sanatkarlar

MOLLA HÜSREV:

1480(Şeyhülislam-Alim) Fatih Sultan Mehmet'in hocası Sultan II. Murat'ın kazaskeri olan bu Tokatlı alime Fatih; 'Zamanımın Ebu Hanifesi' derdi. Halkın çok sevdiği Molla Hüsrev yazdığı pek çok eserlerden bazılarını kendi el yazması olarak Fatih'e hediye etmiştir.

MOLLA LÜTFİ:

(Lütfullah) 1494 (Alim) İbn-i Kemal'in hocası ve 16. yüzyılın bu ünlü alimi, din, felsefe, akıl ilimlerinde çağının en ünlüsü idi. Fatih Sultan Mehmet'in Hafız-ı kütüp'lüğünü yapmış olan Molla Lütfü'nün 100 kadar ilimin adını ve konusunu bildiren "El Metalibül İlahiye Fi Mevzüatül Ülum" adlı eseri en ünlüsüdür. Meclislerde çağına göre çok ileri görüşleri, nükteleri, açık sözlülüğü zaman zaman suç unsuru olmuş ve 1494 yılında Sultan Ahmet Meydanında asılmıştır.

İBN-İ KEMAL:

1486 Kemalpaşaoğlu Şemsettin Ahmet, bilgin, şair, tarihçi, hukukçu düşünür ve Şeyhülislam. Eserlerinin çokluğu ile tanınmıştır. Dedesi Fatih devri beylerinden ve Osmanlı vezirlerinden Kemal paşa olduğu için Kemalpaşaoğlu diye tanınmıştır. Kemal paşa Tokatlıdır. Onun oğlu Süleyman Bey de tımarlı bir sancak beyidir. İbn-i Kemal, Süleyman beyin oğlu olarak 1486'da Tokat'ta doğmuştur.

Tımarlı ailesinden geldiği için başlangıçta kendisi de askerdi. Yükselme arzusu onun genç yaşta ordudan ayrılıp ilmiye sınıfına geçmesine sebep olmuştur. Devrin tanınmış ilim adamlarından ders alan İbn-i Kemal, 1505'de Edirne Medresesine müderris olmuştur. Bu sırada II. Beyazıt kendisine Türkçe Osmanlı tarihini yazma görevi vermiş; o da başlangıçtan 1526'ya kadar olan devreyi içine alan 10 ciltlik Osmanlı Tarihini 'Tevarih-i Al-i Osmaniye'yi yazmıştır. Daha sonra çeşitli yerlerde müderrislik yapmış, bu arada verdiği bazı fetvalar yıldızının parlamasına yol açmıştır

1516'da Anadolu kazaskeri olmuş, Yavuz Selim'in 25 ay süren Mısır seferine katılmıştır. Mısır'dan dönerken İbn-i Kemal'in atının ayağından Yavuz'un üzerine çamur sıçraması üzerine mahcup olmuş, bunu gören Yavuz, 'Alimlerin atından sıçrayan çamur bize şeref verir' demiş ve ölünce bu çamurlu kaftanın sandukası üzerine örtülmesini vasiyet etmiştir.

SEYYİT ALİ

1436 (Alim) Gümenekli olan Seyyit Ali II. Murat zamanında ün yapmış alimlerdenidir. Eserlerini Sivas'ta yazmış 1436'da Amasya'da ölmüştür.

MELİHİ TOKADİ:

(Alim) Fatih'in hususi meclislerinde bulunan ve devrin ünlü alimlerinden olmasına karşılık aşırı içkiye düşkünlüğü ile itibarını kaybetmiştir.

MEHMET MUHİTTİN:

1489 (Matematikçi- Din adamı) Niksarlı olan bu adam din konularının yanı sıra devrin önde gelen matematikçisidir. II. Beyazıt Mehmet Muhittin'i İstanbul'a davet etmiştir. Vaizler verdimiş ve öğrenci yetiştirmesini istemiştir.

MUHARREM EFENDİ:

1504 (Hukukçu- Edebiyatçı) Zile'de doğan Muharrem Efendi hukuk bilgisiyle ünlüdür. Bu eserlerini Türkçe ve Arapça yazmıştır. Özellikle yazıldığı çağ için çok değişik olan ve kadınlara ait 'Ummetunnisa ve Rebulmesail' kitapları çok ünlüdür.

AKBİLEK YAŞI HALİFE:

1524 (Alim) İbn-i Kemal'in hocasıdır. Erbaa'nın Sonusa köyünden olan Akbilek Halife, Arabistan'a gitmiş ve orada Arap âlimlerinden ders almıştır. Yurduna döndükten sonra kırk yıl medreselerde hocalık yapmıştır.

AHMET ŞEMSETTİN:

1597(Tarih ve Tasavvuf Bilgini) Zileli Ahmet Şemsettin tarih ve tasavvuf üzerine 15'i mensur olmak üzere 30 eser yazmıştır. Eğri seferine de katılan Şemsettin eserlerini Sivas'ta tamamlamış ve Halfiye tarikatının Şemsiye şubesini açmıştır.

SABUHİ AHMET DEDE:

1646 (Mevlevi- Şair) ilk eğitimini Tokat'ta tamamlayıp İstanbul'da Eyüp, Bektaşî Kasım ve daha sonra Konya Mevlevî Şeyhi olan Ahmet Dede Türkçe ve Farsça şiirler yazmıştır. Ali Enver 'Sema ve Haneiedeb' sahife 121'de 'İktidari edebisini almak için Nefi, Fehim, Naili gibi esatirei şuaranın ustadı olduğunu beyan etmek kifayet eder' demektedir. İstanbul'un ünlü Yeni Kapı Mevlevihane'sinde 18 yıl şeyhlik yapan Sabuhi Ahmet Dede 1646 yılında ölmüştür.

ŞEYH MEHMET EMİN:

1744 (Yazar-Hattat) 1664 yılında Tokat'ta doğan ve zamanın en ünlü Nakşibendi Şeyhlerinden olan Mehmet Emin, devrin âlimlerinden ders görmüştür. Türkçe, Arapça, Farsça

ilahiyat ve manzumeler yazmıştır. Yedikule Abdullah Efendiden hattatlık dersleri alan Şeyh Mehmet Emin bu konuda da zamanın ustalarından olmuştur.

HEKİM MUSTAFA:

1765 (Tıp bilgini) Sultan II. Mustafa döneminin ünlü tıp bilgini Hekim Mustafa, İbn-i Sina'nın 'Kanun' adlı eserini 5 yıl uğraşarak Türkçeye çevirmiştir. O çağlara kadar yapılmamış bu önemli olay için Doktor Adnan Adıvar 'Osmanlı Türklerinde İlim' sayfa 168'de şöyle diyor. Metinde anlaşılması güç olan yerler, şarihi ulema namı ile maruf olan kutbinin şirazinin şerhinden istifade olunarak izah edilmiştir.

Herhalde, bu devre kadar gelen Osmanlı Türk hekimlerinden Arapça bilenlerin tıbbi dair neşrettikleri eserlerin ekserisi, sadece kanunu hülasası iken Tokatlı Mustafa Efendinin asıl ana eseri dilimize çevirmeye teşebbüsü takdire, asırlarca Türk-Osmanlı tababetine hakim olan bu eserin ancak modern tıbbın memlekete girmesinden pek az evvel tercüme edilmiş olmasında teessüfe layıktır.'

TAHİR EFENDİ:

1837 (Şeyhülislam-Alim) 1825'te II. Mahmut'un Şeyhülislamı olan kadızade Tahir Efendi 'Vakayı Hayriye' olarak geçen yeniçeri ıslaha hareketleri döneminde çok önemli hizmetler yapmıştır. Yüksek ilim ve irfan sahibi olan bu zat, II. Mahmut ve Şeyhülislamı Mekkizade Asım Efendinin yeniçeri isyanları karşısında çaresiz kalmaları üzerine göreve getirilmiş ve dirayetli tutumu, bilgisi ve ileri görüşlülükle yazdığı bir seri fetvalarla düzeni sağlamıştır. Eyüp Sultan mezarlığında yatan mutasavvuf Alim Tahir Efendinin 'Risale' kitapları ünlüdür.

EBU BEKİR KANİ:

1711 Tokat'ta doğmuş şair ve mizah ustası Kani, Tokat Mevlevihanesine girmiş ve kırk yaşına kadar Tokat dışına çıkmamıştır. Hekimoğlu Ali Paşa, kendisine yazdığı bir kasideden dolayı Kani'yi tanımış ve İstanbul'a davet etmiştir. Divanı Humayun kaleminde hocalık yapan Kani, daha sonra Babîâli'den hoşlanmamıştır. Silistre'ye divan kâtibi olarak gitmiştir.

Bükreş'te bulunduğu sırada sevdiği Romanyalı kızın, kendisine Hıristiyan olmasını teklif etmesine karşılık 'kırk yıllık Kani olur mu yani?' diye verdiği yanıt ünlüdür. Kalender ve nüktedar olan Kani 1781'de İstanbul'a dönmüş, Sadrazam Yeğen Mehmet Paşaya olan davranış ve esprileri yüzünden, asılmaktan zor kurtulmuş, Limni adasına sürülmüştür.

Yoksulluk içinde İstanbul'da ölen Kani'nin manzume, nesir ve mektupları Türk mizah edebiyatının güzel örnekleri arasındadır.

ÂŞIK NURİ:

(Mahmut) 1893 Büyük saz şairi Emrah'ın 'Nuri' mahlasını taktığı şair Mahmut'un içli ve kudretli terennümü vardır. Divan'ını maalesef bulamadığımız Aşık Nuri gibi büyük saz şairimizi birkaç kelime ile anlatmak mümkün değildir. Yöremizde yetişmiş pek çok şair ve âşık arasında, Şair Ceyhuni, Niksarlı Bedri, çok güzel sesi olan Derviş Ahmet gibi ülkemize gönül vermiş âşıklarımız bunlardan sadece birkaçıdır.

GAZİ OSMAN PAŞA

Asker ve devlet adamıdır. Plevne savunmasının ünlü komutanı Osman Paşayı oğlu Hüseyin Abdülkadir Plevne ile yapılan bir konuşmadan tanıtmak daha doğru olur.

'Babam Gazi Osman Paşa 1832 yılında Tokat'ta doğmuştur. Büyük babamız fakir ve ailesini geçindirmekte güçlük çeken bir kimse olduğundan İstanbul'a gelip yeni iş aramak üzere Beşiktaş'a yerleşmişlerdir. Beşiktaş'ta yaşayan aile onu Askeri Rüştiye ve İdadisini bitirdikten sonra Harp Okuluna vermişler ve 1852'de sınıfının ikincisi olarak orduya teğmen katılmıştır. Kırım harbi dolayısıyla harp akademisine giremeyerek çeşitli hizmetlerde bulunmuş ve yüzbaşı rütbesiyle Erkânı Harbiye dairesine girmiş ve bir sene sonra da kolağası olmuştur. 1859 yılında Anadolu haritasının tanzim görevi kendisine verildiğinden Bursa'ya gönderilmiştir.

Bulunduğu yer ve vazifesini sırasıyla kısaca açıklayalım. Teselya'da Erkânı Harp reisliği, Cebel-i Lübnan'da, Girit'te vazife almış, rütbesi miralaylığa yükseltilmiştir. 1867'de Yemen I. Tümen Alay Komutanlığında bulunmuş, general olmuştur. Sonra Manastır, Bosna-Hersek ve Erzurum kumandanlığı yapmıştır. 1875-1876 Osmanlı-Sırp harbinde düşman ordusunu bozguna uğratmış ve rütbesi müşir (Mareşal) lige yükseltilmiştir. Vidin muhafızı iken Osmanlı-Rus harbi başlamış, Rusların Tuna'yı geçmesi Plevne'yi tutma emri almıştır. Yaptırdığı toprak istihkâmlarıyla ve elinde bulunan pek az kuvvetle düşmanın çok büyük kuvvetlerine beş ay karşı koymuş ve teslim tekliflerini daima reddetmiştir.

İşte askeri tarihe Plevne müdafaası olarak geçen bu harpte yardım alamamak yüzünden son bir huruç hareketine girişmiş, düşman kuvvetlerini yarıp çıkarken yaralanarak esir düşmüştür. Muharebe meydanında ağır yaralı halde bulunan Gazi Osman Paşa, Rus Çarı tarafından büyük bir kahraman olarak karşılanmıştır.

Padişah II. Abdülhamit tarafından evvela Gazi unvanı verildi, elmaslı bir kılıç hediye edildi. Sonradan seraskerliğe tayin edilip, yedi yıl bu hizmette kaldı. Daha sonra Mabeyn Müşirliğine getirildi. Gazi Osman Paşanın Tokat'ın girişinde 5.25 m yüksekliğinde bir anıtı bulunmaktadır.

Bunlardan başka, yöremizin yetiştirdiği değerli ilim adamlarını şöylece sıralayabiliriz Sosunali Dede Cöngi, Mehmet Çelebi, şeyhi, Niksarlı Emir Hasan, Mehmet Musluhittin Mustafa, Tokatlı Maksut Dede, Şemsettin, Lali, Sadri, Valihi, Zari, Zileli Mehmet'tir.

IV. BÖLÜM TOKAT TURİZM SEKTÖRÜNÜN REKABETÇİLİK ANALİZİ

Turizm rekabeti ile ilgili yapılan analiz ve rekabet gücünü hangi faktörlerin etkilediğini belirlemek; farklı turizm bölgelerinin güçlü ve zayıf yanlarının tespit edilmesine, turist sayısı ve turist harcamalarını arttırılmasına ve ekonomik gelişmenin sağlanmasında sektör ve hükümet yetkililerine büyük fayda sağlayacaktır. Bu bağlamda, bir toplum için rekabetin geliştirilmesi demek, yeni iş imkanları ve daha iyi yaşam koşullarının sağlanması anlamına gelmektedir. Yeniliğin ve ekonomik büyümenin yolu zenginlik oluşumudur, bu da rekabet gücü elde edilebilmesiyle mümkün olabilecek bir uygulamadır. Sonuç olarak, giderek artan rekabetçi turizm piyasasında etkili şekilde rekabet edebilmek için, turizm sektöründe rekabet gücünü oluşturan faktörlerin nelerden oluştuğunun bilinmesi, firma, işletme, sektör ve hükümet yöneticilerine büyük fayda sağlayacaktır.

Buradan hareketle yapılan çalışmanın nihai amacı, Tokat'ın turizm sektörü açısından rekabet gücünü etkileyen faktörlerin neler olabileceğini ortaya koymaktır. Elde edilen olan bulguların, Tokat turizm sektörüne ve ekonomisine fayda sağlayarak, daha rekabetçi bir konum oluşturmaya ve pazar payını arttırarak, şehrin ve bölgenin ihtiyacı olan gerekli döviz girdisinin elde edilmesine katkı yapabilecek politikaların ortaya konmasına ışık tutacağı öngörülmektedir.

FAKTÖR KOŞULLARI

• Tokat ili sahip olduğu turizm değerleri açısından ülkemizde önemli yere sahip olmasına rağmen potansiyelini tam olarak kullanamamaktadır.

• Tokat ili yüzyıllar boyunca stratejik bir konumda yer almasına rağmen günümüzde konum itibariyle dezavantajlı duruma düşmüştür. Ana geçiş güzergâhlarının üzerinde değil yakınındadır.

• Havaalanları günümüzde birçok şehirde yer almaktadır. Dolayısıyla havaalanının varlığı artık bir avantaj olarak görülmemektedir. Fakat Tokat ilinde havaalanının aktif olarak çalışmamaktadır. Bir dönem kapalı duran havaalanı bir dönem aktarmalı uçuş yapmıştır. Kimi zamanlar da haftanın belirli günleri uçuş yapılan havaalanı bu kapsamda bir belirsizliktir.

• İldeki işgücünün nitelik ve nicelik bakımından geliştirilmeye ihtiyacı vardır. Şu haliyle bile ihtiyaca cevap verememektedir. Tokat ili potansiyelini kullandığı ve turist çektiği takdirde çok daha büyük sıkıntı oluşacaktır. Aynı şekilde girişimci/profesyonel yönetici de çok azdır.

• Tarihi ve doğal mekânlarının çevre düzenlemelerinin ve mekânsal yapılarının yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Fakat son yıllarda gerek Vakıflar Genel Müdürlüğü gerek Kültür ve Turizm Müdürlüğü bünyesinde yapılan birçok restorasyon çalışmaları vardır. Fakat Tokat ilinin turizm değerleri göz önüne alındığında daha yapılacak olan çok işi olduğu görülmektedir.

• Almus gölü, Zinav gölü, Ballica Mağarası, Mercimek Tepesi, Kaz Gölü, Sulusaray kaplıcaları gibi doğal güzelliklerimizin etrafında mekânsal bağlamda yapılaşmanın olmadığı ya da yetersiz olduğu görülmektedir. Bu durum da buraların potansiyelinin çok gerisinde kalmasına ve katma değerinin düşük olmasına sebep olmaktadır.

• Tokat ilinde yasal mevzuat haricinde sistematik bir bilgi birikimi bulunmamaktadır. Farklı kuruluşlarda farklı bilgiler mevcut olmasına rağmen aralarında bir koordinasyon yoktur. Diğer taraftan kamu kurum ve kuruluşlardan çok daha fazla bilgi ve belgeye sahip olan **Bireysel Bilgi Bankaları** da etkin değerlendirilememektedir.

• Turizm sektörü yatırım maliyetinin yüksek olduğu ve amortisman sürelerinin düşük olduğu bir sektördür. Bu sebepten işletme sermayesi yüksektir. Girişimciler ile sermayedarların farklı oluşu da yapılan yatırımların küçük ölçekte olmasına sebep olmaktadır. Bu durumda verimliliği ve etkinliği düşürmektedir.

Talep Koşulları

• İlin talep durumu incelendiğinde genel de yerli turist olduğu görülmektedir. Turizm sebepleri de en çok iş (mümesillik, satış elemanı, iş bağlantıları vb) sebepli olanlardır. Mevcut durum korunarak tarihi ve doğal güzellikleri için ziyaretçiler arttırılırsa bölge canlanabilir.

• Yerli Talebin Niteliği incelendiğinde daha iyisinin yapılması için zorlayan bir talep gözükmemektedir. Bu durum sektörün kendisini geliştirmesini engellemektedir.

•Yabancı talep nerdeyse yok gibidir. Turla 5 sene öncesine kadar gelmekte idi. Fakat günümüzde tekil ziyaretçiler gelebilmektedir.

•Katma değeri arttıracak, çarpan etkisini sağlayacak derecede farklı turizm çeşitliliği mevcuttur. Çeşitlendirmenin doğru yapılarak gelen turistin daha çok kalması ve daha çok katma değer bırakması sağlanabilir. Fakat şu anki durum buna müsait değildir. Örneğin Ballica Mağarası'na giden bir ziyaretçinin hediyelik eşya satın alacağı ve yiyecek içecek hizmeti sunan işyerleri gelişmiş değildir. Diğer birçok doğal varlıklarımızda bu tesisler bile mevcut değildir.

•Sektör özellikle yabancı talep tur operatörlerine bağlıdır. Rotalarına Tokat ilini konulduğunda sektörün potansiyeli ciddi artışa geçecektir.

•Talebin düşük olması sektörün gelişmesinide, halkın bilinçlenmesinide engellemektedir.

Firma Stratejisi ve Rekabet Yapısı

•Sektörde faaliyet gösteren işletmeler çoğunlukla küçük ölçekli işletmelerdir.

•Bölgede ortaklık kültürü, güven kültürü, işbirliği kültürü düşük düzeydedir. Bu durum ortaklaşa hareket etmeyi ve birlikte büyümeyi engellemektedir.

•Çok fazla firma olmamasına sebebiyle ciddi bir rekabet yoktur. Bu durum işletmelerin kendilerini yenilemelerini engellemektedir.

•İşletmeler kurulurken ciddi bir fizibilite çalışması yapmak yerine bu işte para var düşüncesi hâkim olduğundan alanı olan olmayan işletmelerde bu işte yer almaktadır. Bu da işletmelerin kalitesini düşürmektedir.

•İşletmelerin takip ettiği strateji maliyet odaklı olmaktadır. Farklılaşma ya da odaklanma gibi stratejiler takip edilmemektedir. Maliyet odaklı olarak yürüttükleri stratejilerde işletmelerin analiz, hesaplama vb. hataları sonucu iflasa kadar gitmektedir.

•Yabancı tur operatörleriyle işbirliği yok denecek kadar azdır. 5 yıl öncesine kadar bir Tokat'a bir tur firması Alman turistleri bölgeye getirmekteydi. Son 5 yıldır bölgede büyük bir tur ve yabancı turist neredeyse görülmemektedir.

•Tokat ilinin tanıtımının düşük olması, coğrafi konumu, turistlere sunulan avantajlar ve imkânların düşüklüğü vb. sebeplerle doluluk ve kapasite oranlarının düşük olduğu söylenebilir. Özellikle 4 mevsim müşteriye sunulabilecek değerlerin olduğu göz önüne alındığında kapasite düşüklüğünün sebepleri daha iyi anlaşılmaktadır.

DEVLET

• T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı hizmetleri incelendiğinde birçok projesinde (turizm bölgeleri, turizm alanları, turizm koridorları, marka kentler vb.) Tokat ilinin olmadığı görülmektedir

• Vakıflar Genel Müdürlüğü son yıllarda yaptığı çalışmalar ile gerek ülke içinde gerek ülke dışında yankı getirmiştir. Bu çerçevede Tokat ilinde de birçok eser restore edilmiştir.

• Denetleme eksikliği sektörde haksız rekabete yol açmakta olduğu gibi düşük hizmet sunana işletmeler ilin imajını olumsuz etkilemektedir.

• Birçok sektörde olduğu gibi vergi vb. kalemler işletmeler için bir yük oluşturmaktadır.

• Tokat özelinde olmasa dahi devletin reklam ve tanıtım faaliyetleri yüksek düzeydedir. Yapılacak lobi faaliyetlerinde tanıtım ve reklamlara Tokat iline ait destinasyonların daha çok konması sağlanabilir.

• Bölgede yapılacak olan birçok tesis kamu eliyle yapılmak zorundadır. Diğer taraftan tarihi ve doğal güzelliklere giden ulaşım altyapısının yapılması kamu yatırımları ile gerçekleşecektir. Yatırımların istenen seviyede olduğunu söylemek zordur.

İlgili ve Destekleyici Kuruluşlar

• Tokat ilinde ulaşımı sağlayan Tokat'a ait 3 büyük otobüs işletmesi ve hava yolu taşımacılığında ise bir adet firma bulunmaktadır. Hava yolu taşımacılığı dalgalı bir seyir izlese de karayolu taşımacılığında sektör iyi bir yerededir.

• Turizme bir bütün olarak bakıldığında alt sektörler olarak karşımıza çıkan en önemli sektörler; Yiyecek-İçecek Sektörü ve Konaklama Sektörüdür. Özellikle son yıllarda yiyecek içecek sektöründe önemli gelişmeler yaşanmıştır. 10 sene önce bir tane olan büyük bahçeli restoran sayısı günümüzde 7-8 tane olmuştur. 10 sene önceki büyük bahçeli restoranın da kapasitesini birkaç katına çıkarttığı düşünüldüğünde ciddi bir artış yaşanmıştır. MADO, ÖZSÜT, BURGER KING gibi ulusal zincirlerin Tokat iline gelmiş olması alternatiflerin artması adına ve de yerel firmaların kendilerini geliştirmeleri adına bir avantajdır.

• Seyahat Acenteciliği ve Tur Operatörlüğü ile ilişkileri yönünden Tokat zayıf durumdadır. İkili ilişkilerle ve çeşitli desteklerle Tokat'a yönelik turların arttırılması sağlanmalıdır.

•Sektörün ihtiyaç duyduğu insan kaynaklarının eğitimi için ortaöğretim, önlisans ve lisans düzeyinde Eğitim kurumları mevcuttur. Fakat kurumlarda yetişen öğrenciler ya meslek değiştirmektedir ya da başka şehirlere çalışmaya gitmektedirler.

•Tokat il turizminin (il düzeyinde olduğu gibi, ilçe, belde veya köy düzeyinde de) gelişmesi için faaliyet gösteren gerek ilde gerekse diğer şehirlerde STK'lar mevcuttur. Bir kısmının faaliyetleri etkindir. Fakat bu dernekler arasında işbirliği düşük seviyededir.

V. BÖLÜM MARKA KENT STRATEJİK KALKINMA PLANI

Günümüzde başarılı bir şehir olmak ve içinde bulunulan pazardan pay alabilmek için eskisi gibi gel geç yöntemlerle rekabet etmek mümkün değildir. Bugün dünya ülkelerinin kıyasıya mücadeleleri sağlam teorik temellere, uzun vadeli stratejilere ve kalkınma planlarına bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. İllerin şehirlerinin markalaşmasında belirleyecekleri stratejiler büyük önem taşımaktadır. Fakat bu çalışmalar yalnızca yöneticilerin değil bir şehrin topyekun mücadelesi gerektiren bir çalışmalardır. Bu çalışmada da Tokat'ın başarılı bir şekilde geleceğe hazırlanması ve markalaşma sürecinde başarılı adımlar atması için akılcı bir plan ve yol haritası çizilmesi amaçlanmıştır.

Stratejik yol haritasına geçilmeden önce ilin hangi turizm çeşitliliğine odaklanabileceği ile ilgili stratejiler sunulmuştur. Daha sonra ise Stratejik yol haritası oluşturulmuştur.

Bir şehir destinasyon olarak turizmde kendisine stratejik bir odak belirlemek durumundadır. Stratejik odak şehrin faaliyet göstereceği turizm alanlarının çerçevesini belirlemede önem taşımaktadır. Çalışmaya konu olan Tokat şehri kendisine stratejik odak olarak Tarih, Kültür ve Doğa turizmini belirlemiştir. Bu stratejik odak çerçevesinde de plan, proje çalışmalarını ve turizm faaliyetlerini yürütmektedir.

TURİZM ÇEŞİTLİLİĞİNE ODAKLANMA

Şehirle ilgili yapılan rekabet analizleri, envanter çalışmaları ve çalıştaylar sonucunda Tokat'ta gerçekleştirilebilecek turizm çeşitlerine ve bunlara ilişkin faaliyetlere aşağıda yer verilmiştir.

A. DOĞA MERKEZLİ TURİZM

1. Yayla Turizmi

Yazın alçak kesimlere göre daha serin olan ve genellikle eşsiz doğal güzellikler sunan yaylaların bir bölümünden günümüzde dinlenme ve eğlenme amacıyla sayfiye yeri olarak

yararlanılmaktadır. Yayla turizmi de, yazın sıcak havalarda şehrin kalabalığından ve sicağından kaçmak üzere giden insanların meydana getirdiği turizm türüne denir.

Türkiye'deki yüksek yaylaların çoğu kışın nüfustan yoksundur ama yüksekliği az ve iklim koşulları yıl boyunca yaşamaya elverişli olanlar sürekli yerleşim yeri haline gelmiştir. Yayla etkinlikleri, yayla kültürü ve bozulmamış doğada yaşamak diğer insanların da ilgisini çekmiş ve Yayla Turizmi şeklinde bir turizm çeşidi meydana gelmiştir.

Yayla Turizminin Dünyadaki Ekonomik Boyutu

Dünya da artan bir şekilde rağbet gören yayla turizmi, yaylaların üzerinde barındırdığı çok çeşitli otsu ve odunsu bitki örtüsü, uzun bir tarih süresince oluşmuş kendine özgü malzemesi ve mimarisi, kaynak suları, temiz havası ve sessizliği ile oldukça çekici ortamlar olmasından dolayı ilgi çekmektedir. Günümüzde yayla turizmine katılan kişi sayısı da her geçen gün artmaktadır. UNEP tarafından verilen bilgiye göre dağlar uluslararası turizm endüstrisinin yüzde 15-20'sine ev sahipliği yapmakta ve yılda 70- 90 milyar dolar arası turizm girdisi sağlamaktadır. (http://www.tursab.org.tr/dosya/1017/may04yayla_1017_1683015.pdf).

Yayla Turizminin Türkiye'deki Ekonomik Boyutu

Ülkemizde özellikle Doğu Karadeniz bölgesi başta olmak üzere Akdeniz bölgesi, Ege bölgesi yayla turizmi açısından büyük potansiyele sahiptir. Yayla Şenlikleri özellikle iç turizme yönelik gerçekleştirilen, hiçbir duyuru, teşvik veya zorlama yapılmadan 15-20 bin kişinin bir araya geldiği çok önemli kültürel ve rekreasyonel faaliyetlerdir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca 1990 yılında Çankırı, Kastamonu, Çorum, Karabük, Bartın, Zonguldak, Sinop, Samsun, Amasya, Tokat ve Erzincan, Ankara, Konya, Isparta, Muğla, Antalya, İçel, Adana, Bolu, Gaziantep, Hatay, Karaman, Niğde ve Kayseri illerinde yayla turizmi potansiyel belirleme çalışmaları yapılmıştır.

2.Oryantiring (Orientiring)

Navigasyon bilgisi olarak da adlandırılabilir doğada yön bulma, klasik anlamı ile pusula ve harita kullanarak doğada gidilecek yere ulaşabilme olarak tanımlanabilir. Oryantiring, harita ve pusula kullanarak, özel bir topografya haritasında işaretlenmiş bir dizi kontrol noktasını bulmak amacı ile yapılmakta olup, harita yardımıyla yön bulmayı içeren, zamana karşı yapılan bir spordur. Bu spor dalı farklı arazi koşullarında yapılabilir de, genellikle ormanlık arazide yapılması tercih edilmektedir.

Bu spor dalında sporcular kendilerine verilen yarışma bölgesinin haritasında belirtilmiş kontrol noktalarına sırasıyla ve en kısa sürede ulaşmaya çalışırlar. Kontrol noktalarında turuncu-beyaz bayraklar bulunur. Yarışmacılar bayrağın yanındaki zımbayı ellerindeki kontrol kartına basarak kontrol noktasına ulaştıklarını kanıtlarlar. Bunun yanında, zımba ve kontrol kartı yerine elektronik bir sistem de kullanılabilir. İki hedef arasında hangi yolu izleyeceğine yarışmacı kendi karar verir. Amaç hedefleri en kısa sürede tamamlamaktır. Tüm hedeflere ulaşamayanlar genellikle diskalifiye edilir. Yarışmacıların birbirini izlememesi için genellikle birkaç dakika arayla çıkış verilir. Yarışmacılar parkur boyunca karşılaşmalar dahi birbirlerini izlemeleri yasaktır. Bu spor sadece yürüyerek değil kayak, dağ bisikleti gibi araçlarla da yapılmaktadır.

Oryantiring'in Dünyadaki Ekonomik Boyutu

Dünyada, teknolojinin de gelişmesiyle her geçen gün meraklısı artan bu spor türü yeni yeni gelişen bir temel spor dalı olmaya adaydır. Günümüzde pek çok ülkede bu konuda küçük çaplı da olsa etkinliklerin düzenlendiğini görmekteyiz.

Oryantiring'in Türkiye'deki Ekonomik Boyutu

Türkiye'de askerler, polisler, izciler, üniversitelerin spor bölümleri gibi kendi içlerine kapalı çevrelerde 1970'li yıllardan beri yapılan oryantiring, stratejik olmayan yerlerin dahi haritalarının bulunamaması nedeniyle senelerdir askeri birliklerin eğitiminde kullanılmakta olmasına rağmen henüz yeterli popülerliğe sahip olamamıştır.

Türkiye'de bu spor dalı ile ilgili olarak kurulu bir federasyon bulunmasına rağmen örgütlenmesi ve kurumsallaşması henüz oluşma aşamasında olup, illerde örgütlenme kişi temsilciliği üzerinden yürütülmektedir. Türkiye'deki pek çok şehir oryantiring sporuna elverişlidir.

Tokat'ın Niksar ilçesine bağlı Çamiçi Yaylası'nda düzenlenen Uluslararası 3. Niksar Cup ve Türkiye Oryantiring Şampiyonası bu turizm alanındaki kıpırdanmaların bir göstergesidir.

3.Trekking

İngilizce trek kelimesi ve -ing ekinden üretilmiş İngilizce bir kelime olan trekking, Türkçe de kullanımı yaygın olmakla beraber, bu kelime yerine doğa yürüyüşü kavramı da kullanılır. Bu spor türü doğada, bir noktadan diğer bir noktaya varmak amaçlı yapılan, genelde hafif tempolu sportif yürüyüşleri kapsar.

Bu spor her mevsimde yapılabilse de, hava ve ortam şartlarına, uzunluğuna ve zorluk derecesine göre gerekli hazırlıklar yapılmalıdır. Çünkü parkurlar birkaç saat sürebileceği gibi birkaç hafta hatta ay da sürebilir.

Trekkingin Dünyadaki Ekonomik Boyutu

Dünyada Himalayalar Bölgesi, Asya, Afrika, Avrupa'da Alpler gibi bölgeler trekking turizminde ön plana çıkarken, dağcılık, kış turizmi, kültür turizmi, kıyı turizmi gibi turizm türlerinde de trekking sporu destekleyici bir rol üstlenmektedir.

Dünyada oldukça popüler olan bu spor türü özellikle dağ turizmine olanak veren coğrafi alt yapıya sahip bölgelerde ön plana çıkmaktadır.

Trekking'in Türkiye'deki Ekonomik Boyutu

Türkiye'de Antalya bölgesinden başlayan ve Muğla Yöresine kadar uzanan tarihi Likya Yolu, St. Paul Yolu, Cappadocia Bölgesi, Kaçkar Dağları, Yedi Goller, Aladağlar, Kocaeli gibi isimler trekking sporunda ön plana çıkarken, bu bölgelerin turizm kapasitelerinin yüksek oluşu, trekking sporunun tamamlayıcı bir turizm olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Bunun yanında, Ankara'da Çamkoru, Beypazarı, Işık Dağı gezileri, İstanbul'da düzenlenen Belgrad Ormanları, Kilyos, Riva, Polonezköy gibi tematik trekking turlarının düzenlenişi, bu spor türünün başlı başına bir turizm potansiyeli oluşturabileceği izlenimini vermektedir. Ancak günümüzde salt trekking için yapılan turizm söz konusu olmayıp, alanda fark oluşturma açısından trekking olanakları önem arz etmektedir.

Bu açıdan bakıldığında değerli bir turizm ekipmanı olarak nitelendirilen bu spor türü, özellikle dağcılık, doğa turizmi, eko turizm gibi doğayla barışık turizm meraklılarını cezbedecek bir artı değer olarak ele alınabilir.

Tokat'ta Alan Yaylası-Akdağ Zirvesi (2000 m.) ile Ballica Mağarası arası trekking sporunu sevenler için mükemmel bir alandır.

4.Yamaç Paraşütü

Hafif hava araçları içerisinde en hafifi olan yamaç paraşütü, kolay taşınabilir olması sayesinde, yolu olmayan tepelerden kalkış imkânı sunan, özel kalkış-iniş pisti gerektirmeyen, doğal kaldırıcı kuvvetleri kullanarak saatlerce havada kalma imkânı veren ve dünyada en yaygın ve hızlı gelişen havacılık sporudur. Bunun yanında paraşütün sırt çantasına sığacak

kadar küçülebilmesi ve ağırlığının az olması nedeniyle bazı dağcılar tarafından dağların zirvelerinden inmek için de kullanılır.

Herkesin yapabileceği bu spor türüne yönelik olarak günümüzde birçok kulüp, dernek, kurs vb. kuruluşlar bu sporun eğitimini vermektedir. Ülkemizde de bu sporun eğitimini veren yaklaşık 40 civarında da üniversite kulübü bulunmaktadır. Bu spor türü, hava sporlarıyla ilgilenen birkaç kişi tarafından 1980'li yılların başlarında bulunan, serbest paraşütlerle yamaçlardan koşarak kalkmaya olanak sağlayan bir ekstrem spor türü olarak nitelendirilebilir.

Yamaç Paraşütü'nün Dünyadaki Ekonomik Boyutu

İlk olarak Fransa ve İsviçre Alplerindeki bir grup dağcının dik yamaçlardan koşarak kalkış yapmasıyla başlayan yamaç paraşütü, dünyada büyük bir kitlenin ilgisini çekmeye başlayan önemli bir spor dalıdır. 1989 yılında Avusturya'nın Kössen şehrinde ilk Dünya Yamaç Paraşütü şampiyonası yapılmıştır. Bunu takip eden müsabakalar, her sene bir başka ülkede düzenlenen uluslararası Çanhavk Yamaç Paraşütü yarışması gibi etkinlikler, bu spor dalının gerek sporcu ve meraklı, gerekse izleyici açısından turizm potansiyelini göstermektedir.

Yamaç Paraşütü'nün Türkiye'deki Ekonomik Boyutu

Türkiye'nin yamaç paraşütünde değerlendirilebilecek yerlerini şu şekilde sıralamak mümkündür: Fethiye Ölüdeniz, Bayramören, Çankırı Aluç Köyü, Akşehir, Kaş, İnönü Eğitim Merkezi, Eskişehir, Güzelçamlı Kaplan Kayası take off / Kuşadası AYDIN, İzmir Bozdağ, Denizli Çökelez Dağı, Denizli Honaz Dağı, Amasya, Bolu Abant, Kayseri Ali Dağ, Erzincan Munzur Dağı, Keşiş Dağı, İstanbul Ormanlı, Gürle Dağı, Orhangazi, Bursa, Gölbaşı Ankara, Isparta Davraz Dağı, Manisa Spil Dağı, İskenderun, Sakarya Serdivan, Sakarya Karagöl, Samsun-Kocadağ, Ordu-Boztepe, Tekirdağ-Uçmakdere, Tokat-Mercimek Tepe (Turhal), Tokat-Samandağı (Başçiftlik), Tokat-Kabak Tepe (Bereketli), Tokat-Dönekse (Niksar), Isparta Eğirdir Dağı, Mersin-Gelincik Tepesi ve Adana-Kabasakal. Bu yerlerde yükseklik 4.000-5.000 m. arasında değişebilmekte, menzilde ise 100-200 km. arasında mesafelere gidilebilmektedir. Ülkemizde yamaç paraşütü ile ilgili olarak Türkiye Yelken Kanat ve Yamaç Paraşütü Federasyonu kurulmuştur. Bu federasyon tarafından şu an için bu sporla aktif olarak uğraşan sporcu sayısının 1.000 civarında olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ülkemizde bu sporun eğitimini veren ve yapan yaklaşık 40 civarı üniversite kulübü vardır.(Bulu ve Eraslan, 2007:206). Tokat Dünya Yamaç Paraşütü şampiyonasına ev sahipliği yapabilecek potansiyele sahip bir şehirdir.

5.Karavan

Karavan turizmi, kendine özgü araç ve ekipmanlarla tamamen doğal yapının kontrollü kullanımına özen gösteren ve bireysel tercihleri ön plana çıkaran bir turizm türü olup, dış etkenlerden korunaklı bir biçimde içinde uzun süre yaşanabilecek, içi kamp yapmaya uygun gereçlerle donatılmış römork veya araçlarla yapılmaktadır.

Karavan turizminde kullanılan araçlar çekme karavan ve motokaravan olmak üzere ikiye ayrılır. Motorlu bir araç tarafından çekilenlere çekme karavan, kendi motor gücüyle hareket edenlerine ise motokaravan denmektedir. Çekme karavanlar uzun süreli konaklamalarda konfor sağlarken, hareket kabiliyeti ve pratiklik bakımından motokaravanla farklı kullanım amaçlarına hizmet etmekte olup, her ikisinin de artı ve eksileri vardır. İhtiyaca uygun olarak alınan araçlar çerçevesinde yapılan bu turizm türü, meraklıları arasında büyük sirkülasyona sahiptir.

Karavan'ın Dünyadaki Ekonomik Boyutu

Karavanla yolculuk, gerek Amerika'da, gerekse Avrupa'da oldukça yaygın olan bir yolculuk türüdür. Günümüzde birçok Amerikalı, karavan kullanma oranı artacak şekilde, evlerinin içinde yolculuk eden insanlar haline gelmiştir. Amerika'daki karavan parkı sayısı son iki yıl içinde yüzde 14 artmıştır.

Avrupa'da da karavan turizmine yoğun ilgi vardır. Almanya'daki karavan kulüpleri yüksek oranda üyeye sahip olup, bu hobinin ya da daha genel ifade ile yaşam tarzının turizm potansiyeline büyüklüğüne de işaret etmektedir.

Karavan'ın Türkiye'deki Ekonomik Boyutu

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın araştırmalarına göre Türkiye'de beş bölgeye yayılmış yaklaşık 300 adet kamping alanı bulunmaktadır. Almanya Otomobil Kulübünün (ADAC) yaptığı bir araştırmada da, ülkemiz karavan için tercih edilebilecek ülkelerden birisidir. Almanların 2007'de Türkiye tercihi 6. sıradayken, bu tercih 2008'de 5. sıraya yükselmiştir.

Her ne kadar bu ilgi artsa da, ülkemiz bu alandaki büyük potansiyelini değerlendirememekte, bu alanda yapılan çalışmaların getirilerinden yoksun kalmaktadır. Zira günümüzde hala karavancılık Türkiye'de yok denecek kadar azdır. Bunu arttırmak için gerekli sponsorluk, araştırma ve geliştirme çalışmalarının yapılması bu turizm ekipmanından alınacak getirinin artmasına neden olacaktır.

Tokat'ta Gümenek, Sulusaray Kaplıcası, Gij gj Dağı kamp ve karavan turizmi için doğal ortamlardır.

6.Kuş Gözlemciliği

Doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir turizm faaliyeti olan kuş gözlemciliği, kuşların dünyasını tanımak için yapılan seyahatler yoluyla kuş gözlemciliği turizmine dönüşmüştür. Başlangıçta bir hobi olarak başlayan kuş gözlemciliği, bulunulan coğrafyanın endemik ve genel kuşlarının o coğrafyada hangi farklılıkları oluşturduğunu ve o farkların kuşlar üzerindeki etkilerini de inceleyen doğa turizminin bir alt daldır. Bu merakla sahip olan kuş gözlemcileri kuşları izleyerek ve aynı zamanda kayıtlarını Doğa Derneği'yle paylaşarak doğanın korunmasına katkı sağlamaktadır. Çünkü kuş gözlemcileri kuşları izlemek için sık sık kuş gözlem gezilerine çıkar ve gördüklerini diğer gözlemcilerle paylaşırlar. Bu turizm türüne katılımın belli bir yaş ya da meslek sınırı olmayıp, aynı zamanda fotoğrafçılık ile de ilişkili bir turizm türüdür.

Kuş Gözlemciliği'nin Dünyadaki Ekonomik Boyutu

Dünyada giderek azalan türlere karşı gösterilen duyarlılık artışı, ornitolog ya da kuş meraklılarının da turizm türü haline geldiği hareketlere sebep olmuştur. Kuş gözlemciliğini oluşturan NSRE standartları çok geniş kapsamlı olmasına rağmen, ABD kuş gözlemcilerinin %28'i, ya da yaklaşık 19.3 milyon insan, yılda 50 günden fazla kuş gözlediklerini bildirmişlerdir. 1983'ten beri, ABD'de kuş gözlemcilerinin sayısı %33.2 oranında artarak ülke içinde en hızlı gelişen doğa aktivitesi olmuştur (Cordell & Herbert)

300.000 Amerikalıdan oluşan ve kuş gözlemciliğine gönül vermiş olan insanlar, uluslar arası kuş gözlem turu katılımcılarının çekirdek grubunu oluşturmaktadır.

Kuş gözlemciliği ABD'de 8.000.000'nun üzerinde insana iş imkânı sağlamakta olup, ABD İç İşleri Bakanlığı, Balık ve Yaban Hayatı Servisi ve ABD Ticaret Bölümü Sayım Bürosu 1996 verilerine göre, bu alanda yapılan harcamaların 1996 yılında 23 milyar doların üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Sadece 1996'da, tahmini 17.7 milyon kuş gözlemcisi, kuş gözlemek için evlerinden en az 1.6 km. uzağa gitmişler ve kullandıkları ekipman hariç sadece gezi masrafı olarak 7.6 milyar dolar para harcamışlardır. ABD'de beş büyük kuş gözlem alanının ekonomik etkisi 2.4 milyon dolardan 40 milyona kadar değişmektedir (Kerlinger & Brett).

Kuş Gözlemciliği'nin Türkiye'deki Ekonomik Boyutu

Ülkemizde kayıt altına alınmış, 436'sı çok düzenli olarak görülen 502 kuş türü bulunmaktadır. Bu sayı, Avrupa'nın tamamında bulunan kuş türleri kadardır. Turizm sektöründe küreselleşmenin getirdiği yoğun rekabet ortamında günümüz büyük işletmelerinin daha da büyüyeceği, orta büyüklükteki işletmelerin yok olacağı ve küçük işletmelerinde ancak niş pazarlarda varlıklarını sürdürebilecekleri yapılan tahminler arasındadır. Günümüz rekabet şartlarında yapılmayın yapmak, belirli bir potansiyele sahip fakat henüz girilmemiş olan pazarlara girmek küçük işletmelerin ayakta kalabilmeleri açısından önemli bir stratejidir. Bu tür pazar kesimlerindeki turistler, fiyatlara karşı duyarlı olmayan, gelir seviyeleri yüksek, kaliteli turist diye tanımladığımız turist kesimini oluşturur (Küçükaşlan, 2007).

Zengin sulak alanlara sahip olması ve ana kuş göç yolları üzerinde bulunması nedeniyle turizmde hedef kitlesi olan Avrupa'da en fazla türe sahip olan ülkemiz, 2005 yılına kadar Türkiye çıkışlı bir kuş gözlem turuna ev sahipliği yapamamıştır. Bu konuda ilk tur Kars yöresinde gerçekleştirilmiştir.

Tokat'ta Kaz Gölü saksagan, akleylek, angıt, alacabalıkçıl, akkuyruk, sallayan, karatavuk, küçük batağan gibi onlarca çeşit kuşun yuvalandığı, beslendiği sazlıkları ve görüntüsü ile tam bir kuş cenneti konumundadır.

7.Avcılık ve Balıkçılık

Avcılık günümüzde rekreasyon, doğayla bütünleşme, psikolojik direnç, bilgi edinme, toplumsal dayanışma, kültür ve ahlak içeriği önceki dönemlere göre çok daha gelişmiş bir etkinliktir (Geray, 1999). Eski çağlarda bu tamamen beslenme ve doğal ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan avcılık, günümüzde bu doğal ihtiyacın yanında spor olarak da tanımlanmakta olup, avcı olma durumu veya işi olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer tanıma göre avcılık, yerkürenin her tarafında, her meslekten insanın tutkuyla yaptığı çalışma dışı zamanlara ilişkin bir etkinliktir (Iğircık, 2001).

Avcılık, bütün dünyada doğanın önemli bir unsurunu oluşturan, serbest yaşayan tüm hayvanların bilinçli korunması, çevre ile yaban hayvanlarının sayısal varlıkları arasında gerekli olan dengenin bilinçli şekilde sağlanabilmesi ve mümkün olduğu kadar çok sayıda yaban hayvanı çeşitlerinden sürekli yararlanabilme olanağı şeklinde tanımlanmaktadır (Ege, 1996: 51).

Avcılık ve Balıkçılık'ın Dünyadaki Ekonomik Boyutu

Bugün dünyada Almanya, Avusturya, Danimarka, Doğu Avrupa ülkelerinden Çekoslovakya, Romanya, Yugoslavya, Polonya, Bulgaristan ve Sovyetler Birliği ile Batı Avrupa'da İspanya ayrıca birçok Afrika ülkesi av turizminden yararlanan ülkelerin başında gelmektedir. Amerika'da yetişkin nüfusun %10'u av sporu yapmaktadır ve 1996 yılında 14 Milyon avcı avlanma etkinliği için 21 Milyar \$ harcamışlardır. Yine Amerika'da, yıllık bazda ise her avcı yıllık ortalama 1500 \$ harcama yapmaktadır. Bu rakamın 23 \$'ı arazi kiralaması, 13 \$'ı rehber ücreti, 806 \$'ı ekipman, 378 \$'ı yiyecek, konaklama ve ulaşım masrafları olarak alınmaktadır. Yaban koyunu için yerli avcılardan 425 \$, yabancı avcılardan 550 \$; geyik için yerli avcılardan 150 \$, yabancı avcılardan 200 \$; dağ keçisi için yerli avcılardan 300 \$, yabancı avcılardan 400 \$ av katılım bedeli alınmaktadır.

Gerek konaklama, gerekse av hayvanı, ekipman, ulaşım gibi bölgeye ciddi getirileri olan bu turizm türü, aynı zamanda tatil turizmi ya da merak turizmi gibi bölgeden bağımsız gelişmeyip, avlak alan nedeniyle süreklilik de arz eden bir turizm türüdür.

Avcılık ve Balıkçılığın Türkiye'deki Ekonomik Boyutu

1991-2001 yılları arasında, 4999 yabancı avcının, AGSA aracılığı ile avlanma izni almak için MPG'ne başvuruda bulunduğu rapor edilmiştir. Ülkemizde, av döneminde ortalama 500 yabancı avcı ile 160 yerli avcıya avlanma izni verilmiş olup, yabancı avcılardan 143.929 \$, yerli avcılardan 1.340.131 TL ortalama av dönemi geliri sağlanmıştır. Av hayvanlarının bol olması için rahatça çoğalabilecekleri yaşam alanlarına gereksinim vardır. Türkiye'de Av Hayvanlarının yaşama alanı olarak kullanılacak yaklaşık 70 milyon hektar genişliğinde bir potansiyel alan mevcut olup, bu alanlar iklim, toprak, fauna ve flora gibi özellikler bakımından çeşitli ekosistemlere bölünmüşlerdir. Ülkemizde aynı zamanda av hayvanlarının üretimi de yapılmaktadır. 1958 yılında başlanan bu süreç, günümüzde 40'a ulaşmıştır. Geyik, Alageyik, Karaca, Yaban Koyunu, Yaban Keçisi, Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi, Ceylan, Sülün, Turaç, Kelaynak, Toy, Keklik, Çil gibi hayvanların üretildiği bu çalışmalarda, av hayvanlarına yönelik turizmi teşvik edecek önemli alt yapı oluşmaktadır.

Çalışması yapılan Tokat'ta zengin av hayvanı çeşitliliği vardır. Fakat Tokat'ta bilinçli olarak domuz ve tavşan avcılığının yapıldığı görülmektedir. İl, akarsu ve göllerinin yoğun olması nedeni ile olta avcılığı için ideal bir mekândır. Almus Baraj Gölü her türlü su sporlarına uygun doğal bir yapıya sahiptir.

B.GASTRONOMİ TURİZMİ

Gastronomi turizmi, farklı kültürlere göre zenginlik kazanan mutfak kültürleri ve lezzetlerini tanımaya yönelik olan turizm türüdür. Bu turizmde esas amaç yeme içme üzerine kuruludur (Hall ve Sharpes). Dolayısıyla yeme içme çeşitliliğinin bolluğu bu turizmin potansiyelini de yükseltmektedir. Dünyada bu alanda ön plana çıkan Çin, İtalya, Fransa, Türkiye gibi ülkelerdir. Bu ülkelerin zengin yemek kültürü bu potansiyelin oluşmasında büyük etkindir. Yemek turizmi, aynı zamanda, yeme ve içmenin dışında, kimlik, kültür, üretim, tüketim ve giderek önem kazanan sürdürülebilirlik konularıyla ilişkilidir. (Hall ve Mitchell, 2000)

Gastronomi Turizminin Türkiye'deki Ekonomik Boyutu

Ülkemizde 1980'li yılların başında turizme entegre olmaya başlayan gastronomi, özellikle 1990 ve sonrasında büyük gelişme kaydetmiştir. Ancak gerek Türk mutfağının dünyanın en zengin ilk üç mutfağından birisi olması, gerekse Osmanlıdan gelen zengin mutfak kültürü yeterince değerlendirilememiş, ülkemiz gastronomi konusunda mutfak zenginliğindeki gibi ilk üçe girememiştir. Bunun yanında ülkemizde Avrupa'ya göre daha fazla bitki çeşidinin bulunması, tarihte baharat yolu üzerinde bulunduğu farklı kültürleri özümsemesinin getirdiği zenginlik gerektiği gibi kullanılamamıştır.

Günümüzde, ülkemizde gelişmiş ve başlı başına bir sektör olan gastronomi turizmi tam olarak şekillenmemiş olsa da, yeni yeni yöresel tatların ön plana çıktığı çalışmalar başlatılmaktadır. Bu konuda NTV ve CNN Türk gibi kanallarda yapılan gastronomi turizmine yönelik yayınlarla bu alan teşvik edilmekle birlikte, ülkemiz dış ve iç turizmi açısından da yüksek gastronomik pazara sahiptir.

Tokat'ın yemek kültürü de oldukça zengin ve iştah açıcıdır. Tokat Kebabı, Etli Dolma, Bakla Dolması, Keşkek, Gendüme Çorbası, Bacaklı Çorba, Cevizli Çörek, Bezli Sucuk, Bat gibi yemeklerin yanında Tokat şarabı da sofralara ayrı bir renk katmaktadır. Özellikle dünyada sadece Tokat'ta üretilen Mahlep şarabının içimi ayrı bir zevktir.

C.KIRSAL TURİZM

Bata az gelişmiş ülkeler olmak üzere birçok ülkede kent ile kırsal alanlar arasındaki gelir farklılıkları devam etmektedir. Ekonomik gelişmenin bir çelişkisi olarak toplamda gelişme sürerken kırsal kesim ve kent bölgeleri arasındaki ekonomik uçurum sürekli artmaktadır. Bu sürecin sonucu olarak göç, kırsal yaşamın ve kültürün yok olması, güvenli gıda üretimi ve işsizlik gibi kronikleşen sosyal ve ekonomik problemler gündemimize artarak girmektedirler.

Kırsallık, kentlerden uzaklık, tarım veya arazi kullanımına dayalı bir ekonomik oluşum, iklim koşullarına bağımlılık, seyrek ve az bir nüfus, ekonomik, teknolojik ve toplumsal değişmelerin yavaş ilerlemesinin hepsini veya bir bölümünü tanımlar. Bütün bu özelliklerin, aynı zamanda kentleri tanımlamada kullanılan niteliklerin karşısı olduğu açıktır.

Dünyada küreselleşme diye tanımlanan ve Fordizm sonrası üretim tarzı neticesinde şehirlerin yoğunlaşıp, kırdan iyice uzaklaşmaları adeta kendi hinterlandlarındaki kırsala yabancılaşmaları, kent içerisinde yaşayan insanlarda kırsala olan özlemine artırmıştır. Bu gelişme, esasen alternatif turizm diye adlandırılan turizm türlerinin neden hızla arttığına cevabıdır. Doğal yapısı gereği bu turizm türlerine ev sahipliği yapan kırsal kesimler için alternatif turizm yaşanan sosyal ve ekonomik çelişkiyi azaltacak hatta ortadan kaldıracak bir çözüm aracı olarak günümüzde ortaya çıkmıştır. Kırsal turizm, çiftçiler ve kırsal kesimde yaşayan halk tarafından gelirlerini artırmak üzere turistik tüketicilere sunulan faaliyetleri, hizmetleri ve olanakları içermektedir. Bu tanıma göre kırsal turizm yalnızca çiftlik turizmini ya da tarımsal turizmi değil, özel ilgi turizmi dâhil birçok turizm aktivitesini kapsamaktadır (Ratz ve Pucko).

Kırsal alanda ana ekonomik uğraşısı tarım olan nüfusun, tarımsal uğraşılarını sürdürmekle birlikte evlerinin, ambarlarının kullanmadıkları uygun bölümlerini profesyonel amaçla ziyaretçi ağırlayabilecek yalın bir konaklama tesisine dönüştürerek, ek iş olarak küçük turizm işletmeciliği yapmasının sağlanması genel ifade ile “kırsal turizm” olarak adlandırılmaktadır.

Turizm birçok yoksul ve gelişmekte olan ülkede net ihracat değeri ortaya çıkaran tek sektör konumundadır. Nitekim 1990'larda dünyanın en az gelişmiş 49 ülkesindeki uluslar arası turizmden elde edilen toplam gelir iki kattan daha fazla artarak 1992-1998 döneminde 1 milyar dolardan 2.2 milyar dolara çıkmıştır. Ancak yavaş yavaş alternatif turizm türleri sadece yoksul veya gelişmekte olan ülkelerde insan etkisinin az olduğu yaban hayatın ve buradaki toplulukların yaşam tarzlarını yerinde görmek için bir faaliyet olmaktan çıkmıştır. Kırsal turizmin gerçekleştirilmesinde tarımsal değerler veya doğal değerlerin yanı sıra her yerleşimi diğerinden farklılaştıran özellikler belirleyici unsurlardır. Ancak yine de kırsal turizm faaliyeti içerisinde yer alacak yerleşimlerin ortak özellikleri, “nüfus yoğunluğunun düşüklüğü” ve “kent kültüründen farklılaşan yapısal özellikleri” olmaktadır.

Bu turizm türü ile ekolojik ve ekonomik verimlilik çerçevesinde bir planlama yaklaşımı benimsenmektedir. Planlama ve altyapı hizmetleri ile tarımsal bir köyü turistik bir yerleşim

haline dönüştürmek mümkündür. Örneğin, Düzce'nin Akçakoca ilçesinin Dadalı köyü (www.dogaldadali.com) kırsal turizm alanının model bir köydür. Ekolojik tarım da yapan köy bir bütün olarak kırsal turizme geçiş yapan Türkiye'deki ilk köydür.

Tokat ve köylerinde ekolojik tarım yapılması faktörü de göz önüne alınırsa kırsal turizme uygun olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Küçükağa Çiftliği'nde küçük ölçekte de olsa Amerika, Tokyo ve Fransa gibi ülkelerden gelen turistlere kırsal turizm deneyimi yaşatılmaktadır.

D.İÇ TURİZM-GÜNÜBİRLİK TURİZM

İç turizm, ülke bölge içinden gelen turistler için kullanılmaktadır. Günübirlilik turizm ise; insanların konaklama olmadan aynı gün içerisinde rekreasyon, dinlenme, eğlenme ve bilgi edinme amacıyla yapmış oldukları, seyahat, alışveriş ve sosyal iletişim faaliyetleridir. Bu turizm türünde süre ve mesafe en önemli belirleyicilerdir.

Türk insanı ekonomik seviyesinin artması ve özellikle deniz-kum-güneş turizmi denilen kıyı turizminin de ciddi derecede cazibesini yitirmesinden dolayı yeni oluşan bu turizm türüne yönelmeye başlamıştır. Özellikle çocuklu aileler Türkiye'nin güzelliklerini çocuklarına göstermek ve kendileri de farklı yerlere giderek özellikle eğlence kültüründen faydalanmak istemektedirler.

Örneğin, şu an Güneydoğuya giden pek çok insan bölgeyi öğrenmek istemekte ve aynı zamanda eğlence ve yemek kültüründen faydalanmak istemektedirler. Eskişehir, Hatay, Bolu, Gaziantep, Adana gibi şehirler de bu arayışa güzel örneklerdir. Bu süreçte bu trendden Tokat'ın da faydalanması mümkündür.

E.KÜLTÜR- TARİH ve ARKEOLOJİ TURİZMİ

Kültür turizmi genel olarak kültürel faaliyetler ve kültür sanayisine bağlı olarak genişleyen veya daralabilen bir turizm çeşididir. İnsanoğlunun geçmişten bugüne kadar biriktirdiği mekânların, geleneklerin, sanat formlarının, kutlamalarının, deneyimlerinin tümünün turizm olgusu içinde sunulmasına dayanır. Dünya turizm örgütü kültür turizminin tanımını; insanların şehir turları, sanat gezileri, festival ve diğer kültürel etkinlik ziyaretleri, tarihi eser gezileri gibi kültürel motivasyonlarla yaptıkları hareketler olarak sınırlandırmıştır. Bu turizm türünde modern ve rahat bir tatilden ziyade, orijinal kültürlerin deneyimlenmesi ön plana çıkmaktadır.

Kültür turizminin temelinde yatan fikrinin kültüre dayalı olması ve kültürün de kümülatif olarak gelişmesi nedeniyle kültür turizmi temel olarak tarih turizmi ile iç içe değerlendirilmektedir. Tarihsel birikimler, tarihsel özellikler kültürel turizminin veri tabanını oluşturmaktadır.

Temeli kültürel miras kavramına dayanan kültürel turizmin temel öğeleri arasında sözlü gelenek, töreler, diller, müzik, halk oyunları, törenler, festivaller, geleneksel tıp, mutfak ve yemek gelenekleri, endüstriyel miras gibi kültürel öğeler ile kültürel miras alanları, tarihi kentler, kültürel peyzajlar, taşınır kültürel miraslar, aletler ve yaşam alanları gibi, kültürün maddi yanlarıyla ilişkili her türlü kültür ögesi vardır.

Kültür - Tarih ve Arkeoloji Turizminin Dünyadaki Ekonomik Boyutu

Özellikle son yıllarda ön plana çıkan orijinal turizm değerleri arayışı kitle turizmini, kültürel turizmi ve eko turizmi ön plana çıkarmıştır. Avrupa Komisyonu tarafından yürütülen bir araştırma, AB genelindeki turizm varış noktalarının %30'unun sahip olduğu kültürel miras nedeniyle tercih edildiğini göstermektedir (Bellini vd, 2007). Dolayısıyla kültür turizmi seyahat sanayinin en hızlı gelişen sektörü olup, bu turizm için gelen ziyaretçi, diğer ziyaretçilerden günde ortalama 62 dolar, her ziyarette ise 200 dolar fazla harcama yapmaktadır.

Kültürel turizmin etkinliğini arttıran diğer bir olgu da kültürel etkinlikler ve festivallerdir. Bu etkinlikler de dikkate alındığında, AB genelindeki turizm varış noktalarının %50 ye kadarının kültürel turizme dayalı olduğu tahmin edilmektedir (Klein).

Dolayısıyla kültürel turizm, diğer turizm dallarıyla iç içe olarak ciddi bir potansiyele sahiptir.

Kültür turizmi için gelenler ziyaretleri esnasında birden fazla destinasyonu ziyaret etmektedirler ve bu turizm türünü seçenlerin büyük bir kısmı yüksek gelir seviyesindedir. Kültür turizmi sektörü başlangıçta çok yatırım isteyen ancak zamanla diğer turizm türlerinden çok daha fazla getirisi olan bir türdür.

Kültür turizminin bir alt bileşeni olan tarih turizminin tüm dünyada meraklısı çoktur. Tarih boyunca yaşanan savaflara sahne olan meydanlar, barış anlaşması yapılan saraylar veya mekânlar, bir idamın yapıldığı alan, toplama kampları v.b. alanlar bu turizmin yapıldığı mekânlar arasındadır. Bununla birlikte, bu turizm türü diğer turizm türlerini bütünler niteliktedir. Örneğin, kitle turizmine, kültür turizmine, kırsal turizme veya doğa turizmine

katılan ziyaretçiler belli bir zaman diliminde de bu turizme vakit ayırmaktadırlar. Bu nedenle, yalnızca bu alana özgü bir turizm geliri çok fazla değildir.

Geçmişin izleri ve bugüne ışık tutan tarihsel miraslar, eski uygarlıklar, bu uygarlıklara ait kültürel ve sanatsal öğeler her dönem insanların büyük ilgisini çekmiştir. Dünya tarih mirası listesinde olup da bugüne kadar öne çıkan ve haklı ün kazanan birçok bölge dünya tarih turizmi pastasından büyük pay almışlardır.

Türkiye diğer birçok turizm başlığında olduğu gibi tarih turizmi konusunda da oldukça zengin birikime sahip dünyanın en eski yerleşimlerini ve insan uygarlığına ilişkin en önemli detayları bünyesinde barındıran bir ülkedir. Gerçi ülkemizin batı kısmında tarih turizminin yeterince olmasa bile dünya ölçeğinde gündeme geldiği ve turizm hareketliliğinde önemli bir unsur olduğu aşikârdır.

Kültür - Tarih ve Arkeoloji Turizminin Türkiye'deki Ekonomik Boyutu

Gerek coğrafi konumu, gerekse tarihsel zenginlikleriyle ülkemiz köklü bir kültür ve medeniyet beşiğine sahiptir. Coğrafi koşulların neden olduğu farklı kültürler, iklim şartlarına göre şekillenirken, tarihin içinden gelen savaşlar, anlaşmalar, medeniyetler bu birikime katkı sağlamaktadır. Ülkemizde özellikle Cumhuriyetimiz açısından Çanakkale savaşlarının yapıldığı Gelibolu ve civarı, Başkomutanlık Meydan muharebesinin yapıldığı Afyon, Sakarya savaşının yapıldığı Polatlı ve civarı ile Kapadokya, Lidya, Antik Yunan, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlılardan kalan merkezler önemli kültür turizmi alanları arasında yer almaktadır.

Tarihi kültürel değerlerin yanında zengin yemek kültürü, ülkemize ait İznik, Kütahya çinileri, yöresel oyunlar ve inanışlar bir yandan mistik amaçlı turizm ve inanç turizmine hizmet verirken, bu inançlara ait ritüeller, farklı normlar da ülkemizi zengin bir kültür mirası hazinesi haline getirmiştir.

1.İNANÇ TURİZMİ

İnsanların dini inançlarını gerçekleştirmek amacıyla önemli çekim merkezlerine yaptıkları ziyaretlerin turizm olgusu içinde değerlendirilmesine “inanç turizmi” denilmektedir. inanç turizmi doğrudan doğruya herhangi bir ülke destinasyonunun sahip olduğu kültürel ve dinsel miras ile yakından ilişkilidir. İnanç turizmi kültür turizminin bir alt birimi olarak görünse de “ibadet amaçlı” ziyaretler olması sebebiyle diğer turizm türlerinden farklıdır (Timoty ve

Olsen, 2006:1). Amaç kişilerin dini köklerini aramak için yaptıkları arkeolojik bir araştırma ve ibadettir.

İnanç turizmi uzmanlarından David Gitlitz, “Çağdaş hacılar, ‘insanların kutsallıkla birleştikleri noktalarda’ dualarının daha büyük bir anlam kazanacağını hissettikleri yerleri arıyor” diyor. Giderek daha çok sayıda inanç sahibi insan, gerek dünyaca tanınan gerekse az bilinen hac merkezlerinde toplanıyor.

Kutsal yerlerin bu dinlere mensup turistlerce ziyaret edilme eğilimlerinin, turizm olgusu içerisine değerlendirilmesi İnanç Turizmi olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de İnanç Turizmi adı altında bazı faaliyetlerin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar, 1995 yılında başlamıştır. 1995-1998 yılları arasında çok sayıda yabancı tur operatörü, basın mensubu ve konu ile ilgili uzman kişilerin katılımı ile "İnanç Turizmi" turları gerçekleştirilmiştir. Anadolu’da, inanç turizmi kapsamında; Müslümanlık, Hıristiyanlık ve Yahudiliğe ait önemli ziyaret merkezleri bulunmaktadır.

Gerek ilk çağ medeniyetlerinin Anadolu’da gelişmesi, gerekse Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde havarilerin, Ortaçağda ise Musevilerin buldukları ülkelerde karşılaştıkları ağır baskı ve yok etme politikaları sonucu Anadolu topraklarına sığınmış olmaları ve hoşgörü ile karşılanmaları, Türklerin kendi dini olan İslamiyet’e ait eserlerin yanı sıra, çok sayıda kilise, sinagog ve diğer mabetlerle dini eğitim veren okul ve vakıfların Anadolu’da yer almasına neden olmuştur.

İnanç Turizminin Dünyadaki Ekonomik Boyutu

Yılda yaklaşık 300 milyon kişiye hizmet veren ve 18 milyar dolarlık bir bütçe içeren inanç turizmi, hızla büyüyen bir sanayidir. Hindistan ve Suudi Arabistan’da otel zincirleri müşteri akınlarına karşı yeniden yapılanıyor; Kuzey Amerika tur şirketleri de artık turlarının kapsamında inanç turizmi merkezlerine yer veriyor.

Dünya İnanç Turizmi Birliği (WRTA) Başkanı Kevin J. Wright’ın tanımıyla, harcanabilir gelir kalemindeki artış görece ucuz yolculuk maliyetleri ve bir hedefe yönelik rotaları keşfetme isteği, gerek geleneksel gerekse az bilinen yerlerdeki inanç merkezlerine ilginin artmasına neden oluyor. Bazen bu merkez Papa II. John Paul’ün Vatikan’daki mezarı oluyor. Bazen de bugüne kadar turizmin yasaklandığı bazı merkezler -örneğin Tibet gibi- öne çıkıyor.

Dünyada inanç merkezlerine göz atılacak olursa özellikle Hıristiyanlık, Yahudilik ve İslam’ın kutsal mekânları birbirine çok yakındır. Kudüs, Mekke bunlardan ilk akla gelenlerdir. Kutsal

kitaplarda tasvir edilen olaylar ve mekânlar birbiriyle çok yakın ilişkilidir. Bu bağlantıda Anadolu'nun önemi büyüktür. İlkçağ medeniyetlerinin Anadolu'da gelişmesi, Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde Havarilerin, Ortaçağ'da ise Musevilerin buldukları ülkelerde karşılaştıkları ağır baskı ve yok etme politikaları sonucu Anadolu'ya sığınmış olmaları, İslamiyet'e ait eserlerin yanı sıra çok sayıda kilise, sinagog ve diğer eserlerin Anadolu'da yer almasına neden olmuştur.

İnanç turizmi faaliyetlerinin, ortak inanç paydasında buluşan çok sayıda insanı ilgilendirmesi, bu alanda ortaya çıkabilecek turistik hareketliliğin boyutunu ve dolayısıyla ekonomik potansiyelini ortaya koymaktadır. İnsanların inançlarının gereği olarak gördükleri hac gibi seyahatlere katılmaları ya da kutsal mekânlara ilişkin kültürel merak, dinlerin kutsal merkezlerinin bulunduğu turistik destinasyonlarda yoğun bir turistik hareketliliğin yaşanmasına neden olabilmektedir. Dünya Turizm Örgütü (DTÖ) tahminlerine göre dünya genelinde her yıl 300 milyon turist inanç merkezli olarak seyahat etmektedir. Bu seyahatler ile oluşan pazarın ekonomik büyüklüğü ise 18 milyar \$ olarak hesaplanmaktadır (Wright, 2007:1). Bu istatistikler, inanç turizminin alternatif bir turistik ürün olarak, ülke destinasyonları için gelir potansiyeli bağlamında taşıdığı önemi açıkça ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, Dünya Turizm Örgütü (DTÖ), inanç turizminin de içerisinde bulunduğu niş pazarlarda turistik hareketlerin 2020 yılına kadar %20 artacağını öngörmektedir (McKelvie, 2005: 69).

İnanç Turizminin Türkiye'deki Ekonomik Boyutu

Türkiye, coğrafi konumu itibariyle tarihin ilk devirlerinden itibaren kıtalar arası insanlara ev sahipliği yapmıştır. Uygarlık geçmişinin çok eski oluşunun yanı sıra yaşamış olan kavimlerin çeşitliliği de Türkiye'nin arkeolojik ve kültürel zenginliklerini benzersiz kılmaktadır.

Hz. İsa'nın Havarileri Anadolu topraklarına sığınmış, öğretilerini yaymaya çalışmış, ilk kiliseler bu topraklarda kurulmuştur. Hıristiyanlık tarihinin en önemli olayları Antakya'dan başlayan Tarsus'a, Demre'ye, Yalvaç'a, Pamukkale'ye, Efes'e, İznik'e ulaşan güzergâhta yaşanmıştır.

Anadolu aynı zamanda birçok peygamberin yaşadığı ve hatta doğduğu coğrafyadır. Sadece Şanlıurfa'da Hz. İbrahim Aleyhisselam doğmuş, Hz. Yakup, Hz. Şuayp, Hz. Eyüp, Hz. Yusuf gibi birçok peygamberin yaşamları da bu topraklarda geçmiştir.

İslamiyet dönemin de birçok veli zatının naaşlarını bağrında barındıran Anadolu Hz. Mevlana, Hacı Bayram Veli, Yunus Emre gibi önemli İslam bilginlerini de dünyaya tanıtmış ve milyonlarca yabancı turist gelmesine vesile olmuştur.

Ancak Türkiye elindeki özellikli ürün avantajına rağmen inanç turizmi faaliyetlerini gerçek manada ekonomiye dönüştürememiştir. İnanç turizminin küresel turizm pazarına sunulabilecek bir ürün olarak ele alınması, 1995 yılında inanç turizmi projesi ile gündeme gelmiştir (Tunç ve Saç, 1998). Özellikle 1995-1998 yılları arasında yabancı tur operatörleri, basın mensupları ve din adamlarına yönelik inanç turizmi tanıtım turları düzenlenmiştir. 2000 yılının tüm dünyada Hz. İsa'nın doğum günü olarak kutlanacağını ilan edilmesiyle söz konusu tanıtım turları da ayrı bir önem kazanmıştır. Bununla birlikte Türkiye destinasyonunda inanç turizminin başlıca bir ürün olarak ele alınması henüz çok yenidir.

2.SANAT TURİZMİ

Azametli bir tarihin ve zengin kültürel mirasın ince ince işlenmiş; bazen bir kayaya, bazen bir kilise veya cami duvarına nakşedilen ve yaşamın özgün örneklerini bugünlere taşıyan sanat ve zanaat numuneleri de en az diğer hususlar kadar hayret uyandırıcı ve takdire şayan eserlerdir. Yapaylıktan son derece uzak ve her biri özgün değerler ifade eden, kültürlerin en temel yaşam sembollerini ve ayrıntıdaki zarafeti bize ulaştıran her türden sanat eseri tek tek ve bir bütün olarak son derece ilgi çekicidir.

El sanatı ürünleriyle fabrikasyon ürünler arasındaki nitelik farkı kitle turizmi ile kültür turizmi arasındakine benzemektedir. Az sayıda fabrika aynı üründen milyonlarcasını kısa sürede imal edebiliyor. Tur operatörleri ve seyahat acenteleri da milyonlarca gezgini benzer biçimde tatile göndermektedir. Kitle turizmi olarak adlandırılan bu yaklaşım ucuz ve türdeş ürünleri (güneş, plaj, otel) sunmayı hedefler ve karı en çoklamaya odaklanır. Bireysel farklılıklarını göz ardı eden bu anlayışa tepki olarak özel ilgi turizmi adı altında daha küçük gezgin topluluklarına hitap eden yeni seyahat tipleri ortaya çıkmaktadır. Kültür turizmi kavramı bu gelişmelerin ışığında yükselmiştir. Kültürel öğelerin turistik ürün tasarımında kullanımı özgünlük ve kalite sağlamakta ve turistlerin ziyaret deneyimini zenginleştirmektedir. Hediyeleşme alışverişi turistlerin başlıca harcama alanlarından biridir ve bu harcamalarda kültürel bağlamı olan el sanatları başlı başına bir çekicilik olarak turizmde önem taşımaktadır (Öter, 2010).

Sanat Turizminin Dünyadaki Ekonomik Boyutu

Turistlerin yapmış oldukları alışverişlerin ekonomiye doğrudan ve dolaylı, gerçek ve parasal yönlü etkileri bulunmaktadır. Turistik alışverişler sonucunda ülkeye bırakılan dövizin ülke ekonomisine doğrudan katkısı ulaştırma, konaklama gibi kalemlere yapılan harcamalara göre daha yüksektir, çünkü ülke içinde tüketilen gıda, günlük kullanım ürünleri ve satın alınan hediyelik eşyalarda yerli olma niteliği yüksektir. Zaten turistlerin bir amacı da yerel olanı, ülke ve bölgenin özgün kültürünü tanımaktır. Turistlere hediyelik eşya satışı gizli bir ihracat özelliğini de taşımaktadır. El sanatları bu bakımdan turistlerin alışverişlerine sıkça konu olmaktadır. Turistler gittikleri ülkelerde genel olarak üç tür ürün satın almaktadır: kullanım amaçlı (işlevsel) ürünler (radyo, çanta vb.), anı (hatıra) veya hediyelik eşyalar (dekoratif objeler, cam biblo, takılar vb.) ve bunların ikisinin karışımı olan ürünler (belli bir bölgenin özelliğini yansıtan işlevsel ve anı amaçlarına hizmet edebilecek ürünler (özel üretim bir çakı, Hereke halısı vb.). Hediyelik eşya satışı çok önemli miktarlara ulaşabilmektedir. Örneğin 1990'ların ortasında Hong Kong'un turizm gelirlerinin yarısı hediyelik eşyaların satışından sağlanmıştır (Heung 1998: 383-386). Turizmin perakende ticarete etkisinin güçlü olduğu ve bazı turistlerin sadece alışveriş yapmak için seyahat ettikleri görülmektedir. Böylece turistik alışveriş gelir kapısı olmanın yanında başlı başına çekim gücüne de dönüşebilmektedir. Hong Kong örneğinde alışverişlerin turistin gezi bütçesi içindeki payı % 60'lara kadar çıkabilmektedir. Hong Kong'ta turistlerin en çok satın aldığı mallar sırasıyla tekstil ürünleri, mücevherat ve deri olmuştur.

El sanatları ürünlerine olan talep ise yıldan yıla sürekli artmaktadır. El sanatlarının turist harcamaları içindeki payı % 3,2 ile % 7,3 arasında değişmektedir. 2005'te Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerin % 7,77'si salt alışveriş, % 9,56'sı salt kültür amacıyla geldiğini beyan etmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009). El sanatları ürünlerinin pazarlanması çok büyük yatırımlar gerektirmemesi nedeniyle ekonomik sonuçları kısa sürede görülebilmektedir. 1998'de Dünya Bankası ve yerel sivil toplum örgütlerinin işbirliğiyle Tunus, Lübnan ve Fas el sanatı ürünlerinin Internet üzerinden satışını hedefleyen bir proje (Souk Virtuel) başarıyla başlatılmıştır. El sanatlarının kırsal kesimlerde işsizlik sorununu çözümleyici yönü de bulunmaktadır. Hindistan'ın Lucknow kasabasında 1984'te kurulan bir el sanatçıları kooperatifi sadece bayanları çatısı altında toplamıştır. Kooperatif sayesinde daha önce tüccarlara mahkûm olan ve düşük ücretlerle el sanatı yapan kadınlar ekonomik yönden özgürleşmişler ve kendi ürünlerini kendileri pazarlar hale gelmişlerdir. Kooperatifin başarısı

nedeniyle üye sayısı hızla artmış ve 1996'da 5000 kişiye ulaşmıştır. El sanatı ürünlerini satmanın ötesinde kooperatif kanalıyla kadınların sağlık, eğitim, temizlik gibi konulardaki gereksinimlerine de katkı sağlanmıştır (Matarasso: 3-10).

Sanat Turizminin Türkiye'deki Ekonomik Boyutu

Türkiye'de turistik alışverişe konu olan el sanatları çoğunlukla geleneksel ve dekoratif niteliklidir. Örneğin halı dokumacılığı, kuyumculuk, seramikçilik, çömlekçilik, taş süslemeciliği, ağaç oymacılığı, ebru, hat, minyatür, tezhip sanatları gibi. El sanatı turizm endüstrisi ile yoğun etkileşime girmekte ve turistlerin alışverişlerinde özel bir yer tutmaktadır. Turistlerin özgünlük arayışı içinde el sanatçılarının üretimlerine yönelmelerinde fayda vardır.

Türkiye gibi turizm endüstrisi büyüyen ülkelerde bu turizm türü büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Turizm merkezlerinde el sanatları ürünlerinin (özgün veya taklit) yoğun olarak satıldığı görülmektedir. Ancak, sanayileşen toplumlarda el sanatçılarının sayılarının gittikçe azalması ve bazı geleneksel mesleklerin ve becerilerin unutulmaya, yok olmaya yüz tutması kültür mirası içinde önemli yer tutan el sanatlarının geleceği açısından risk taşımaktadır. El sanatıyla genellikle hobi olarak veya ek gelir kapısı olarak ilgilenilmektedir.

Sadece el sanatıyla geçimini sağlayan ustaların çoğu yaşlı, düşük eğitilmiş ve iş değiştiremeyecek konumdadırlar. Bunların yanında yoğun bir el sanatı sevgisi taşıyan ve zorluklarına rağmen geçimini bu işle sağlayanlar bulunduğu gibi, geçim kaygısı olmayan yüksek gelirli kişilerin de zevk amacıyla ve kültürel etkinlik olarak el sanatıyla ilgilendikleri görülmektedir. Bu son değinilen el sanatçıları için eserlerini satmaktan çok anlayanlara göstermek, tanıtmak daha önemlidir. Bazı el sanatçılarının ise Türk kültürünü yaşatma ödevini herhangi bir resmi talep olmadan kendiliğinden benimsedikleri ve bu doğrultuda ulusal kültür mirasına katkıda buldukları görülmektedir (<http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/86%20pdf/15.pdf>).

F.SAĞLIK TURİZMİ

1.Termal Turizm

Mineral açısından zengin olan termal suların ve bunlara ait çamurların ya da buharın terapi amaçla kullanımı, tarihsel süreç boyunca pek çok toplulukta görülmüştür. Arkeolojik verilerle desteklenen bu kullanım, temelde belli bir hastalığa yönelik olarak fizyoterapi, mekanik tedavi, psikoterapi, aeroterapi şeklinde kullanılabilirken bunun yanında rehabilitasyon, masaj, beden eğitimi, kür tedavileri ya da diğer amaçlara yönelik de kullanılabilir.

Termal suları yukarıda belirttiğimiz amaca yönelik olarak kullanma ve buralardan belli bir gelir sağlamak üzere, bu suların çevresine kurulan hekim destekli turizm tesisleri genel olarak kaplıca tesisleri olarak bilinmektedir. Bunun yanında, suyun kür olarak kullanım türüne göre ılıca ya da içmece isimleri de kullanılmaktadır. Termal turizm kavramı ise, bu amaçlarla kurulan turizm işletmeleri ve bu işletmelerin verdikleri her türlü turizm amaçlı hizmete verilen ad olarak tanımlanabilir.

Dünyada Termal Turizm

Günümüzde giderek önemi artan ve termal turizmin de temelini oluşturan hidroterapi ya da diğer bir ifade ile suyla terapi tıbbın diğer alanları gibi teknoloji düzeyine ya da yetişmiş insan gücüne bağlı değildir. Bunun için fiziki ortam ve coğrafi uygunluk gerekmektedir. Bu nedenle dünyada terapi alanında çok ileri düzeyde olan ülkeler ve Avrupa dahil olmak üzere pek çok ülke, sağlık amaçlı olarak termal kaynakları olan ülkelere hasta göndermektedir. Bu ülkeler maliyeti düşürmek için, şartları uygun olan ülkelerle paket anlaşmalar yapmaktadır. Türkiye'nin temel pazarı olarak nitelendireceğimiz Avrupa'da sağlık turizmi türünün hemen hemen hiç olmayışı, Türkiye'yi bu ülkelere gerek konum, gerekse zengin termal kaynakları nedeniyle iyi bir pazar yapmaktadır.

Dünyada termal turizmin başında, Japonya'nın Beppeu şehri, Almanya, Macaristan ve Rusya gelmekte olup, bunun yanında Fransa, İspanya ve İsviçre'de bu turizme yönelmiştir. Bu ülkelere yıllık olarak termal turizm amaçlı gelen kişi sayıları incelendiğinde, sadece Japonya'nın Beppeu şehrine 12-13 milyon kişinin geldiği, bunu 10 milyon kişi sayısı ile Almanya ve Macaristan'ın izlediği görülmektedir. Rusya 8 milyon termal turizm müşterisi alırken, Fransa'ya 700 bin, İspanya'ya 400 bin ve İsviçre'ye 800 bin kişi termal turizm amaçlı olarak gelmekte ve bu ülkelerin ekonomilerine büyük katkı sağlamaktadır.

Dünyada önde gelen bu ülkelerin termal turizm oranları, sahip oldukları kaynaklara nazaran oldukça yüksektir. 126 milyon nüfusa sahip olan Japonya'da yıllık olarak nüfusun tamamına yakını oranında, 100 milyon kişi termal turizm yapmaktadır. Japonya'nın sahip olduğu kaplıca sayısının 1500 olduğu düşünüldüğünde, bu olanakların kullanımının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Nitekim yıllık 12-13 milyon termal turizm amaçlı gelen kişi oranına sahip olan Beppeu'da saniyede 1000 litre termal su turizm amaçlı kullanılmaktadır. Benzer şekilde Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'da bulunan 60 termal tesiste yıllık 500 bine yakın turist tedavi edilmektedir. Almanya'da yıllık bazda bakıldığında günde 3000 kişi kapasiteli Das

Leuse Tesisleri, Amerika'da yıllık 4,5 milyon kişi sayısına ulaşan ve on bin yıldır kullanılan 210 adet kaplıca, bu tesislerin ve dolayısıyla termal turizmin dünyada nasıl etkili kullanıldığını göstermektedir.

Türkiye'de Termal Turizm

Dünyadaki bu gelişim ve trende bağlı olarak Türkiye'de, 1990 yılından itibaren hız kazanan ve önemli bir bölümü İl Özel İdareleri'nce yürütülen termal turizm, gelişmiş ve nitelikli sağlık personelleriyle birlikte ciddi bir atılım göstermiştir. Bu atılımın sonucu olarak Türkiye dünyada ilk yedi ülke arasında yer alırken, temel pazarı olan Avrupa'da da, çeşitlilik ve içerik açısından lider konumdadır. Ancak genel olarak ülke içerisindeki hizmetin kalitesinin yeterli olmadığı ve sürekli olarak geliştirilmesinin gerekliliği de görülmektedir.

Türkiye'de termal turizm alanında faaliyet gösteren tesislerin genel olarak Bursa civarında Çekirge, Yalova, Gönen, Bolu, Balçova, Sandıklı, Denizli Pamukkale, Kütahya Harlek, Sivas Çermik, Erzurum Pasinler gibi merkezler ön plana çıkarken, bu merkezlerde özellikle kaplıca sezonunda yer bulunamayışı, alt yapının yetersizliğini göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye genelinde 240 adet kaplıca 10 milyon kişiye hizmet verirken, bu değer Amerika'da 210 kaplıca ile ulaşılan 4,5 milyon kişi sayısı ya da diğer ülkelere nazaran oldukça yüksektir. Ancak coğrafi zenginlik düşünüldüğünde, bu oranın daha da artması mümkündür. Zira ülkemizde 1300 dolayında kaynak suyu mevcut olup, bunların debileri ise saniyede 2 ila 500 litre arasında değişmektedir.

Ülkemizde Türkiye Jeotermal Derneği adında faaliyet gösteren Jeotermal Enerjiyi Değerlendirme Derneği ve Başbakanlık DPT 9. Kalkınma Raporu Madencilik Özel İhtisas Komisyonu Enerji Hammaddeleri Alt Komisyonu, termal turizme yönelik olarak yapmış oldukları Jeotermal Çalışma Grubu Raporu'nda, Türkiye'deki termal turizmin hedefleri ve ekonomik getirilerine ilişkin olarak 2013 yılı için şu hedefleri koymuşlardır:

Termal turizm yatak kapasitesinin 250.000'e çıkarılması,

Avrupa Birliğine giriş ve serbest dolaşım ile birlikte termal turizm amaçlı gelen yıllık yabancı turist sayısının 250.000 kişiye çıkarılması,

Bunlara uygun olarak termal turizm kullanımının 1100MWt'a çıkarılması ve

İç termal turist sayısının 15 milyon kişiye çıkarılmasıdır.

Bu rakamlara göre, yerli termal turizmde, 15 günlük tedavi süresi için 1000 USD ve 3 gün ya da hafta sonu için 400 USD baz alındığında yıllık getirinin;

10 Milyon kişi x 1000 USD + 5 Milyon kişi x 400 USD = Toplam 12 milyar USD ve yabancı termal turizmde, 15 günlük tedavi süresi için kişi başı 2500 USD baz alındığında yıllık getirinin;

250.000 kişi x 2500 USD = Toplam 625 milyon USD olacağı, toplamda ise;

12 milyar USD + 625 milyon USD = 12 milyar 625 milyon USD olacağı öngörülmektedir.

Tokat kaplıcaları; Sulusay kaplıcaları, Reşadiye kaplıcaları, Başören kaplıcaları, Ayvaz kaplıcaları olarak 4 tane şifalı kaplıcası vardır. Bu kaplıcalar pek çok hastalığa faydalı şifalı suları ile ünlüdür. Bu kaplıcalar hakkında aşağıda kısa bir tanıtım bilgi verilecektir.

Sulusaray Kaplıcaları

Artova İlçesi'ne bağlı Sulusaray Bucağı'ndadır. Çermikönü Kaplıcası olarak da anılır. Soğuk ve sıcak su kaynaklıdır. Tarihi eskilere dayanan kaplıca, Roma ve Bizans dönemlerinde, daha sonrada Osmanlı ve Selçuklu döneminde faaliyetini sürdürmüştür.

Sodyum klorür ve sülfatlı, bikarbonatlı sularındadır. Bulunduğu yer deniz düzeyinden 750 m. yüksektedir. Romatizma, nevrojji ve cilt hastalıkları için büyük fayda sağlar. Modern konaklama tesisleri ile donatılmıştır.

Reşadiye Kaplıcası

Reşadiye ilçesindedir. Reşadiye Belediyesi Termal Tesislerinde her kesme hitap eden 3 yıldızlı konforlu tatil ve konaklama imkânı sunmakta. Kaplıca İstanbul Üniversitesi Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji Araştırma Merkezi'nce verilen Tıbbi raporda analiz sonuçları şöyledir. 48 derece de Hipertermal ısı, Litrede 4gr'ın üzerinde yüksek mineral her türlü Romatizmal hastalık, Ortopedik (Kırık Çıkık) ameliyat sonu sekmeler ve kadın iç hastalıkları tedavisi mümkündür. Reşadiye Termal'de bulunan kayalar zaman zaman küçük pamuk kaleler oluşturmakta ve Pamukkale'den ayırt edilemez duruma gelmektedir.

Başören İçmesi (Sarılık Suyu)

Merkez ilçeye bağlı Başören Köyü'ndedir. Sindirim organları rahatsızlıklarıyla, böbreklerdeki taşların düşürülmesinde yararlı bir sudur.

Ayvaz Madensuyu

Niksar İlçesi'ne 2 km. uzaklıktadır. Yüksek tansiyona, safrakesesi, bağırsak rahatsızlıklarına faydalıdır. Şişelerle satılıp pazarlanan bir madensuyudur.

2.Klimatizm

Sağlıklı iklim ortamında bulunmayı ifade etmektedir. Sağlıklı iklim tanımına uygun ve insan sağlığına yararı bakımından en çekici yerler arasında deniz seviyesinden 800 m yükseklikten başlayarak 2.000 m'ye kadar uzanan yükseklik kuşağı yer alır. Yapılan araştırmalara göre deniz seviyesinden yükseklerde yaşayanlarda hemoglobinin artışı görülmektedir. Bunun sonucu kan basıncı, kan dolaşımı hızlanmaktadır. Bu olay kas ve hücrelerin güçlenmesine olanak sağlar. Sonuç olarak insan bedeninin hareketlilik ve güç performansını yükseltir. Tokat'taki Ballica Mağarası ve çevresinin astım hastası olanların buralardan sonra kendilerini daha iyi hissettiklerini ve çevrede oksijence zengin bir hava olduğunu belirtmiştir.

Klimatik kaynaklar; dağlar, mağaralar, vb. yerlerdir. Bir başka deyişle dağ istasyonundaki açık havanın sağlık üzerindeki şifa verici etkisinden yararlanmak için uygulanan bir tedavi sistemi ve sağlıklı iklimde yapılan temiz hava kürüdür.

Şifa turizmi kapsamında ele alınabilecek olan klimatizm günümüzde giderek azalan doğal klimaların değerinin artmasıyla birlikte ön plana çıkan bir turizm türüdür. Son yıllarda Anadolu kaplanlarının girişimci ruhu mağaraları bile verimli kılmakta, Tokat'ın meşhur Ballica mağarasının hastane haline getirilmesi planlanmaktadır.

STRATEJİK YOL HARİTASI

Tokat ilinin turizm odaklı marka kent stratejisinin hayata geçirilebilmesi için stratejik yol haritası belirlenmiştir. Yol haritasının iki temel stratejik alan belirlenmiştir. Birincisi Sektörel Kapasitenin Geliştirilmesi; ikincisi markalaşma çalışmalarının yapılması

STRATEJİK ALAN I: SEKTÖREL KAPASİTENİN GELİŞTİRİLMESİ

Bir ilin her hangi bir alanda (turizm, eğitim, sanayi vb.) marka kent olabilmesi için öncül şartlardan birisi ilgili sektörde sektörel durumun (insan kaynakları, ölçek, hizmet/ürün kalitesi vb.) markalaşmaya uygun olmasıdır. Bir önceki rekabetçilik analizinin sonuçları bir arada incelendiğinde Tokat ili turizm sektörünün markalaşma çabalarına başlamadan önce alması gereken bir dizi önlemler bulunduğu görülmektedir. Bu önlemleri bir arada düşündüğümüzde birinci Stratejik Alanımızı "Tokat İl Turizmi Sektörel Kapasitenin Geliştirilmesi" olarak

nitelendirebiliriz. Bu başlık altında Tokat ilinde turizm sektörünün daha rekabetçi olması için yapılması gerekenler sıralanmıştır. İlgili stratejilerden bir kısmı kısa vadede gerçekleştirilebilirken bir kısmı 10 yıl gibi uzun vadede sürecek bir stratejidir. Diğer taraftan bu stratejilerin bir kısmı tek bir paydaşın sorumluluğunda iken diğer bir kısmı birçok paydaşın sorumluluğundadır.

1.1.TOKAT İLİNİN TURİZM ALTYAPISININ GELİŞTİRİLMESİ

Öncelikli olarak yapılması gereken faaliyet turizm sektörünün gelişmesi için altyapı eksikliklerinin giderilmesidir. Bu amaçla aşağıdaki alt stratejilerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

1.1.1. Turizm Sektörü İle İlgili Sistemik Bilgi Yönetiminin Yürütülmesi

Gerekçe

Merkezi hükümet başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluş istatistikî veri toplamaktadır. Birçok kurum ve kuruluştan toplanan bilgiler yöntem, süre vb. değişikliklerden dolayı sistematik olarak bir arada değerlendirilememektedir. Bu sebepten dolayı veri ham halinden öteye geçememektedir. Diğer taraftan toplanan veriler toplanması gereken istatistikî asgari ve zorunlu bilgiler olduğu için strateji ve/veya politika belirlerken çok da etkin bir rol oynamamaktadır. Veri toplanmasında yaşanan çok başlılık bazen aranan verilerin bulunamamasına bazen de çelişkili veriler toplanmasına sebep olmaktadır.

Marka Kent Çalışması, Stratejik Planlama ya da Pazarlama Çabaları bu ve benzeri çalışmalarda doğru adımlar atmanın en önemli şartı doğru bilgilerden geçmektedir. Çoğu zamanda bu kadar stratejik öneme haiz çalışmalar zorunlu olarak toplanan bilgiler ışığında yapılmak zorunda kalındığı yanlış sonuçlara götürmektedir. İkinci olarak da ihtiyaç duyulan bilgiler sıfırdan toplanmaktadır. Bu durum da zaman ve işgücü maliyetine sebep olmaktadır.

Diğer taraftan yönetim kavramının en önemli unsuru “feedback (geribildirim)” kavramını da içine alan döngüsel bir süreç olmasıdır. Bu durum devamlı surette bilginin toplanıp kontrol sürecinin gerçekleştirilmesi ve gerekli düzeltici önlemlerinin alınmasını gerekli kılar. Dolayısıyla örgütte devamlı bir veri akışı ve verinin işlenmesi gerekmektedir.

Önerilen Strateji

Bu Proje kapsamında önerilen ve marka kent çalışmalarını yürütmekle görevli olacak birim bünyesinde kurulacak olan ekip Tokat İli Turizmi ile ilgili her türlü verinin toplanmasından, işlenmesinden ve ilgili yerlere sunumundan sorumlu olacaktır. Ekibin görevleri arasında

Tokat ilinin komşu illerle karşılaştırmalı olarak turistik değerlerinin envanteri ve takibi olması yanında her türlü turizm hareketleri, özel sektörün durumu vb. bilgilerin toplanması olduğu gibi marka kent çalışmaları sürecinde ihtiyaç duyulacak olan bilgilerin toplanması amacıyla saha araştırmalarının yapılması ve rapor edilmesi bulunmaktadır. Doğru olarak elde edilen ve analiz edilen bilgiler ile yapılacak olan strateji ve politikalar daha gerçekçi olacaktır.

1.1.2. Restorasyon Çalışmaları

Gerekçe:

Tokat'ın önemli turizm alternatiflerinden birisi tarih turizmidir. Selçuklu ve Osmanlı döneminden kalan mimari eserler olduğu gibi antik çağlardan kalan eserler de bulunmaktadır. Eserlerin büyük kısmı zamanın etkisi, ilgisizlik, doğal şartlar vb. sebeplerden dolayı hasar görmüştür. Son dönemde özellikle Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalar sayesinde onlarca eser restore edilmiştir. Fakat bu sayı Tokat ilinin tarihi değerleri ile kıyaslandığında az kalmaktadır. Fakat tarih odaklı bir marka kent hedeflendiği durumda restorasyon çalışmalarını hızlandırmak gerekmektedir.

Önerilen Strateji

Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı belirli bir bütçeyi restorasyon işlemlerine ayırmıştır. Bu bütçenin yurt içi hatta yurt dışına paylaştırıldığı düşünüldüğünde öncelikli olarak bu bütçeden mümkün olduğunca pay almak için gerekli olan lobi faaliyetlerinin yapılması gerekmektedir. İkinci olarak yapılacak harcamaların etkinliğini arttırmak adına en doğru eserlerin seçilmesi gerekmektedir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın bütçesinin sınırlı olduğu düşünüldüğünde ilave fon kaynaklarına yönelmek gerekir. OKA vb. yerli kaynaklar yanında AB vb. yabancı kaynaklar araştırılarak yeni fon kaynaklarının bulunması gerekmektedir.

1.1.3. Katma Değeri Yüksek Turizm Faaliyetleri İçin Gerekli Olan Tesislerinin Kurulması

Gerekçe:

Tarihi yada doğal destinasyon tek başına yeterli olmamaktadır. Turistlerin sadece tarihi yada doğal destinasyon için bir şehre ya da bölgeye gitmeleri tercih edilir bir şey durum değildir. Kaldı ki bölge ekonomisine asıl katma değer katan ve ziyaretleri sürdürülebilirliğini sağlayan unsur tarihi ya da doğal destinasyonun yanına yapılacak tesislerle katma değer yaratmaktır. Örneğin Ballica Mağarası tek başına önemli bir destinasyondur. Fakat sadece mağaranın hem katma değeri hem de tercih edilebilirliği düşüktür. Fakat mağara hediyelik

eşya, kafeterya, mesire yeri, vb. düzenlemeler ile zenginleştirildiğinde katma değeri çok daha yüksek olacaktır. Mercimek Tepesi, Zinav Gölü, Gij Gij Tepesi gibi örnekler çoğaltılabilir.

Önerilen Strateji

Tesislerin bir kısmı bölge turizmini teşvik amacıyla kamu eliyle yapılabilir. Burada yerel bütçe, merkezi bütçe ve hibelerden faydalanılabilir. Diğer taraftan yap-işle-devret modeli ile ya da destinasyonun kiralanması yolu ile gerekli tesislerin yapımı sağlanabilir. Destinasyonun ruhuna uygun tesislerin yapımı ile hem ziyaretçi sayısında artış hem de bölge ekonomisine katkı sağlanacaktır.

1.1.4. Destinasyonlara Ulaşım Altyapısının Kurulması Ve Gerekli Çevre Düzenlemesinin Yapılması

Gerekçe:

Tokat ilinin önemli destinasyonları incelendiğinde Tokat'ın çeşitli yerlerinde bulunduğu görülecektir. Diğer taraftan çeşitli destinasyonlar merkezlerden uzak yerlerde olması sebebiyle ulaşımı sıkıntılıdır. Bir çok destinasyon ulaşım güzergahları üzerinde olmaması sebebiyle özel araç gerektirmektedir. Diğer taraftan yolların elverişsiz olması tur otobüslerinin gitmekte zorlanmasına sebep olduğu gibi özel araçla gitmeye çalışanlar için yolların çıkartabileceği ilave maliyetler sebebiyle tercih edilmemektedir. Bu sebepten bir çok destinasyon ziyaret edilememektedir. Aynı şekilde Türkiye'nin dört bir yanına dağılacak ve ilin imajını olumlu ya da olumsuz etkileyecek olan üniversite öğrencileri içinde Tokat'ın en önemli destinasyonlarından birisi olan Balıca Mağarasına gidebilen öğrenci çok azdır. Tek ziyaretçilerin ulaşım için araç bulmakta zorlanması da bir diğer sıkıntıdır. Birçok destinasyonda da çevre düzenlemesinin eksik olması destinasyonun büyümesini ortadan kaldırmaktadır.

Önerilen Strateji

Özellikle önemli destinasyonlara giden yolların yapılması ulaşım sıkıntısını azaltacaktır. Diğer taraftan destinasyonların tanıtımı sürecinde belirli bir süre belirli sayıda ziyaretçi sağlandığında (örneğin bir otobüs ziyaretçi) yerel kurumlar (belediye, Valilik, TSO vb.) tarafından ulaşım sağlanabilir. Destinasyonlara ücreti karşılığı ulaşım hizmeti sağlayacak kuruluşlar sübvansede edilerek ziyaretçilerin daha uygun fiyata taşınması sağlanabilir. Aynı şekilde üniversiteyi yeni kazanmış olan öğrencileri üniversite ya da başka bir kurum tarafından Balıca Mağarası ve benzer önemli destinasyonlar (özellikle ulaşım sıkıntısı

olanların) gezdirilebilir. Tesislerin yapılmasında olduğu gibi çeşitli yollarla çevre düzenlemesi yapılarak destinasyonlar daha nezih hale getirilebilir. .

1.1.5. *Destinasyonların Canlandırılması*

Gerekçe

Destinasyonların tercih edilmesinde önemli bir diğer etken ise mekânın canlılık düzeyidir. Örneğin Amasya’da Kral Kaya Mezarlarının ışıklandırılması, yürüyüş yolunun bahar ve yaz aylarında trafiğe kapatılarak yaya hizmetine sunulması adı geçen destinasyonların canlanmasında büyük önem arz etmektedir. Amasya’da yazın 24:00’lere kadar hayat devam ederken Tokat’ın tarihi mekanlarında akşam belirli bir saatten sonra kimse gezmemektedir. Işıklıdırmanın ya da diğer faaliyetlerle mekânın canlandırılmaması destinasyonun imaj kaybına da sebep olmaktadır. Örneğin Gıj Gıj Tepesinin son projeler öncesindeki durumu içler acısı idi. Aynı şekilde Sulu Sokak ya da Bey Sokağı gibi merkezler saat 17-18’den sonra gezilebilecek uygun yerler değildir.

Önerilen Strateji

Bölgedeki hareketliliğin artması ve cazibe merkezi haline gelmesi için Bey Sokağı, Sulu Sokak vb. diğer tarihi yapılar, Almus gölü, Zinav gölü vb. doğal varlıklar bünyesinde/etrafında ışıklandırma, trafiğe kapatma, yayalar için uygun gezinti alanları yapılması gibi faaliyetler gerçekleştirilebilir. Böylelikle bölge ziyaretçi çekebilir. Önceki başlıklarda değinilen çevre düzenlemesi, ulaşım altyapısı, restorasyon ve yeni tesis yapma çalışmaları böylece daha etkin bir çözüm sağlayacaktır. Diğer taraftan doğru bir ışıklandırma ile ziyaretçilerin hava kararınca bitecek olan gezintileri geç saate kadar devam edebilecektir.

1.2. İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ

Yapılan SWOT analizlerinde, saha araştırmalarında, mülakatlarda ortaya çıkan diğer önemli bir unsur insan kaynaklarının nicel ve nitel olarak geliştirilmesidir. Bu sebepten dolayı sektörel kapasitenin geliştirilmesi başlığı altında ikinci strateji olarak insan kaynaklarının geliştirilmesi belirlenmiştir. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi stratejisi aşağıdaki gibi iki boyuttan ele alınmıştır.

1.2.1. Mevcut İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi

Gerekçe

Bu başlık sektörde faaliyet gösteren gerek yönetici gerek personel pozisyonunda çalışanların geliştirilmesi ile ilgilidir. Turizm sektöründe farklı iş alanlarında (konaklama, yiyecek-içecek, ulaşım vb.) faaliyet gösteren girişimci ve yöneticilerin bir kısmının kurumsallaşma, müşteri memnuniyeti, finansa erişim ve finansal yönetim, insan kaynaklarının yönetimi, proje kültürü gibi konularda eksikliği olduğu görülmüştür. Aynı şekilde çalışanların da mesleki bilgi ve tecrübe düzeylerinin düşük olduğu gözlenmiştir. Diğer bir husus yönetici ve personelde alanı ile ilgili gerekli eğitimleri almış profesyonel çalışanlar çok az sayıdadır. Bu sayılan durumlar işletmelerin rekabet güçlerini azalttığı gibi bölgenin turizm potansiyelini de düşürerek kısır döngü oluşturmaktadır.

Önerilen Strateji

Sektör işletmelerindeki personel ve yöneticilerin yönetsel ve teknik anlamda eksikliklerinin tespiti amacıyla eğitim ihtiyaç analizlerinin yapılması gerekmektedir. Ardından araştırma sonuçlarına göre gerekli eğitimlerin düzenlenmesi gerekir. Bu konuda ilde yer alan Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nden destek alınabilir. Söz konusu faaliyetler Valilik, Belediye ve TSO gibi yerel kuruluşlardan sağlandığı gibi OKA gibi bölgesel kuruluş veya İŞKUR vb. ulusal bir kuruluş veya AB vb. uluslararası bir otorite tarafından finans edilebilir.

1.2.2. Sektörün ihtiyaç duyduğu insan kaynaklarının geliştirilmesi

Gerekçe

Mevcut insan kaynaklarının eğitimi önemli ve gerekli olmasına rağmen yeterli olmamaktadır. Gerek sektörün mevcut ihtiyacı gerek marka kent çalışmalarının da katkısıyla büyüme potansiyeli göz önüne alındığında sektörün insan kaynağı ihtiyacı ortadadır. Yeni girişim ihtiyacı açısından girişimcilere, büyüyen işletmeler açısından da profesyonel yönetici ve personele ihtiyaç vardır. İldeki sektör işletmelerinin ölçeği göz önüne alındığında verilecek olan eğitimler sayesinde yeterli bilinç ve kurumsallaşma düzeyine sahip olsalar dahi şehir dışından profesyonel yönetici ve personel tedarik edebilecek işletme sayısı yok denecek kadar azdır. Bu sebepten dolayı yerel tedarik zorunlu bir seçenektir. Diğer taraftan yetiştirilecek/eğitilecek/teşvik edilecek bir girişimci 15-20 kişiye istihdam olanağı sağladığı gibi sektörel kapasiteyi arttıracaktır.

Önerilen Strateji

Bu aşamada da bir önceki aşamada olduğu gibi temin etmekte zorlandıkları sektörün ihtiyaç duyduğu alanlarda kurs ve eğitimler açılabilir. İş-kur merkezli istihdam merkezleri olabildiği gibi OKA merkezli “İnsan kaynaklarının geliştirilmesi” teklif çağrılarında da faydalanılabilir. KOSGEB odaklı genç girişimcilik destekleri de özellikle sektörün ihtiyaç duyduğu yeni girişimcilerin yetişmesinde katkı sağlar.

1.3.STRATEJİK İŞBİRLİKLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

1.3.1. Yerel işbirliklerinin Geliştirilmesi

Gerekeçe

Turizm, sanayi, hizmet veya tarım odaklı marka kent çalışmaları ve buna bağlı olarak ilin ekonomisinin canlandırılması ve rekabetçi bir pozisyon sağlanması sadece bir paydaşın yapabileceği bir faaliyet değildir. Kamu, özel sektör ve STK’ların gerek birbiri içinde gerekse birbirleri arasında işbirliğinin yüksek olması gerekmektedir. İlde işbirliğinin ve ortak çalışmanın varlığından söz etmek mümkün olsa da istenilen seviyede değildir. Özellikle özel sektör işletmelerinin ortak tanıtım, ortak fuarlara gidilmesi vb. faaliyetlerde çok da etkin olduğunu söylemek mümkün değildir. Diğer taraftan Tokat ili ve Tokat turizmi için gerek Tokat ilinde gerekse diğer şehirlerde faaliyet gösteren çeşitli STK’lar (ilin tamamını kapsayan, ilçeyi kapsayan yada köyleri kapsayan) bulunmaktadır. Fakat bu STK’lar arasındaki koordinasyon esikliği zaman, işgücü ve maliyet kaybına sebep olmaktadır. Aynı şekilde Tokat ili turizmi ile ilgili görevli olan kamu kurumlarının (İl Özel İdare, Belediye, Valilik, Vakıflar Bölge Müdürlüğü vb.) istenilen düzeyde etkin bir işbirliği içinde olduğunun söylenmesi zordur. Bu çalışma sonucu hazırlanmış olan stratejik yol haritasında yapılan önerilerin sadece bir kısmı tek paydaş tarafından uygulanabilecektir. Diğerleri işbirliğini gerektirmektedir. Bu aşamada bazı paydaşların siyasi gücü bazı paydaşların ekonomik gücü bazı paydaşlarında etkileyebilecekleri kitleler açısından kendilerine önemli işler düşecektir.

Önerilen Strateji

Başarılı bir marka kent çalışması için il ile ilgili tüm paydaşların işbirliği içinde faaliyet göstermesi gerekmektedir. Ortak yürütülen projeler, ortak fuarlara katılım ya da ortak bir organizasyon düzenlemek gibi faaliyetler işbirliğinin önündeki engelleri kaldırabilir. Diğer taraftan ilgili paydaşlarla yapılacak olan bilgilendirme toplantılarında işbirliğinin önemine vurgu yapılmalıdır. İşbirliğinin koordine edilmesi görevi ilerleyen bölümlere detaylı

anlatılacak olan “DESTİNASYON PAZARLAMA AJANSI” önderliğinde gerçekleştirilebilir. Ajansın yönetiminin Kamu, Özel Sektör ve STK’lardan seçilecek yetkililerden oluşacağı düşünülürse koordinasyon olayının rahat olacağı söylenebilir. Başarılı bir şekilde uygulanabilecek bir iki pilot proje işbirliği kültürünün yayılması için yararlı olacaktır.

1.3.2. Bölgesel İşbirliklerinin Geliştirilmesi

Gerekçe

Turizm ve markalaşmada komşu destinasyonlar (aynı ilçede, aynı ilde aynı bölgede veya aynı ülkede fark etmez) hem bir rakip hemde bir ortaktır. Çok az ziyaretçi sadece Sulu Sokak için ya da sadece Balıca Mağarası için Tokat’a gelmektedir. Şehri ildeki diğer destinasyonlarla beraber düşünüldüğünde bir anlam ifade etmektedir. Hatta komşu iller ile beraber bir paket olarak düşünüldüğünde tercih edilebilirliği artmaktadır. Diğer taraftan daha uzun ve uzak noktalı turlarda (Karadeniz, Doğu Güney doğu gibi) mola ve ara gezi yeri olarak da kullanılabilir. Nitekim Amasya’daki ziyaretçilerin büyük kısmı Karadeniz turlarının yolcusudur.

Önerilen Strateji

Bir önceki başlıkta önerilen işbirliği çeşitleri bölgesel düzeyde de gerçekleştirilebilirse bölge dolayısıyla il cazibe merkezi haline gelebilecektir. Diğer taraftan çarpan etkileri ve katma değeri daha yüksek faaliyetler gerçekleştirilecektir. Bölgesel düzeyde diğer illerdeki kamu, özel sektör ve STK’ların yanında Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı da il turizmi için bir fırsattır.

1.3.3. Ulusal ve Uluslar Arası İşbirliklerinin Geliştirilmesi

Gerekçe

İşbirliğinin kapsamı genişledikçe işbirliğine konu olacak yeni aktörler devreye girmektedir. Bunlara örnek vermek gerekirse; “Yerli-yabancı tur operatörleri, yeni yatırımcı, merkezi kamu kurumları, AB vb. uluslar arası kuruluşlar” örnek olarak verilebilir. Bir ilin ziyaretçi sayısında asıl önemli olan ve katma değeri yüksek olan turlar vasıtasıyla gelen gruplardır. Bu gruplar büyük çoğunlukta paketin içinde hangi iller ve destinasyonlar varsa onu tercih ederler. Diğer taraftan ilgili merkezi kamu kurumları ile işbirliği yapılarak Tokat turizmi ve tanıtımı için projeler üretilebilir. Sektörün ihtiyaç duyduğu ama il içinden yapılamayan yeni yatırımlar için bölgeye yatırımcı çekilebilir. AB vb. uluslar arası kuruluşlar gerek tanıtım faaliyetlerinde gerekse finansal destekte ortak projeler geliştirebilir.

Önerilen Strateji

Bir şehrin bir tur rotasına ili veya destinasyonu kendiliğinden dâhil etmeleri veya çıkartmaları çok zordur. Dolayısıyla tur operatörlerine yönelik yapılacak olan çalışmalar daha anlamlı olacaktır. İlgili şirketler ile görüşerek il için yapılması gerekenler kararlaştırılabilir. Paketin içine ilin dâhil edilmesi için gerekli olan çalışmalar yapılmalıdır. Örneği belirli sayıda turda bir turu sübvans etmek gibi, ikili görüşülenleri ikna etmek gibi.

Ülkenin tanıtımı için yapılacak olan faaliyetlerde (katolog, broşür, film, web sitesi reklam vb.) şehre ait değerlerin kullanılması için gerekli olan lobi faaliyetleri yapılabilir. Kamu kurumları tarafından ilan edilen marka kent, turizm koridoru, turizm bölgesi, turizm alanı vb gibi tanımlamalarda Tokat ilinin de pay alması için çalışmalar yapılmalıdır. Son olarak AB vb. uluslar arası kuruluşlardan destek alarak projeler geliştirilebilir. Hareketlilik vb projelerle ile turist gelmesi sağlanabilir.

1.4.TURİZM KONUSUNDA TOPLUMSAL FARKINDALIK OLUŞTURULMASI

1.4.1. Kamu kurumlarında Toplumsal Farkındalık Oluşturulması

Gerekçe

Her ne kadar şehrin gelişiminde tüm paydaşların rolü görevi ortak olsa da büyük sorumluluk kamu kurumlarına düşmektedir. Kamu kurumlarının şehrin turizm potansiyelinin gelişeceğine dair inançlarının olması ve bu potansiyeli geliştirmeye yönelik çabalarının olması gerekir.

Önerilen Strateji

Kamu kurumlarında üst düzeyde yer alan kişilerin (Vali, belediye başkanı, kaymakam) projelere aktif katılımı diğer personeline katılımını sağlayacaktır. Diğer taraftan turizme katkı sağlayacak faaliyetler, projeler, çalışmalar yapan kişi/kişilerin ödüllendirilmeleri ve teşvik edilmeleri gerekmektedir. Son olarak da turizmin gelişiminin ile sağlayacağı katkı hakkında farkındalık faaliyetlerini düzenlemesi gerekir.

1.4.2. Esnaf ve İşletmelerde Toplumsal Farkındalık Oluşturulması

Gerekçe

Turizmdeki diğer bir sıkıntı işletmelerin kısa vadeli hesapları yaparak kısa sürede geçici bir kar sağlamak amacıyla yaptığı faaliyetlerdir. Düşük kalitede hizmet, yüksek fiyat vb. faaliyetler kısa vadede karlılığı arttırsa da uzun vadede işletmeye ve bölgeye zararı dokunacaktır.

Önerilen Strateji

İşyeri ziyaretleri, seminerler ile işyeri sahip ve çalışanları bilgilendirilerek turizmin ve turistin önemi anlatılmalıdır. Yapılacak bilgilendirme faaliyetlerinden sonra başarılı bulunanlar fahri turizm elçisi/rehberi olarak görevlendirilebilir. Görevlendirilen iş yerine bunu ifade eden bir flama asılarak hem turistlerin daha bilgili işyerlerine yönelmelerine hem de diğer işyerlerinin de bu flamayla almak için kendilerine geliştirmelerine sebep olacaktır.

Çalışma ile ilgili yapılan görüşmelerde bir ilgili “işletmeler turizmden dolayı gelir elde ettiklerini ve kendilerini daha çok geliştirdikçe daha çok gelir elde edeceklerini anladıkları zaman sorun hallolur. Dolayısıyla turizmden para kazanmaya başlayınca gerisi çorap söküğü gibi gelir” diye belirtmiştir.

1.4.3. Toplumda Toplumsal Farkındalık Oluşturulması

Gerekçe

Tedarikçi, müşteri, vb. aktör olmasa dahi toplumun bakış açısı turizmi etkilemektedir. Örneğin Amasya merkezdeki ırmak boyu 20 yılı aşkın bir süredir halk ve turistler tarafından yaz akşamlarında yürüyüş yolu olarak kullanılır. Halk burada turistlerle beraber geç saatlere kadar yürür. Tokat ilinde ise değil yerli insanların yabancı turistlerin bile belirli bir saatten sonra dışarıda gezmesi 5-10 yıl öncesine kadar yadırganırdı.

Önerilen Strateji

Halkın kültür bilincinin gelişmesi için kısa vadede yerel radyo, televizyon ve gazetelerde turizm ile ilgili yayınlar yapılarak halkın dikkatinin çekilmesi gerekir. Kanaat önderleri denilen her kesimden insanın saygı duyduğu insanlar kullanılarak çeşitli söyleşi vb. programlar yapılmalıdır. Uzun vadede ise ilköğretim başta olmak üzere okullarda genç nesillerin turizm ve turist hakkındaki bakış, algı ve düşüncelerinin değiştirilmesi gerekir.

STRATEJİK ALAN I: MARKALAMA ÇALIŞMALARI

Tokat'ın turizmde ve turizm tanıtımında başarıyı yakalaması için birçok bileşeni birlikte sağlaması gerekmektedir. Bu bileşenler:

- Araştırmaya önem vermek ve yeterli bütçe ayırmak,
- Yaratıcı stratejiler geliştirmek,
- Niş sektörleri iyi tanımak ve uygun stratejiler geliştirmek,

- Tarihi ve doğayı korumak, sürdürülebilir turizm ilkesini benimsemek,
- Turizmciler, mimarlar, tasarımcılar, sanatçılar ve devlet bir araya gelerek destinasyon geliştirmede işbirliği sağlamak ve
- Rekabet ve çekim gücünü arttırmak için markalaşmaktır.

Son dönemlerde dünyada ve Türkiye’de şehirlerde markalama çalışmaları popüler hale gelmiştir. Markalama çalışmaları yalnızca şehirlerin rekabet etmesinde yeni bir trend değil sağlam bir zemine sahip olması gereken ve şehrin diğer stratejileriyle de desteklenmesi gereken bir stratejidir. Bu çalışmada markalaşma çalışmalarının ve tanıtımın nasıl olması gerektiğine dair özet bir sunulacaktır.

2.1. Karşılaştırmalı Destinasyon Analizi

Bir şehirdeki markalama çalışmalarının amacı yalnızca bir kimliğe sahip olmak değildir. Amaç daha fazla turist çekmek, yatırımları canlandırmak, değerli katkılar sağlayabilecek yaratıcı insanları kentte yaşamaya ikna etmektir. Nihai amaç, şehrin kalkınmasını sağlamak, şehirde yaşayanlara daha iyi hayatlar sunmak, onların mutluluklarını artırmaktır. Markalama çalışmalarının ilk adımını kentin sahip olduğu tüm turizm envanteri çıkarıldıktan sonra içinde bulunduğu bölgedeki komşu şehirlerle karşılaştırmalı bir analizini yapmak oluşturmaktadır. Aynı coğrafyada olan şehirlerin birbirlerine benzeme olasılıkları yüksektir. Bu yüzden rakiplerimizden farklı ve güçlü olduğumuz alanları doğru tespit etmek için detaylı karşılaştırmalı destinasyon analizi yapılması gerekmektedir. Karşılaştırmalı destinasyon analizi aynı zamanda şehrin marka konseptinin oluşturulması için yapılması gereken konumlandırma çalışmalarına da zemin oluşturmaktadır. Şehrin “konumlandırmasını” yapmak için izlenmesi gereken adımlar:

- Önce şehrin sahip olduğu doğal, tarihi, kültürel, ticari, sanat ve eğlence varlıklarının envanteri çıkarılarak analizi yapılır.
- Kentin kendine has, orijinal özellikleri ortaya konulur. Bir kent içinde barındırdığı insanların kültürel çeşitliliğiyle, sahip olduğu iyi korunmuş tarihi dokusuyla da ön plana çıkabilir. Prag, Venedik, Mardin, İstanbul gibi şehirler tarihi dokusuyla cazibe merkezi haline gelmişlerdir.
- Kentin cazibe unsurları dikkate alınarak şehrin hangi şehirlerle rekabet içinde olduğu tespit edilir.

- Cazibe unsurlarıyla hangi yatırımcı ve hangi turist kesimlerinin hedefleneceği belirlenir.
- Şehrin konumlandırılmasının hangi özellik üzerine kurulacağına karar verilir. Şehrin birden fazla özelliği olması durumunda hepsini sahiplenmemesi gerekir; çünkü bir şehir bir hedef kitleye ancak bir özellik ile anlatılabilir. Birden fazla özellik iletişim karmaşası yaratır. Bu aşamanın sonunda şehrin hangi özelliğiyle sahipleneceği "fikir" belirlenmiş olur.

Detaylı envanter çalışması sonucunda Tokat'ın sahip olduğu cazibe unsurları, komşu şehirler olan Amasya, Çorum, Samsun, Sivas ve Yozgat'ın sahip olduğu turizm değerleriyle kıyaslanmış şehrin Tarih, Kültür-Sanat, Doğa ve Gastronomi turizminde rakiplerine kıyasla daha güçlü durumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.Marka Konseptinin Oluşması

Turizm tüketicisinin bakış açısı ile marka, o tüketiciye reklam, pazarlama ve satış yoluyla verilen taahhüdün, destinasyondaki mal/hizmet sunumundan beklentilerin, güven ve itibarın işaretidir. Bu bakımdan marka salt yaratıcı bir slogan, logo ve görsel sunum malzemeleri değil, markayı oluşturan maddi ve manevi tüm bileşenlerin bir toplamıdır. Sonuç olarak marka, hedef kitlenin kafasında oluşan soyut bir olgudur. Başarılı bir marka yaratmak için;

- Bir tasarım şirketine şehrin logosu, amblemi yaptırılır, şehre uygun bir slogan oluşturulur ve böylece şehrin kurumsal bir kimliğe sahip olması sağlanır.
- Şehir hakkında söz sahibi olan şehir sakinlerine, esnafa, tüccara, kamu görevlilerine, üniversitelere şehrin sahiplendiği fikir anlatılır. Onlardan bu fikri hayata geçirecek projeler yapmaları istenir. Bu süreç sonu olmayan -sürekli- bir süreçtir.
- Artık bir fikre ve bir kimliğe sahip olan şehir kendini tanıtmaya hazırdır. Şehir yönetimi bir reklam ajansı ile anlaşarak seçtiği fikrin tanıtımına başlar. Pazarlama işi, kaynağı güçlü olanın kazandığı bir oyundur. Şehir yönetimi, tanıtıma ne kadar kaynak ayırabilirse o kadar iyi olur. Tanıtımlarda bir yıldan diğerine yaratıcı uygulamalar değişmeli; ama fikir hep aynı kalmalıdır.

Tokat'ın kimliği Tokat'ın gerçekte ne olduğu, imajı ise hedef pazarlarda, destinasyonun nasıl algılandığıdır. Bu olgunun, yani markanın farkındalık ve tercih edilme aşamalarını da başarıyla yürütüp, bir bağlılık yaratabilmesi o markanın gücünü belirler. İletişim teknolojisinde yaşanan hızlı gelişme, dünyanın küreselleşmesindeki en önemli etkenlerdendir.

Turizmin tanıtım ve pazarlamasından kullanılacak tüm yazılı ve görsel mesajlar sonunda, TOKAT hakkında yaratılan algıların toplamı “TOKAT imajını” yani marka konseptinin de ilk adımını oluşturacaktır.

2.3.Marka İletişim Çalışmaları

Tokat'ın destinasyon iletişim stratejisinde temel hedef, iletişim aktivitelerinden yararlanarak, popüler bir turistik yaşam merkezi haline gelmeye çalışan Tokat'ı sahip olduğu zenginliklerle dünyada, bölgesinde ve ülkemizde kendi alanında tek bir örnek olarak konumlandırmak ve geliştirmektir. Markalaşma fırsatlarını iyi değerlendirmek suretiyle, sistematik ve planlı bir iletişim çabası üreterek; ülke içinde, bölge içinde ve dünyada görünürlüğü ve bilinirliğini arttıracak bazı çalışmaların hayata geçirilmesi gereklidir. Bu sayede ilin markalaşması için gerek görsel, gerekse yazılı basın, reklam olanaklarının belli çerçevede şekillenmesi gerekmektedir. Bunun için iletişim faaliyetleri, Tokat'ın üzerinde dünyanın en büyük imparatorluklarından olan Roma, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun izlerinin bulunduğu, çeşitli yeryüzü şekillerinin oluşturmuş olduğu doğal güzelliklere sahip olduğu noktasından hareketle şekillendirilecektir. Tanıtım çalışmalarında medyada yer almak, kültürel ve sportif faaliyetler ev sahipliği yapmak, ünlü festival ve müzeleri tanıtımda kullanmak, gece yaşamı ve eğlence dünyasını tanıtımda kullanmak, ünlü restoranları, eğlence yerlerini kullanmak gibi iletişimin farklı biçim ve yöntemleri kullanılabilir. Aşağıda marka iletişim çalışmalarında kullanılacak mecralar detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

2.3.1. Yazılı Materyal (Broşürler/katalog, kitapçık... vb.)

Tek bir kanaldan yönetilen, aynı standart mesajı taşıyan online ve basılı malzemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

Farklı kurumlarca hazırlanmış olan pazarlama ve tanıtım malzemeleri yerine tüm kurumlar tarafından Tokat'ın tanıtımında kullanılmak üzere yukarıda açıklanan marka kimliğini taşıyacak şekilde profesyonelce tasarlanmış materyaller hazırlanmalıdır.

- ✓ Bir bölümünde Tokat il merkezindeki, bir bölümünde ise turizmde öne çıkan ilçelerindeki turizm değerlerinin, etkinlik alanlarının, gezi ve keşif parkurlarının, ulaşım sisteminin ve rotasının bulunduğu, kolaylıkla katlanıp taşınabilen turistik bir **il haritası**
- ✓ İl genelindeki turizm değerlerini, bunların öykülerini ve her türlü turizm hizmetini cazibe uyandıracak biçimde kısa ve öz şekilde anlatan, iletişim ve ulaşım bilgileri gibi detayları içeren profesyonelce tasarlanmış bir **kent rehberi**

- ✓ Yollarda, turistik yerlerde ve yapılarda, Tokat'ın turizm marka kimliğine uygun şekilde profesyonelce tasarlanmış estetik **yönlendirme işaretleri, levha ve tabelalar**;
- ✓ Yerel ürünlerin paketleri üzerindeki ürün etiketlerinde marka kimliğini ön plana çıkaran **estetik ve profesyonel tasarımlar**;
- ✓ Oteller ve konaklama tesislerinde, restoranlarda, çarşı, dükkan ve mağazalarda kimliğini yansıtacak şekilde tasarlanmış **kalite güvence çıkartmaları**; (örneğin beyaz üzüm yaprağı flaması)
- ✓ Yerel etkinlikler boyunca marka kimliğinin vurgulanarak akıllarda kalıcı şekilde kullanılmasını sağlayacak uygulamalar (banner, roll-bar, vb.);
- ✓ Yerel ürünlerin (hediyelikler dahil) **ürün, ambalaj ve etiket tasarımları**;
- ✓ Herhangi bir beyaz eşya firmasınınca (Ör: VESTEL ya da BOSCH gibi) yemekle ilgili ürünlerinin yanında hediye olarak da verilebilecek yöreye ait **yemek tariflerinin kitapçıkları yahut CD'ler**

2.3.2.E-Tanıtım (Web Sayfası)

Hedef kitlelere doğrudan erişme, tanıtım ve iletişim için web portalı, e-posta ve sosyal medyanın kullanılması sağlanacaktır.

Günümüzde, turizm sektöründe en etkin kullanılan tanıtım ve pazarlama yöntemlerinin başında İnternet üzerinden pazarlama gelmektedir. Bugün artık turistler, büyük oranda destinasyonlara yönelik araştırmalarını ve tercihlerini web siteleri ve sosyal medyalar üzerinden yapmaktadır. Tokat'ın da bu ortamda gerektiği şekilde temsil edilmesi ve hedef kitleye ulaşabilmesi ve onları yöreye çekebilmesi için atacağı adımlar şunlardır:

- ✓ Online pazarlama prensipleri üzerine kurulu, yüksek fonksiyoneliteye sahip bir web sitesinin ("Tokat Turizm Portalı") oluşturulması;
- ✓ Portalın, öncelikli hedef pazarlarda konuşulan tüm dillerde yayın yapmasının sağlanması;
- ✓ Portalın, hızlı büyüme potansiyeline sahip segmentlere hitap edecek bölümlere sahip olacak ve bu segmentlerdeki ziyaretçiler tarafından siteye girilir girilmez kendilerine hitap eden içerik, turizm ürünü ve fırsatları görmelerini sağlayacak şekilde yapılandırılması;

- ✓ Portaldaki trafiğin ve istatistiklerin düzenli olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi ve buna göre gerekli iyileştirmelerin yapılması;
- ✓ Sosyal medyadaki Tokat turizmiyle ilişkilendirilecek mevcut blog, topluluk, vb. tespit edilmesi; bunlarla temasa iletişim ve halkla ilişkiler kampanyasına destek vermelerinin sağlanması; portalın ve diğer turizm faaliyetlerinin bu ortamlarda duyurulması; sosyal medyada ve turizm bloglarında Tokat'taki turizm ürünlerini ve fırsatları duyuran haberlerin yayınlanması;
- ✓ Tokat turizm değer zincirindeki yerel aktörlerin Internet'i turizm faaliyetlerini geliştirmek için kullanmalarının teşvik edilmesi;
- ✓ Hedef pazar segmentleri arasında Tokat turizmine ilişkin farkındalığı artırmak amacıyla online yarışmaların organize edilmesi; e-mail duyuruları, çokça ziyaret edilen sitelere ilan verilmesi gibi yollarla özel ilgi gruplarının bu yarışmalara katılmaya yönlendirilmesi;
- ✓ Hedef pazar segmentlerinin Internet'te yoğun olarak ziyaret ettikleri sitelere Tokat turizm ürünlerini ve mesajlarını duyuran reklamların verilmesi;
- ✓ 360 derece sanal tur (Tokat ilinin tarihi mekanlarının üç boyutlu sanal ortamda tanıtılması)

2.3.3.Dijital Kent Tanıtım Sistemi

Google sistemi ve 3G sistemi ile uyumlu çalışan bir Dijital Kent Tanıtım Sistemi kurulacaktır. Bu sistem web sitesi mantığında ama yüksek çözünürlüklü videolar oynatabilen ve görüntülü telefon sistemi ile birlikte çalışacaktır. Nihai amaç 2 yıl içinde tüm turizm aktivitelerini, tanıtımları, otel rezervasyonlarını bu sistem ile beraber yapmaktır.

Dijital Kent Tanıtım Sistemi çerçevesinde Tokat'ın önemli turistik noktalarına kiosklar yerleştirilecektir. Her noktada animasyonlu bir şekilde ses ve video gösterileri olacak kiosklar aynı zamanda navigasyon aleti gibi de çalışacaktır. Seyahat edecek insana nereye gideceğini gösterecek ve gittiği yer ile ilgili videolar eklenerek tüm rehberlik problemi çözülecektir. Tarihi destinasyonlarda büyük plazma ekranlı anlatımlar yer alacaktır. Kablolu kulaklıklar sayesinde bireysel kullanıcılar tarihi mekan hakkında detaylı bilgiler alabileceklerdir.

Rezervasyon sisteminde de turistler videofon yada 3G sistemi ile otel ayarlayabilirler. Herhangi bir noktadan Tokat'a doğru yola çıkan bir kişi dijital platformdan Tokat'taki otellerin fiyatlarını öğrenebilir ve turizm tercihi göre program çıkarabilir. Bölgede turist

çeken önemli yerlere kiosklar yerleştirilebilir. Yol kenarlarındaki benzin istasyonlarında özellikle benzinlik ve dinlenme tesislerine konacak olan kiosklar önemli bir tanıtım mecrası olabilir. Gerek lokantalı dinlenme alanları gerekse alışveriş noktalarına bu kiosklardan bağlanılabilmeli ve benzin istasyonları da, “Tokat Tanıtım Noktası” adı altında şehrin tanıtımını yaparak müşterilerinin kendilerinde mola vermeleri için çalışma yapabilirler

2.3.4.Fuar, Festival ve Organizasyonlar

Tokat’ın doğru ve etkili tanıtımı için yerel marka ve işletmeciler ile turizm fuarlarına katılmak ve sanayi, ticaret, tarım, kültür ve turizm, el sanatları, gastronomi gibi alanlarda fuar ve etkinliklere katılımın gerçekleştirilmesini sağlamak olası açılımlardandır

Doğru konumlandırılmış Tokat markalaşma çalışmalarıyla bölgedeki turizm cazibesini sahaya taşınmasının bir yolu olan fuar tanıtım etkinlikleri, özellikle aracı kurumların ve medyanın ilgisini çekmesi açılarından birçok katmanda değerlendirilebilecek fırsatlar sunabilmektedirler.

Örneğin ülkemizde ve dünyadaki Travel Turkey, EMITT benzeri ulusal ve uluslararası turizm fuarları etkili bir şekilde değerlendirilmelidir. Bu fuarlarda ihtisas alanlarına göre bölümler ayrılmalı, fakat bu bölümlerin içlerinde de her il kendini ifade etmelidir.

Fransa’daki Türk yılı, Türkiye’deki 2010 Japonya yılı ve Amerika’da düzenlenen Türk günü gibi fırsatlar da değerlendirilmelidir. Uluslar arası katılımı olduğu fuarlardan bir hafta önce ya da bir hafta sonra kalınarak ildeki alışveriş merkezlerinde yada turistik mekanlarda stantlar açılabilir.

Fakat çalışma gereği bu fuarlara katılan kişilerle yapılan mülakatlar sonucunda günümüzde bu fuarlar birçok il tarafından sadece yetkililerin bir birlerini görmeleri için bir fırsat olma özelliğini taşıdığı göstermektedir. Bu fuarlarda sadece turizm profesyonellerine yönelik kitler hazırlanmalı ve bu turizm profesyonellerine basın toplantıları düzenlenerek onların dikkatleri Tokat’a çekilmelidir.

Bu fuarlarda turizm profesyonellerinin beklentilerine göre 1-2 ve 4 günlük programlar çıkarılıp bunların broşürleri ve filmleri hazırlanarak, profesyonellerin Tokat bölgesinde sorun yaşamadan para kazanabilecekleri havası oluşturulmalıdır. Bu anlamda yurtdışı turizm ve tanıtım fuarları önemlidir. Tokyo, Shanghai, Moskova ve Dubai fuarlarında bölgenin tanıtımı için fuarlara katılım konusunda destekler araştırılmalıdır.

Festival, kongre, sempozyum ve fuar organizasyonlarının ve ilin tanıtımını sağlayan etkinliklerin uluslararası boyutta düzenlenmesi için yöresel şenliklerin rehabilite edilmesi, geliştirilmesi gereklidir. Kentte festival ve benzeri etkinlikler kültürel zenginlik içeriğinde ve beraberinde Fuar, Kongre gibi İl'e özgü değerleri kapsayan organizasyonlarla gerçekleştirmek çok daha etkili bir tanıtım şekli olacaktır.

Yöre halkının isteği, şenliklerde ünlü sanatçıları görmektir. Bu durum dışarıdan gelenlere cazip gelse de şenliklerdeki etkinliklerin çoğu onlar için alışıldık ve ilginç olmayan organizasyonlardır. Şenliklere heyecan ve ilginçlik katmak için farklı yarışmalar düzenlenebilir. Kiraz Festivali, Reşadiye Koç Festivali, Almus Kul Himmet Festivali, Büşürüm Yayla Festivali, Baydarlı Festivali, Ahi Mahmut Veli Kültür Festivali, Gökçeli Üzüm ve Yaprak Festivali Kültür Festivali, Kültür ve El Sanatları Festivali gibi festivallere sahip olan Tokat'ı festivaller cenneti olarak adlandırmak yerinde olacaktır. Bu festivallerin ulusal ölçekte yapılmasını sağlamak için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Her yıl Ağustos ayının son Çarşamba günü düzenlenen ve yaklaşık 70 yıldır devam eden ve La Tomatina olarak bilinen Domates Festivali, her yıl dünyanın çeşitli yerlerden binlerce kişiyi Valencia bölgesindeki Bunol Köyü'nde buluşturmaktadır. Domatesiyle ünlü olan Tokat'ta da İspanya'daki festival benzer bir organizasyon düzenlenirse aynı anda hem domatesin hem de Tokat'ın tanıtımı yapılmış olur.

2.3.5.Filmler

Günümüzde ilerleyen iletişim teknolojilerinin en önemli ekipmanları, görsel medya ve tasarım unsurlarıdır. Özellikle tanıtım filmleri sayesinde, turizm müşterilerinin belli bir bölgeye giderek geçirecekleri tatilin bir nevi simülasyonları yapılmaktadır. Bunun yanında beklenmeyen sürprizlerle karşılaşmamak için de bu tarz tanıtım mecraları önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu mecranın çok etkili olarak kullanılması gereklidir.

Bunun için, belirlenen konsept ve alt konseptlere yönelik olarak canlı görüntülerin hazırlanması gerekmektedir. Örneğin kültür konseptinde kullanılacak ritüeller yerinde görüntülenerek film haline getirilmelidir. Benzer şekilde yamaç paraşütü, avcılık, oryantiring, sağlık aktiviteleri yapılırken çekilen görüntüler hem kentin tanıtımına katkıda bulunacak hem de Tokat'ın cazibesini arttıracaktır. Burada da dikkat edilecek husus, izleyicilerin merakla imgelerinde oluşan ve sanal olarak gördükleri bu bölgeyi realize etmeleri için aktivasyonun hayata geçirilmesini sağlamaktır

Hedef kitlenin yanı sıra, bu hedef kitleyi yönlendirmede büyük etkisi olan seyahat acentelerinin gerek eğitimi, gerekse bilgilendirilmesi amaçlı filmlerin çekilmesi gerekir. Bu filmlerin diğer tanıtım filmlerinden farkı, profesyonellere mevcut potansiyeli tanıtıp ilgi uyandırmak ve şehre birikimini aktarmasını sağlamaktır. Profesyonellere yönelik olarak hazırlanan kitlerde çok kaliteli filmler yer almalıdır. Bu filmlerde daha ziyade, toplu yemek yeme, konferans salonları, satış merkezleri, araç kiralama sistemleri ön plana çıkarılabilir.

Bu filmler sayesinde profesyoneller hem bölgenin kendilerine katacağı artı değeri görebilir, hem de turizm faaliyetlerinde bir nevi ön çalışma ve bilgi sahibi olabilir. Turizm faaliyetlerini kolaylaştıracak bu filmler, en az hedef kitlelere yönelik filmler kadar büyük önem arz etmektedir.

2.3.6.Lobi Faaliyetleri

2.3.6.1.Üst Düzey

Bir şehrin üst düzey yöneticileri olan o şehrin bakanları, milletvekilleri, bürokratları şehrin tanıtımında ve markalaşmasında önemli bir yere sahiptirler. Özellikle yürütülen lobi faaliyetleri merkezi yönetimin, yerli ve yabancı yatırımcıların yatırım yapma kararına ikna olmasında önemlidir. Yatırımlar ve restorasyon işlemleri bağlamında Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan ayrılan bütçeden mümkün olduğunca büyük pay almak için yapılacak görüşmeler ve bağlantılar lobi faaliyetlerinin esasını oluşturmaktadır. Bunun içinde öncelikle lobi faaliyetinde bulunacak kişilere yapılan devlet yatırımlarını ve potansiyeli anlatan tanıtım filmi, gelişen turizm sektörünü anlatan tanıtım filmi, gastronomi, hediyelik eşya gibi yan turizm öğelerine yönelik bir film, mailing- power point sunumlar, reklam filmi, web sitesi, fuarlara pratik stand hazırlanmalıdır.

2.3.6.2.Gönüllü Elçiler

Gönüllü elçiler olarak kamu kurumlarından, özel sektörden, halktan, sivil toplum örgütlerinden, öğrencilerden kısacası toplumun her kesiminden bu işe gönül verecek temsilciler belirlenmelidir. Bu temsilcilerin lobi faaliyetlerinde bulunması için öncelikle yapacakları faaliyetler hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Gönüllü elçilerin tanıtımın her alanında yılın her günü, günün her saati bilinçli bir şekilde çalışması gerekmektedir.

2.3.6.3.Öğrenciler

Üniversite, lise veya ilköğretim öğrencilerine yönelik turizmin birçok çeşidinden gelir elde edilebileceğine dair bilgilendirmeler yapılmalıdır. Güneydoğudaki pek çok öğrenci bildikleri yabancı diller sayesinde rehber olarak şehrin tanıtımına katkıda bulunmaktadır. Tokat'ta da gönüllü öğrencilerden rehber olarak istifade edilebilir. Bu amaçla da verilecek seminerlerin yanında konuyla ilgili broşürler dağıtılabilir, filmler seyrettirilebilir, kampanyalar düzenlenebilir.

Şehrin yerlisi olan veya il dışından gelmiş olan üniversite öğrencilerine öğrenim görmüş oldukları şehri tanıtmak amacıyla tarihi ve kültürel içerikli geziler yaptırılabilir. Onlara gönüllülük esasına dayalı fahri elçilik ünvanı verilerek ilin tanıtımı için yardım alınabilir.

2.3.7.Halkla İlişkiler

Tokat'ın halkla ilişkiler yaklaşımı, Tokat'ın imajını iyileştirmek ve kente seyahat etme arzusunu uyandırmak üzerine odaklanacaktır.

Hedef pazarlardaki her bir öncelikli segment için ayrı bir medya veritabanı oluşturulmalı ve bunlara özel haber ve tanıtımlar gerçekleştirilmelidir. Turistik varlıklara değer ve anlam katacak öyküler ve efsaneler, kampanyada kullanılacak hale getirilmelidir. Bunu destekleyecek şekilde, yerel paydaşlarla birlikte ve halkla görüşerek turistik değerlere anlam yükleyen bilinmeyen efsane ve öyküler derlenmelidir. Seçilen firmayla birlikte, çok boyutlu bir medya ve iletişim planı uygulanmalıdır. Bu planın ana bileşenleri şunlar olacaktır:

✓ Tokat'ın turizm değerlerinin öykü ve efsaneleriyle birlikte tanıtılması ve turizm vaatlerinin deneyimlendirilmesi amacıyla özenle seçilmiş ve ulusal ve uluslararası hedef pazarlarda etkili bir grup medya temsilcisinin Tokat'a davet edilmesi ve ilden ayrıldıklarında Tokat'ın turizm imajını güçlendirecek ve cazibesini artıracak haberler yayınlamalarının sağlanması;

✓ Ulusal ve uluslararası önemli etkinlik, gösteri ve diğer kültürel ve sanatsal faaliyetlerde Tokat turizminin yer bulması;

✓ Tokatlı ünlülerin, kanaat önderlerinin ve güçlü simaların turizm iletişim mesajı konusunda donatılmaları ve kampanya kapsamında bu mesajı duyuracak reklam ve tanıtımlarda yer almalarının sağlanması;

✓ Turizm sektörünü kapsayan yerli ve yabancı muhabir ve köşe yazarlarıyla düzenli iletişimin kurulması ve bu sayede Tokat turizm vaadini destekleyen haberlerin sürekli olarak medyada yer bulmasının sağlanması;

✓ Çekici görsellerle zenginleştirilmiş düzenli basın bültenlerinin hazırlanması ve oluşturulacak olan medya veritabanındaki isimlere haberleştirilmek üzere gönderilmesi ve haberlerin takibi.

2.3.8.Reklam

Algı yönetiminde yol güzergâhlarındaki tabelalarda il özelinde belirlenen tema sürekli olarak kullanılmalıdır. Örneğin Tokat'ta yeşil üzüm yaprağı teması reklam tabelalarında o kadar sık kullanılacaktır ki; *Türkiye'de yeşil ve yaprak bir arada kullanıldığında* ilk akla Tokat gelecektir.

Turizm tanıtım faaliyetlerinde medya planlama ve satın alma bütçelemeleri büyük önem arz etmektedir. Ulusal düzeyde yayın yapan yazılı ve görsel medya kuruluşlarına yörede yapacakları haberler, belgesel çekimleri ve tanıtımlar için info turlar düzenlenmelidir. Ayrıca söz konusu medya kuruluşlarına kentin tamamına ait yazılı, fotoğraf ve video kayıtları verilerek haberleştirmede zaman israfına engel olunmalıdır. Buna ilave olarak, bazı belgesel ve haber kuşaklarının reklam jeneriklerinin kentin tanıtımı için satın alınması da gerekir. Hedef kitleye bağlı olarak yapılacak bu satın almalarda yayın kuşağının saatine göre kentin turizm değerleri tanıtılmalıdır. Bunun yanında en az maliyetle en etkili medya kullanımı için kapsamlı fizibilitenin uzmanlarca yapılmasında fayda vardır.

TRT veya benzeri televizyon kanallarında uzun soluklu şehrin kültür, tarih ve inanç turizmi değerlerini anlatan belgeseller yayınlanabilir.

TRT'nin Kandillerden birisini de Tokat'ın Ali paşa camiinden yayınlaması çok güzel bir tanıtım olacaktır.

Yöreye özgü tüm yemeklerin TV'lerin gündüz programlarında gerek tarifıyla gerekse ve varsa hikâyesiyle yer alması için hazır videolar yapılmalıdır.

2.3.9.Açık hava reklamcılığı

Outdoor (Açık hava) reklamlarda billboardlar, araç, bina, üst geçit ve köprü gibi yerler giydirme yöntemlerinden faydalanılabilir. Gerek turistik mekânlar gerekse tarihi yapıların yönlerini tarif eden tabelalar sadece kırmızı bir plakadan ibaret olmamalıdır. Kısacası,

levhalarda sadece km değil o yöreyi ve turizm türünü tanıtan ilgi çekici resimlerin, logoların ve km'nin yer aldığı reklamlar şeklinde tasarlanmalıdır. Örneğin şehrin girişinde “Ulemalar şehri Tokat’ı ziyaret ettiniz mi?” ya da “Kont Drakula’ın şehrine hoş geldiniz” şeklinde tasarımlar yapıp outdoorlarda yer alacak kentin ilgi çekici resimleri kırmızı bir tabeladan çok daha fazla çekecektir. Mesafeyi vurgulamak için ise sadece dakika vermek yeterli olacaktır.

Yol üzerindeki dinlenme alanlarının mescitlerinde ya da bölge etrafındaki diğer yerlerde, manevi şahsiyetlerle ilgili takvimler ve posterler reklam amacı ile kullanılabilir.

2.3.10.Film Platoları

Tokat Tarih Turizmi Konsepti, İnanç Turizmi Konsepti için film platosu inşa edilebilir. Ücretsiz konaklama gibi film ve diziler için teşvik edici promosyonlarla, bu çekimler il veya ilçelerde yapılabilir. Film için info turlar yapıldıktan sonra bu mekânları kullanacak olanların konaklamalarına uzun bir süre destek olunabilir. Engin Günaydın senaryosunu kendi yazdığı filmi memleketi olan Tokat Erbaa’da çekmiştir.

Benzer şekilde Tokat’ın doğal güzellikleri, gölleri, ormanları, Yeşilirmak ile tarihi ve arkeolojik değerleri moda, katalog, reklam ve klip çekimlerinde kullanılabilir. Yine burada da yapım ekiplerini bilgilendirici çalışmalar, destekler ve teşviklerden yararlanılması sağlanabilir. Yönetmenin burayı seçmesinin artılarının ön plana çıkarıldığı tanıtım materyalleri geliştirilmelidir.

2.3.11.Hediyelik Eşya

İlimize yönelik tarihi ve yöresel ürünlerimizden oluşan bir tanıtım sepeti oluşturulacaktır.

Şehrin değer ve ihtiyaçları doğrultusunda üretilen ana ve alt iletişim konsept ve argümanlarının, görünür ve bilinir kılınması için; magnet, kalem, ajanda T-shirt, kupa, anahtarlık, kolye, yüzük, şapka gibi materyallerin üretilmesi gerekir. Bu gibi ürünlerden oluşan bir tanıtım sepeti hazırlanarak ile gelen yerli ve yabancı ziyaretçilere ören yerlerinde, handa ve satışa uygun olan mekânlarda sunumunun yapılması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Bu materyallerin satışından ciddi ekonomik gelirler elde edilebilir. Aynı zamanda marka değerlerini, tanıtım mecraları haline dönüştüren merchandising, bir markalaşma aracıdır. Markaları olmadıkları yerde yaşatarak sürekli bir görünürlük sağlama aracıdır.

Dünyada bu konudaki en iyi örneklerden bir New York'tur. "I Love NY" logolu şapkaları, T-shirtleri artık dünyada görmeyen yok gibidir. Türkiye'de de Depremdem sonra "Adapazarını seviyorum, Adapazarını terk etmiyorum" sloganı marka olma yolundaki görünürlük çalışmasının güzel bir örneğidir.

Özellikle hatıra, hediye değeri olan ve şehrin marka değerlerini çeşitli formlarda günlük yaşamın alanına taşıyan bu türden iletişim örnekleri turizm sektörü açısından hayati fonksiyonlar üstlenebilir. Özellikle bu eşyaların satışı için satış ofisleri kurulabileceği gibi internet üzerinden de satışı yapılmalıdır.

2.3.12. Gastronomi ve Coğrafi İşaretler

İldeki yöresel yemekler ve ürünler konusunda kaliteli hizmet verecek müteşebbislerin desteklenmesi

Dünya turizm pastasından payını arttırmak isteyen ülkeler; turizmin çeşitlendirilmesi ve 12 aya yayılması için ülkelerin turistik ürün bileşenlerinde cazibe-çekicilik unsurunu yeterli bulmayıp kültürel öğeleri, özellikle de gastronomi kültürünü ön plana çıkarmak istemektedirler. Böylece gastronomi turizmle bütünleşerek gerek iç, gerekse dış turizmde önemini artırarak, ülke ekonomisine de katma değer yaratmaktadır.

"Yiyecek ve içecek kültürünün bilime ve sanata dönüşmesi" olarak da nitelendirilebilecek gastronomi; seyahate katılan kişilerin destinasyon seçiminde de etkili olabilmektedir. Çünkü ülke mutfaklarını tanımaya, mutfak kültürlerini araştırmaya yönelik seyahatler günümüzde gittikçe artan bir turizm eğilimi olarak görülmektedir.

Günümüzde turizmde gelişen rekabet ortamı artık ülkelerin yalnızca tarihi değerlerini, ören yerlerini, denizini, güneşini, kumsalını pazarlamakla kısıtlamamakta, aynı zamanda mutfak kültürlerini de ön plana çıkarmaktadırlar. Günümüzde gastronomi, yerli ve yabancı ziyaretçilerin tatil yerini seçme sebeplerinin en önemlilerinden biri ve aynı zamanda temel turizm stratejisini destekleyen bir yan turizm stratejisi haline gelmiştir.

Her şehir kendi mutfak sanatının üstünlüğünü duyurmak ve yemek kültürünü tanıtmak istemektedir. Yöresel yemekler bağlamında Türkiye'nin en fazla yöresel lezzetlere sahip yerlerinden biri olan TOKAT bu konuda da rakipleriyle yarışabilecek durumdadır. Bu konuda kaliteli hizmet verecek müteşebbisler desteklenmelidir. Açılan hibe programlarına projeler sunulmalı ve bu sektörde devlet tarafından sağlanan uygun ödemeli kredi, fon

durumları araştırılarak yatırımcılara bilgi verilmelidir. Özellikle destek alan kişilerden yöresel ev yemekleri konusunda üretim yapabilecek bir ekip oluşturulmalıdır.

Bazı şehirler sahip oldukları coğrafi ürünlerle önem kazanmaktadır. Coğrafi ürün bir yöreye ait belirgin bir niteliği olan; yöre ile özdeşleşmiş; üretimi ve işlenmesi belirlemiş bir yörede yapılan ve nitelikleri yöreye özgü doğa ve insan unsurlarından kaynaklanan ürünlerdir. Coğrafi ürünler şehirlerin başvurusu üzerine "Coğrafi İşaret" ile koruma altına alınabilmektedir. Coğrafi işaretler şehrin pazarlamasında bir marka strateji olarak kullanılabilirse şehri için refah ve itibar kaynağı olma potansiyeline sahiptir. Coğrafi işaretlerin belirlenmesi ve şehirlerin imajı arasında yer alması hem ekonomik hem de şehirlerin küresel rekabeti açısından çok önemlidir.

Bir ürünün bir coğrafyaya işaret eden bir markaya sahip olması yerel ekonomiyi güçlendirmesinin yanı sıra geleneksel üretimi de teşvik etmektedir. Ülkemiz bu açıdan zengin coğrafi işaretlere sahip olan bir ülkedir. Tokat'ın kendine özgü ürettiği ve bu bölgeye özgü ürünleri (Asma yaprağı, ceviz, Tokat kebabı, Tokat yazması vb.) vardır. Eğer Tokat sahip olduğu ürünleri coğrafi işaretlerle koruma altına alabilse ulusal ve uluslararası pazarlarda Tokat adı bir marka haline dönüşecek ve aynı zamanda Tokat'ın adı da duyulacaktır.

2.3.13.Akademik Kongre ve Sempozyumlar ile Uluslararası Spor Olimpiyatları

Bölgedeki üniversiteler tarafından her yıl düzenlenen bilimsel sempozyum, kongre ve çalıştayların mutlaka pratikle ilişkisi kurulmalıdır. Üniversiteler her yıl geleneksel olarak turizmi geliştirmek üzere kongreler yapabilir ve konsept çalışmalarını açabilir.

Kentte yapılacak ihtisas sempozyumları da tanıtıma destek olacaktır. Örneğin Tokat'a özgü endemik türler, Tokat'ta yetişen üzüm ve ceviz türleri, Tokat'taki medeniyetler ile ilgili yapılacak sempozyumlar hem kentin tanıtımına katkı sağlayacak hem de sonuçları kamu ve özel sektör tarafından daha ciddiye alınacaktır.

Kongre ve sempozyum dışında yapılabilecek diğer bir ses getirecek organizasyon ise spor müsabakalarıdır. Universiad ve olimpiyatlar da bir ili bir anda dünya gündemine taşıyabilmektedir. 2005 yılında İzmir'de yapılan Universiad, 2011 yılında Erzurum'da gerçekleştirilen kış olimpiyatları gibi etkinlikler bir anda devlet yatırımlarının bölgeye kaymasına sebebiyet vermiştir. 2013 yılında da Mersin'de Yaz Olimpiyatları gerçekleştirilecektir. Tokat hem yerleşim birimi olarak hem de üniversitenin sahip olduğu imkanlarla ulusal düzeydeki faaliyetlere ev sahipliği yapabilecek durumdadır. Bu gibi

organizasyonları Marka Ofisindeki ekip takip etmeli ve sonuç alana kadar başvurulara devam etmelidir.

2.3.14. Ulusal ve uluslar arası turizm şirketleriyle işbirliği

Turizm sektörü şirketleri arasında Tokat konusunda bilginin, ilginin ve sahipliğin artırılması sağlanacaktır.

Hedef pazarlarda ve belirlenen segmentlerdeki turist gruplarına yönelik faaliyet gösteren tur operatörleri, seyahat acenteleri ve diğer turizm şirketleri başta olmak üzere sektörde faaliyet gösteren firmaların Tokat'ı yeni turizm imajı ve ürünleriyle tanımaları ve pazarlama ve tanıtım faaliyetlerine dahil etmeleri sağlanmalıdır. Bu amaçla gerçekleştirilecek belli başlı etkinlikler şunlardır:

- ✓ Tüm hedef pazarlarda öncelik verilen segmentlere yönelik destinasyonlar ve turizm ürünleri pazarlayanlar başta olmak üzere faaliyet gösteren seçilmiş önde gelen tur operatörlerinin Tokat'a davet edilmesi ve ilin turizm vaatleri ile ürünlerinin yerinde tanıtılması (Bu grup içinde bölgeye tur organize etmekte olan (mevcut turlarında Tokat'ı kapsayan ve kapsamayanların tamamı) şirketlere öncelik verilmesi)
- ✓ Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yer aldığı yurt dışı fuarlarda ve EMITT'te Tokat'ın turizm marka kimliği ve özgün turizm ürünleriyle ses getirecek ve ön plana çıkacak sunumsal öğelerle yer alması (Tokat ritüellerinin profesyonelce canlandırılması, vb.), her bir fuar öncesinde elde edilmesi hedeflenen sonuçların belirlenmesi, buna göre gerekli randevuların alınarak, hedef kitlelere özel tanıtımların profesyonel şekilde gerçekleştirilmesi;
- ✓ Ankara, İstanbul ve İzmir'deki turizm şirketlerinin düzenli olarak ziyaret edilerek Tokat'ın turizm faaliyetlerindeki gelişmeler ve fırsatlar konusunda bilgilendirilmesi;
- ✓ Turizm şirketlerinin düzenli olarak Tokat turizmine yönelik gelişmeleri ve fırsatları içeren elektronik bültenler ve haberlerle beslenmesi.
- ✓ Kültür turizmi konusunda en önemli tanıtım çalışmasını bazı seyahat firmaları yapmaktadır. Bunları bölgeye çekmek için info turlar düzenlenebilir. İfo tura gelemeyecek olanlar için de tanıtım kitapçıkları çıkarılabilir. Kültür turizmindeki bir diğer özellik de uluslar arası boyutta çıkan medya haberleridir. Fakat bu haberlerin ardından internete giren insanlara bölgeye ulaşım ve konaklama gibi konular da eksiksiz bilgi sağlanmalıdır.

2.4. Organizasyonun Yapılandırılması

TOKAT'ın bir turizm destinasyonu olarak pazarlamasından sorumlu bir **Destinasyon Pazarlama Ajansı** otorite olarak, hedef belirleme, hedefleri gerçekleştirecek profesyonel kurumların seçimi, merkezi ve yerel tüm aktörler arasında koordinasyon, yapılacak çalışmaların finanse edilmesi, çalışmaların takip ve değerlendirmesi konusunda aktif rol üstlenecektir.

Markalaşma ne tek başına kamu sektörünün, ne de reklam ajanslarının gerçekleştirebileceği bir olgudur. Turizm sektörü ile doğrudan ve dolaylı olarak ilgili tüm paydaşların bu süreçlerde yer alması, oluşan markanın kullanımına azami duyarlılığın gösterilmesi, markadan sorumlu birimin bu duyarlılığı sürekli test edip uyarı ve önerilerde bulunması marka değerinin korunması açısından zorunludur.

Marka Ofisi bazında marka ekipleri şeklinde örgütlenmelidir. Marka takımlarının görevleri aşağıdaki gibi olacaktır.

- Birimlerin koordinasyonunu sağlayarak doğru ve eksiksiz bilgi akışı sağlamak
- Finansal çözümler konusunda projeler geliştirmek
- Yazılı ve görsel hafızanın oluşturulmasını sağlamak
- Markalaşma sürecini izlemek
- Ölçümleme, değerlendirme ve raporlama çalışmalarına katılmak
- İlçelerdeki turizm tanıtımlarını organize etmek
- Yeni marka değerlerini tespit etmek
- Yapılan çalışmaların üretim, satın alma ve kalite kontrol süreçlerini denetlemek

KAYNAKÇA

- Bahar, O. (2008), “Türk turizm sektörünün AB turizmi ile rekabet gücü açısından karşılaştırılması”, Türkiye Avrupa Birliği Sektörel Rekabet Analizleri, Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım, 2008.
- Bellini, E., Gasparino, U., Corpo, B.D., ve Malizia, W, (2007), “Impact of Cultural Tourism upon Urban Economies: An Econometric Exercise”, Fondazione Eni Enrico Mattei, Nota Di Lavoro 85.
- Cordell, H.K. & Herbert, N.G. (2002), The popularity of birding is still growing, *Birding*.
- Çakır M. ve Bostan A. (2000), “Turizm Sektörünün Ekonominin Diğer Sektörleri ile Bağlantılarının Girdi-Çıktı Analizi ile Değerlendirilmesi”, *Anatolia:Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11 (Eylül-Aralık): 35-44.
- EGE, Z. (1998), “Bir Rekreasyon Türü Olarak Av Turizmi ve Türkiye’de Av Turizminin Geliştirilmesi ile ilgili Bir Model Önerisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Doktora Tez Çalışması, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir.
- Enright, M.J. ve J. Newton (2004), “Tourism Destination Competitiveness: A Quantitative Approach” *Tourism Management*”, Vol.25, 777-778.
- Geray, U. (1999), “Av ve Yaban Hayatı Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım Gereksinimi”. *Av Günü Dergisi*, Sayı:31, Ankara.
- Hall, M., ve Sharples, L. (2003), “The Consumption of Experiences or the Experience of Consumption? An Introduction to the Tourism of Taste”, M. Hall, L., Sharples, R. Mitchell, N.M.Acionis, ve B. Cambourne (Ed.) *Food Tourism Around the World:Deveelopment, Management and Markets*, Butterworth-Heinemann, Oxford.
- Hall, M., ve Mitchell, R.(2000), “We Are What We Eat: Food, Tourism And Globalization”. *Tourism, Culture And Communication*.
- İğircik, M. (2000), “Yeniden Yapılanma”. *Av Günü*, Şubat 2000, Sayı 39-40 Ankara.
- Jonckers, P. (2005), “General Trends and Skill Needs in The Tourism Sector in Europe”, edt.Ilina O. ve Tessaring M., *Trends and skill needs in tourism*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

- Kerlinger, P. & Brett, J. (1995), "Hawk Mountain Sanctuary: A Case Study Of Birder Visitation And Birding Economics". In: Wildlife And Recreationists: Coexistence Through Management And Research, Ed. Birdwatching And Conservation, 289.
- Klein, R. (2001), "European Commision-Head of Unit enterprise, directorate-General Tourism, Public Policies and Cultural Tourism- EU activities", paper presented at the 1 st Conference on Cultural Tourism Economy and values in the XXI century, Barcelona, 29-31 March.
- Küçükaslan, N.(2007), Özel İlgi Turizmi, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Litvin, S. W. ve R.E. Goldsmith, B. Pan (2008), "Electronic word-of-mouth in hospitality and tourism management", *Tourism Management*, Vol.29, 458-468.
- OKA-Turizm Çalıştayı Sonuç Raporu, 29 Temmuz 2010.
- Ratz, T. and Puczko, L. (1998), "Rural Tourism and Sustainable Development, Rural Tourism Management", Sustainable Options International Conference, September SAC, Auchincruive, Scotland, (Alıntı: <http://www.ratztamara.com/rural.html>.)
- Travel & Tourism Economic Impact, WTTC, 2009.
- Global Travel & Tourism Update, WTTC, Kasım 2009.
- WTTC, EIU, 2009 .
- The Travel & Tourism Competitiveness Report, World Economic Forum, 2009.
- Timoty, D.J., ve Olsen, D.H., (2006), *Tourism, Religion and Spritual Journeys*, Rotledge.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009.
- SHGM, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, 2009.
- Touristik Union International (TUI), (2006), 'Yıllık Raporlar ve Bültenler', Alıntı: http://www.tui.com/landingpage/landingpage_En.htm
- World Tourism Organizationn(2007), World Tourism Barometer. Alıntı:<http://www.unwto.org/index.php>
- Sarıçay, N.Y. (2007), 'Sektörel Araştırma Raporu', *Ar-Ge Bülten*, İzmir Ticaret Odası Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (2007), 'Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013):Turizm", Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 24 Ocak, Ankara.
- Dünya Gazetesi, (2007). *Sektörel Rapor Ekleri*.

(http://www.tursab.org.tr/dosya/1017/may04yayla_1017_1683015.pdf).

www.dogaldadali.com

Wright, K.J. (2007), Religious Travel&Toruism, Alıntı: <http://www.washingtonpost.com>

Mckelvie, J. (2005), Religious Toruism-International, Tourism Analyst, Mintel International Group Ltd.

Öter, Z., (2010). “Türk El Sanatlarının Kültür Turizmi Bağlamında Değerlendirilmesi”, Milli Folklor Dergisi, Yıl: 22, Sayı: 86

Heung, Vincent C.S. (1998), “Tourism Shopping andits Contributions to Hong Kong”, Tourism Management, V.19, No: 4.

<http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/86%20pdf/15.pdf>

Matarasso, François. (2001), “Culture, Economics and Development”, François Matarasso (Ed.) Recognising Culture: A Series of Briefing Papers on Culture and Development, London: Comedia, Department of Canadian Heritage, UNESCO, World Bank.